

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ & ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

**«Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΩΝ ΖΩΝΩΝ ΕΞΑΓΩΓΙΚΩΝ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ
ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ»**
**Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΑΣΥΜΦΟΡΙΑΚΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗΣ
ΖΩΝΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ - Δ.Ε.Β.Ζ.Ο.Σ.**

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
ΔΙΒΕΤΖΗΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ
ΕΠΙΒΛΕΨΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΚΟΥΤΣΟΓΕΛΟΣ

ΒΟΛΟΣ, ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1999

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο	
"ΤΟ ΝΕΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ"	
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	4
1. ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ	5
2. ΠΟΛΥΕΘΝΙΚΕΣ ΕΤΑΙΡΙΕΣ & ΑΜΕΣΕΣ ΞΕΝΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ	8
2.1 Ο χαρακτήρας και ο ρόλος των πολυεθνικών εταιριών	9
2.2 Ο ρόλος των Άμεσων Ξένων Επενδύσεων	11
3. Ο ΝΕΟΣ ΧΩΡΙΚΟΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ: Η ΕΠΙΤΑΓΗ ΓΙΑ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΑ ΧΩΡΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ	13
3.1 Ευέλικτη Εξειδίκευση	14
3.1.1 Οι επιπτώσεις των ευέλικτων επιχειρήσεων στις αναπτυσσόμενες χώρες.....	16
3.2 Τοπικά Συστήματα και Καινοτομία	17
3.3 Νέες Υποδομές + Νέες Τεχνολογίες	18
3.3.1 Οι επιταγές του μικροεπιπέδου	19
3.3.2 Η μορφή των σύγχρονων υποδομών	20
3.3.2.1 Δίκτυα πληροφοριών και επικοινωνιών	21
3.3.2.2 Τα δίκτυα μεταφορών	22
3.4 Τοπική ανάπτυξη και πρωτοβουλία	22
3.4.1 Το παράδειγμα της Τρίτης Ιταλίας.....	23
4. ΤΟ ΝΕΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΑΣΚΗΣΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ	25
5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	28

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

"ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΧΩΡΟΘΕΤΗΣΗΣ ΤΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ & ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΩΣΗΣ"

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	30
1. ΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΧΩΡΟΘΕΤΗΣΗΣ ΤΩΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΩΝ	30
1.1 Θεωρητικές Προσεγγίσεις	30
1.1.1 Κόστος μεταφοράς	30
1.1.2 Κόστος εγκατάστασης	31
1.1.3 Μεγιστοποίηση των εσόδων και της ζήτησης	31
1.1.4 Μεγιστοποίηση του κέρδους	31
1.1.5 Κώδικες αξιών και συμπεριφοράς	32
1.1.6 Ισχυροποίηση της ανταγωνιστικότητας	32
1.2 Εμπειρικές Προσεγγίσεις	32
1.3 Σκοπιμότητα του επηρεασμού του τόπου εγκατάστασης	37
2. ΘΕΩΡΙΕΣ ΤΟΥ ΤΟΠΟΥ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ & ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ.	39
2.1 Η Θεωρία της Πόλωσης	39
3. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	43

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο .....

45

"ΕΛΕΥΘΕΡΕΣ ΖΩΝΕΣ & ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΤΟ ΝΕΟ ΔΙΕΘΝΟΠΟΙΗΜΕΝΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ"

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	45
1. ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΖΩΝΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ (Ε.Ζ.Ο.Σ.)	46
1.1 Εμπορευματικά Καθεστώτα σε μια Ζώνη	47
1.2 Οφέλη για τις Επιχειρήσεις	49
2. ΖΩΝΗ ΕΞΑΓΩΓΙΚΩΝ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ (EXPORT PROCESSING ZONES)	51
2.1 ΖΕΔ και Ανάπτυξη	54
2.1.1 Το Ζήτημα της απασχόλησης	54
2.1.2 Μεταφορά ειδικοτήτων	55
2.1.3 Οφέλη από την εισροή συναλλάγματος	56
2.1.4 Η συμμετοχή της τοπικής οικονομίας	56
2.1.5 Το ζήτημα της μεταφοράς τεχνολογίας	57

2.1.6 Ο περιορισμός του εμπλουτισμού της παραγωγής.....	57
2.1.7 Το κόστος των ΖΕΔ	58
3. Η ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΣΤΙΣ ΧΩΡΕΣ ΤΗΣ Ε.Ε.	60
3.1 Ιρλανδία	60
3.2 Ισπανία	62
3.3 Πορτογαλία	67
3.4 Γαλλία.....	68
3.5 Βέλγιο	69
3.6 Ολλανδία.....	69
3.7 Μεγάλη Βρετανία	69
3.8 Γερμανία.....	70
4. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΜΕΞΙΚΟΥ	70
4.1 Μεγέθυνση και Ανάπτυξη της Μεξικάνικης maquiladora Βιομηχανίας.	71
4.2 Το Ζήτημα του Σχεδιασμού	73
5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	76

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ-ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΡΟΦΙΛ ΤΟΥ Ν. ΎΒΡΟΥ ΚΑΙ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ Δ.Ε.Β.Ζ.Ο.Σ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	78
1.ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ-ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΡΟΦΙΛ ΤΟΥ Ν. ΎΒΡΟΥ	79
1.1 Πληθυσμός και πληθυσμιακή πυκνότητα	79
1.2 Απασχόληση, ανεργία και μετανάστευση.....	81
1.2.1 Απασχόληση κατά επαγγελματική κατηγορία	83
1.3 Η συμμετοχή της περιοχής στο ΑΕΠ.....	84
1.4 Τα χαρακτηριστικά της μεταποιητικής δραστηριότητας	86
1.4.1 Οι επενδύσεις	86
1.4.2 Το προφίλ των επιχειρήσεων	88
1.5 ΥΠΟΔΟΜΕΣ.....	90
1.5.1 Οδικό Δίκτυο.....	90

1.5.2 Σιδηροδρομικό Δίκτυο	91
1.5.3 Λιμάνι Αλεξανδρούπολης	92
1.5.4 Αεροπορικές Συνδέσεις.....	93
1.5.5 Διασυννοριακοί Σταθμοί.....	93
1.5.6 Βιομηχανικές Υποδομές.....	95
1.5.7 Μεγάλα Έργα.....	97
2. ΔΙΑΣΥΝΟΡΙΑΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΖΩΝΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ.....	98
2.1 Χαρακτηριστικά και σκοπός του έργου	99
2.2 Βασικές αρχές λειτουργίας	100
2.3 Προτεινόμενο Θεσμικό Πλαίσιο Λειτουργίας της Δ.Ε.Β.Ζ.Ο.Σ.....	101
2.3.1 Ελεύθερες Ζώνες και Αποθήκες	102
2.3.2 Καθεστώτα τελωνειακής αποταμίευσης & ενεργητικής και παθητικής τελειοποίησης	103
2.3.3 Β.Ε.ΠΕ.....	105
2.4 Φορέας υλοποίησης και διαχείρισης	105
2.5 Επιπτώσεις από τη λειτουργία της ΔΕΒΖΟΣ	106
3. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	107
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο	
«ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ»	
1. ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	109
2. ΚΡΙΣΕΙΣ & ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΔΕΒΖΟΣ.....	115
<u>ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ</u>	118
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	122

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1: Επιδράσεις εισαγωγής της τηλεματικής	19
Πίνακας 2: Εισαγωγές και Εξαγωγές στις Ασιατικές ΖΕΔ (1993)	56
Πίνακας 3: Πληθυσμός 1971, 1981, 1991 ν. Έβρου	79
Πίνακας 4: Ποσοστιαία συμμετοχή στον συνολικό πληθυσμό	79
Πίνακας 5: Πληθυσμιακή πυκνότητα (κατ./χλμ. ²)	80
Πίνακας 6: Κατανομή τον πληθυσμού μεταξύ αστικών, ημιαστικών και αγροτικών περιοχών (%).	80
Πίνακας 7: Εξέλιξη της απασχόλησης του ν. Έβρου.	81
Πίνακας 8: Τομεακή σύνθεση της απασχόλησης στο ν. Έβρου.	82
Πίνακας 9: Αριθμός μεταποιητικών καταστημάτων και μέση ετήσια απασχόληση Ν.Έβρου	83
Πίνακας 10: Απασχόληση κατά μεταποιητικό κλάδο, 1988.	83
Πίνακας 11: Κατανομή των απασχολούμενων στο Ν. Έβρου κατά κατηγορίες ατομικών επαγγελμάτων	84
Πίνακας 12: ΑΕΠ σε τρέχουσες τιμές (εκ. δραχμές)	85
Πίνακας 13: Ποσοστά συμμετοχής στο ΑΕΠ (%)	85
Πίνακας 14: Αριθμός μεταποιητικών επιχειρήσεων και διάρθρωση μεγέθους τους με βάση την απασχόληση, 1993.	88
Πίνακας 15: Βαθμός καθετοποίησης (Προστιθέμενη αξία ανά απασχολούμενο) σε Δρχ., Τρέχουσες τιμές.	88
Πίνακας 16: Διακίνηση Εμπορευμάτων και Επιβατών με τραίνο μέσω των μεθοριακών σταθμών Ορμενίου και Πυθίου για το έτος 1996.	92
Πίνακας 17: Εμπορευματική κίνηση λιμανιού (1994-1996)	93
Πίνακας 18: Επιβατική και Εμπορευματική Κίνηση Τελωνείου Ορμενίου	93

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η αρχή της δεκαετίας του '70 χαρακτηρίζεται από την πιο σημαντική οικονομική μεταβολή της μεταπολεμικής περιόδου, η οποία αποκρυσταλλώνεται στον όρο "παγκοσμιοποίηση". Τα στοιχεία που τη συνθέτουν είναι πολλά και το καθένα έχει το ειδικό του βάρος. Ένα από τα κυριότερα είναι η συνεχώς αυξανόμενη αλληλεξάρτηση ανάμεσα σ' όλες τις περιοχές του πλανήτη μας. Η σύνδεση, η αλληλεξάρτηση και αλληλεπίδραση των συστημάτων των εθνικών αγορών αγαθών, υπηρεσιών και κεφαλαίων, της παραγωγής και της απασχόλησης μείωσε τη σημασία των μεταβολών στις επιμέρους εθνικές πολιτικές και αύξησε τη σημασία των επιδράσεων που ασκούνται σ' αυτές από τις μεταβολές στην παγκόσμια οικονομία.

Στο διεθνοποιημένο αυτό περιβάλλον και δεδομένου ότι η συμμετοχή των χωρών στο παγκόσμιο οικονομικό σύστημα φαίνεται ότι είναι αναπόφευκτη, αναδύονται καινούργιες πρακτικές και εργαλεία που σαν απώτερο στόχο έχουν την ένταξη των παραγωγικών συστημάτων και την απόκτηση μιας πλεονεκτικής θέσης στον παγκόσμιο καταμερισμό εργασίας.

Ένα απ' αυτά τα εργαλεία αποτελεί αντικείμενο διερεύνησης αυτής της διπλωματικής εργασίας. Πρόκειται για τις Ελεύθερες Ζώνες και ειδικότερα για τις Ζώνες Εξαγωγικών Δραστηριοτήτων, οι οποίες χρησιμοποιούνται από διάφορες χώρες ως μέσο προσέλκυσης Άμεσων Ξένων Επενδύσεων και προώθησης των εγχώριων εξαγωγικών επιχειρήσεων. Στη διπλωματική εργασία διερευνάται η συμβολή των Ζωνών αυτών στην προώθηση της περιφερειακής ανάπτυξης, κάτι που αποτελεί δύσκολο και συνάμα πρωτότυπο εγχείρημα.

Στα περισσότερα δημοσιευμένα κείμενα, οι Ζώνες αυτές εξετάζονται ως μέσο "ανοίγματος" των εθνικών οικονομιών προς το διεθνές περιβάλλον και ελάχιστα ως προς τις επιπτώσεις τους στον ευρύτερο χώρο στον οποίο είναι χωροθετημένες. Ακόμη ένας παράγοντας που δυσκολεύει την προσέγγιση του θέματος είναι αυτός της απουσίας σχετικής βιβλιογραφίας στον ελληνικό χώρο. Οι παραπάνω λόγοι καθιστούν αναγκαία τη δημιουργία ενός σχήματος που προέρχεται κατά βάση από τη διεθνή οικονομική, τις θεωρίες περιφερειακής ανάπτυξης και της θεωρίες χωροθέτησης βιομηχανιών. Το δε πληροφοριακό υλικό για αυτές καθαυτές τις ζώνες αντλήθηκε στο μεγαλύτερο μέρος από το Internet.

Συγκεκριμένα, η μεθοδολογική προσέγγιση ακολουθεί την εξής γραμμή:

Στο **πρώτο κεφάλαιο** εξετάζονται και παρουσιάζονται οι επιταγές του νέου διεθνούς πλαισίου στο επίπεδο των επιχειρήσεων, κυρίως των βιομηχανικών, και στο χωρικό επίπεδο. Στο πρώτο τμήμα αυτού του κεφαλαίου γίνεται μια πρώτη αναφορά στο διεθνές οικονομικό πλαίσιο, το οποίο αποκρυσταλλώνεται στον όρο παγκοσμιοποίηση. Εδώ αναφέρονται τα βασικά χαρακτηριστικά της παγκοσμιοποίησης τα οποία μας οδηγούν στο δεύτερο τμήμα όπου γίνεται λόγος για τις Πολυεθνικές Εταιρίες και τις Άμεσες Ξένες Επενδύσεις ως φορείς της μικροοικονομικής πτυχής του φαινομένου. Στη συνέχεια γίνεται λόγος για τα χαρακτηριστικά που επιβάλλουν οι παγκόσμιες επιταγές στη διαμόρφωση των χωρικών συστημάτων προκειμένου να ενδυναμώσουν την ανταγωνιστικότητά τους και, τέλος, προτείνεται ένα διαφοροποιημένο πλαίσιο άσκησης περιφερειακών πολιτικών.

Στο **δεύτερο κεφάλαιο** παρουσιάζονται οι παράγοντες χωροθέτησης των βιομηχανιών και η θεωρία της πόλωσης. Τα μεν συμπεράσματα από τη χωροθέτηση των λειτουργιών της βιομηχανίας αποτελούν σημαντικά στοιχεία για την εξέταση των προοπτικών επιτυχίας μιας ΖΕΔ, ενώ η ανάλυση της θεωρίας των πόλων ανάπτυξης έχει να κάνει με την κατανόηση του πλαισίου εντός του οποίου είναι δυνατόν να δημιουργηθούν συνθήκες διάχυσης της ανάπτυξης στην ευρύτερη περιοχή από τη λειτουργία μιας ΖΕΔ.

Το **τρίτο κεφάλαιο** είναι αποκλειστικά αφιερωμένο στις Ελεύθερες Ζώνες και τις Ζώνες Εξαγωγικών Δραστηριοτήτων. Στην αρχή εξετάζονται τα εμπορευματικά καθεστώτα που ισχύουν στις Ζώνες αυτές, τα οποία αποτελούν το βασικό συστατικό του πλαισίου λειτουργίας τους, ενώ στη συνέχεια παρατίθενται τα οφέλη που αποκομίζουν οι επιχειρήσεις με την εγκατάστασή τους στους περικλειστούς αυτούς χώρους. Έπεται μια ειδική αναφορά στις Ζώνες Εξαγωγικών Δραστηριοτήτων και στη συσχέτιση τους με θέματα ανάπτυξης. Τέλος, παρουσιάζονται παραδείγματα από τη λειτουργία των Ζωνών τόσο στην Ευρώπη όσο και στο Μεξικό, το οποίο αποτελεί ιδιαίζουσα περίπτωση.

Στο **τέταρτο κεφάλαιο** παρουσιάζεται το κοινωνικοοικονομικό προφίλ του νομού Έβρου στον οποίο θα εγκατασταθεί η Δ.Ε.Β.Ζ.Ο.Σ., όπως επίσης αυτά καθαυτά τα χαρακτηριστικά της, το προτεινόμενο θεσμικό πλαίσιο λειτουργίας, οι αρμόδιοι φορείς για τη δημιουργία και διαχείρισή της.

Τέλος, στο **πέμπτο κεφάλαιο** συγκεντρώνονται τα συμπεράσματα για το ρόλο που διαδραματίζουν οι Ελεύθερες Ζώνες στην ανάπτυξη, καθώς και η κριτική για την προτεινόμενη λειτουργία της ΔΕΒΖΟΣ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

"ΤΟ ΝΕΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ"

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παγκόσμια οικονομία υπέστη σημαντικές αλλαγές μετά την κρίση του 1970. Η διαδικασία των αλλαγών αυτών περικλείεται στην έννοια της παγκοσμιοποίησης, η οποία έχει αποτελέσει μια από τις πιο ηχηρές λέξεις στους κόλπους του οικονομικού κόσμου. Ένα πλήθος σχέσεων και διασυνδέσεων μεταξύ κρατών και κοινωνιών έχει ξεπροβάλει σαν αποτέλεσμα των αλλαγών που έλαβαν χώρα την τελευταία 20-30 χρόνια. Η Νέα Οικονομική Τάξη χαρακτηρίζεται πλέον από την ταχύρυθμη κίνηση του κεφαλαίου από χώρα σε χώρα, από την εδραίωση ενός νέου πλαισίου διεθνών οικονομικών κανόνων, από την κυριαρχία των ισχυρών πολυεθνικών εταιριών κλπ.

Η παράμετρος του διεθνούς εισβάλλει απρόσκλητα στις προσπάθειες ανάπτυξης των χωρικών οντοτήτων, άλλοτε έμμεσα και άλλοτε άμεσα. Η οπτική που ακολουθείται στην προκειμένη περίπτωση είναι αυτή της εξέτασης του τρόπου με τον οποίο το νέο αυτό δεδομένο εισβάλλει στις παραμέτρους που καθορίζουν την ανάπτυξη των χωρών/περιφερειών και διαμορφώνει μια νέα βάση εκκίνησης της εθνικής και περιφερειακής ανάπτυξης. Θα ήταν ευχής έργο οι "απολήξεις" της παγκοσμιοποίησης να ήταν ευδιάκριτες. Επειδή όμως στην πράξη, ακόμα και στη θεωρία, δεν συμβαίνει κάτι τέτοιο και επειδή τις περισσότερες φορές οι χώρες και οι περιφέρειες τους έρχονται εκ των υστέρων να παίξουν το ρόλο των υποδοχέων των επιπτώσεων και όχι των ρυθμιστών της κατάστασης, στο κεφάλαιο που ακολουθεί, γίνεται μια απόπειρα κατανόησης του πλαισίου μέσα από το οποίο το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης εισάγει νέες παραμέτρους που πρέπει να ληφθούν υπόψη για τη χάραξη πολιτικών ανάπτυξης.

Στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται λόγος για το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης και των χαρακτηριστικών του. Στη συνέχεια αναλύεται ο ρόλος των πολυεθνικών εταιριών και των Άμεσων Ξένων Επενδύσεων και των επιπτώσεων τους σε περιφερειακό επίπεδο, καθώς και το πώς τα στοιχεία αυτά διαμορφώνουν ένα νέο πλαίσιο χάραξης περιφερειακών πολιτικών. Τέλος, παρουσιάζονται αναλυτικά τα χαρακτηριστικά των

χωρικών συστημάτων που απαιτούνται για την απόκτηση μιας πλεονεκτικής θέσης στο διεθνή ανταγωνισμό.

1. ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ

Ο Theodore Levitt, ήταν ο πρώτος που εισήγαγε τον όρο παγκοσμιοποίηση για να περιγράψει τις ριζικές αλλαγές που έλαβαν χώρα στο παγκόσμιο οικονομικό γίγνεσθαι, όπως η απελευθέρωση του εμπορίου, του κεφαλαίου και των επενδύσεων, η αναδιάρθρωση της παραγωγής, οι αλλαγές των προτύπων στον τομέα της κατανάλωσης καθώς και η σταθερή ελάττωση του παρεμβατικού ρόλου του κράτους τα τελευταία 30 χρόνια.

Σύμφωνα με τον Charles Oman (1996), "παγκοσμιοποίηση" είναι η επιταχυνόμενη ανάπτυξη της οικονομικής δραστηριότητας πέρα από εθνικά και περιφερειακά σύνορα. Εκφράζεται κυρίως από την αυξημένη κίνηση τόσο των άυλων όσο και των υλικών αγαθών και υπηρεσιών, περιλαμβάνοντας την απόκτηση ιδιοκτησιακών δικαιωμάτων διαμέσου του εμπορίου και των επενδύσεων και συχνά τη μετακίνηση των ατόμων μέσω της μετανάστευσης. Η διευκόλυνση των μετακινήσεων συνοδεύεται πολλές φορές από την ελάττωση των εμποδίων από πλευράς εθνικών κυβερνήσεων ή/και την τεχνολογική εξέλιξη σε μεγάλο βαθμό των μεταφορικών μέσων και των τηλεπικοινωνιών. Σαφέστατα, συνεχίζει ο Charles Oman, η κινητήριος δύναμη των οικονομικών οντοτήτων, είτε είναι αυτές εταιρίες, τράπεζες ακόμη και άτομα, είναι η επιταγή του κέρδους, το οποίο συχνά περιορίζεται από τον κορεσμένο ανταγωνισμό στα στενά όρια των χωρών.

Με βάση τα παραπάνω λοιπόν η παγκοσμιοποίηση αποτελεί μια φυγόκεντρη διαδικασία, μια διαδικασία οικονομικής υπέρβασης και ένα φαινόμενο μικροοικονομικής κλίμακας (Oman,1996). Η επιταγή του κέρδους είναι η κινητήριος δύναμη και το μέγιστο όριο της ικανοποίησης του κέρδους δεν βρίσκεται στα σύνορα των κρατών, ούτε στα όρια ενιαίων οικονομικών χώρων (π.χ. ΕΕ, NAFTA, ΕΖΕΣ κλπ) αλλά στις καμπύλες που σχηματίζουν τον πλανήτη μας.

Οι βασικές εκφράσεις που σχηματοποίησαν το σύγχρονο φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης και συνεχίζουν να το μορφοποιούν με μια αμφίδρομη σχέση αιτίου-αιτιατού είναι η σύνθεση των παρακάτω φαινομένων :

➤ της ισχυροποίησης των πολυεθνικών εταιριών

Το τεράστιο μέγεθος και η μεγάλη οικονομική δύναμη που έχουν συσσωρεύσει οι πολυεθνικές εταιρίες, ως απόρροια του κύκλου εργασιών, του αριθμού των εργαζομένων, του αποθέματος κεφαλαίου και του ύψους των άμεσων επενδύσεων, τις καθιστά περισσότερο πρωταγωνιστές στις παγκόσμιες εξελίξεις και λιγότερο αποδέκτες. Σύμφωνα με τα στοιχεία του World Investment Report (UN,1995), οι 40.000 πολυεθνικές εταιρίες ίδρυσαν ή ελέγχουν πάνω από 250.000 θυγατρικές. Το σύνολο των θυγατρικών αυτών είναι φορείς του 1/3 της παγκόσμιας βιομηχανικής παραγωγής και οι πωλήσεις τους υπερβαίνουν τις παγκόσμιες εξαγωγές κατά 1/4. Το δε σύνολο των πωλήσεων των 100 μεγαλύτερων πολυεθνικών το 1993 ανέρχονταν σε περίπου 3.700 δισεκατομμύρια δολάρια (Πουρναράκης, 1996).

Πέρα από την κυριαρχία των Πολυεθνικών Εταιριών στην παγκόσμια παραγωγή, η συμμετοχή τους στο παγκόσμιο εμπόριο συντελείται και μέσω των ενδοεπιχειρησιακών ανταλλαγών, δηλ. μεταξύ των επιχειρήσεων του ίδιου ομίλου που είναι εγκατεστημένες σε διαφορετικές χώρες. Εκτιμάται ότι το 1/3 του παγκόσμιου εμπορίου διενεργείται ενδοεπιχειρησιακά και δεν αφορά τόσο εμπορεύματα όσο παραγωγικές υπηρεσίες στους τομείς της επίλυσης προβλημάτων, του μάρκετινγκ, της χρηματοδότησης και της τεχνολογίας (Κότιος, 1998), ακολουθώντας ουσιαστικά τις επιταγές των καιρών που φέρνει τους δυναμικούς κλάδους του τριτογενή τομέα (το νέο τριτογενή σύμφωνα με τον Γ. Πετράκο, 1998) στην κορυφή της σημαντικότητας της διάρθρωσης της οικονομίας, ισχυροποιώντας τον δυναμισμό τους και "διαλύοντας οχρωμένα ολιγοπώλια τόσο μέσα στις χώρες - έδρες τους όσο και στις χώρες του εξωτερικού "(Oman, 1996).

➤ ολοκλήρωσης των αγορών χρήματος και κεφαλαίου

Μετά την κρίση του παγκόσμιου συστήματος το 1971-1973, στα τέλη του '70 άρχισε η σταδιακή απελευθέρωση των αγορών χρήματος και κεφαλαίου. Το στοκ των εμπορεύσιμων ανά την υφήλιο χρηματοπιστωτικών προϊόντων προβλέπεται να φτάσει τα \$83τρς το 2000, σχεδόν τριπλάσιο από το άθροισμα των ΑΕΠ των πιο ανεπτυγμένων χωρών, από τα \$35τρς που ήταν το 1992 και τα \$5τρς του 1980

(Nahuis R.,1997) διαμορφώνοντας ένα πλαίσιο όπου απορυθμούνται οι κεντρικές τράπεζες και ο έλεγχός τους στα επιτόκια και επίσης αποδυναμώνονται οι εθνικές δημοσιονομικές και νομισματικές πολιτικές.

➤ της συμβολής των σύγχρονων μορφών επικοινωνίας

Η τεχνολογική εξέλιξη των τηλεπικοινωνιών και της πληροφορικής και γενικά των ασύνων τεχνολογιών ενσωματώθηκε πλήρως στο παγκόσμιο σύστημα, μειώνοντας κατά πολύ το χρόνο και το χώρο και παίζοντας σημαντικό ρόλο στην διεθνοποίηση της παραγωγής και των χρηματοπιστωτικών αγορών, στην ενημέρωση και επιμόρφωση, στην διάδοση καταναλωτικών προτύπων, τη δημιουργία νέων τύπων υπηρεσιών και νέων μεθόδων διοίκησης, οργάνωσης και ελέγχου της παγκόσμιας παραγωγής. Ήδη κάθε χρόνο η κάλυψη του διαδικτύου (Internet) διπλασιάζεται έτσι ώστε το 2000, το 90% του παγκόσμιου πληθυσμού να είναι δικτυωμένο. Το 1997, οι εμπορικές συναλλαγές μέσω του διαδικτύου ανέρχονταν στα \$8δισ ενώ αναμένεται να αυξηθούν ανάμεσα στα \$200 με \$300δισ το έτος 2002 (UNCTAD, 1999), ανάγοντας το ηλεκτρονικό εμπόριο σε μια καταλυτική παράμετρο για την παγκόσμια οικονομία.

➤ της αύξησης και της φιλελευθεροποίησης των διεθνών οικονομικών συναλλαγών

Από το 1960 έως σήμερα το μέσο ετήσιο ποσοστό αύξησης της διεθνούς ανταλλαγής, δηλ. της ροής αγαθών, υπηρεσιών και παραγωγικών πόρων, ξεπέρασε το 6% , ποσοστό κατά πολύ μεγαλύτερο από το αντίστοιχο ποσοστό οικονομικής μεγέθυνσης όπως αυτό εκφράζεται με την αύξηση του ΑΕΠ (Πουρναράκης, 1996). Από την άλλη, δασμοί και άλλα μη δασμολογικά εμπόδια (π.χ. ποσοστώσεις, επιδοτήσεις, διακρίνουσα εφαρμογή τεχνικών προδιαγραφών) μειώθηκαν, σχεδόν εξαλείφθηκαν, στο πλαίσιο των 8 διαπραγματευτικών γύρων της GATT αποκαλύπτοντας έτσι την επιδίωξη όχι μόνο των ανεπτυγμένων χωρών αλλά και των αναπτυσσομένων να συμμετέχουν σ' ένα φιλελεύθερο παγκόσμιο οικονομικό σύστημα.

➤ της εξέλιξης του θεσμικού πλαισίου της διεθνούς ανταλλαγής μεταπολεμικά

Η GATT αποτέλεσε το νομικό πλαίσιο της διεθνούς ανταλλαγής αλλά συγχρόνως και το κύριο όργανο ελευθεροποίησης του εμπορίου. Παρόλο που από την πρώτη στιγμή της δημιουργία της λειτούργησε θεωρητικά ως θύλακας του υγιούς ανταγωνισμού σε παγκόσμιο επίπεδο, εντούτοις τα κράτη-μέλη την έβλεπαν σαν forum διαβουλεύσεων παρά ως διεθνή συμφωνία της οποίας η εφαρμογή ήταν επιταγή. Μετά το Γύρο της

Ουρουγουάης, ο ρόλος της GATT αναβαθμίστηκε λόγω της αύξησης του αριθμού των κρατών-μελών, της συμμετοχής των αναπτυσσομένων χωρών, της απουσίας του ανταγωνιστικού οικονομικού συστήματος του πρώην Ανατολικού Μπλοκ, της εισαγωγής νέων επίκαιρων θεμάτων και πιο σημαντικό λόγω της σύγκλισης των απόψεων και της επίτευξης συμφωνίας. Μετονομάστηκε σε Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου με διευρυμένες αρμοδιότητες αντικατοπτρίζοντας ουσιαστικά τη σημαντικότητα που έχουν οι διεθνείς ανταλλαγές για τις χώρες και την ανάγκη για να υπάρχει ενιαίο πλαίσιο που να καθορίζει τους όρους των ανταλλαγών αυτών.

2. ΠΟΛΥΕΘΝΙΚΕΣ ΕΤΑΙΡΙΕΣ & ΑΜΕΣΕΣ ΞΕΝΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ

Ο ανταγωνισμός που επιτάσσει το διεθνές περιβάλλον προβάλλεται σε δύο επίπεδα: α) στο μακροεπίπεδο και β) στο μικροεπίπεδο. Στην πρώτη περίπτωση έχουμε τον ανταγωνισμό μεταξύ των κρατών για την απόκτηση μιας πλεονεκτικής θέσης στο διεθνή καταμερισμό και από την άλλη τον ανταγωνισμό των επιχειρήσεων προκειμένου να ισχυροποιήσουν την ανταγωνιστική τους θέση στο διεθνές περιβάλλον. Στο πλαίσιο αυτό, οι Πολυεθνικές Εταιρίες λειτουργούν και στα δύο επίπεδα. Δεδομένου ότι πρόκειται για ισχυρούς "παίκτες" στην παγκόσμια οικονομική σκακιέρα, ενδυναμώνουν τις εθνικές οικονομίες είτε άμεσα, μέσω Άμεσων Ξένων Επενδύσεων, είτε έμμεσα, μέσω μεταφοράς τεχνολογίας, τεχνογνωσίας κλπ. και επιπλέον αποτελούν πρότυπα οργάνωσης και λειτουργίας για τις τοπικές επιχειρήσεις. Η δεύτερη παράμετρος είναι ιδιαίτερα σημαντική για τον απλούστατο λόγο ότι εφόσον η ένταξη των εθνικών επιχειρήσεων στο διεθνές περιβάλλον φαντάζει ως η μόνη διέξοδος για τη βιωσιμότητα τους, οι επιχειρήσεις αυτές οφείλουν να λειτουργήσουν ως ένα βαθμό ως πολυεθνικές εταιρίες. Ιδιαίτερα στους κλάδους έντασης εργασίας, "η δυνατότητα μετεγκατάστασης και η κινητικότητα του κεφαλαίου αποτελεί τη μια και μοναδική επιλογή προκειμένου να παραμείνουν ανταγωνιστικές στο διεθνές περιβάλλον" (Hosking St.-Jauch H., 1997).

Το φαινόμενο της μετεγκατάστασης της παραγωγικής διαδικασίας ή μέρους αυτής είναι ορατό ακόμη και στην ελληνική πραγματικότητα. Πολλές ελληνικές επιχειρήσεις, αναζητώντας φθηνότερους παραγωγικούς συντελεστές, μετέφεραν τις μονάδες τους στις γειτονικές Βαλκανικές χώρες. Έτσι, αυτές οι επιχειρήσεις μετατράπηκαν αυτόματα σε εταιρίες με διεθνή δραστηριότητα. Το γεγονός αυτό

εισβάλλει αυτόματα στους στόχους της περιφερειακής ανάπτυξης με δύο όψεις: Να διατηρήσει στο δυναμικό της περιφέρειας τις επιχειρήσεις αυτές, χωρίς να περιορίσει τις ενδογενείς προσδοκίες για αριστοποίηση της παραγωγής.

Για τους παραπάνω λόγους, ένα τμήμα της εργασίας αυτής αφιερώνεται στην εξέταση του πλαισίου λειτουργίας των πολυεθνικών εταιριών και κατά δεύτερο λόγο των χωρικών απολήξεων του φαινομένου αυτού.

2.1 Ο χαρακτήρας και ο ρόλος των πολυεθνικών εταιριών

Οι βασικοί φορείς προώθησης της διεθνούς παραγωγής και εμμέσως της οικονομικής ανάπτυξης των χωρών αποτελούν πλέον οι πολυεθνικές επιχειρήσεις, των οποίων η δράση είναι σημαντικότερη καθώς μεταφέρουν, "διασπούν" και οργανώνουν παραγωγικές διαδικασίες στη βάση όλου του παγκόσμιου χώρου. Η σειρά των επιτυχημένων και κερδοφόρων δραστηριοτήτων τους βασίζεται κύρια στη διάθεση ειδικών ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων τους, όπως η προσφορά διαφοροποιημένων προϊόντων, η τεχνολογική υπεροχή, η ικανότητα μετατροπής επιστημονικών γνώσεων σε νέα κερδοφόρα αγαθά, οι οικονομίες κλίμακας και η ύπαρξη εξειδικευμένων στελεχών (Γεωργόπουλος, 1995/Τσιάπα Μ.,1999).

Στα πλαίσια της πολιτικής τους, τα πολυεθνικά αυτά συγκροτήματα προκειμένου να μεγιστοποιήσουν τα κέρδη τους, αναπτύσσουν διεθνώς ενδοεταιρικά συστήματα ανταλλαγής προϊόντων και τεχνογνωσίας, τα οποία αντικαθιστούν τους παραδοσιακούς μηχανισμούς της αγοράς. Η προώθηση ιεραρχικών δομών και συστημάτων σε ατελείς αγορές εξασφαλίζει επιπλέον καλύτερο έλεγχο των επιχειρησιακών δραστηριοτήτων και προσφέρει οικονομικά πλεονεκτήματα έναντι των συναλλαγών που πραγματοποιούνται με βάση το νόμο της προσφοράς και της ζήτησης. Έτσι, η εξάπλωση της διεθνούς παραγωγής μέσω των διαδικασιών εσωτερίκευσης είχε σαν αποτέλεσμα τη ραγδαία ανάπτυξη του ενδοεπιχειρησιακού εμπορίου, δηλαδή την ανταλλαγή μιας σειράς εισροών με διαφορετικό επίπεδο τεχνολογικής έντασης και προστιθέμενης αξίας ανάμεσα στις συγγενικές εταιρίες ενός πολυεθνικού συγκροτήματος (ibid).

Η αναγκαιότητα επένδυσης από τις εγχώριες εταιρίες όχι μόνο στο εσωτερικό μιας χώρας αλλά και σε ξένες χώρες επεξηγείτε με βάση τριών στενά συσχετισμένων παραγόντων που χαρακτηρίζουν την πολιτική των πολυεθνικών: α) Η εταιρία κατέχει κεφάλαια τα οποία μπορούν επικερδώς να εκμεταλλευτούν σε συγκριτικά μεγάλη

κλίμακα συμπεριλαμβάνοντας την πνευματική ιδιοκτησία, τις δεξιότητες οργάνωσης και διαχείρισης και τα δίκτυα αγοράς. β) Είναι περισσότερο επικερδής η επένδυση αυτών των κεφαλαίων σε ξένες χώρες όπου ούτως ή άλλως είναι βασικοί εισαγωγείς των προϊόντων της πολυεθνικής παρά η χρησιμοποίηση των ίδιων κεφαλαίων στην εγχώρια και μετέπειτα η εξαγωγή των προϊόντων στις χώρες αυτές. γ) Τα πιθανά οφέλη της "εσωτερικευμένης" εκμετάλλευσης των κεφαλαίων από ένα δίκτυο θυγατρικών είναι πολύ μεγαλύτερα από την έγκριση και εκμετάλλευση αυτών από ξένες εταιρίες και επιπλέον το επιπρόσθετο κόστος διαχείρισης ενός μεγάλου, γεωγραφικά διεσπαρμένου και ετερόκλητου οργανισμού είναι αρκετά μεγάλο (WTO,1996).

Ένα άλλο χαρακτηριστικό των πολυεθνικών αποτελεί το γεγονός ότι ο προσανατολισμός και η δραστηριοποίηση τους δεν εστιάζεται σε μια μόνο ξένη χώρα, αλλά σε πολύ περισσότερες. Ο διεθνοποιημένος χαρακτήρας τους οφείλεται στο ότι απαιτείται η φυσική παρουσία των προμηθευτών των μητρικών επιχειρήσεων στη ξένη χώρα με σκοπό να εντείνουν την ανταγωνιστικότητά τους εκεί.

Ο ρόλος των πολυεθνικών ποικίλει ανάλογα με τις πρακτικές και τη στρατηγική που ακολουθεί κάθε μια απ' αυτές, "οι οποίες εξαρτώνται με τη σειρά τους από τη φύση του προϊόντος, τις οικονομικές συνθήκες και το επιχειρηματικό περιβάλλον της χώρας υποδοχής, το μέγεθος των επιχειρηματικών κινδύνων κ.α." (Χατζηδημητρίου, 1997) . Ορισμένες διεθνοποιημένες εταιρίες τείνουν να δίνουν έμφαση στις κάθετες ΑΞΕ, δηλαδή σε επενδύσεις στις οποίες η εταιρία χωροθετεί διαφορετικά στάδια της παραγωγής σε διαφορετικές χώρες με σκοπό να εκμεταλλευτεί τις υπάρχουσες διαφορές μεταξύ των χωρών του κόστους των συντελεστών παραγωγής. Διαφορετικού χαρακτήρα πολυεθνικές αποτελούν εκείνες που αναπτύσσουν οριζόντιες ΑΞΕ δηλαδή παρόμοιους τύπους παραγωγικών δραστηριοτήτων σε διαφορετικές χώρες.

Ενδεικτικά, μια στρατηγική που ακολουθούν ορισμένες πολυεθνικές με σημαντικές χωρικές επιπτώσεις είναι οι Συμφωνίες Παραγωγής (φασόν). Πρόκειται για συμφωνίες με τις οποίες η επιχείρηση αναθέτει την παραγωγή ή συναρμολόγηση του προϊόντος σε τοπική επιχείρηση. Το προϊόν φέρει την επωνυμία της επιχείρησης, η οποία επίσης προωθεί και διαθέτει το προϊόν. Το βασικό πλεονέκτημα για τις επιχειρήσεις που συνάπτει τις συμφωνίες είναι ότι μπορεί να παράγει το προϊόν της σε άλλες χώρες χωρίς να αναλάβει τους κινδύνους της επένδυσης ιδίων κεφαλαίων

εκεί. Και βέβαια το όφελος για τις τοπικές επιχειρήσεις επικεντρώνεται στο γεγονός ότι προστίθεται ή δημιουργείται πελατεία με άμεσες επιπτώσεις στην απασχόληση της περιοχής.

Μέσω των Συμφωνιών Παραχώρησης Δικαιωμάτων Εκμετάλλευσης, η οποία αποτελεί διαφορετική στρατηγική των πολυεθνικών εταιριών, μια επιχείρηση παραχωρεί το δικαίωμα χρήσης της εμπορικής ονομασίας ή του σήματος της σε μια άλλη επιχείρηση που έχει το δικαίωμα να παράγει και να διαθέτει προϊόντα με την ονομασία της παραχωρούσας επιχείρησης. Οι συμφωνίες αυτές χρησιμοποιούνται και για την παραχώρηση τεχνολογίας και τεχνογνωσίας.

Εν τέλει, οποιαδήποτε κι αν είναι η στρατηγική των πολυεθνικών εταιριών τα οφέλη για τις περιοχές που "προβάλλονται" αυτές οι στρατηγικές συνοψίζονται στην τόνωση της απασχόλησης, στη μεταφορά τεχνολογίας και τεχνογνωσίας, στην προβολή και την δικτύωση της περιοχής με το εξωτερικό, στην τόνωση του εμπορίου και στην γνωριμία με σύγχρονες μορφές παραγωγής και υποστήριξης προϊόντων δεδομένου ότι οι πολυεθνικές εταιρίες αποτελούν τις περισσότερο ανταγωνιστικές εταιρίες στον κόσμο.

2.2 Ο ρόλος των Άμεσων Ξένων Επενδύσεων

Οι Άμεσες Ξένες Επενδύσεις (ΑΞΕ) αποτελούν την "αιχμή του δόρατος" για την επίτευξη άριστων μεγεθών στη διαδικασία της παραγωγής από μέρους των διεθνών παικτών, δηλ. των επιχειρήσεων που έχουν αναλάβει δράση πέρα από τα σύνορα των χωρών τους είτε με τη μορφή χρηματοδότησης/επένδυσης της αγοράς, της δημιουργίας ή της ανάπτυξης θυγατρικών στην ημιδαπή ή της απόκτησης μετοχών και μεριδίου ξένων επιχειρήσεων (Χατζηδημητρίου, 1997).

Από την πλευρά των θετικών επιδράσεων για την οικονομία που προσεταιρίζει τις ΑΞΕ, η αύξηση του κεφαλαιουχικού αποθέματος των επιχειρήσεων μιας χώρας/περιφέρειας έχει την πιο σημαντική θετική επίδραση στους υποδοχείς των ΑΞΕ, η οποία είναι περισσότερο έντονη στην περίπτωση που πραγματοποιείται νέα επένδυση ή επέκταση ενός υπάρχοντος σχεδίου, ενώ λιγότερο έντονη όταν οι ΑΞΕ συνιστούν μέρος μιας χρηματοοικονομικής συναλλαγής για απόκτηση μεριδίου σε μια εγχώρια εταιρία ή αγοράς ενός υπάρχοντος κεφαλαίου. Αν και το μεγαλύτερο μέρος των ΑΞΕ αφορά τη δεύτερη επενδυτική μορφή, οι ξένες επενδύσεις μπορούν να συντελέσουν σε αύξηση του κεφαλαιουχικού αποθέματος στην περίπτωση

απόκτησης μεριδίου με την επένδυση των επιπρόσθετων κεφαλαίων που έλαβαν οι αποδέκτες των επενδύσεων και στην περίπτωση της εξαγοράς εταιρίας με την μακροπρόθεσμη επένδυση από μέρους των νέων ιδιοκτητών στη νέα επιχείρηση (Mouqui,1999/WTO,1996).

Τη δεύτερη θετική καταλυτική επίδραση των ΑΞΕ αποτελεί η βελτίωση της παραγωγικής ικανότητας. Ο παράγοντας αυτός περιλαμβάνει μια σειρά συνιστωσών οι οποίες όταν συνδυάζονται συντελούν στην αύξηση της παραγωγικότητας των τοπικά ιδιόκτητων εταιριών αλλά και της ευρύτερης περιοχής. Επιπλέον, αυξάνεται η ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων αλλά και ο ανταγωνισμός του οικονομικού περιβάλλοντος, μέσω παρακίνησης των τοπικών επιχειρήσεων στον τομέα της αποδοτικότητας και της ποιότητας της παραγωγής.

Μια τρίτη, αμφισβητούμενη από πολλούς, επίδραση των ΑΞΕ είναι στην απασχόληση. Υποστηρίζεται ότι οι ΑΞΕ εάν λειτουργήσουν ως προσθετική αξία στην παραγωγική ικανότητα των επιχειρήσεων και μακροπρόθεσμα εάν συντελέσουν στην αύξηση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων συντελούν κύρια στη δημιουργία θέσεων απασχόλησης στη χώρα υποδοχής. Ειδικότερα, εάν η νέα επένδυση είναι εντάσεως εργασίας τότε συμβάλει στην τόνωση της απασχόλησης, ενώ αν πρόκειται για εντάσεως κεφαλαίου τότε είναι πιθανή η εισαγωγή εξειδικευμένου προσωπικού και η απομάκρυνση του τοπικού. Μια άλλη συνιστώσα αποτελεί το είδος της επενδυτικής δραστηριότητας που λαμβάνει χώρα, δηλαδή εάν πραγματοποιείται εξαγορά μιας επιχείρησης, οπότε είναι πιθανό να ακολουθηθούν πολιτικές ορθολογικοποίησης και παραπέρα περικοπών στους εργαζομένους ή δημιουργία μια νέας επιχείρησης.

Ακόμη, οι δεσμοί της νέας επένδυσης επηρεάζουν έμμεσα τη δομή της τοπικής απασχόλησης. Συγκεκριμένα, εάν η νέα επιχείρηση χαρακτηρίζεται από backward δεσμούς, δηλαδή την ανάγκη τροφοδοσίας από προμηθευτές με σκοπό την εξυπηρέτηση των αναγκών της, τότε οι επιδράσεις της στην τοπική οικονομία είναι ιδιαίτερα ευνοϊκές. Η περίπτωση δημιουργίας θύλακα, δηλαδή το γεγονός της εγκατάστασης μιας επιχείρησης που δεν διατηρεί δεσμούς με την τοπική κοινωνία αποτελεί και τη δυσμενέστερη περίπτωση.

Πράγματι, τα οφέλη που προσδίδουν οι ΑΞΕ στις χώρες υποδοχής όταν πραγματοποιείται ένταξη μέσα στην τοπική οικονομία τόσο της πολυεθνικής

εταιρίας, η οποία είναι υπεύθυνη για τις επενδύσεις, όσο και των νέων κτιριακών εγκαταστάσεων που θα δημιουργηθούν, δεν περιορίζονται μόνο στη δομή της απασχόλησης αλλά συνολικά στην περιφερειακή ανάπτυξη. Η εγχώρια βιομηχανία ενισχύεται από τις θετικές δευτερεύουσες επιπτώσεις της συνεργασίας πολυεθνικών με τις εγχώριες επιχειρήσεις. Αυτό περιλαμβάνει την προσφορά τεχνολογίας ή καλύτερα τη διάχυση αυτής σε άλλες επιχειρήσεις τις περιοχής. Επίσης συνεπάγεται απόκτηση προμηθειών από τις τοπικές επιχειρήσεις και πώληση παραγόμενων αγαθών ή υπηρεσιών σε τοπικούς συνεταιρικούς πελάτες. Γενικά, όσο υψηλότερος είναι ο βαθμός ολοκλήρωσης της επενδύμενης εταιρίας στην τοπική κοινωνία, τόσο αυξάνονται οι πιθανότητες μονιμότητας της παρουσίας της και παραπέρα τα οφέλη για την περιοχή.

Συνοπτικά, η δράση των ΑΞΕ στην αναπτυξιακή πορεία των χωρών/ περιφερειών είναι σαφώς θετική και συνεπώς ιδιαίτερης σημασίας για τις λιγότερο αναπτυγμένες περιφέρειες. Οι περιοχές αυτές αποκομίζουν κατά κύριο λόγο δύο ειδών οφέλη (Τσιάπα Μ., 1999):

A) εισροή κεφαλαίου, η οποία συντελεί στην αύξηση της παραγωγικής ικανότητας των επενδύσεων και συνεπώς το ρυθμό ανάπτυξης τους, και

B) πρόσβαση στα πλεονεκτήματα που φέρουν οι πολυεθνικές επιχειρήσεις και κυρίως της τεχνογνωσίας και της δυνατότητας του εργατικού δυναμικού, πέρα από την εξασφάλιση της απασχόλησης, να αποκτήσει νέες ειδικότητες και τεχνικές διαχείρισης.

3. Ο ΝΕΟΣ ΧΩΡΙΚΟΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ: Η ΕΠΙΤΑΓΗ ΓΙΑ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΑ ΧΩΡΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ

Η αναδιάρθρωση του κεφαλαίου είναι ταυτόχρονα μια διαδικασία αναδιάρθρωσης του χώρου (Δεδουσόπουλος, 1988/Λυμπεράκη, 1992). Ένα από τα κεντρικά χαρακτηριστικά της αναδιρθρωτικής διαδικασίας είναι η τεράστια επέκταση των ακτίνων άσκησης οικονομικού ελέγχου, ένα φαινόμενο που προσδίδει στο αναδιρθρωτικό εγχείρημα έναν παγκόσμιο χαρακτήρα (Henderson & Castells, 1989/Λυμπεράκη, 1992). Σύμφωνα με την Αντιγόνη Λυμπεράκη, "η δυναμική της οικονομικής δραστηριότητας σε κάθε συγκεκριμένο γεωγραφικό χώρο έχει την τάση

να επηρεάζεται πρωταρχικά από δραστηριότητες και αποφάσεις που ξετυλίγονται αλλού, μέσα στο ευρύτερο πλαίσιο της διεθνούς οικονομίας και με τη βοήθεια των νέων τεχνολογιών πληροφορικής και τηλεπικοινωνιών. Ταυτόχρονα, από την άλλη πλευρά, αναδεικνύεται και ενδυναμώνεται μια νέα διαδικασία που εστιάζει σε οικονομικές/κοινωνικές σχέσεις και δραστηριότητες στο τοπικό επίπεδο".

Όπως είναι φανερό, η Νέα Τάξη Πραγμάτων στο παγκόσμιο οικονομικό γίγνεσθαι εισάγει νέες παραμέτρους και νέες πρακτικές όπου οι επιθυμίες του τοπικού και του παγκόσμιου δεν διαρθρώνονται μονομερώς αλλά αναπτύσσονται με διαλεκτικές σχέσεις. Το παγκόσμιο αποκτά μια τοπική σημασία και αντίστροφα. Αυτό που μας ενδιαφέρει στην προκειμένη περίπτωση είναι να εξετάσουμε πως οι επιθυμίες που προέρχονται από τους όρους του ανταγωνισμού σε παγκόσμιο επίπεδο προβάλλονται στο τοπικό και ποίοι είναι αυτοί οι παράγοντες που κάνουν ένα τόπο να "συγκλίνει" προς τα ζητούμενα των σύγχρονων επιχειρήσεων.

3.1 Ευέλικτη Εξειδίκευση

Στη σχετική βιβλιογραφία, ο όρος ευελιξία χρησιμοποιείται με πολλά διαφορετικά περιεχόμενα. Οι προσπάθειες κωδικοποίησης που έχουν κατά καιρούς επιχειρηθεί διακρίνουν τέσσερα επίπεδα αναφοράς του όρου: οργάνωση της παραγωγής, διαδικασία της εργασίας, γεωγραφικός καταμερισμός της εργασίας, θεσμικό πλαίσιο (Βάιου-Χατζημιχάλης, 1997).

Η ευελιξία στην *οργάνωση της παραγωγής* αναφέρεται σε μια συνολική στρατηγική των επιχειρήσεων που παράγουν εξειδικευμένα προϊόντα με τη χρησιμοποίηση ευέλικτων μηχανημάτων και εξειδικευμένου προσωπικού, σε αντίθεση με τη μαζική παραγωγή τυποποιημένων προϊόντων, που χρησιμοποιεί εξειδικευμένα μηχανήματα και ανειδίκευτους εργάτες. Ένα πολύπλοκο σύστημα πρακτικών στο επίπεδο της επιχείρησης συνδυάζεται σε σχέση με υπεργολάβους, με άλλες επιχειρήσεις και με κλαδικά και τοπικά σωματεία που υποστηρίζουν και συντηρούν ένα σύστημα εντάσεως συναλλαγών. Παραδίδονται συχνά μικρές ποσότητες στα εργοστάσια συναρμολόγησης και διατηρούνται αποθέματα (just-in-time). Έτσι επιτυγχάνεται γρήγορη προσαρμογή στις αλλαγές της αγοράς. Η έμφαση δίνεται στην ευελιξία των τεχνικών παραγωγής και σύνθεσης των προϊόντων και στο ευέλικτο ως προς την ειδίκευση εργατικό δυναμικό, που μπορεί να μετακινείται μεταξύ διαφόρων καθηκόντων και θέσεων, διατηρώντας καλές αμοιβές και σταθερές εργασιακές

σχέσεις. Ταυτόχρονα υπάρχει τάση για αύξηση της αυτοματοποίησης στην παραγωγή και για αντίστοιχη μείωση του εργατικού δυναμικού.

Σε ότι αφορά τη *διαδικασία της εργασίας*, η ευελιξία αναφέρεται σε μια νέα πόλωση ανάμεσα στους κεντρικούς και περιφερειακούς εργαζόμενους. Γίνεται δηλαδή συνδυασμός εργατών χαμηλής ειδίκευσης στη συντήρηση και στην παραγωγή με άλλους ευρείας ειδίκευσης, όπως οι μηχανικοί και οι χειριστές μηχανημάτων, που επιβλέπουν πολύπλοκα μηχανήματα με ηλεκτρονικούς αυτοματισμούς και ρομπότ. Οι κεντρικοί εργαζόμενοι προσφέρουν λειτουργική ευελιξία στη διαδικασία εργασίας, καθώς διαπερνούν τα όρια των θέσεων εργασίας, και χρονική ευελιξία, καθώς προσαρμόζονται πιο καλά στις απαιτήσεις της ζήτησης. Οι περιφερειακοί εργαζόμενοι παρέχουν αριθμητική ευελιξία και μπορεί να απασχολούνται χωρίς ασφάλεια ή σε άτακτα χρονικά διαστήματα ή χωρίς να έχουν καμία σχέση με την επιχείρηση (π.χ. εργαζόμενοι μέσω υπεργολάβων).

Η ευελιξία στο *γεωγραφικό καταμερισμό της εργασίας* αναφέρεται σε δύο ξεχωριστές αλλά συνδυαζόμενες τάσεις: μια τάση για γεωγραφική διασπορά της παραγωγής και εμβάθυνση της διαίρεσης εργασίας, όπου η σύλληψη και η εκτέλεση της παραγωγής διαφοροποιούνται γεωγραφικά και σε παγκόσμια κλίμακα. Και μια τάση για γεωγραφική επανασυγκέντρωση της παραγωγής - συγκέντρωση πολλών επιπέδων παραγωγής και των αντίστοιχων διαδικασιών εργασίας σε περιφερειακά συμπλέγματα και περιοχές βιομηχανικά συστήματα, δηλαδή συστήματα ΜΜΕ που στηρίζονται σε πυκνό δίκτυο συναλλαγών μεταξύ τους. Κλασική περίπτωση η Τρίτη Ιταλία.

Ο συνδυασμός ευελιξίας στην οργάνωση της παραγωγής με τη λειτουργική ευελιξία, τη χρήση υψηλής τεχνολογίας για το σχεδιασμό και την παραγωγή ποιοτικών προϊόντων, τη σχετική ανεξαρτησία επιλογών και επιπλέον τις ικανοποιητικές συνθήκες εργασίας και αμοιβών, είναι γνωστός ως επιθετική ευελιξία. Αμυντική ευελιξία είναι το αντίθετο της προηγούμενης, δηλαδή περιορισμένη ευελιξία στην παραγωγή, αριθμητική ευελιξία, χαμηλή τεχνολογία για χαμηλής ποιότητας προϊόντα, εξάρτηση από τρίτους, χαμηλές αμοιβές και συχνά απαράδεκτες συνθήκες εργασίας. Και οι δυο μορφές ευελιξίας αποτελούν κρίσιμες στρατηγικές επιχειρήσεων και κρατών (Βάιου-Χατζημιχάλης, 1997).

Τέλος, στο επίπεδο του *θεσμικού πλαισίου* η ευελιξία αναφέρεται τόσο στη δημιουργία «τοπικών θεσμών», που συνθέτουν δημιουργικά τον ανταγωνισμό με τη

συνεργασία και προωθούν την ανάπτυξη βιομηχανικών συννοικιών/συστημάτων, όσο και στην εφαρμογή νεοφιλελεύθερων συνταγών για την κατάργηση ή τον περιορισμό των κεκτημένων των εργαζομένων.

3.1.1 Οι επιπτώσεις των ευέλικτων επιχειρήσεων στις αναπτυσσόμενες χώρες

Η απάντηση στο μικρό μέγεθος των αγορών των αναπτυσσόμενων χωρών φαίνεται ότι έρχεται από τις επιχειρήσεις που βασίζονται στην ευελιξία της παραγωγής. Οι ευέλικτες επιχειρήσεις έχουν τη δυνατότητα να παράγουν μεγαλύτερο αριθμό προϊόντων και η κλίμακα της παραγωγής ενός προϊόντος να διατηρείται σε χαμηλά επίπεδα, χωρίς να "θυσιάζουν" σε ποιότητα ή αποτελεσματικότητα (σε αντίθεση με την τεύλοριστικού τύπου παραγωγή). Με τον τρόπο αυτό ευνοείται ο υγιής ανταγωνισμός αφού υπάρχει η τάση να μειώνονται τα φυσικά μονοπώλια που λειτουργούσαν υπό τη σκέπη του προστατευτισμού. Από την άλλη, έχουν την ικανότητα να είναι πιο ανθεκτικές σε κρίσεις και ασταθή οικονομικό περιβάλλον αφού ο προγραμματισμός της παραγωγής γίνεται με βάση την υπάρχουσα ζήτηση και όχι με βάση τις προβλέψεις για τη ζήτηση των προϊόντων.

Σημαντικό είναι να προσεχθούν τρία σημαντικά σημεία (Oman, 1996):

Πρώτον, η συσχέτιση της ελάχιστης κλίμακας παραγωγής με τα επίπεδα της ζήτησης πολλών προϊόντων που παράγονται στις αναπτυσσόμενες χώρες. Οι στρατηγικές ανάπτυξης με εξαγωγικό προσανατολισμό και η πρόσβαση στις αγορές των χωρών του ΟΟΣΑ συνεχίζουν να αποτελούν σημαντικούς παράγοντες για τους "ευέλικτους" παραγωγούς, μολονότι τα πλεονεκτήματα που απορρέουν από την άμεση εγγύτητα μεταξύ των επιχειρήσεων και των καταναλωτών και προμηθευτών αποτελεί ανταγωνιστικό πλεονέκτημα για τις επιχειρήσεις και για τη χώρα όπου είναι εγκαταστημένες οι επιχειρήσεις αυτές.

Δεύτερον, η διαπίστωση ότι η μείωση του minimum επιπέδου παραγωγής και του μεγέθους της βιομηχανικής μονάδας δεν συνεπάγεται και μείωση των πλεονεκτημάτων που απορρέουν από τις λιγότερο ευέλικτες και πολύ μεγαλύτερες, με όρους όγκου παραγωγής και εγκαταστάσεων, επιχειρήσεις. Οι μεγάλες εταιρίες, που λειτουργούν κατά βάση με καθετοποιημένη και άκαμπτη παραγωγή, δύνανται να έχουν λύσεις στα προβλήματα των ευέλικτων και ΜΜΕ επιχειρήσεων, τα οποία μπορεί να είναι Έρευνα & Ανάπτυξη, πρόσβαση σε τεχνολογία, στο μάρκετινγκ προϊόντων, στην εκπαίδευση εργαζομένων κλπ.

Τρίτον και ίσως πιο σημαντικό, η απαίτηση των ευέλικτων επιχειρήσεων για σύγχρονες υποδομές στο τομέα των μεταφορών και των επικοινωνιών καθώς και για πρόσβαση σε ανθρώπινο δυναμικό υψηλών προδιαγραφών. Πολλές αναπτυσσόμενες χώρες υστερούν σημαντικά στον τομέα των σύγχρονων υποδομών, γεγονός που θέτει ερωτήματα για τη βιωσιμότητα των ευέλικτων επιχειρήσεων στις αναπτυσσόμενες χώρες, παρόλο που υπάρχουν ορισμένες εξαιρέσεις στον κανόνα όπως είναι στη Ζιμπάμπουε, την Ινδία και την Ινδονησία (Oman,1996). Επιπλέον, η κακή/μέτρια ποιότητα του ανθρώπινου δυναμικού των ευέλικτων επιχειρήσεων μπορεί να περιορίσει την ανάπτυξή τους, παρόλο που η απόκτηση της ειδικότητας ανάλογα με τις απαιτήσεις των ευέλικτων επιχειρήσεων σημαίνει ότι είναι μικρότερη η ανάγκη για ειδικευμένους εργάτες από την ανάγκη για εργατικό δυναμικό με βασικές γνώσεις των θεμελιωδών επιστημονικών εννοιών και της στοιχειώδους παιδείας, το οποίο είναι πιθανότερο να συναντήσει κανείς στις αναπτυσσόμενες χώρες.

3.2 Τοπικά Συστήματα και Καινοτομία

Στην περίπτωση αυτή γίνεται λόγος για τη μετάθεση της καινοτομίας και της ανταγωνιστικότητας από τις επιχειρήσεις στο τοπικό σύστημα. Πρόκειται για μια νέα προσέγγιση θεμάτων και πρακτικών βιομηχανικής αναδιάρθρωσης και ανάπτυξης, η οποία βρήκε εφαρμογή σε πολλές περιοχές καινοτομικής ανάπτυξης της Ευρώπης, των ΗΠΑ και της Ιαπωνίας.

Τα τοπικά αυτά συστήματα είναι "παραγωγικές δομές με ισχυρή ικανότητα καινοτομίας και ανταγωνιστικότητας στη διεθνή αγορά, χαρακτηρίζονται από μεγάλη διαπλοκή και συνεργασία των μικρομεσαίων επιχειρήσεων και δίκτυα μεταφοράς τεχνολογίας που δημιουργούν το κεντρικό ανταγωνιστικό πλεονέκτημα. Οι περιοχές-σύστημα, όπως αποκαλούνται, συγκροτούν ταυτόχρονα μορφές παραγωγικής συνεργασίας, αλλά και περιβάλλον που προσφέρει ένα σύνολο υπηρεσιών (πληροφόρησης, επικοινωνίας, ανταλλαγής, επιμόρφωσης). Εξασφαλίζουν τη συλλογική ανάπτυξη των τεχνολογικών ικανοτήτων και κυρίως προσδιορίζουν ένα σταθερό και μακροπρόθεσμο πλαίσιο διεπιχειρησιακής συνεργασίας" (Σεφερτζή, 1998).

Τα τρία κύρια χαρακτηριστικά των ιδιαίτερων αυτών τοπικών συστημάτων έχουν να κάνουν κατά βάση με: 1) τη συγκέντρωση και εξειδίκευση των μικρών επιχειρήσεων σε διαφορετικές φάσεις μιας συγκεκριμένης παραγωγικής διαδικασίας, 2) την

κοινωνική σύνθεση του πληθυσμού στις περιοχές αυτές που χαρακτηρίζεται από το μεγάλο αριθμό των ειδικευμένων εργατών που αμείβονται για την παραγωγικότητα της εργασίας τους, και 3) την εξειδίκευση και ευελιξία των επιχειρήσεων και τις πολυδαίδαλες μορφές συνεργασίας και αμοιβαιότητας μεταξύ τους. Βέβαια, τα ποιοτικά χαρακτηριστικά και η ένταση και σχέση μεταξύ τους διαφέρουν στις επιμέρους εφαρμογές στρατηγικών ανάπτυξης ανά τον κόσμο.

Ίσως το πιο ενδιαφέρον παράδειγμα της συνέργιας των επιχειρήσεων και των τοπικών στοιχείων μέσω ενός καινοτομικού πλαισίου, αποτελούν η Επιστημονική Πόλη Pe de France και η Σόφια-Αντίπολις στη Γαλλία, το Κέμπριτζ και το Μίλτον Κέινς στην Αγγλία. Πρόκειται για περιοχές που διαθέτουν ευέλικτες ΜΜΕ, οι οποίες βασίζονται στην υψηλή τεχνολογία και προσφέρουν καινοτομικά προϊόντα και υπηρεσίες, προσανατολισμένες σ' ένα πλαίσιο Ε&Α. Παράλληλα, τα πανεπιστήμια και τα ερευνητικά κέντρα της περιοχής λειτουργούν ως φυτώρια ερευνητών και τεχνικών, ικανών να στελεχώσουν τις παραπάνω επιχειρήσεις. Η στενή συνεργασία ερευνητικών φορέων και επιχειρήσεων αποτελεί βασική παράμετρο της σύστασης και ανάπτυξης των μικρών επιχειρήσεων και περιλαμβάνει τον προσανατολισμό της έρευνας στην εφαρμοσμένη βιομηχανική έρευνα, την ανάληψη ερευνητικών συμβολαίων και τη δημιουργία επιστημονικών πάρκων και τεχνοπόλεων.

3.3 Νέες Υποδομές + Νέες Τεχνολογίες

Ο Π. Σκάγιαννης (1994), αναφερόμενος στις υποδομές τις ορίζει ως δραστηριότητες που αποτελούν τις βασικές προϋποθέσεις για την ίδια την ύπαρξη και την ενδυνάμωση της παραγωγής.

Με την εξέλιξη της τεχνολογίας και την ενσωμάτωσή τους στις υποδομές έχουμε φτάσει στο σημείο σήμερα να μιλούμε για το φαινόμενο που ο Μαρξ είχε διατυπώσει ρητά ως "την εκμηδένιση του χώρου από το χρόνο". Ένα φαινόμενο όπου η επιτάχυνση, τα δίκτυα πληροφόρησης και μετακινήσεων, η υπέρβαση των ορίων και φραγμών δίνουν υπόσταση στον όρο Παγκόσμιο Χωρίο. Το φαινόμενο αυτό αυτόματα έρχεται να προσδιορίσει το ρόλο των Γενικών και Ειδικών Συνθηκών Παραγωγής (Σκάγιαννης, 1994) στη σύγχρονη πραγματικότητα, ένα ρόλο που καθορίζεται σε μεγάλο βαθμό από τις νέες τεχνολογίες και από τη συμπληρωματικότητά/αποτελεσματικότητά τους.

3.3.1 Οι επιταγές του μικροεπιπέδου

Αυτό που καθορίζει πλέον τη δομή των σύγχρονων επιχειρήσεων είναι η αποδοτική και αποτελεσματική ρύθμιση των ροών εκείνων των πληροφοριών που εξασφαλίζουν την πρόσβαση γύρω από την κίνηση αγορών, τιμών, τεχνικών προδιαγραφών, διαθέσιμων τεχνολογιών και προϊόντων, τον έλεγχο, τη διοίκηση, το σχεδιασμό της παραγωγής, την επικοινωνία και τον συντονισμό στο επίπεδο της ίδιας επιχείρησης και στο επίπεδο των ενδοεπιχειρησιακών συναλλαγών/συνεργασιών (Λυμπεράκη,1992). Το γεγονός αυτό ανάγει τις τηλεπικοινωνίες σε αναγκαίο παράγοντα για τη βιωσιμότητα και την ανάπτυξη των επιχειρήσεων, και μάλιστα των επικοινωνιών αυτών που βασίζονται στη χρήση της πληροφορικής και της μικροηλεκτρονικής (τηλεματική).

Από την άλλη πλευρά, η διάχυση της τηλεματικής καθορίζει μια νέα μορφή επιχείρησης, η οποία δεν στηρίζεται πλέον στην καθετοποίηση της παραγωγής αλλά στη δημιουργία πολυσύνθετων δικτύων τόσο σε οριζόντια όσο και σε κάθετη κατεύθυνση (προμηθειών, συντονισμού, διάθεσης, χρηματικών ροών) που της δίνουν το χαρακτήρα της δικτυωμένης ή δικτυωτής επιχείρησης.

Στον πίνακα που ακολουθεί φαίνονται συνοπτικά μερικά από τα σημαντικότερα αποτελέσματα της εισαγωγής της τηλεματικής στη λειτουργία της επιχείρησης.

Πίνακας 1: Επιδράσεις εισαγωγής της τηλεματικής

Προμήθειες

- Ευκολότερη πρόσβαση σε πολλαπλές πηγές προμηθειών
- Δυνατότητες διεθνούς ορίζοντα προμηθειών
- Μείωση αποθεμάτων εισροών
- Μείωση της ποσότητας διακινούμενων χαρτιών
- Βελτίωση ελέγχου των ποιοτικών προδιαγραφών
- Χρήση ειδικευμένων ενδιάμεσων εταιριών για την άσκηση ποιοτικού ελέγχου
- Μείωση κόστους διακανονισμών μεταξύ επιχείρησης και προμηθευτών

Μεταποίηση

- Μείωση του ελάχιστου αποδοτικού μεγέθους τόσο των παραγόμενων σειρών προϊόντων όσο και των Παραγόμενων μονάδων
- Αξιοποίηση οικονομιών Πεδίου και σκοπού μεταξύ διαφορετικών συνεργαζόμενων επιχειρήσεων
- Ακριβέστερη εξατομίκευση (κατά παραγγελία) παραγωγής μικρών σειρών
- Πλεονεκτήματα ειδικευμένης χωροθέτησης
- Αυξημένη ευελιξία παραγωγικής διαδικασίας
- Μείωση αποθεμάτων ενδιάμεσων εισροών

On line επιβολή ποιοτικού ελέγχου στην παραγωγή των υπεργολάβων
 Βελτίωση συντονισμού μεταξύ συναφών και συμπληρωματικών δραστηριοτήτων
 Καλύτερη επαφή με πελάτες και τάσεις αγορών
 Αυξημένος και καλύτερος συντονισμός ανάμεσα σε Έρευνα και Ανάπτυξη, μεταποίηση και αγορές

Προώθηση πωλήσεων και διανομή

Στρατηγική διαφοροποίησης προϊόντος που να απευθύνεται σε μικρές "φέτες" της αγοράς με ιδιαίτερα κάθε φορά χαρακτηριστικά

- Μείωση χρόνων παράδοσης
- Μείωση αποθεμάτων Τελικών προϊόντων
- Μειωμένες ανάγκες σε κεφάλαιο κίνησης
- Μείωση των κινδύνων πληρωμών
- Μείωση νεκρών χρόνων για την κατάρτιση και διακίνηση τιμολογίων
- Βελτίωση συντονισμού ανάμεσα σε διαφορετικές λειτουργίες
- Καλύτερη συνεργασία ανάμεσα στα διάφορα επίπεδα των στρωμάτων μάνατζερς/διοικητικών στελεχών
- Ενδυνάμωση του κεντρικού ελέγχου από τη διευθυντική ελίτ
- Λιανική πώληση με τη βοήθεια ηλεκτρονικών μέσων
- Δημιουργία εσωτερικών Τραπεζών πληροφοριών με ξεχωριστές και συγκεκριμένες πληροφορίες για κάθε Πελάτη (αλλά και κάθε προμηθευτή)

ΠΗΓΗ: Λυμπεράκη,1992

3.3.2 Η μορφή των σύγχρονων υποδομών

Χρήσιμα συμπεράσματα σχετικά με τη μορφή των σύγχρονων υποδομών μπορούν να εξαχθούν από την περιφερειακή πολιτική της ΕΕ στον τομέα των υποδομών και της ανάπτυξης των διευρωπαϊκών δικτύων. Συγκεκριμένα, από το σχέδιο δράσης της Λευκής Βίβλου και μέσα στα πλαίσια του τρίπτυχου Ανάπτυξη, Ανταγωνιστικότητα, Απασχόληση προκύπτουν δύο άξονες ανάπτυξης των υποδομών (Ευρωπαϊκή Επιτροπή,1995) :

1. Η ανάπτυξη δικτύων πληροφοριών και επικοινωνιών, για να δοθούν απαντήσεις στους μετασχηματισμούς των συστημάτων παραγωγής, οργάνωσης της εργασίας και των καταναλωτικών συνηθειών, με αφετηρία τις τεχνικές δυνατότητες που προσφέρει η δυνατότητα ταυτόχρονης μετάδοσης ήχου, κειμένου και εικόνας. Με την προϋπόθεση της εξασφάλισης της καθολικότητας των υπηρεσιών, θα μπορέσουν να συνεισφέρουν στην εξισορρόπηση των δραστηριοτήτων και της εργασίας στο έδαφος της ΕΕ και θα επιτρέψουν στις λιγότερο αναπτυγμένες περιοχές να εκμεταλλευτούν τις νέες δυνατότητες που προσφέρει η "νέα ευρωπαϊκή κοινωνία της πληροφορίας" που οικοδομείται,

2. Η δημιουργία των διευρωπαϊκών δικτύων μεταφοράς και ενέργειας με σκοπό την ενίσχυση της συνολικής ανταγωνιστικότητας της ΕΕ και με βάση την διασύνδεση και συμπληρωματικότητα μεταξύ διαφόρων μορφών στον τομέα της μεταφοράς.

3.3.2.1 Δίκτυα πληροφοριών και επικοινωνιών

Η πολιτική που υιοθετήθηκε βασίζεται στην υποστήριξη και διαχείριση των αλλαγών που προκύπτουν από τις πιέσεις της αγοράς και τις επιταγές των επιχειρήσεων στον τομέα των τηλεπικοινωνιών. Οι κοινοτικές προτεραιότητες συνοψίζονται στην ανάπτυξη της εκμετάλλευσης των πληροφορικών τεχνολογιών, τον εφοδιασμό της Ευρώπης με βασικές διευρωπαϊκές υπηρεσίες, τη συνέχιση ενός κατάλληλου ρυθμιστικού πλαισίου και την ενίσχυση των βιομηχανικών τεχνολογικών επιδόσεων, ενώ η εφαρμογή τους στηρίζεται στην ανάπτυξη ψηφιακών δικτύων ολοκληρωμένων υπηρεσιών (ISBN).

Τα προγράμματα δημιουργίας νέων δικτύων πληροφοριών έχουν να κάνουν με την ανάπτυξη της τηλεργασίας, την στήριξη των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων μέσω των τηλεματικών υπηρεσιών πληροφόρησης, την ανάπτυξη της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης και κατάρτισης του εργατικού δυναμικού, την επικοινωνία και την ανταλλαγή γνώσεων των πανεπιστημίων και των ερευνητικών κέντρων.

Οι επιχειρήσεις που επωφελούνται περισσότερο από τα δίκτυα ολοκληρωμένων υπηρεσιών και τις τηλεπικοινωνίες είναι κυρίως οι μεγάλες επιχειρήσεις, πολλών υποκαταστημάτων, του τριτογενούς τομέα, ειδικά στον τομέα των επιχειρηματικών υπηρεσιών (σύμβουλοι, μελέτες, τεχνική υποστήριξη) καθώς και εκείνες που έχουν μεγάλα δίκτυα διανομής ή πολλούς υπεργολάβους. Σύμφωνα με έρευνα της ΕΕ, το 59% πεντακοσίων μεγάλων επιχειρήσεων της Ευρώπης θεωρεί σημαντικό παράγοντα το ανεπτυγμένο σύστημα τηλεπικοινωνιών για την εγκατάσταση των διαφόρων μονάδων της.

Όπως είναι φανερό η ύπαρξη ποιοτικού συστήματος τηλεπικοινωνιών και η πρόσβαση σε δίκτυα πληροφοριών ανάγεται σε μείζονα παράγοντα ανάπτυξης των περιοχών και παραπέρα εξασφάλισης μιας ανταγωνιστικής θέσης στο οικονομικό τοπίο όχι μόνο της Ευρώπης αλλά του κόσμου ολάκερου. Οι λιγότερο ικανοί που δεν θα καταφέρουν να ακολουθήσουν το ρου των εξελίξεων και των επιταγών του

σύγχρονου ανταγωνισμού και των νέων τεχνολογιών είναι καταδικασμένοι να ακολουθήσουν το φαύλο κύκλο της υπανάπτυξης.

3.3.2.2 Τα δίκτυα μεταφορών

Οι προτεραιότητες που καθορίστηκαν στη Λευκή Βίβλο (ibid) για τη διάρθρωση και την ανάπτυξη των δικτύων μεταφορών αφορούν κύρια την ανταγωνιστικότητα του χώρου με την εξασφάλιση ταχύτερων και φθηνότερων μεταφορών, την ισορροπία του χώρου με την διασύνδεση των απομακρυσμένων περιοχών, το συνδυασμό των μεταφορών (συνδυασμένες μεταφορές, διαλειτουργικότητα, συμπληρωματικότητα) και την τόνωση των ανταλλαγών μέσω της σύνδεσης με τις χώρες Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης και της Μεσογείου.

Αυτό που τονίζεται στη Λευκή Βίβλο είναι το γεγονός ότι η φυσική προσπελασιμότητα μετριέται όλο και περισσότερο με βάση τη δαπάνη ή το χρόνο. Διαπιστώνεται ότι οι κεντρικές κοινοτικές περιοχές έχουν σαφέστατο πλεονέκτημα, αφού ο μέσος όρος πρόσβασης είναι μικρότερος από 4 ώρες ενώ ο αντίστοιχος χρόνος για τις περιφερειακές περιοχές είναι κατά πολύ μεγαλύτερος. Γίνεται, λοιπόν, κατανοητό ότι η μείωση του χρόνου και της δαπάνης των μεταφορών αποτελεί κρίσιμο παράγοντα για την αύξηση της ανταγωνιστικότητας των περιοχών. Δεν αρκεί μόνο η ύπαρξη και η δημιουργία υποδομών αλλά η ύπαρξη εκτατικών και ποιοτικών δικτύων που διαμορφώνουν, στην περίπτωση της ΕΕ, ένα ενιαίο ευρωπαϊκό και παραπέρα παγκόσμιο χώρο, καθώς και η δυνατότητα της βέλτιστης επιλογής του συνδυασμού των μέσων μεταφοράς και των δικτύων μεταφορών.

3.4 Τοπική ανάπτυξη και πρωτοβουλία

Η προσέγγιση του τοπικού έλαβε σημαντική διάσταση μετά το 1970 λόγω της κρίσης του υπάρχοντος μοντέλου ανάπτυξης. Βασικός στόχος αυτής της προσέγγισης ήταν η πρόταση μιας εναλλακτικής λύσης ανάπτυξης απέναντι στην κρίση αλλά και σ' ένα πρότυπο μοντέλο ανάπτυξης που θεμελιωνόταν κύρια πάνω σε αυθόρμητους μηχανισμούς ρύθμισης από την οικονομία της αγοράς. Το πρότυπο αυτό προσδιορίζει εν πολλοίς την αποκαλούμενη ανάπτυξη "εκ των άνω".

Η επικράτηση του "τοπικού" ως επιθετικού προσδιορισμού της ανάπτυξης συνδέθηκε, επομένως, με την αξιοποίηση των τοπικών πόρων (φυσικών και ανθρώπινων) και συγκριτικών ή/και δυναμικών πλεονεκτημάτων μιας περιοχής.

Ακόμη, συνδέθηκε με την ευελιξία που αντιτίθεται στην ακαμψία των μορφών κλασικής οργάνωσης. Ενσαρκώνει την ιδέα μιας ευέλικτης οικονομίας, ικανής να προσαρμόζεται στα μεταβαλλόμενα γεγονότα και αποτελεί την εναλλακτική προοπτική στην οικονομία των μεγάλων μονάδων. Στο πλαίσιο της τοπικής ανάπτυξης τροποποιείται ευκολότερα η οικονομική συμπεριφορά των δρώντων και προσαρμόζεται με το μικρότερο κόστος και χωρίς πολλές καθυστερήσεις.

3.4.1 Το παράδειγμα της Τρίτης Ιταλίας

Ένα μοντέλο τοπικής/ενδογενούς ανάπτυξης που παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον αποτελεί το παράδειγμα της Τρίτης Ιταλίας. Πρόκειται για ένα σύστημα μικρομεσαίων επιχειρήσεων που τροφοδότησε τις αναπτυξιακές προσπάθειες της βόρειο-ανατολικής-κεντρικής Ιταλίας. Η διάχυτη εκβιομηχάνιση εμφανίστηκε με δυο μορφές (Γούσιος, 1998):

1. Οι δημιουργία πολλών υπεργολαβικών επιχειρήσεων που αναλαμβάνουν μέρος της παραγωγής μεγάλων και μεσαίων επιχειρήσεων. Παράλληλα και μεμονωμένα άτομα αναλαμβάνουν μέρος της παραγωγής εργαζόμενα στο σπίτι με το κομμάτι. Αυτός ο τύπος βιομηχανικής οργάνωσης έχει σαν αποτέλεσμα μεγαλύτερη ευελιξία, μείωση του κόστους λειτουργίας και παραγωγής, αποφυγή εργατικών προσφορών και ελέγχων, περιορισμός απεργιών, συνδικαλισμού κλπ. Το σύνολο των προϊόντων από κλάδους όπως ενδύματα, δερμάτινα είδη, παιχνίδια, μηχανές και πλαστικά παράγονται μ' αυτό τον τρόπο στην Τρίτη Ιταλία.
2. Δίκτυα μικρομεσαίων μεταποιητικών επιχειρήσεων τα οποία διακρίνεται σε τρεις βασικούς τύπους (ibid):
  - **Περιοχές παραγωγικής εξειδίκευσης.** Χαρακτηρίζονται από την ύπαρξη ΜΜΕ, οι περισσότερες των οποίων ανήκουν σ' ένα παραγωγικό κλάδο. Οι μεταξύ τους παραγωγικές σχέσεις δεν είναι απαραίτητες. Οι περιοχές αυτές έχουν δημιουργηθεί λόγω οικονομικών και γεωγραφικών πλεονεκτημάτων όπως η ύπαρξη διαθέσιμου εργατικού δυναμικού, η ευελιξία στην αγορά εργασίας ή η διαθεσιμότητα χώρων εγκατάστασης των επιχειρήσεων.
  - **Τοπικά παραγωγικά συστήματα.** Χαρακτηρίζονται από την ύπαρξη ΜΜΕ που ανήκουν στον ίδιο κλάδο και που παράγουν πολλές φορές το ίδιο προϊόν.

Υπάρχει επομένως ένας έντονος οριζόντιος ανταγωνισμός. Το σύστημα συνδυάζεται μ' ένα αναπτυγμένο καταμερισμό της εργασίας μεταξύ μεγάλων και μικρών επιχειρήσεων και υπάρχει συσσώρευση μιας τεχνικής και επαγγελματικής παράδοσης.

- **Περιοχές-Βιομηχανικά συστήματα.** Η παραγωγική εξειδίκευση και ο καταμερισμός της εργασίας αναπτύσσεται έντονα μόνο μεταξύ ΜΜΕ και οι αλληλοσυσχετίσεις έχουν μεγαλύτερη συνθετότητα σε σχέση με τα Τοπικά Παραγωγικά Συστήματα. Είναι επίσης περιοχές όπου έχει συσσωρευτεί σημαντική βιομηχανική παράδοση.

Στην περίπτωση της Τρίτης Ιταλίας είναι αξιοσημείωτες οι ρυθμιστικές πρωτοβουλίες των τοπικών φορέων και ο ρόλος των τοπικών στοιχείων. Συγκεκριμένα, οι σημαντικότερες αναπτυξιακές πρωτοβουλίες είναι τρεις (Λυμπεράκη,1992)¹ : α) τα βιομηχανικά/βιοτεχνικά πάρκα, β) ο βιοτεχνικός συνεταιρισμός για την εγγύηση των δανείων και γ) τα κέντρα παροχής "πραγματικών", δηλ. μη χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών.

Η οικονομική λογική πίσω από τη δημιουργία των βιομηχανικών/βιοτεχνικών πάρκων ήταν η εξασφάλιση του κατάλληλου χώρου μέσα στο οποίο οι επιχειρήσεις μπορούν να χαράξουν και να εφαρμόσουν την αναπτυξιακή στρατηγική τους. Το καινοτόμο στοιχείο, που παρέκαμψε τις συνήθεις πρακτικές, ήταν το γεγονός ότι προκειμένου να παραμεριστεί το υψηλό κόστος αγοράς χώρου μετεγκατάστασης για τις μικρές επιχειρήσεις δημιουργήθηκε μια ειδική φόρμουλα αγοράς χρήσης επιφάνειας της γης για 40-60 χρόνια.

Ο βιοτεχνικός συνεταιρισμός για την εγγύηση των δανείων που ιδρύθηκε το 1974 και στο οποίο συμμετέχει το 15% των βιοτεχνών της περιοχής, έχει δυο κυρίως λειτουργίες. Η πρώτη είναι η εγγύηση των δανείων. Αν ένας βιοτέχνης δεν είναι σε θέση να αποπληρώσει το δάνειο του στις τράπεζες, την αποπληρωμή αναλαμβάνει ο συνεταιρισμός και το χρέος μετατίθεται προς τον συνεταιρισμό. Η δεύτερη λειτουργία έχει να κάνει με τη συλλογική διαπραγμάτευση των όρων δανεισμού με τις τράπεζες και τα άλλα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα. Συνήθως επιτυγχάνονται δάνεια που στοιχίζουν 1,5% φθηνότερα από τους τρέχοντες όρους της αγοράς.

---

¹ Πρόκειται για μεταφορά κειμένου επιλεγμένων σημείων από το κεφάλαιο 9 του βιβλίου της Αντιγόνης Λυμπεράκη " Η πρόκληση της ανάπτυξης σε μικρή κλίμακα", 1992.

Τα κέντρα παροχής "πραγματικών" υπηρεσιών στήθηκαν προκειμένου να επωφεληθούν οι σχετικά μικρότερες επιχειρήσεις από οικονομίες κλίμακας στο πεδίο της διαφήμισης και προώθησης των προϊόντων, στη χρηματοοικονομική διαχείριση καθώς και στον τομέα διαχείρισης και αξιοποίησης της πληροφορίας. Πολλές από τις υπηρεσίες που δεν κατόρθωσαν οι συλλογικές πρωτοβουλίες να διεκπεραιώσουν ανέλαβε η Τοπική Αυτοδιοίκηση, η οποία κινήθηκε σε δύο άξονες. Από την άποψη των πληροφοριών γενικού συμβουλευτικού χαρακτήρα και διοικητικής στήριξης, δημιουργήθηκαν κέντρα για το σύνολο των επιχειρήσεων, χωρίς κλαδικές ιδιαιτερότητες, προσφέροντας ορισμένες βασικές και απαραίτητες υπηρεσίες πληροφόρησης σε όλους τους ενδιαφερόμενους. Από την άποψη των δραστηριοτήτων στήριξης της καινοτομίας, στήθηκαν κλαδικά προσανατολισμένα κέντρα, προκειμένου να αντιστοιχούν στις ιδιαίτερες συνθήκες των διαφορετικών δραστηριοτήτων.

Τέλος, η δράση και η σύμπνοια των οργανωμένων τοπικών φορέων σε εργασιακά θέματα κινήθηκε πάνω σε δύο άξονες. Ο πρώτος άξονας αφορά τη διασφάλιση της απασχόλησης με ευέλικτες ρυθμίσεις στους όρους εργασίας, ακόμα και με κόστος την περικοπή των πραγματικών αμοιβών προκειμένου να αρθεί η κρίση που επιβάλλει η εισαγωγή της τεχνολογίας στην παραγωγική διαδικασία. Ο δεύτερος άξονας αφορά το πεδίο του προγραμματισμού εισαγωγής νέων τεχνολογιών και επενδύσεων τεχνολογικής αναβάθμισης στο εσωτερικό των κλάδων και των εργοστασίων. Τα αιτήματα εδώ είναι η διαφάνεια και η πρόσβαση σε πληροφόρηση ώστε να ενεργοποιούνται οι σχετικές διαπραγματεύσεις μεταξύ εργοδοσίας και εργαζομένων πριν από τον τελικό σχεδιασμό και την υλοποίηση της επένδυσης και όχι μετά που θα είναι δύσκολο να αντιμετωπιστούν οι τυχόν αρνητικές επιπτώσεις πάνω στους εργαζομένους.

4. ΤΟ ΝΕΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΑΣΚΗΣΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Ένας καλός τρόπος να ειπωθεί το νέο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης είναι η προσέγγιση του μέσω των κλασσικών και νεοκλασσικών υποδειγμάτων ανάπτυξης. Μόνο που αντί να θεωρηθεί η χώρα ως πεδίο έρευνας και εφαρμογής απλά να μεταβούμε ένα επίπεδο πάνω και να θεωρηθεί ο κόσμος ολάκερος ως πεδίο έρευνας και εφαρμογής και οι χώρες ως περιφέρειες της παγκόσμιας ενότητας. Κατανοούμε

επίσης ότι αυτός ο τρόπος προσέγγισης των πραγμάτων είναι απλουστευμένος και για το λόγο αυτό θα προσπαθήσουμε να προσεγγίσουμε το θέμα εισάγοντας κατά το μάλλον ή ήττον και τις παραμέτρους οι οποίες διαφεύγουν από τα κλασσικά και νεοκλασσικά υποδείγματα και σχετίζονται περισσότερο με την εμπειρική προσέγγιση.

Οι κλασσικοί Adam Smith και David Ricardo με τις θεωρίες τους για το απόλυτο και συγκριτικό πλεονέκτημα δίνουν ουσιαστικά το στίγμα του νέου πλαισίου της παγκοσμιοποίησης: η αύξηση της παραγωγής εξαρτάται από την εξειδίκευση και η εξειδίκευση από την αγορά, οπότε η διεύρυνση της αγοράς είναι επιβεβλημένη και έτσι επέρχονται τα άριστα μεγέθη τόσο για τις παραγωγικές οντότητες όσο και για τα επίπεδα ανάπτυξης των χωρών. Ενώ τη στιγμή που γράφονταν οι παραπάνω θεωρίες, η εφαρμογή τους ήταν απατηλό όνειρο, σήμερα έχουμε τη δυνατότητα να συζητούμε αυτή την εφαρμογή στο παγκόσμιο σύστημα με όρους που αγγίζουν τη θεωρητική βάση των δημιουργών των θεωριών αυτών. Ενδεικτικά, ο μέσος όρος των δασμών σήμερα στο διεθνές εμπόριο αγγίζει το 4%, ποσοστό που επηρεάζει ελάχιστα την ανταγωνιστικότητα των τιμών των προϊόντων (Κότιος, 1998).

Σήμερα, υπάρχει η κοινή πεποίθηση "ότι η επέκταση του διεθνούς εμπορίου συμβάλει στην ανάπτυξη όλων των χωρών, επειδή επιτρέπει μέσω των ανταλλαγών την εξειδίκευσή τους σε τομείς ή κλάδους στους οποίους διατηρούν συγκριτικά πλεονεκτήματα" (Πετράκος Γ, 1998). Στην πραγματικότητα όμως ελάχιστες είναι οι χώρες που κερδίζουν, γιατί απλούστατα ελάχιστες είναι οι χώρες που έχουν εκμεταλλευτεί στο έπακρο τα συγκριτικά τους πλεονεκτήματα. Ακόμη και ο όρος συγκριτικό πλεονέκτημα μεταφράζεται σε όρους απόδοσης και ανάπτυξης με διαφορετικό τρόπο. Διαφορετικά οφέλη καρπώνεται κάποια χώρα που εξειδικεύεται στα γεωργικά προϊόντα από κάποια άλλη που εξειδικεύεται σε ηλεκτρονικούς υπολογιστές. Το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης εισάγει νέα δεδομένα και έρχεται να επαναπροσδιορίσει την έννοια των συγκριτικών πλεονεκτημάτων.

Η διάθεση φυσικών πόρων στο παρελθόν αποτελούσε τον πιο σημαντικό παράγοντα προσέλκυσης επενδύσεων για τις χώρες που στερούνταν κεφαλαίου, εμπειρίας, τεχνογνωσίας και υποδομών. Χωρίς να έχει μετριάσει η σπουδαιότητα του παράγοντα αυτού, σήμερα το παγκόσμιο σύστημα έχει εξασφαλίσει την πρόσβαση προς αυτούς, συχνά με τρόπους που υπερβαίνουν τα όρια της ηθικής (βλέπε Υπόθεση Ιρακ: Φάρμακα για πετρέλαιο), πολλές φορές εις βάρος των χωρών που διαθέτουν τους πόρους αυτούς.

Το μέγεθος της εθνικής αγοράς, αποτέλεσε ένα άλλο σημαντικό παράγοντα προσέλκυσης επενδύσεων στις εποχές που τα σύνορα των κρατών έδιναν νόημα στον όρο κλειστή οικονομία. Σήμερα, υπερεθνικές οντότητες έρχονται να αντικαταστήσουν τις εθνικές αγορές μειώνοντας κατά πολύ τη σπουδαιότητα, ακόμη και την έννοια, της εθνικής αγοράς. Στην εποχή της παγκοσμιοποίησης, οι χώρες αποτελούν απλά προπύργια για την εξόρμηση των εταιριών στον παγκόσμιο χώρο, γεγονός που ανάγει τον βαθμό διεθνοποίησης μιας χώρας ως περισσότερο σημαντικό παράγοντα από το μέγεθος της εθνικής αγοράς της.

Το χαμηλό εργατικό κόστος ήταν ένας άλλος προσδιοριστικός παράγοντας χωροθέτησης των επενδύσεων στο παγκόσμιο περιβάλλον, ιδιαίτερα σημαντικός για επενδύσεις αναζήτησης αποδοτικότητας (UN,1998). Πέρα από το γεγονός ότι το συγκριτικό αυτό πλεονέκτημα μετατόπισε το κέντρο βάρους του μετά την πτώση του Ανατολικού μπλοκ, δεν αρκεί σήμερα από μόνο του να αποτελέσει βάση εξειδίκευσης και ανάπτυξης. Το συνολικό κοινωνικοοικονομικό πλαίσιο που χαρακτηρίζει τις χώρες αυτές αποτελεί αντικίνητρο ανάπτυξης και προσέλκυσης επενδύσεων, δεδομένου ότι οι χώρες αυτές υστερούν σε υποδομές, υπηρεσίες υποστήριξης της παραγωγής, εργασιακή νοοτροπία, σταθερό δημοσιονομικό και νομισματικό περιβάλλον και δικτύωση με τον υπόλοιπο κόσμο, γεγονός που τις ανάγει σε χώρες υψηλού επιχειρηματικού κινδύνου.

Σήμερα, παράγοντες όπως η πολιτική & οικονομική σταθερότητα, το επαρκές θεσμικό πλαίσιο, η ανυπαρξία της εγκληματικότητας, της αδιαφάνειας και της διαφθοράς, οι επαρκείς υποδομές, το θετικό επιχειρηματικό περιβάλλον δεν αποτελούν απλώς συγκριτικά πλεονεκτήματα αλλά επιβεβλημένες προϋποθέσεις για την προσέλκυση ΑΞΕ και παραπέρα της διάχυσης των ευεργετικών επιδράσεων τους.

Από την άλλη, στο παγκόσμιο περιβάλλον προβάδισμα αποκτούν οι χώρες που είναι ενταγμένες σε σχήματα διακρατικής περιφερειακής εμπορικής και οικονομικής συνεργασίας (Προτιμησιακό Σύστημα, Ελεύθερη Ζώνη Εμπορίου, Τελωνειακή Ένωση, Κοινή Αγορά, Οικονομική Κοινότητα και Οικονομική & Νομισματική Ένωση). Ιδίως η συμμετοχή στα τελευταία σχήματα, πέρα από το ότι υποδηλώνει την εξωστρέφεια των χωρών και την θέλησή τους να συμμετέχουν στο παγκόσμιο οικονομικό γίγνεσθαι, "οπλίζει" την διαπραγματευτική τους δυνατότητα στο επίπεδο της διεθνούς οικονομικής διπλωματίας. Το γεγονός ότι το 1990 το ποσοστό του εμπορίου μεταξύ των κρατών της Τριάδος (Ευρωπαϊκή Ένωση, Βόρεια Αμερική,

Περιοχή Ασιατικού Ειρηνικού) ανέρχονταν σε 73,5% του παγκόσμιου εμπορίου από 56,5% το 1960 και της μείωσης του ποσοστού του εμπορίου στο συνολικό εμπόριο της Τριάδος με τον υπόλοιπο κόσμο (από 33,3% το 1960 σε 21,5% το 1990) καταδεικνύει τη σημαντικότητα και τη δυναμικότητα των πόλων αυτών και παραπέρα αποτελεί σημαντικό ερέθισμα για την συμμετοχή/συνεργασία των κρατών με τους πόλους αυτούς (Κότιος, 1998).

Επιπλέον για την ΕΕ, η οικονομική βοήθεια των Διαρθρωτικών Ταμείων της ΕΕ προς τις χώρες συνοχής (Ελλάδα, Πορτογαλία, Ισπανία και Ιρλανδία) και η είσοδος των ΑΞΕ φαίνεται να συσχετίζονται θετικά. Η οικονομική αυτή αρωγή λειτουργεί ως κίνητρο εγχώριων και ξένων επενδύσεων σε καθυστερημένες περιοχές άμεσα μέσω επιχορηγήσεων και έμμεσα μέσω βελτίωσης των υποδομών και εκπαίδευσης του εργατικού δυναμικού (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 1994).

Στην πραγματικότητα, τα συγκριτικά πλεονεκτήματα, πέρα από τις επιβεβλημένες προϋποθέσεις που αναφέρθηκαν παραπάνω, μεταφράζονται στο σύγχρονο κόσμο σε πρόσβαση:

1. σε εργατικό δυναμικό υψηλών προδιαγραφών. Ακόμη και στην περίπτωση που οι επιχειρήσεις είναι εντάσεως εργασίας, είναι επιβεβλημένη η υποστήριξη των παραγωγικών δραστηριοτήτων από άτομα που είναι γνώστες των σύγχρονων/δυναμικών τομέων του τριτογενή τομέα.
2. σε κέντρα έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης. Θεωρείται δεδομένη πλέον η εύκολη και γρήγορη πρόσβαση στις αγορές κεφαλαίου, γεγονός που ανάγει την πρόσβαση στα κέντρα έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης επιτακτική ανάγκη και αναγκαίο μέσο για τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων, και την δημιουργία νέων προϊόντων και υπηρεσιών.
3. σε δίκτυα συνεργασίας, οικονομίες κλίμακας, μηχανισμών υποστήριξης από την τοπική κοινωνία και σε έντονα διεθνοποιημένες οικονομίες.

5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Σ' ένα διεθνοποιημένο περιβάλλον, αμιγώς ανταγωνιστικό, οι ισορροπίες αλλάζουν ριζικά και το ποιος θα αποκτήσει προβάδισμα στη νέα κατάσταση είναι ζήτημα

συγκερασμού μιας σωρείας παραγόντων. άλλοτε διαθεσίμων και άλλοτε υπό διαμόρφωση.

Τα νέα δεδομένα που εισάγει η παγκοσμιοποίηση και το νέο πλαίσιο που διαμορφώνει επιβάλλουν την αναθεώρηση των υφιστάμενων περιφερειακών πολιτικών και πρακτικών. Η σύγχρονη περιφερειακή πολιτική θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη της το νέο και συνάμα μεταβαλλόμενο διεθνές περιβάλλον και τις εξελίξεις της διεθνούς παραγωγής, έτσι ώστε να σχεδιάζει και να υλοποιεί καινοτόμες πολιτικές και δράσεις για την επίτευξη της περιφερειακής και τοπικής ανάπτυξης.

Το χαρακτηριστικό στοιχείο των πολιτικών αυτών αποτελεί το "άνοιγμα" προς το διεθνές περιβάλλον, ενώ ο βασικός στόχος αποκρυσταλλώνεται στην απόκτηση μιας πλεονεκτικής θέσης των χωρών και των περιφερειών τους, στον παγκόσμιο οικονομικό καταμερισμό. Η διαδικασία ένταξης στο διεθνές περιβάλλον μπορεί να πορευτεί παράλληλα με την δημιουργία Ελεύθερων Ζωνών και ειδικότερα Ζωνών Εξαγωγικών Δραστηριοτήτων. η λειτουργία των οποίων θα αναλυθεί στα επόμενα κεφάλαια.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

"ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΧΩΡΟΘΕΤΗΣΗΣ ΤΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ & ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΩΣΗΣ"

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το κεφάλαιο αυτό περιέχει δύο ομάδες θεμάτων που βοηθούν στην προσέγγιση των Ζωνών Εξαγωγικών Δραστηριοτήτων μέσω δύο οπτικών. Η πρώτη έχει να κάνει με την προοπτική συγκέντρωσης βιομηχανιών σε μια ΖΕΔ, το οποίο αποτελεί και τον πιο σημαντικό παράγοντα επιτυχίας της λειτουργίας της. Η δεύτερη σχετίζεται με την προοπτική συνεισφοράς της ΖΕΔ στην ανάπτυξη της περιοχής.

Έτσι, στο πρώτο μέρος παρουσιάζονται οι παράγοντες χωροθέτησης της βιομηχανίας τόσο μέσω θεωρητικών όσο και εμπειρικών προσεγγίσεων. Στη συνέχεια ακολουθεί η παρουσίαση της θεωρίας των πόλων ανάπτυξης.

1. ΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΧΩΡΟΘΕΤΗΣΗΣ ΤΩΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΩΝ

1.1 Θεωρητικές Προσεγγίσεις²

1.1.1 Κόστος μεταφοράς

Πολλά υποδείγματα ανάγουν την ελαχιστοποίηση του μεταφορικού κόστους σε μείζον κριτήριο για την επιλογή του τόπου εγκατάστασης. Με βάση το κριτήριο αυτό οι επιχειρήσεις διαχωρίζονται στις παρακάτω κατηγορίες:

- ➔ σε επιχειρήσεις προσανατολισμού προς τις πρώτες ύλες, όπου το μεταφορικό κόστος της απαραίτητης πρώτης ύλης κατά μονάδα απόστασης για την κατασκευή μιας μονάδας τελικού προϊόντος είναι υψηλότερο από το κόστος μεταφοράς της μονάδας του τελικού προϊόντος (π.χ. γεωργικές βιομηχανίες).
- ➔ σε επιχειρήσεις προσανατολισμού προς την καταναλωτική αγορά, όπου το κόστος διανομής του έτοιμου προϊόντος είναι υψηλότερο από το κόστος μεταφοράς των πρώτων υλών στον τόπο μετασχηματισμού τους (π.χ. βιομηχανίες αναψυκτικών, γάλακτος)

---

² Βασίζεται στην ταξινόμηση των θεωριών χωροθέτησης του Ν. Κόνσολα (1997).

- σε επιχειρήσεις ουδέτερου προσανατολισμού, στις οποίες ο τόπος εγκατάστασης τους δεν επιδρά στη διαμόρφωση του συνολικού κόστους μεταποίησης.

Πρέπει να τονισθεί ότι η τεχνολογική εξέλιξη, η ανάπτυξη των λεγόμενων "ασύνωρων" τεχνολογιών και οι νέες μέθοδοι μεταφοράς έχουν μειώσει κατά πολύ τη σημαντικότητα του παράγοντα αυτού, χωρίς όμως να τον εξαλείφουν.

1.1.2 Κόστος εγκατάστασης

Σύμφωνα με τον Hoover, το κόστος εγκατάστασης προκύπτει από τον ανταγωνισμό ανάμεσα στις διαφορετικές χρήσεις της γης και υποστηρίζει ότι η αξία της έκτασης για την εγκατάσταση παραγωγικών δραστηριοτήτων ποικίλει ανάλογα με τη χρήση της γης. Η εμπειρική διερεύνηση της θέσης του Hoover γίνεται εύκολα σε εκτάσεις κοντά στα αστικά κέντρα όπου οι συγκρούσεις των χρήσεων γης είναι εντονότερες, γεγονός που αποκρυσταλλώνεται στην άνοδο της τιμής της γης.

Βέβαια, υπάρχουν και ορισμένοι ποιοτικοί παράγοντες που περιλαμβάνονται στο κόστος της εγκατάστασης, όπως είναι η σύνδεση με τα δίκτυα μεταφορών και το εργατικό δυναμικό, η κυριότητα της έκτασης, η διαθέσιμη υποδομή, η περιβαλλοντική ευαισθησία της περιοχής κ.α..

1.1.3 Μεγιστοποίηση των εσόδων και της ζήτησης

Στις θεωρίες που σχετίζονται με την μεγιστοποίηση των εσόδων και της ζήτησης, η αναζήτηση του τόπου εγκατάστασης βασίζεται στη λογική της εξυπηρέτησης της μεγαλύτερης δυνατής ζήτησης και της εξασφάλισης της απαραίτητης προσπελασιμότητας στην αγορά. Συμπληρωματικές θεωρίες εισάγουν και τον παράγοντα των εσόδων της επιχείρησης και όχι το κόστος παραγωγής ως προσδιοριστικό παράγοντα της χωροθέτησης των βιομηχανιών.

Κάθε επιχείρηση προσπαθεί μ' αυτό τον τρόπο να εξασφαλίσει τον μονοπωλιακό έλεγχο σε όσο γίνεται μεγαλύτερο τμήμα της περιοχής αγοράς, το οποίο εξαρτάται από τη συμπεριφορά του καταναλωτή και τις επιλογές τόπων εγκατάστασης των ανταγωνιστριών επιχειρήσεων.

1.1.4 Μεγιστοποίηση του κέρδους

Σύμφωνα με τις θεωρίες της μεγιστοποίησης του κέρδους, η επιχείρηση αναπτύσσει δραστηριότητα και επιλέγει την τοποθεσία εκείνη από την οποία οι πωλήσεις της σ'

ένα ορισμένο αριθμό αγοραστών μπορούν να μεγιστοποιήσουν τα κέρδη ελαχιστοποιώντας ταυτόχρονα το συνολικό κόστος. Μάλιστα, με δεδομένο το κόστος και την τιμή του προϊόντος, η καμπύλη του χωρικού κόστους που εισάγει ο Smith³, ορίζει την περιοχή εγκατάστασης ανάμεσα στις τιμές Π_1 και Π_2 όπου το κέρδος είναι μηδενικό.

1.1.5 Κώδικες αξιών και συμπεριφοράς

Έχει παρατηρηθεί σε εμπειρικό επίπεδο ότι η συμπεριφορά των επιχειρηματιών, ως προς τον τόπο εγκατάστασης των δραστηριοτήτων τους, διαμορφώνεται από ένα πλαίσιο προσωπικών αξιών και κριτηρίων, το οποίο πολλές φορές απέχει από αδρή ορθολογιστική λογική και μπορεί να μεταφράζεται σε συναισθηματικό δεσμό με το τόπο καταγωγής, την ύπαρξη σταθερών πελατών, το φόβο του αγνώστου κλπ. Έτσι, στη διαδικασία επιλογής του τόπου εγκατάστασης επιδρούν έντονα εξωτερικά ερεθίσματα και κοινωνικά πρότυπα συμπεριφοράς με αποτέλεσμα την αδυναμία εκπλήρωσης των μέγιστων στόχων. Πάντως, είναι δύσκολο οι συμπεριφορές αυτές να θεμελιωθούν θεωρητικά και προσεγγίζονται μέσω εμπειρικών ερευνών.

1.1.6 Ισχυροποίηση της ανταγωνιστικότητας

Η ισχυροποίηση της ανταγωνιστικής θέσης και της διατήρησης ενός μοντέλου οργάνωσης της παραγωγικής βάσης της επιχείρησης με στόχο της ευελιξία και τη συνεχή προσαρμογή στις αλλαγές της ζήτησης αποτελεί το κανόνα χωροθέτησης των πολυεθνικών βιομηχανικών επιχειρήσεων. Το οργανωτικό αυτό υπόδειγμα υπαγορεύει τη χωροταξική οργάνωση των λειτουργιών της πολυεθνικής επιχείρησης με την κεντρική διοίκηση να έχει συνήθως την έδρα στα μεγάλα διεθνή κέντρα και τις μονάδες παραγωγής σε τόπους που εξασφαλίζουν οικονομικά πλεονεκτήματα.⁴

1.2 Εμπειρικές Προσεγγίσεις

Οι εμπειρικές έρευνες που έγιναν κατά διαστήματα έρχονται να δώσουν μια άλλη διάσταση για τους παράγοντες χωροθέτησης των βιομηχανιών, λειτουργώντας άλλοτε συμπληρωματικά προς τις θεωρητικές προσεγγίσεις και άλλοτε ανατρεπτικά,

---

³ Αργύρης Θ. (1992)

υπογραμμίζοντας τη γενικότητα και την αφαιρετικότητα τους. Κοινό χαρακτηριστικό των ερευνών αυτών αποτελεί η συνέχιση της τυπολογίας του Greenhut και της βασικής ομάδας χωροθετικών παραγόντων, οι οποίες μεταβάλλονται και προσαρμόζονται ανάλογα.

Σύμφωνα, λοιπόν, με τον Greenhut οι παράγοντες χωροθέτησης κατατάσσονται σε τρεις κατηγορίες (Κόνσολας Ν., 1997): α) παράγοντες ζήτησης, β) παράγοντες κόστους, και γ) καθαρά προσωπικοί παράγοντες. Στην πρώτη κατηγορία εντάσσει την καμπύλη ζήτησης του προϊόντος, την εγκατάσταση των ανταγωνιστών, την εγγύτητα των ανταγωνιστών, την εγγύτητα στους καταναλωτές, τη δυνατότητα επέκτασης της περιοχής αγοράς κ.α. Η δεύτερη κατηγορία περιλαμβάνει το κόστος γης, το κόστος κεφαλαίου, το κόστος ενέργειας, το κόστος εργασίας, το κόστος μεταφοράς, το κόστος των πρώτων υλών κλπ. Οι καθαρά προσωπικοί λόγοι, που αποτελούν την τρίτη κατηγορία, είναι τα "ψυχικά" οφέλη, οι περιβαλλοντικές προτιμήσεις και τα κίνητρα ασφάλειας.

Σε έρευνες που έλαβαν χώρα τόσο στην Ελλάδα όσο και στην ΕΕ, εξήχθησαν σημαντικά συμπεράσματα κυρίως για τη σημασία που αποκτά κάθε παράγοντας χωροθέτησης. Στο τμήμα αυτό παρουσιάζονται τα συμπεράσματα από έρευνες που καλύπτουν τρεις διαφορετικές χωρικές ενότητες: το υπερεθνικό, το εθνικό και το τοπικό και τέλος της ιδιαίτερης περίπτωσης των Βαλκανίων.

Σε έρευνα της **Ευρωπαϊκής Κοινότητας** (1993)⁵, ρωτήθηκαν 95 επιχειρήσεις για τους ρυθμιστικούς παράγοντες που επηρεάζουν τις αποφάσεις χωροθέτησης τους στην Ευρώπη, τόσο σε επίπεδο χώρας όσο και σε επίπεδο περιφέρειας. Οι περισσότερες απ' αυτές δραστηριοποιούνταν στην μεταποίηση (67), 21 στο κλάδο της διανομής, 15 είχαν προσανατολισμό στην παροχή υπηρεσιών, 13 εγγράφονται ως γραφείων και διοίκησης και 6 ήταν επιχειρήσεις έρευνας και ανάπτυξης.

Τα βασικά συμπεράσματα από την έρευνα αυτή για τη χωροθέτηση των επιχειρήσεων είναι τα εξής⁶:

1. Η εγγύτητα στην αγορά είναι σημαντικός παράγοντας για όλες τις οικονομικές δραστηριότητες.

⁴ Κόνσολας Ν. (1997)

⁵ CEC (1993): "New Location Factors For Mobile Investment in Europe".

⁶ Κόνσολας Ν. (1997).

2. Η ποιότητα και διαθεσιμότητα του εργατικού δυναμικού, περιλαμβανομένου και εξειδικευμένου, είναι σημαντική για μια μειοψηφία επιχειρήσεων μεταποίησης και υπηρεσιών και για μια πλειοψηφία δραστηριοτήτων έρευνας και τεχνολογίας.
3. Η εγγύτητα σε λιμάνια και αεροδρόμια είναι κρίσιμος παράγοντας για το ένα τέταρτο των βιομηχανικών επιχειρήσεων.
4. Η ποιότητα των τηλεπικοινωνιών είναι σημαντικός παράγοντας.
5. Η ποιότητα ζωής είναι πολύ σημαντικός παράγοντας, κυρίως στην επιλογή της περιφέρειας.
6. Η δυνατότητα καλής συνεργασίας με την Κυβέρνηση και τις διοικητικές υπηρεσίες σε επίπεδο περιφέρειας είναι επίσης σημαντικός παράγοντας.
7. Ο τόπος εγκατάστασης κοντά στην περιοχή που είναι συγκεντρωμένες και άλλες επιχειρήσεις του κλάδου διατηρεί υψηλή προτίμηση (οικονομίες συγκέντρωσης) στη διαδικασία επιλογής από τις επιχειρήσεις όλων των κλάδων.

Ειδικότερα, οι αποφάσεις χωροθέτησης για τις μεταποιητικές επιχειρήσεις, ανεξάρτητα από το αν πρόκειται για επιλογή χώρας ή περιφέρειας, επηρεάζονται από τη σχετική θέση των αγορών στις οποίες απευθύνονται. Πιο συγκεκριμένα, για την επιλογή της χώρας, ο παράγοντας της εγγύτητας σε αγορές επιλέχθηκε από το 85% των μεταποιητικών επιχειρήσεων, η ποιότητα οδικών και σιδηροδρομικών υπηρεσιών επιλέχθηκε από το 43%, η γενική διαθεσιμότητα εργατικού δυναμικού από το 34% και το κόστος εργασίας από το 33%. Όσον αφορά την επιλογή της περιοχής, η εγγύτητα σε αγορές παραμένει ο πιο σημαντικός παράγοντας, ακολουθεί η διαθεσιμότητα του εργατικού δυναμικού (ποσοστό 43%), έπεται η ποιότητα των οδικών/σιδηροδρομικών υπηρεσιών, η χρηματοδοτική υποστήριξη (39%), η ποιότητα εργατικού δυναμικού (38%) και η εγγύτητα σε μεγάλα αεροδρόμια (37%) (Σπανός, 1997).

Σε έρευνα του **ΒΙΠΕΤΒΑ Α.Ε. (1994)**/(Κόνσολας,1997), προκύπτουν σημαντικά συμπεράσματα για τη χωροθέτηση των βιομηχανιών στην Ελλάδα, αλλά αναδεικνύουν επίσης και τους παράγοντες εκείνους που οι Έλληνες επιχειρηματίες θεωρούν ως σημαντικούς για την επιλογή του τόπου εγκατάστασης. Το εξαγόμενο της έρευνας είναι ότι οι παραδοσιακοί παράγοντες χωροθέτησης (οδική πρόσβαση, επίπεδο τηλεπικοινωνιών, κόστος παραγωγής, κόστος μεταφοράς κλπ) εξακολουθούν να υφίστανται σε μεγάλο βαθμό ως κριτήρια για τη χωροθέτηση των δραστηριοτήτων, γεγονός που σε μεγάλο βαθμό ερμηνεύεται από τον υφιστάμενο

προσανατολισμό της βιομηχανίας σε παλιές φόρμουλες μεταποιητικών δραστηριοτήτων. Τα δε κύρια προβλήματα που εγγράφονται ότι αντιμετωπίζουν οι επιχειρήσεις λόγω της χωροθέτησης τους είναι το επίπεδο των τηλεπικοινωνιών, το κόστος μεταφοράς, το κόστος παραγωγής και η οδική πρόσβαση.

Ειδικά για την περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, η περίπτωση της οποίας θα μας απασχολήσει παρακάτω, οι παράγοντες που επηρέασαν την αρχική χωροθέτηση των βιομηχανιών στην Περιφέρεια ήταν οι πρώτες ύλες, οι τηλεπικοινωνίες και η πρόσβαση σε πελάτες. Στην περίπτωση των παραγόντων που θα επηρέαζαν σήμερα την απόφαση χωροθέτησης στην περιφέρεια αυτή, η πρόσβαση σε πρώτες ύλες παραμένει ο σημαντικότερος παράγοντας χωροθέτησης και έπονται το κόστος μεταφοράς, το κόστος παραγωγής και η πρόσβαση στο οδικό δίκτυο.

Για την ελκυστικότητα μιας περιοχής, ενδιαφέρον παρουσιάζει η έρευνα των **Πετράκο Γ. και Σπανού Σ. (1996), "Οι προσδιοριστικοί παράγοντες εγκατάστασης βιομηχανικών επιχειρήσεων στο Βόλο"**. Σύμφωνα με την έρευνα αυτή, οι σημαντικότεροι παράγοντες χωροθέτησης των βιομηχανικών δραστηριοτήτων στο Βόλο είναι (Σπανός, 1997):

1. Η θέση της περιοχής στο κέντρο της χώρας και η προσπελασιμότητα της στις μεγάλες ελληνικές αγορές (50,8%).
2. Η ύπαρξη μεγάλου λιμανιού (47,5%).
3. Η ύπαρξη ΒΙ.ΠΕ. (45,8%)
4. Προσωπικοί λόγοι (εντοπιότητα) με ποσοστό 40,7%.
5. Η ύπαρξη σημαντικών πελατών στην περιοχή με 37,3% και
6. Η διαθεσιμότητα και εξειδίκευση του εργατικού δυναμικού (33,9%).

Τη μικρότερη σημασία από όλους τους παράγοντες που παρατίθενται φαίνεται να έχει η "ύπαρξη στην περιοχή επιχειρήσεων του ίδιου κλάδου", γεγονός που υποδηλώνει ότι οι συγκεκριμένες (αν όχι όλες οι ελληνικές) επιχειρήσεις λειτουργούν έντονα απομονωμένες και απέχουν μακράν από την εξισορρόπηση της ανταγωνιστικότητας μέσα από τη συνεργασία.

Τέλος, παραθέτουμε τα αποτελέσματα της έρευνας που ανατέθηκε στο **Σύνδεσμο Βιομηχάνων Βορείου Ελλάδος (1998)**, στο πλαίσιο της ανάμιξης του στην αμερικάνικη πρωτοβουλία, Southeastern European Cooperative (SECI) για τον

εντοπισμό και την ιεράρχηση των περισσότερο περιοριστικών αντικινήτρων ανάπτυξης επενδύσεων ή επιχειρηματικών δράσεων που αντιμετωπίζουν οι ευρωπαϊκές και ειδικότερα οι ελληνικές επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται ή επιθυμούν να δραστηριοποιηθούν στις χώρες του SECI (Βαλκανική και Παρευξείνια περιοχή⁷) και την αξιολόγησή τους.

Η παράθεση αυτή έχει σαν σκοπό να καταδείξει τους παράγοντες, σε εθνικό επίπεδο, που επηρεάζουν τη επιλογή μιας χώρας ως υποδοχέα βιομηχανικών μονάδων, τη σημαντικότητα του εθνικού κοινωνικο-οικονομικού πλαισίου αλλά και την απομυθοποίηση του κλίματος επενδυτικής ευφορίας που κυριάρχησε μετά το άνοιγμα των συνόρων των χωρών του πρώην Ανατολικού Μπλοκ, γεγονός που αποκτά ιδιαίτερη σημασία για την Ελλάδα αν αναλογισθεί κανείς ότι οι χώρες αυτές λειτουργούν ανταγωνιστικά προς τη χώρα μας. Ήδη, πολλές ελληνικές επιχειρήσεις μετέφεραν μέρος ή ολόκληρη την παραγωγή τους στις βαλκανικές χώρες, αποδυναμώνοντας έτσι την παραγωγική δυναμικότητα πολλών ελληνικών περιφερειών.

Έτσι, από την επεξεργασία του συνόλου των ερωτηματολογίων και σύμφωνα με τις αξιολογήσεις των επιχειρήσεων και των φορέων που συμμετείχαν στο δείγμα της έρευνας, με κλίμακα σημαντικότητας από 1 έως 10 (από το λιγότερο σημαντικό έως το περισσότερο), προκύπτει ότι το σημαντικότερο αντικίνητρο ανάπτυξης είναι η Πολιτική και Οικονομική Αστάθεια με μέσο όρο βαθμολογίας 8,03, έπεται η παράμετρος της Εγκληματικότητας- Αδιαφάνειας- Διαφθοράς, ενώ εντύπωση προκαλεί ότι το λιγότερο σημαντικό αντικίνητρο είναι το Αρνητικό Επιχειρηματικό Περιβάλλον, με μέσο όρο βαθμολογίας 5,19. Ενδιάμεσα παρεμβάλλονται οι παράγοντες των Ελλειπών Υποδομών με μέσο όρο 6,93, του Ανεπαρκούς Θεσμικού Πλαισίου (μ.ο. 6,89) και της Άτολμης Πολιτικής (μ.ο. 6,37). Επίσης, συνάγεται ότι όλα τα αντικίνητρα ανάπτυξης συγκέντρωσαν μέσο όρο βαθμολογίας πάνω από τη βάση που θεωρήθηκε ότι είναι το 5 και υποδηλώνει ότι το αντικίνητρο εκτιμάται ως σημαντικό.

Το κύριο αντικίνητρο για την Αλβανία, τη Μολδαβία, την ΟΔΓ, τη Ρουμανία και τη Ρωσία είναι η Πολιτική & Οικονομική Αστάθεια, για τη Βοσνία, τη Βουλγαρία και

---

⁷ Χώρες του SECI: Αλβανία, Βοσνία-Ερζεγοβίνη, Βουλγαρία, Ρουμανία, ΠΓΔΜ, Μολδαβία, Σλοβενία, Γιουγκοσλαβία, Κροατία, Ουγγαρία, Ρωσία.

την Ουγγαρία η Εγκληματικότητα-Αδιαφάνεια-Διαφθορά, για την Κροατία και τη Σλοβενία η Ατολμη Πολιτική έναντι Ξένων Επενδύσεων ενώ για τη FYROM το Ανεπαρκές Θεσμικό Πλαίσιο⁸.

Διάγραμμα 1: Τα σημαντικότερα αντικίνητρα επενδύσεων στις χώρες του SECI.

Πηγή: ΣΕΕΒ (1998)

1.3 Σκοπιμότητα του επηρεασμού του τόπου εγκατάστασης

Για πολλά χρόνια, η οικονομική θεωρία θεωρούσε ότι η επιλογή των τόπων εγκατάστασης των δραστηριοτήτων οδηγείται από τους μηχανισμούς της αγοράς κατά τρόπο τέτοιο ώστε να επέρχεται χωρική ισορροπία, σε όρους τιμών των συντελεστών παραγωγής και των προϊόντων. Παρόλο που η θεωρητική βάση της τοποθέτησης αυτής διέπεται από κάποια λογική συνέπεια, η αδημονία για κοινωνικά επιθυμητά αποτελέσματα και οι προσδοκίες για ευημερία των ατόμων και των περιοχών τους, επιτάσσουν παρεμβατικές διαδικασίες με στόχο τον επηρεασμό του τόπου εγκατάστασης.

Η ανάγκη ανάληψης πρωτοβουλιών για την περιφερειακή ανάπτυξη γίνεται περισσότερο κατανοητή στις περιπτώσεις των περιοχών που δεν ευνοούνται από τις οικονομικές συγκυρίες. Ας πάρουμε για παράδειγμα την περίπτωση της Θράκης. Παρόλη την επάρκεια φυσικών πόρων, φυσικού κάλλους, εύφορων πεδιάδων κλπ,

⁸ Παρόλο που στην έρευνα περιλαμβάνονται και οι χώρες Κροατία, Μολδαβία, Βοσνία-Ερζεγοβίνη, Σλοβενία και Ουγγαρία, κάθε εξαγωγή συμπερασμάτων γι' αυτές τις χώρες δεν μπορεί να θεωρηθεί ακριβής λόγω της ελάχιστης έως μηδαμινής δραστηριότητας του ελληνικού επιχειρηματικού κόσμου.

προϋποθέσεις ικανές για την έναρξη της αγροτικής, μεταποιητικής και τουριστικής ανάπτυξης, η περιοχή της Θράκης εισήλθε στον φαύλο κύκλο της υπανάπτυξης λόγω κυρίως της γεωγραφικής απομόνωσης από την ελληνική ενδοχώρα και των φραγμών που συνεπάγονται τα όρια των εθνικών συνόρων (πολύ περισσότερο όταν η μια εκ των γειτονικών χώρων δεν διάκειται φιλικά προς τη χώρα μας και η άλλη ανήκε στο πάσαι ποτέ "κλειστό" Ανατολικό Μπλοκ).

Η παρεμβατικές πολιτικές, λοιπόν, έχουν σαν στόχο την όσο το δυνατόν αντιστροφή του αρνητικού κλίματος και μια από τις συνιστώσες της επεμβατικής διαδικασίας αποτελεί η πολιτική επηρεασμού του τόπου εγκατάστασης των οικονομικών δραστηριοτήτων. Τα πλεονεκτήματα της πολιτικής αυτής συνοψίζονται στα εξής⁹:

- * Κάλυψη του υπάρχοντος αυξημένου κόστους, κινδύνου και αβεβαιότητας που συνεπάγεται η εγκατάσταση σε μια απομακρυσμένη περιοχή με μικρές δυνατότητες αγοράς.
- * Δημιουργία ευκαιριών απασχόλησης στο εργατικό δυναμικό και συγκράτηση του μεταναστευτικού κύματος από την περιοχή, υποβοηθώντας έτσι την περιφερειακή ισορροπία από την άποψη του πληθυσμιακού μεγέθους σε κάθε περιφέρεια.
- * Μεταβολή της διάρθρωσης της βιομηχανικής παραγωγής της προβληματικής περιφέρειας, με αύξηση του ποσοστού των μονάδων που είναι περισσότερο προσαρμοσμένες στις εξελίξεις της ζήτησης, για την αποφυγή δημιουργίας διαρθρωτικής ανεργίας.
- * Μείωση των αρνητικών εξωτερικών οικονομικών που προκαλούνται στις ήδη προηγμένες περιφέρειες από την αύξηση των μονάδων κλπ.

Η εφαρμογή της πολιτικής αυτής βρίσκει την θεωρητική της στήριξη στην ανάπτυξη της έννοιας του πόλου ή σημείου ανάπτυξης, φαινόμενο το οποίο παρουσιάζεται εκτενώς παρακάτω. Στην πραγματικότητα, η δημιουργία πόλων με επίκτητα χαρακτηριστικά, με απώτερο στόχο τη συγκέντρωση βιομηχανιών, μεταφράζεται στην κατασκευή Οργανωμένων Χωρικών Μονάδων που δεν είναι τίποτα άλλο από τις Βιομηχανικές Περιοχές, τις Τεχνοπόλεις, τα Τεχνολογικά Πάρκα κλπ.

---

⁹ Βλιάμος Σπ., (1988).

2. ΘΕΩΡΙΕΣ ΤΟΥ ΤΟΠΟΥ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

2.1 Η Θεωρία της Πόλωσης¹⁰

Σημαντική παράμετρος της θεωρίας της πόλωσης αποτελεί η έννοια των πόλων ανάπτυξης που διατυπώθηκε για πρώτη φορά από το Γάλλο οικονομολόγο, F. Perroux. Σύμφωνα με τον Perroux, η ανάπτυξη δεν εκδηλώνεται ομοιόμορφα στο χώρο, αλλά σε ορισμένα σημεία που ονομάζονται πόλοι ανάπτυξης. Από τα σημεία αυτά ξεκινάει μια διαδικασία διάχυσης της ανάπτυξης μέσω δικτύων για να επηρεάσει τελικά το σύνολο της οικονομίας.

Χαρακτηριστικά των πόλων αυτών είναι η ύπαρξη ενός συνόλου βιομηχανιών με προωθητικό χαρακτήρα. Οι βιομηχανίες αυτές έχουν την ιδιότητα να προκαλούν πολλαπλασιαστικά φαινόμενα μέσα από δραστηριότητες που αναπτύσσονται δευτερογενώς, βασιζόμενες στις ροές προϊόντων και εισοδημάτων των βιομηχανιών, οι οποίες εν τέλει καταλήγουν στην ανάπτυξη του τριτογενούς τομέα και τη συγκέντρωση εισοδημάτων και δραστηριοτήτων.

Βασικές παράμετροι για τη χωροθέτηση των προωθητικών βιομηχανιών σε μια περιοχή αποτελεί η ύπαρξη ορισμένων πλεονεκτημάτων που μεταφράζονται κυρίως στην ύπαρξη πρώτων υλών και πηγών ενέργειας, επαρκούς δικτύου μεταφορών, χρηματοδοτικών φορέων, σύγχρονων υποστηρικτικών υπηρεσιών και εξειδικευμένου και διαθέσιμου εργατικού δυναμικού.

Επειδή συνήθως τα παραπάνω πλεονεκτήματα συναντώνται στα μεγάλα αστικά κέντρα, παρουσιάστηκε έντονα το φαινόμενο της συγκέντρωσης των βιομηχανιών σ' αυτά, ανάγοντάς τα σε πόλους ανάπτυξης, φαινόμενο που αρχίζει να εκλείπει κυρίως λόγω της εξέλιξης των τεχνολογιών οι οποίες ενδυναμώνουν τις τάσεις αποκέντρωσης της βιομηχανίας.

Με την συγκέντρωση προωθητικών βιομηχανιών σε κάποιο αστικό κέντρο¹¹ δημιουργείται κλίμα ευνοϊκό για την εγκατάσταση μεταποιητικών επιχειρήσεων. Οι επιχειρήσεις αυτές συγκεντρώνονται στους πόλους ανάπτυξης, ακολουθώντας τις

¹⁰ Παπαδασκόπουλος, (1990), Σπανός, (1997), Βλιάμος, (1988).

¹¹ Ο όρος "αστικό κέντρο" χρησιμοποιείται χάριν ευκολίας. Εννοούνται οι περιοχές αυτές που διαθέτουν τα βασικά πλεονεκτήματα που ελκύουν τις προωθητικές βιομηχανίες και οι οποίες μπορούν να είναι ολοκληρωμένα χωρικά συστήματα π.χ. περιοχή της Τρίτης Ιταλίας.

προωθητικές βιομηχανίες και εκμεταλλεούμενες τις θετικές εξωτερικές οικονομίες (αστικής συγκέντρωσης, οικονομίες συσπείρωσης και βιομηχανικών συμπλεγμάτων)¹².

Γενικά, θετικές εξωτερικές οικονομίες ονομάζονται τα οφέλη που αποκομίζει μια επιχείρηση εξαιτίας της λειτουργίας άλλης ή άλλων επιχειρήσεων χωρίς να έχει συναφθεί καμία συμφωνία μεταξύ τους ή να υφίσταται οποιαδήποτε υποχρέωση αντιστάθμισης των οφελών εκ μέρους της ωφελούμενης επιχείρησης. Κοινώς, μια επιχείρηση, επιλέγοντας να εγκατασταθεί και παράγει στον πόλο ανάπτυξης, καρπώνεται οφέλη για τα οποία δεν οφείλει να καταβάλει κάποια τιμή.

Πέρα βέβαια από τα θετικά αποτελέσματα για τη λειτουργία των επιχειρήσεων, αναπτύσσονται πολλές φορές αρνητικές εξωτερικές οικονομίες με αρνητικές επιδράσεις στην αναπτυξιακή λειτουργία του πόλου και στην επέκτασή του. Οι αρνητικές αυτές επιδράσεις συνίστανται στη συσσώρευση πληθυσμού και δραστηριοτήτων, στον κορεσμό των δικτύων και των υποδομών, στο υψηλό κόστος γης και στην υποβάθμιση του περιβάλλοντος.

Μ' αυτό τον τρόπο, όπως είναι εμφανές, αναπτύσσεται μια σχέση λειτουργικής αλληλεξάρτησης ανάμεσα στον πόλο και την περιφέρεια, η οποία βασίζεται στις σημαντικές ροές που τα συνδέουν. Οι επιδράσεις των πόλων στις περιφέρειες τους διακρίνονται σε θετικές, με τη μορφή της διάχυσης της ανάπτυξης των ωφελειών από τον πόλο στην περιφέρεια και σε αρνητικές επιδράσεις, με την έννοια της ανάσχεσης της διάχυσης.

Οι θετικές επιδράσεις συντελούν στην αύξηση του περιφερειακού εισοδήματος και στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, γεγονός που συνεπάγεται τη συγκράτηση του πληθυσμού και τη δημιουργία της εφελκυστικής προϋπόθεσης για την περαιτέρω ανάπτυξη της περιφέρειας. Οι επιδράσεις αυτές συνοψίζονται στην ανάπτυξη των παραπάνω δραστηριοτήτων: α) στην αύξηση της παραγωγής πρώτων υλών ή αγροτικών προϊόντων, β) στην ανάπτυξη των βιομηχανιών επεξεργασίας και αξιοποίησης των ημικατεργασμένων προϊόντων καθώς και των βιομηχανιών καταναλωτικών προϊόντων και γ) στην ανάπτυξη του τριτογενή τομέα και ιδιαίτερα του εμπορίου, των μεταφορών και της χρηματοδότησης.

---

¹² Βλέπε σημειώσεις Πετράκου Γ. (1998), Σελ. 27.

Οι αρνητικές επιδράσεις του πόλου στην περιφέρεια εντοπίζονται με τη μορφή κεντρομόλων δυνάμεων οι οποίες αφ' ενός δημιουργούν καθεστώς συσσώρευσης στον πόλο και αφ' ετέρου εμποδίζουν τη διάχυση της ανάπτυξης. Οι δυνάμεις αυτές συγκεντρώνουν στον πόλο τους εξής παράγοντες: α) το κεφάλαιο, λόγω της μεγαλύτερης απόδοσης που δύναται να αποδώσει, β) τον πληθυσμό, λόγω της δημιουργίας νέων θέσεων απασχόλησης και υψηλότερων αμοιβών και γ) τις δραστηριότητες του τριτογενή τομέα και κύρια του εμπορίου, λόγω της αύξησης των εισοδημάτων, της επέκτασης των αγορών και της διαφοροποίησης της παραγωγής¹³.

Παρόλη την πληθώρα των απόψεων και τοποθετήσεων για την σημασία των πόλων ανάπτυξης στην περιφερειακή ανάπτυξη, παραμένει γεγονός ότι οι πόλοι ανάπτυξης αποτελούν πραγματικότητα, άλλοτε φυσική και άλλοτε τεχνητή. Το ζητούμενο στην περίπτωση μας αποτελεί η διερεύνηση των προϋποθέσεων εκείνων που εξασφαλίζουν την διάχυση των αναπτυξιακών παραμέτρων από τους πόλους ανάπτυξης στην ευρύτερη περιφέρεια.

Όσον αφορά τη δυνατότητα της περιφέρειας να απορροφήσει την ανάπτυξη συναντούμε δύο ομάδες παραγόντων:

1. **Οικονομικούς Παράγοντες.** Τέτοιοι θεωρούνται η ύπαρξη αξιοποιήσιμων πόρων, στοιχειώδους οικονομικής ανάπτυξης, κατάλληλης οικονομικοτεχνικής υποδομής και διασυνδέσεων ανάμεσα στους τομείς της οικονομίας, καθώς και η ύπαρξη ποιοτικού και διαθέσιμου εργατικού δυναμικού.
2. **Κοινωνικοί και Θεσμικοί Παράγοντες.** Είναι εκείνοι που κρατούν την περιφέρεια δέσμη σε κάθε απόπειρα εισαγωγής του καινοτομικού και νεωτεριστικού στοιχείου ή που εκφράζουν διοικητικές και νομικές δυσκαμψίες (συνδικαλιστική παράδοση, γραφειοκρατία, πελατειακές σχέσεις κλπ.).

Πέρα όμως από την ικανότητα της περιφέρειας να απορροφήσει την ανάπτυξη, εισέρχεται και η παράμετρος του είδους και της μορφής του πόλου, χαρακτηριστικά τα οποία καθορίζουν σε μεγάλο βαθμό τη δυναμικότητα, την ποιότητα και τη δυνατότητα του πόλου να διοχετεύσει τα αναπτυξιακά στοιχεία στην ευρύτερη περιοχή.

---

¹³ Παπαδασκόπουλος Α., (1990).

Η φύση των προωθητικών βιομηχανιών αποτελεί ένα πρώτο παράγοντα του αναπτυξιακού προσδιορισμού του πόλου ανάπτυξης. Ενδεικτικά, μερικές από τις ιδιότητες που οι διάφοροι μελετητές θεωρούν ότι πρέπει να διαθέτουν οι βιομηχανίες αυτές είναι:

- Να ανήκουν σε ταχέως αναπτυσσόμενους και δυναμικούς κλάδους.
- Να ανήκουν σε κλάδους υψηλής τεχνολογίας.
- Να συμβάλλουν στη διοχέτευση στην περιφέρεια τεχνολογικών και θεσμικών καινοτομιών.
- Να προκαλούν ταχεία αύξηση των εισοδημάτων έτσι ώστε να βοηθηθεί ο τριτογενής και πρωτογενής τομέας.

Ένας άλλος παράγοντας είναι η φύση και το μέγεθος του πόλου ανάπτυξης, οι βασικότερες μορφές των οποίων είναι:

- **Κέντρα Ανάπτυξης:** Είναι η ελάχιστη μορφή πόλωσης, έχουν ενδοπεριφερειακή εμβέλεια και επιδρούν στις δομές και τις ροές στο εσωτερικό της περιορισμένης περιοχής τους.
- **Πόλοι Ανάπτυξης:** Πρόκειται για ανωτέρου μεγέθους συγκεντρώσεις με διαπεριφερειακή εμβέλεια, των οποίων οι αναπτυξιακές επιδράσεις δεν εξαντλούνται στα όρια της περιοχής τους αλλά επεκτείνονται και σε γειτονικές περιφέρειες.
- **Άξονες Ανάπτυξης:** Αποτελούνται συνήθως από γειτονικά κέντρα ανάπτυξης και σπανιότερα από γειτονικούς πόλους ανάπτυξης, τα οποία συνδέονται μεταξύ τους με αναπτυγμένα μεταφορικά δίκτυα ή ακόμα από οικονομίες που χαρακτηρίζονται από συμπληρωματικότητα, με συνέπεια τη δόμηση στενών σχέσεων.
- **Μητροπολιτική Περιφέρεια:** Είναι η μεγαλύτερη και ίσως η δυναμικότερη μορφή πολιτικής συγκέντρωσης, που αποτελείται από έναν κύριο πόλο ανάπτυξης περιβαλλόμενο από σημαντικά αστικά κέντρα-δορυφόρους. Η δομή της οικονομίας της μητρόπολης καθορίζει τη δραστηριότητα των δορυφόρων, ενώ η ανάπτυξή τους βασίζεται αφ' ενός στις αποκεντρωτικές τάσεις της μητρόπολης και αφ' ετέρου στην αξιοποίηση των δυνατοτήτων τους για την ικανοποίηση των αναγκών της μητρόπολης.

Τέλος, διαφορετικά χαρακτηριστικά διαθέτει ένας φυσικός πόλος με ένα πόλο με επίκτητα χαρακτηριστικά.

Ο μεν πρώτος είναι εκείνος που χαρακτηρίζεται από την ύπαρξη πηγών ενέργειας, αποθέματα πρώτων υλών και βρίσκεται εγκατεστημένος κοντά σε συγκοινωνιακούς κόμβους, σε λιμάνια ή σε στοιχεία που προσελκύουν τη μεταποιητική δραστηριότητα.

Ο δε δεύτερος έχει ως χαρακτηρίζεται από τη σχετική βιομηχανική παράδοση και το διαθέσιμο ειδικευμένο εργατικό δυναμικό, τα απαραίτητα έργα υποδομής κυρίως στους τομείς των μεταφορών, επικοινωνιών, της ηλεκτροδότησης και της υδροδότησης, τη συγκέντρωση διοικητικών υπηρεσιών, την καλή οργάνωση του τριτογενούς τομέα και την εξασφάλιση ικανοποιητικού επιπέδου στις υπηρεσίες υγείας, εκπαίδευσης και αναψυχής.

3. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η χωροθέτηση της βιομηχανίας υπαγορεύεται, σύμφωνα με τις αντίστοιχες θεωρίες, από τη φύση, τους στόχους και τη στρατηγική αυτών, τα οποία με τη σειρά τους υπάγονται σ' ένα πλαίσιο μεγιστοποίησης του κέρδους και της ζήτησης, καθώς και ισχυροποίησης της ανταγωνιστικής τους θέσης. Οι έρευνες που έγιναν κατά καιρούς έρχονται να προσδιορίσουν τους παράγοντες χωροθέτησης των βιομηχανιών, κυρίως ποσοτικά.

Ο σημαντικότερος παράγοντας χωροθέτησης, τόσο σε διεθνές όσο και σε εθνικό επίπεδο, φαίνεται να είναι η εγγύτητα σε αγορές και πελάτες. Ακολουθούν η φύση και η ποιότητα των προσφερόμενων υπηρεσιών των δικτύων μεταφορών καθώς και η πρόσβαση σε λιμάνι, αεροδρόμιο και οδικούς άξονες, το επίπεδο των τηλεπικοινωνιών, το κόστος εγκατάστασης, παραγωγής, μεταφοράς και ενέργειας, η διαθεσιμότητα και η ποιότητα του εργατικού δυναμικού.

Η ύπαρξη των περισσότερων αυτών παραμέτρων καθορίζει σε μεγάλο βαθμό την προοπτική συγκέντρωσης βιομηχανικών μονάδων και παραπέρα τη δημιουργία πόλου ανάπτυξης. Η συμβολή των πόλων ανάπτυξης στην περιφερειακή ανάπτυξη συνίσταται στην διάχυση της ανάπτυξης από τον πόλο στην περιφέρεια, μέσα από τις δραστηριότητες που αναπτύσσονται δευτερογενώς και που βασίζονται στις ροές προϊόντων και εισοδημάτων των βιομηχανιών με τον πρωτογενή και τριτογενή τομέα.

Η ύπαρξη κατάλληλου οικονομικού και κοινωνικού/θεσμικού πλαισίου αποτελεί επιβεβλημένη προϋπόθεση για τη διάχυση της ανάπτυξης, όπως επίσης και η συγκέντρωση προωθητικών βιομηχανιών.

Η σκοπιμότητα του επηρεασμού του τόπου εγκατάστασης και της δημιουργίας πόλων ανάπτυξης έγκειται κατά βάση στην ενδυνάμωση των περιφερειών και των παραγωγικών τους συστημάτων. Μέσα από αυτή την οπτική γωνία εξετάζονται, στη διπλωματική αυτή εργασία, οι Ζώνες Εξαγωγικών Δραστηριοτήτων που αναλύονται στο επόμενο κεφάλαιο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

“ΕΛΕΥΘΕΡΕΣ ΖΩΝΕΣ & ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΤΟ ΝΕΟ ΔΙΕΘΝΟΠΟΙΗΜΕΝΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ”

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στο έντονα διεθνοποιημένο περιβάλλον και στον αυξημένο ανταγωνισμό, πόλεις, περιοχές και χώρες, όπως ακριβώς και οι επιχειρήσεις, ανταγωνίζονται μεταξύ τους για τη δημιουργία αφενός κατάλληλων συνθηκών επιχειρηματικής λειτουργίας και αφετέρου κατάλληλων συνθηκών διαβίωσης. Οι ρυθμίσεις και οι θεσμοί των κοινωνιών οφείλουν να προσαρμόζονται και να διαμορφώνονται στις νέες συνθήκες ώστε να μην αποτρέπουν τις έμφυτες τάσεις για εξέλιξη. Η ευελιξία και ο ανταγωνισμός ίσως να είναι οι δύο λέξεις κλειδιά για την επιτυχία.

Οι Ελεύθερες Ζώνες (Ε.Ζ.) και οι Ζώνες Εξαγωγικών Δραστηριοτήτων (Ζ.Ε.Δ.) εμπεριέχουν και τα δύο αυτά στοιχεία. Από τη μια λειτουργούν ανταγωνιστικά για την προσέλκυση επενδύσεων ενώ από την άλλη στηρίζονται σ' ένα ευέλικτο καθεστώς που κυοφορεί προοπτικές ανάπτυξης και ευημερίας. Στο κεφάλαιο αυτό, γίνεται λόγος και για τις δύο αυτές έννοιες.

Αρχικά, εξετάζεται το καθεστώς που υφίσταται στις Ελεύθερες Ζώνες και τα οφέλη που αποκομίζουν οι επιχειρήσεις που λειτουργούν υπό αυτό το καθεστώς. Στη συνέχεια, εξετάζεται αναλυτικά ο ρόλος των Ζωνών Εξαγωγικών Δραστηριοτήτων στις προσπάθειες ανάπτυξης, δεδομένου ότι ο τύπος των ζωνών αυτών διαθέτει χαρακτηριστικά πόλου ανάπτυξης. Τέλος, παρατίθενται εφαρμογές των ΖΕΔ τόσο από την Ευρώπη όσο και από τη χαρακτηριστική περίπτωση του Μεξικού.

Πρέπει να σημειωθεί ότι στο κείμενο εναλλάσσονται οι λέξεις Ε.Ζ.Ο.Σ., Ε.Ζ. και Ζ.Ε.Δ. Στο κείμενο, εννοείται ο τύπος της Ελεύθερης Ζώνης που συγκεντρώνει μεταποιητικές δραστηριότητες και διαθέτει χαρακτηριστικά πόλου ανάπτυξης, δηλαδή ο τύπος των ΖΕΔ.

1. ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΖΩΝΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ (Ε.Ζ.Ο.Σ.)

Η Ελεύθερη Ζώνη Οικονομικών Συναλλαγών (Ε.Ζ.Ο.Σ.)¹⁴ ή Ελεύθερη Ζώνη (Ε.Ζ.) είναι μια περιφραγμένη και ασφαλισμένη περιοχή, συνήθως σε λιμάνι, που βρίσκεται μέσα στο έδαφος κάποιας χώρας αλλά θεωρείται ότι βρίσκεται έξω από το τελωνειακό έδαφος της χώρας αυτής. Στην αμερικάνικη εκδοχή του όρου (Wyatt C.,1993), πρόκειται για ζώνες που λειτουργούν με βάση την κοινή ωφέλεια και έχουν σαν σκοπό την αύξηση της απασχόλησης και των επενδύσεων, δημιουργώντας ένα πλαίσιο απαλλαγμένο από τις εφαρμογές του εθνικού τελωνειακού δικαίου και εξισώνοντας κατά κάποιο τρόπο την διαφορετική μεταχείριση με διευκολύνσεις στις εξαγωγικές δραστηριότητες.

Υπάρχουν δύο βασικοί τύποι Ελεύθερων Ζωνών οι οποίοι αποκρυσταλλώνονται και στην αμερικάνικη νομοθεσία και τις οδηγίες του Υπουργείου Εμπορίου των ΗΠΑ (ibid):

- Η Ζώνη Γενικών Σκοπών, η οποία όπως φαίνεται και από τον τίτλο της είναι ζώνη για γενική χρήση και πολλαπλούς χρήστες.
- Η Ζώνη Ειδικών Σκοπών, είναι μια υποζώνη, συμπληρωματική της Γενικών Σκοπών που δίνει τη δυνατότητα στις δραστηριότητες που για κάποιους λόγους δεν εισήχθησαν στη Ζώνη Γενικών Σκοπών να εγκατασταθούν. Κυρίως προορίζεται για εγκατάσταση μεταποιητικών δραστηριοτήτων.

Πρόκειται ουσιαστικά για "εργαλεία" που προωθούν στρατηγικές ανάπτυξης βασισμένες σε εξωστρεφείς προσανατολισμούς. Σύμφωνα με τη World Bank (1996), παρά τα αρνητικά φαινόμενα της παγκοσμιοποίησης (ανεργία, συσσωρευμένος πλούτος, εκμετάλλευση των εργαζομένων κλπ), οι πολιτικές ανάπτυξης που στρέφονται στο διεθνές περιβάλλον υπερτερούν σε όλα τα επίπεδα από τις αντίστοιχες εσωστρεφείς πολιτικές και είναι ενδεδειγμένες για την αποτελεσματικότερη διανομή του εισοδήματος. Με τις ΕΖ ή ΖΕΔ επιτυγχάνεται η προσέλκυση ΑΞΕ και η ενδυνάμωση της ανταγωνιστικότητας των εξαγωγικών επιχειρήσεων, στοιχείων απαραίτητων για την υποστήριξη των εξωστρεφών προσπαθειών ανάπτυξης.

¹⁴ Ελεύθερη μετάφραση του Free Trade Zone ή Foreign Trade Zone.

1.1 Εμπορευματικά Καθεστώτα σε μια Ζώνη

Όπως αναφέρθηκε και στην εισαγωγή, τα πλεονεκτήματα των ΕΖ βασίζονται στην ευελιξία και τη διαφοροποίηση που παρέχουν τα εμπορευματικά καθεστώτα που ισχύουν στις ζώνες αυτές. Η διαφορετική τελωνειακή μεταχείριση είναι αυτή που ως ένα μεγάλο βαθμό λειτουργεί θελκτικά για την προσέλκυση επενδύσεων. Για την καλύτερη κατανόηση των καθεστώτων αυτών παρατίθεται μια σύντομη αναφορά.

Τα εμπορεύματα που εισέρχονται μέσα σε μια Ζώνη (εκτός από αυτά που βρίσκονται στην περιοχή εκτελωνισμού) είναι δυνατόν να υπαχθούν σε ένα από τα τέσσερα καθεστώτα "προσδιορισμού", σε καθένα από τα οποία αντιστοιχεί και διαφορετική τελωνειακή μεταχείριση. Τα καθεστώτα προσδιορισμού των εμπορευμάτων είναι τα εξής (Wyatt C., 1993): α) προνομιούχα μεταχείριση (privileged foreign merchandise), μη-προνομιούχα μεταχείριση (nonprivileged foreign merchandise), εσωτερική μεταχείριση (domestic merchandise), και δ) περιοριστική μεταχείριση (zone-restricted merchandise).

Το εμπόρευμα που υπάγεται στο καθεστώς της προνομιακής μεταχείρισης είναι αντικείμενο αξιολόγησης και δασμολογικής κατηγοριοποίησης ανάλογα με την κατάσταση και την ποσότητα που βρίσκεται όταν ο ιδιοκτήτης του κάνει αίτηση για την υπαγωγή του εμπορεύματος σ' αυτό το καθεστώς. Ο δασμολογικός συντελεστής εφαρμόζεται κατά την στιγμή της αίτησης και καταβάλλεται μόνο όταν το εμπόρευμα εξέλθει της Ζώνης. Απαραίτητη προϋπόθεση αποτελεί η μη μεταποίηση ή μετατροπή του εμπορεύματος κατά τέτοιον τρόπο ώστε να υπερβεί την δασμολογική του κατηγορία. Εάν το εμπόρευμα εξαχθεί από τη Ζώνη ή αποσυρθεί για λόγους μη κερδοσκοπικούς (π.χ. συντήρηση) τότε δεν υφίσταται υποχρέωση πληρωμής των δασμών ή φόρων.

Τα εμπορεύματα που ανήκουν στο καθεστώς της μη-προνομιακής μεταχείρισης είναι φορολογητέα με τα σχετικά τέλη από τη στιγμή που θα μεταφερθούν από τη Ζώνη στο Τελωνείο και μπορούν να υπαχθούν σε μια από τις παρακάτω τρεις κατηγορίες: α) αλλοδαπά εμπορεύματα που δεν ανήκουν στο καθεστώς προνομιακής ή περιοριστικής μεταχείρισης μέσα στη Ζώνη, β) εμπορεύματα που υπέστησαν βελτιώσεις στη Ζώνη υπό το καθεστώς της προνομιακής μεταχείρισης, και γ) εμπορεύματα που μεταποιήθηκαν μέσα στη Ζώνη.

Παρόλο που τα δασμολογικά τέλη καθορίζονται από την κατάσταση και την τιμή των εμπορευμάτων τη στιγμή που εξέρχονται της Ζώνης και εισέρχονται στην περιοχή του Τελωνείου, τα παρακάτω κόστη εκπίπτουν από τον υπολογισμό των τελών που πρέπει να καταβληθούν: 1) το κόστος επεξεργασίας μέσα στη Ζώνη (συμπεριλαμβανομένου και του εργατικού κόστους), 2) γενικά έξοδα και κέρδη από τη σειρά εργασιών για την παραγωγή του προϊόντος, 3) έξοδα από την απαραίτητη προετοιμασία (πακετάρισμα) για τη μεταφορά από τη Ζώνη στο Τελωνείο, και 4) έξοδα μεταφοράς. Σαν αποτέλεσμα τα τέλη υπολογίζονται ουσιαστικά σε σχέση με την κατάσταση του προϊόντος την στιγμή που εξέρχεται της Ζώνης, ανεξαρτήτως της αξίας που έχει προστεθεί στο προϊόν καθόσον μετά από σειρά εργασιών που έλαβαν χώρα μέσα στη Ζώνη. Τέλος, η ίδια μέθοδος εφαρμόζεται και στην περίπτωση που υφίσταται ένας συνδυασμός των καθεστώτων προνομιακής και μη-προνομιακής μεταχείρισης.

Το καθεστώς εσωτερικής μεταχείρισης μπορεί να ισχύσει για εμπορεύματα που: α) αναπτύχθηκαν, μεταποιήθηκαν ή παράχθηκαν στη χώρα που βρίσκεται η Ζώνη και έχουν καταβληθεί οι απαραίτητοι φόροι γι' αυτά, β) έχουν εισαχθεί στη χώρα με τις προβλεπόμενες διαδικασίες (πληρωμή δασμών και φόρων) και γ) εισήχθησαν στη χώρα χωρίς δασμολογικές ή φορολογικές επιβαρύνσεις. Στην περίπτωση αυτή, δεν απαιτείται ειδική άδεια ή αίτηση για την εισαγωγή των εμπορευμάτων μέσα στη Ζώνη παρά μια απλή εντολή από τον υπεύθυνο της Τελωνειακής Αρχής. Επιπλέον, δεν απαιτείται ειδική άδεια ή εντολή για οποιαδήποτε εργασία υποστούν τα εμπορεύματα μέσα στη Ζώνη εκτός από τις περιπτώσεις που χρησιμοποιούνται για τη ανάμειξη με εμπορεύματα που ανήκουν σε άλλο καθεστώς ή κατόπιν εντολής της Τελωνειακής Αρχής. Τα εμπορεύματα του καθεστώσ αυτού δύνανται να επιστρέψουν στους χώρους του Τελωνείου χωρίς επιβαρύνσεις, όπως ορίζουν οι τυπικές διαδικασίες.

Το καθεστώς της περιοριστικής μεταχείρισης εφαρμόζεται σε εμπορεύματα που προορίζονται αποκλειστικά για εξαγωγή, καταστροφή ή αποθήκευση. Αυτός ο τύπος των εμπορευμάτων δεν δύναται να μεταφερθεί από το Τελωνείο της Ζώνης για καταναλωτικούς σκοπούς εκτός και αν κριθεί από τις Τελωνειακές Αρχές ότι προορίζεται για κοινωφελείς σκοπούς. Όταν εφαρμοστεί το καθεστώς αυτό δεν επιτρέπεται να μετατραπεί σε κάποιο άλλο μέχρις ότου επιτελέσει έναν από τους παραπάνω σκοπούς.

Συνολικά, τα καθεστάτα αυτά δίνουν τη δυνατότητα σε οποιοδήποτε εμπόρευμα που εισάγεται στη Ζώνη να αποθηκευθεί, πουληθεί, παρουσιαστεί σε εκθέσεις, διαλυθεί, πακεταριστεί, συναρμολογηθεί, διανεμηθεί, αναβαθμιστεί, καθαριστεί και αναμιχθεί με ξένα ή εγχώρια εμπορεύματα, ή να μεταποιηθεί.

1.2 Οφέλη για τις Επιχειρήσεις

Τα οφέλη που προσκομίζουν οι εγκατεστημένες επιχειρήσεις πηγάζουν από το ευέλικτο και διαφοροποιημένο καθεστώς που περιγράφηκε παραπάνω. Το καθεστώς αυτό βασίζεται κυρίως στη διαφορετική δασμολογική αντιμετώπιση, την παράκαμψη των χρονοβόρων γραφειοκρατικών διαδικασιών, τις φορολογικές διευκολύνσεις, τη λογιστική ευελιξία κλπ. Επιχειρώντας μια πρώτη κατηγοριοποίηση των ωφελημάτων που απολαμβάνουν οι επιχειρήσεις καταλήγουμε στα παρακάτω:

Αναστολή της πληρωμής δασμού. Ένα από τα βασικά πλεονεκτήματα είναι η μη καταβολή των εισαγωγικών δασμών, η δυνατότητα δηλαδή να μην καταβάλλεται το ποσό που αντιστοιχεί στα εισερχόμενα εμπορεύματα έως ότου αυτά εξέλθουν από την Ελεύθερη Ζώνη και τεθούν σε κυκλοφορία στη χώρα που βρίσκεται η Ε.Ζ. Τα εμπορεύματα που εισάγονται και επανεξάγονται από μια τέτοια ζώνη σε άλλες χώρες δεν υπόκεινται σε καμία τελωνειακή επιβάρυνση.

Τη δυνατότητα αυτή εκμεταλλεύονται εισαγωγείς και αντιπρόσωποι εισαγόμενων ειδών, προκειμένου να αποθηκεύουν τα προϊόντα τους στην Ελεύθερη Ζώνη και να τα εξάγουν απ' αυτή ανάλογα με τις απαιτήσεις της ζήτησης του προϊόντος.

Μειωμένοι δασμοί. Στις Ελεύθερες Ζώνες είναι δυνατόν οι χρήστες της να πληρώνουν μικρότερα ποσά για δασμούς. Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, ο χρήστης που συναρμολογεί ή μεταποιεί μέσα σε μια Ε.Ζ, μπορεί να επιλέξει να πληρώσει τον προβλεπόμενο δασμό για τα εισαγόμενο προϊόν (το προϊόν που εξέρχεται της Ζώνης και εισέρχεται στη χώρα) όταν αυτό είναι ημιτελές (πρώτη ύλη, ημικατεργασμένο προϊόν) ή βρίσκεται στην τελική φάση της παραγωγής (τελικό προϊόν). Η προστιθέμενη αξία δεν αποτελεί υπόθεση του καθεστώτος της Ελεύθερης Ζώνης. Σ' ένα δασμολογικό καθεστώς, όπου ο δασμός για το τελικό προϊόν που παράγεται στην Ε.Ζ. είναι μικρότερος από τον αντίστοιχο για το εισαγόμενο ή του αθροίσματος των δασμών των πρώτων υλών που απαιτούνται για την παραγωγή του, η Ε.Ζ. λειτουργεί προς όφελος του χρήστη της.

Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η περίπτωση του λιμανιού της Ν. Ορλεάνης-ΗΠΑ, όπου είχε δημιουργηθεί μια Ζώνη Ειδικών Σκοπών, προοριζόμενη για εγκατάσταση μεταποιητικών επιχειρήσεων που ασχολούνται με την κατασκευή χαλύβδινων φορτηγίδων. Πριν, οι αμερικάνικες επιχειρήσεις εισήγαγαν σχετικά φθηνά φύλλα και λαμαρίνες από χάλυβα, τα οποία όμως δασμολογούνταν με 7,5%. Επιπλέον, είχαν να ανταγωνιστούν τις αντίστοιχες εταιρίες του εξωτερικού αφού η εισαγωγή χαλύβδινων φορτηγίδων δεν υπόκειται σε δασμολογικά τέλη. Με την μετεγκατάσταση τους στις Ζώνη Ειδικών Σκοπών της Ν. Ορλεάνης οι επιχειρήσεις έχουν τη δυνατότητα να εξαλείψουν το κόστος των εισαγόμενων μερών, χρησιμοποιώντας τα για την κατασκευή των φορτηγίδων, και να θέσουν σε κυκλοφορία το τελικό προϊόν στην αγορά της χώρας τους χωρίς να πληρώσουν δασμολογικά τέλη αφού, όπως είπαμε παραπάνω, οι χαλύβδινες φορτηγίδες δεν υπόκεινται σε δασμολογικές επιβαρύνσεις (Kelleher, 1998).

Κάτι παρόμοιο συμβαίνει και με τους κατασκευαστές αυτοκινήτων, τόσο αμερικάνικων όσο και αλλοδαπών. Προκειμένου να αποφύγουν την δασμολογική επιβάρυνση των τμημάτων που εισάγουν για τη συναρμολόγηση ενός αυτοκινήτου, εγκαθίστανται σε Ελεύθερες Ζώνες όπου την πραγματοποιούν. Με τον τρόπο αυτό, η τιμή του οχήματος που εξέρχεται από τη Ζώνη και εισάγεται στην αγορά των ΗΠΑ επιβαρύνονται με δασμολογικά τέλη της τάξης του 2,5%, ποσοστό πολύ μικρότερο από το άθροισμα των δασμών των εισαγόμενων τμημάτων του οχήματος (Wyatt Chr., 1993).

Αποφυγή των ποσοστώσεων. Στην περίπτωση που υπάρχει καθεστώς ποσοστώσεων για ένα προϊόν και υπάρχει υπέρβαση του ορίου, η ποσότητα του προϊόντος που βρίσκεται πέραν του ορίου δύναται να αποθηκευθεί στην Ε.Ζ. μέχρι την επόμενη περίοδο οπότε και μπορεί να διατεθεί ή όπως γίνεται συχνά να χρησιμοποιηθεί ως συστατικό για την παραγωγή ενός προϊόντος που δεν υπερβαίνει το όριο των ποσοστώσεων. Επιπλέον, μερικοί κανονισμοί της Ε.Ζ. είναι διαφορετικοί από το τελωνειακό καθεστώς τις χώρας και δεν υπόκεινται στις εθνικές ποσοστώσεις.

Εξαγωγικές Διευκολύνσεις. Καταναλωτικά αγαθά που εισέρχονται στη Ζώνη προκειμένου να εξαχθούν, μεταχειρίζονται ως εξαγωγίμα αγαθά από τη στιγμή που εισέρχονται στη Ζώνη. Επομένως, οι εξαγωγείς μπορούν να επωφεληθούν από το καθεστώς αυτό απλά με το να μετακινήσουν τα προϊόντα τους στη Ε.Ζ.. Παρομοίως, προϊόντα που εισήλθαν στη Ζώνη για να καταστραφούν, π.χ. ελαττωματικά προϊόντα,

επωφελούνται γιατί μεταχειρίζονται σαν εξαγωγίμα. Είναι εμφανές ότι υφίσταται διακρίνουσα συμπεριφορά για τις εξαγωγές, το οποίο αποτελεί και το ζητούμενο μιας οικονομίας, σε αντίθεση με τις εισαγωγές.

Φορολογικές Απαλλαγές και Διευκολύνσεις. Οφέλη προκύπτουν και από την παράκαμψη του εθνικού φορολογικού συστήματος, το οποίο δεν είναι εφαρμόσιμο στις περιπτώσεις των Ελεύθερων Ζωνών, π.χ. μειωμένος ή μηδενικός φόρος προστιθέμενης αξίας. Επίσης, ορισμένες απαιτήσεις που μπορεί να προέρχονται από χωροταξικές, περιβαλλοντικές, αδρά οικονομικές παραμέτρους και ισχύουν στην ευρύτερη περιοχή, πιθανότατα δεν ισχύουν στην Ε.Ζ.

2. ΖΩΝΗ ΕΞΑΓΩΓΙΚΩΝ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ (EXPORT PROCESSING ZONES)

Η Ζώνη Εξαγωγικών Δραστηριοτήτων (ΖΕΔ) αποτελεί μια Ελεύθερη Ζώνη που έχει σαν στόχο να συγκεντρώσει μεταποιητικές δραστηριότητες με εξαγωγικούς προσανατολισμούς, προσφέροντας στους εξαγωγείς αδασολόγητες εισαγωγές, ευνοϊκό περιβάλλον για συναλλαγές, ελάχιστους ρυθμιστικούς περιορισμούς κλπ. Πρόκειται για οργανωμένες χωρικές μονάδες που διαθέτουν υψηλής ποιότητας βιομηχανικές υποδομές, γήπεδα εγκατάστασης, κτίρια και αποθήκες, υποστηρικτικές υπηρεσίες προς τις εγκατεστημένες επιχειρήσεις, και ταυτόχρονα ένα εργαλείο ανάπτυξης με ευνοϊκούς εμπορικούς και ρυθμιστικούς όρους.

Το φαινόμενο είναι σχετικά πρόσφατο σε σύγκριση μ' αυτό των Ελεύθερων Ζωνών (η Ε.Ζ. του Danzig-Πολωνία στην Βαλτική έχει ιστορία 1000 ετών). Η πρώτη ΖΕΔ αναπτύχθηκε στο νησί του Πουέρτο Ρίκο κατά τη διάρκεια των ετών 1947-1951 και είχε τη μορφή duty-free βιομηχανικών περιοχών. Η δε πρώτη ευρωπαϊκή είναι αυτή του Shannon στην Ιρλανδία, η οποία ίσως αποτελεί και το καλύτερο πρότυπο για το σχεδιασμό μιας ΖΕΔ τουλάχιστον στην Ευρώπη (WEPZA, 1999).

Σήμερα, αριθμούνται περί τις 850 ΖΕΔ ανά τον κόσμο, εγκατεστημένες σε 60 χώρες. Οι περισσότερες απ' αυτές βρίσκονται στις αναπτυσσόμενες χώρες εκ των οποίων 320 στην Β. Αμερική και 225 στη Ασία (ICFTU, 1999). Σε πολλές απ' αυτές τις χώρες, οι ΖΕΔ αποτέλεσαν ένα μέσο της αντικατάστασης των ενδογενών πολιτικών ανάπτυξης με πολιτικές εξαγωγικού προσανατολισμού (Hosking-Jauch, 1997). Με

τον τρόπο αυτό, οι αναπτυσσόμενες χώρες στόχευαν στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας τους στον παγκόσμιο χώρο και ταυτόχρονα στην εξασφάλιση της απασχόλησης, απαντώντας στους κινδύνους της παγκοσμιοποίησης και του νέου διεθνούς καταμερισμού.

Όπως πολύ σωστά έχει ειπωθεί σε μια μελέτη σκοπιμότητας στη Ζιμπάμπουε¹⁵, οι ΖΕΔ αποτελούν μέσο για την ένταξη των εθνικών οικονομιών στην παγκόσμια οικονομία. Οι περισσότερες χώρες που υιοθετούν προγράμματα ΖΕΔ χαρακτηρίζονται από αδυναμία προσέλκυσης ξένων επενδύσεων, υψηλά ποσοστά αγροτικής απασχόλησης, χαμηλά αποθέματα ξένου συναλλάγματος, ελάχιστη τεχνογνωσία και λιμνάζουσα οικονομία.

Στο έντονα διεθνοποιημένο περιβάλλον λοιπόν, οι ΖΕΔ έχουν αναχθεί σε πολύτιμα αναπτυξιακά εργαλεία σ' όλο τον κόσμο. Καθώς οι πρώην σοσιαλιστικές χώρες κινούνται στις γραμμές της ελεύθερης αγοράς και οι Τριτοκοσμικές χώρες αποκηρύττουν τις πολιτικές του προστατευτισμού και υιοθετούν εξωστρεφείς πολιτικές, οι ΖΕΔ λειτουργούν για αυτές ως μέσο σύνδεσης με την παγκόσμια αγορά. Συνοπτικά, τα οφέλη που προσκομίζουν οι περιοχές μέσω της δημιουργίας ΖΕΔ είναι¹⁶:

1. Μειωμένα κόστη για τη δημιουργία βιομηχανικών υποδομών μέσα από τη συγκέντρωση δραστηριοτήτων και υπηρεσιών.
2. Δημιουργία θέσεων απασχόλησης μέσα στη ΖΕΔ.
3. Δημιουργία περίπου δύο θέσεων απασχόλησης στην ευρύτερη περιοχή για κάθε μια θέση στη ΖΕΔ.
4. Εισροή ξένου συναλλάγματος σε "σκληρό" νόμισμα.
5. Βελτίωση της εκπαίδευσης των εργαζομένων και μεταφορά τεχνολογίας.
6. Διασυνδέσεις με ντόπιους παραγωγούς και προμηθευτές.

Οι επενδυτές μεταποιητικών δραστηριοτήτων, όπως αναφέρθηκε, βρίσκουν ελκυστικά κυρίως τα καθεστάτα που ισχύουν στις ΖΕΔ. Ένα από αυτά είναι το καθεστώς της ενεργητικής τελειοποίησης για εισαγωγή χωρίς δασμολογικές επιβαρύνσεις υλικών, πρώτων υλών, μηχανημάτων, εξοπλισμού και προμηθειών τα

¹⁵ Internet: <http://www.aidc.org.za/>

¹⁶ WEPZA, 1999

οποία προορίζονται για την παραγωγή προϊόντων προς εξαγωγή (Μελέτη Σκοπιμότητας ΔΕΒΖΟΣ, 1998).

Πέρα από το καθεστώς της ενεργητικής τελειοποίησης ισχύει και το καθεστώς της παθητικής τελειοποίησης (*ibid*). Το καθεστώς παθητικής τελειοποίησης (τελειοποίηση προς επανεισαγωγή) επιτρέπει στις μεταποιητικές επιχειρήσεις να μειώσουν το κόστος παραγωγής ή να επιτύχουν καλύτερη ποιότητα των προϊόντων τους, δίνοντας την δυνατότητα προσωρινής εξαγωγής εμπορευμάτων σε Τρίτες χώρες με σκοπό τη μεταποίηση τους και την επανεισαγωγή των παραγόμενων προϊόντων.

Στην περίπτωση της Ε.Ε. (Κοινοτικός καν. 2913/92 αρθ. 145-160 και 2454/93 αρθ. 748-787), η σχετική έγκριση παρέχεται αφού καθοριστούν οι συντελεστές απόδοσης και η προθεσμία επανεισαγωγής και εξετασθεί εάν θίγονται τα συμφέροντα των κοινοτικών μεταποιητών. Κατά την επανεισαγωγή των εμπορευμάτων υπό μορφή παράγωγων προϊόντων, αντικείμενο δασμολόγησης αποτελεί μόνον η αξία που προστέθηκε στο εξωτερικό. Το καθεστώς της παθητικής τελειοποίησης εφαρμόζεται κυρίως από τις ελληνικές επιχειρήσεις έτοιμων ενδυμάτων, οι οποίες αποστέλλουν υφάσματα σε γειτονικές χώρες για μεταποίηση σε έτοιμα ενδύματα, επωφελούμενες από το φθηνό εργατικό δυναμικό των χωρών αυτών (*ibid*). Με τον τρόπο αυτό, το 1996 διακινήθηκαν εμπορεύματα αξίας 76 δις US\$ από τις ΗΠΑ και την ΕΕ από τα οποία το 32% ήταν εξοπλισμός για μέσα μεταφοράς, το 19% για έτοιμα ενδύματα και το 32% για ηλεκτρικές και ηλεκτρονικές συσκευές (WEPZA, 1999).

Τα οφέλη που καρπώνονται οι επιχειρήσεις από τα καθεστώτα ενεργητικής και παθητικής τελειοποίησης είναι περισσότερα όταν οι επιχειρήσεις βρίσκονται εντός των ΖΕΔ γιατί, σε σύγκριση με τις διαδικασίες εκτελωνισμού που λαμβάνουν χώρα στα τελωνεία εκτός ΖΕΔ, στις ζώνες αυτές παρέχονται γρηγορότερες και περισσότερο ευέλικτες υπηρεσίες εκτελωνισμού αδασμολόγητων προϊόντων και οι χρόνοι φόρτωσης-εκφόρτωσης είναι συγκριτικά μικρότεροι προκειμένου να διευκολυνθεί έτσι η "just-in-time" παραγωγή.

Σύμφωνα με τον World's Export Processing Zones Association (WEPZA) των Ηνωμένων Εθνών, οι ΖΕΔ λειτουργούν εποικοδομητικά για τις επιχειρήσεις για τους παρακάτω λόγους:

1. Μειώνεται το κόστος παραγωγής.
2. Ελαχιστοποιείται ο χρόνος εισόδου-εξόδου από τα σύνορα των προϊόντων.

3. Μεγιστοποιείται η ασφάλεια των προϊόντων.
4. Μειώνεται ο κίνδυνος της επένδυσης λόγω της παροχής των απαραίτητων υποστηρικτικών υπηρεσιών και της ενημέρωσης για ζητήματα που ενδιαφέρουν τις επιχειρήσεις.
5. Ενισχύεται η τήρηση του προγράμματος διανομής.
6. Παρέχονται οι απαραίτητες βιομηχανικές υποδομές και κτίρια εγκατάστασης.

2.1 ΖΕΔ και Ανάπτυξη¹⁷

Μέσα από την εμπειρία των πολυπληθών ΖΕΔ ανά τον κόσμο είναι δυνατόν να αντλήσουμε σημαντικά συμπεράσματα για τις επιπτώσεις που μπορεί να έχει η δημιουργία των ΖΕΔ τόσο σε περιφερειακό όσο και σε εθνικό επίπεδο. Στο παρακάτω εξετάσουμε κάθε μια παράμετρο ξεχωριστά.

2.1.1 Το Ζήτημα της απασχόλησης

Το 1970, εκτιμάται ότι εργάζονταν στις ΖΕΔ 50.000 άτομα σ' όλο τον κόσμο ενώ το 1990 ο αριθμός αυτός εκτιμάται ότι βρίσκεται μεταξύ 1 και 3,5 εκατομμυρίων. Η δυσκολία στην εκτίμηση των αριθμών των απασχολούμενων έγκειται κατά βάση στη δυσκολία προσδιορισμού του όρου ΖΕΔ. Μερικοί υπολογίζουν τους απασχολούμενους ορίζοντας τις ΖΕΔ με την στενή έννοια του όρου. Οι υπόλοιποι που ακολουθούν τον ορισμό του WEPZA περιλαμβάνουν όλους τους τύπους των ΖΕΔ, στους οποίους περιέχονται "όλοι οι χώροι όπως Ελεύθερες Ζώνες και Λιμάνια, Τελωνειακές Ελεύθερες Ζώνες, Βιομηχανικές Ελεύθερες Ζώνες, Ζώνες Ελεύθερων Συναλλαγών ή οποιαδήποτε μορφή ζώνης που με κυβερνητική έγκριση λειτουργούν με διαφορετικό τελωνειακό καθεστώς". Ο αριθμός αυτός αυξάνεται κατά πολύ εάν περιληφθούν και οι ειδικού τύπου οικονομικές ζώνες που βρίσκονται στην Κίνα.

Οι επιπτώσεις των ΖΕΔ στην απασχόληση ποικίλουν ανάλογα με την περίπτωση. Η χώρα του Μαυρίκιου, η οποία άρχισε πρόγραμμα δημιουργίας ΖΕΔ το 1970, κατάφερε να μειώσει τα επίπεδα της ανεργίας από 23% το 1979 στο 2% στις αρχές της δεκαετίας, χάριν του προγράμματος ΖΕΔ. Δημιουργήθηκαν 88.000 νέες θέσεις εργασίας και εργάζονταν στις ζώνες αυτές πάνω από το 1/3 του εργατικού δυναμικού της χώρας στα τέλη της δεκαετίας του '80.

---

¹⁷ Τα στοιχεία αντλούνται από τα αρχεία και τις πληροφορίες του site του WEPZA στο Internet.

Η περίπτωση του Μαυρίκιου ίσως να αποτελεί την φανταχτερή εξαίρεση. Στις χώρες της Ασίας το ποσοστό των εργαζομένων στις ΖΕΔ δεν ξεπερνά το 10% του συνολικού εργατικού δυναμικού του δευτερογενή τομέα, ενώ στις περισσότερες από τις υπόλοιπες μετά βίας φτάνει το 1,5%. Επιπλέον, οι περισσότερες από τις νέες θέσεις που δημιουργήθηκαν αφορούσαν ανειδίκευτους και ημειδικευμένους εργάτες. Συνολικά, οι προσδοκίες για δημιουργία ενός μεγάλου αριθμού νέων θέσεων εργασίας και μείωση της ανεργίας δεν ευόδωσαν στο βαθμό που αναμένονταν λόγω, σύμφωνα με μια μελέτη του ILO, της αυξημένης συμμετοχής των γυναικών στις ΖΕΔ.

Οι επικριτές των ΖΕΔ, αντλώντας την επιχειρηματολογία τους από την χρησιμοποίηση ανειδίκευτων εργατών και την εκμετάλλευση που υφίστανται από τις επιχειρήσεις, θεωρούν ότι ίσως να μην τίθεται απλά το ζήτημα της απασχόλησης αλλά το ζήτημα του τρόπου απασχόλησης. Γεγονός πάντως είναι ότι ένας από τους θελκτικούς παράγοντες για τις επιχειρήσεις είναι το πολύ χαμηλό εργατικό κόστος και η διαφοροποίηση του εργατικού δικαίου εντός των ζωνών.

2.1.2 Μεταφορά ειδικοτήτων

Η εκπαίδευση και η εκμάθηση νέων ειδικοτήτων αποτελεί μια άλλη σημαντική παράμετρο που σχετίζεται με τις επιπτώσεις των ΖΕΔ. Οι ζώνες αυτές προσελκύουν κυρίως επιχειρήσεις εντάσεως εργασίας με απλές και μη ευέλικτες διαδικασίες παραγωγής.

Οι εργαζόμενοι δεν έχουν κανένα απολύτως έλεγχο στην παραγωγή, διαθέτουν χαμηλού επιπέδου δεξιότητες και η μεταφορά γνώσεων πραγματοποιείται μερικώς κατά τη διάρκεια της εκπαίδευσης. Μια τέτοια εκπαίδευση διαρκεί ελάχιστο χρόνο και καλύπτει γνώσεις για βασικές μεταποιητικές εργασίες ενόσω οι διοικητικοί υπάλληλοι και ανώτατα στελέχη κατά κύριο λόγο εισάγονται. Πολλές φορές, οι επενδυτές απαιτούν την εκπαίδευση των στελεχών ως μέρος του πακέτου των παρεχόμενων κινήτρων. Αυτό γίνεται εν μέρει για να μειωθεί το κόστος της εκπαίδευσης των στελεχών και κατά δεύτερο λόγο για να γίνει εφικτή η μετάθεση των περισσότερο έμπειρων και εκπαιδευμένων στελεχών της επιχείρησης.

2.1.3 Οφέλη από την εισροή συναλλάγματος

Τα οφέλη που προκύπτουν από την εισροή ξένου συναλλάγματος είναι συχνά ένα από τα εγκωμιαστικά στοιχεία που συνοδεύουν τις ΖΕΔ. Μια προσεκτική εξέταση των στατιστικών αποκαλύπτει ότι μόνον το 3,5% των παγκόσμιων εξαγωγών από τις αναπτυσσόμενες χώρες αποδίδεται στις ΖΕΔ για το 1988. Σε αντίθεση, ο όγκος των εισαγωγών στις ΖΕΔ φτάνει το 60% και περισσότερο, κυρίως από τους κλάδους των ηλεκτρονικών και του έτοιμου ενδύματος οι οποίοι κυριαρχούν στις ΖΕΔ. Τα έσοδα από την εισροή ξένου συναλλάγματος για τις ΖΕΔ υπολογίζονται ότι ανέρχονται μόλις στο 15-20% του συνολικού όγκου των εξαγωγών (Sherbourne, 1993). Ο παρακάτω πίνακας δείχνει αυτό ακριβώς το σημείο για την περίπτωση της Ασίας.

Πίνακας 2: Εισαγωγές και Εξαγωγές στις Ασιατικές ΖΕΔ (1993)

Χώρα	Εξαγωγές ανά εργαζόμενο (χιλ. US\$)	Εισαγωγές ανά εργαζόμενο (χιλ. US\$)	Καθαρές Εξαγωγές ανά εργαζόμενο (χιλ. US\$)
Μπακλαντές	7.118	4.943	2.175
Σρι Λάνκα	6.700	4.786	1.914
Ινδία	23.573	17.995	5.578
Φιλιππίνες	8.858	6.282	2.576

Πηγή: Hosking St.-Jauch H. (1997)

2.1.4 Η συμμετοχή της τοπικής οικονομίας

Ο όγκος των εισαγωγών στις ΖΕΔ φανερώνει κατά ένα μεγάλο ποσοστό ότι οι συναλλαγές με την τοπική οικονομία παραμένει αρκετά περιορισμένη. Οι περισσότερες από τις διασυνδέσεις αυτές αφορούν την προμήθεια προϊόντων πακεταρίσματος και μηχανολογικών εξαρτημάτων (Kelleher, 1992). Οι ελάχιστες διασυνδέσεις με τους τοπικούς παραγωγούς εξηγείται από το γεγονός ότι οι επιχειρήσεις των ΖΕΔ έχουν τη δυνατότητα να επιλέξουν τα καλύτερα και πιο φθηνά προϊόντα και πρώτες ύλες απ' όλες τις αγορές του κόσμου. Πολλές φορές οι τοπικές επιχειρήσεις δεν είναι σε θέση να παράγουν στα απαιτούμενα στάνταρτς και σε διεθνώς ανταγωνιστικές τιμές. Για παράδειγμα, σε χώρες όπως η Σρι Λάνκα, η Ινδονησία και η Μαλαισία, οι τοπικές επιχειρήσεις μπατίκ¹⁸ δεν είναι σε θέση να πουλήσουν τα υφάσματα τους στις βιομηχανίες έτοιμου ενδύματος που είναι εγκατεστημένες στις ΖΕΔ των χωρών αυτών (ILO, 1988).

¹⁸ Τεχνική διακόσμησης υφασμάτων με κερλί.

Σύμφωνα με τον Sherbourne (1993), σημαντικές διασυνδέσεις με την τοπική αγορά αναπτύχθηκαν στις χώρες εκείνες που επέκτειναν το ιδιαίτερο καθεστώς των ΖΕΔ και έξω απ' αυτές, το οποίο βοήθησε τις τοπικές επιχειρήσεις να εξειδικεύσουν την παραγωγή τους με βάση τις ανάγκες των εντός ΖΕΔ επιχειρήσεων. Ο ILO (1988) παρατηρεί ότι γενικά οι επιχειρήσεις των ΖΕΔ τείνουν να αγοράζουν πολύ λιγότερο από την τοπική οικονομία σε σχέση με τις υπόλοιπες ξένες εταιρίες της περιοχής.

2.1.5 Το ζήτημα της μεταφοράς τεχνολογίας

Η μεταφορά της τεχνολογίας από τις επιχειρήσεις των ΖΕΔ δεν αποτελεί εύκολη υπόθεση. Η επιτυχής μεταφορά τεχνολογίας στις εγχώριες βιομηχανίες θα μπορούσε κάλλιστα να δημιουργήσει ανταγωνιστικό περιβάλλον για τις επιχειρήσεις ΖΕΔ κάτι που δεν θα λειτουργήσει υπέρ τους. Οι επιχειρήσεις των ΖΕΔ τείνουν να λειτουργούν σε στενά καθορισμένα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα που δεν αφήνουν περιθώρια για τη θεώρηση των αναγκών της τοπικής οικονομίας. Σε τέτοιες καταστάσεις, οι αποφάσεις καθορίζονται από τα άμεσα ενδιαφέροντα των επενδυτών παρά από τις επιδιώξεις για ανάπτυξη των τοπικών φορέων. Άλλωστε, οι ΖΕΔ από τη φύση τους, προσελκύουν τέτοιου τύπου επιχειρήσεις και δημιουργούν συνθήκες που τα οφέλη καρπώνονται οι επενδυτές και το κόστος απομένει στους υποδοχείς (Chinyangara & Loewenson, 1995).

Σε σύγκριση με τις ΖΕΔ επιχειρήσεις, ακόμη και οι "συμβατικοί" ξένοι επενδυτές που εγκαθίστανται έξω από τις ΖΕΔ, λειτουργούν περισσότερο συναινετικά με την τοπική οικονομία για τον απλούστατο λόγο ότι δεν είναι τόσο απομονωμένοι. Έτσι, γίνεται δυνατή για παράδειγμα, η διαπραγμάτευση για μεταφορά τεχνολογίας και η αναβάθμιση του τεχνολογικού εξοπλισμού των τοπικών βιομηχανιών. (ILO, 1988).

2.1.6 Ο περιορισμός του εμπλουτισμού της παραγωγής

Σε αντίθεση με τις προσδοκίες της λειτουργίας των ΖΕΔ για βιομηχανική ανάπτυξη και εμπλουτισμό της παραγωγής, ένα συχνό φαινόμενο είναι αυτό της "βιομηχανικής μονοκουλτούρας". Παρόλο που οι ΖΕΔ επιδιώκουν να προσελκύσουν μια ευρεία ποικιλία βιομηχανικών δραστηριοτήτων, φαίνεται ότι κυριαρχούνται από την παρουσία ελάχιστων και συγκεκριμένων βιομηχανικών κλάδων, συνήθως από τους κλάδους της κλωστοϋφαντουργίας, του έτοιμου ενδύματος και των ηλεκτρονικών. Η

κυρίαρχη βιομηχανία τείνει να απασχολεί 3 με 5 φορές περισσότερα άτομα από ότι η αμέσως επόμενη μεγαλύτερη βιομηχανία (ibid).

Ο ILO αποδίδει την τάση για μονοκουλτούρα στη διαδικασία κατά την οποία οι πρώτοι επενδυτές που εγκαθίστανται στη ΖΕΔ τείνουν να προσελκύουν και άλλους από την ίδια χώρα και τον ίδιο βιομηχανικό κλάδο. Από τη στιγμή που ο κόσμος ολάκερος διάκειται από επενδυτικές ευκαιρίες, οι εισερχόμενες βιομηχανίες του ίδιου κλάδου αναζητούν πέρα από την υποδομή και τη δημιουργία οικονομιών κλίμακας. Μια τέτοια κατάσταση εγκαθίδρυσης της μονοκουλτούρας καθιστά τις βιομηχανίες αυτές ευαίσθητες στις αλλαγές και τα προβλήματα του συγκεκριμένου κλάδου. Ξαφνικές αλλαγές οπουδήποτε στον κόσμο μπορεί να έχει συνέπειες στην τοπική οικονομία που βασίζεται στις βιομηχανίες των ΖΕΔ.

Φαίνεται ότι υπάρχει συσχέτιση ανάμεσα στη βιομηχανική συγκέντρωση και το βαθμό ισχύος των ξένων επιχειρήσεων στις ΖΕΔ. Ο ILO (1998) σημειώνει ότι σε δύο από τις χώρες με το μεγαλύτερο βαθμό βιομηχανικής συγκέντρωσης, τη Μαλαισία και τη Σρι Λάνκα, τυχάνει να έχουν από τις χαμηλότερες αναλογίες συγκέντρωσης εγχώριων επιχειρήσεων στις ΖΕΔ των χωρών αυτών. Σε αντίθεση, σε χώρες όπως το Μεξικό και οι Φιλιππίνες, όπου οι ξένες επενδύσεις δεν έχουν κυρίαρχο ρόλο στις ΖΕΔ, φαίνεται ότι υπάρχει μικρός βαθμός βιομηχανικής συγκέντρωσης.

Πάνω απ' όλα, οι επιχειρήσεις ΖΕΔ έχουν χαρακτηριστεί ως "footloose" λόγω της ικανότητας τους να μετεγκαθιστούν την παραγωγή τους γρήγορα, όταν βρεθούν ευνοϊκότερες συνθήκες παραγωγής. Σε κλάδους εντάσεως εργασίας, όπως αυτός του έτοιμου ενδύματος, η δυνατότητα μετεγκατάστασης χαρακτηρίστηκε ως η μια και μοναδική επιλογή προκειμένου να παραμείνουν ανταγωνιστικές στην παγκόσμια αγορά (Proctor & Markman, 1995). Λόγω της αυξημένης κινητικότητας των επιχειρήσεων και της εξάρτησης των χωρών απ' αυτές, οι επενδυτές είναι σε θέση να απαιτούν περισσότερα κίνητρα από τις κυβερνήσεις των χωρών, κάτι που γίνεται σε πολλές χώρες εις βάρος της αποτελεσματικής ανάπτυξης.

2.1.7 Το κόστος των ΖΕΔ

Υπάρχουν δύο ειδών κόστη που σχετίζονται με τη δημιουργία και λειτουργία των ΖΕΔ:

- Τα άμεσα κόστη από την κατασκευή των υποδομών και την παροχή υπηρεσιών.

- Τα έμμεσα κόστη με τη μορφή της μείωσης των δημοσίων εσόδων και του εθνικού προϊόντος, ως αποτέλεσμα των φορολογικών και δασμολογικών απαλλαγών, της μη υποχρέωσης επαναπατρισμού των κερδών και άλλων παραχωρήσεων.

A) Άμεσα κόστη

Τα άμεσα κόστη που προκύπτουν από την δημιουργία ΖΕΔ μπορεί να είναι αυξημένα. Οι χώρες που προχωρούν στην δημιουργία ΖΕΔ έχουν να συγκρίνουν το κόστος της δημιουργίας θέσεων απασχόλησης στις ΖΕΔ με το αντίστοιχο κόστος σε κάποιο άλλο μέρος της χώρας (Sherbourne, 1993). Πολλά κεφάλαια ξοδεύονται στις βασικές επενδύσεις συμπεριλαμβανομένων των απαλλοτριώσεων, της κατασκευής δρόμων, της τροφοδότησης με νερό και εγκαταστάσεις βιολογικού καθαρισμού, αναγκαίες υποδομές όπως τηλέφωνα, ηλεκτρικό ρεύμα τηλεπικοινωνιακά δίκτυα, διοικητικές εγκαταστάσεις, αποθήκες κλπ (ILO, 1988).

Από την άλλη, δεν είναι σίγουρο πόσες νέες θέσεις απασχόλησης θα δημιουργηθούν. Για παράδειγμα, η κυβέρνηση της Κένυας δαπάνησε περί τα 40 δις Κενυατικών σελινιών για τη δημιουργία ΖΕΔ αλλά δημιουργήθηκαν μόνο 2.000 νέες θέσεις μέχρι το 1990. Πολλοί θεώρησαν ότι θα μπορούσαν να δημιουργηθούν περισσότερες θέσεις εργασίας εάν τα χρήματα αυτά ξοδεύονταν για προγράμματα υποστήριξης ΜΜΕ ή σε άλλα προγράμματα που αφορούσαν το σύνολο της οικονομίας¹⁹. Η ΖΕΔ της Bataan στις Φιλιππίνες απορρόφησε 190 εκ. US\$ για τη δημιουργία των υποδομών και δημιούργησε 28.000 θέσεις εργασίας, πράγμα που σημαίνει ότι δαπανήθηκαν γύρω στα 7.000 US\$ για κάθε μια από τις θέσεις αυτές. Ο μέσος μηνιαίος μισθός των εργαζομένων δεν έφτανε τα 40 δολάρια το μήνα και η αναλογία μεταξύ επενδύσεων ανά θέση εργασίας και του μέσου ετήσιου εισοδήματος των εργαζομένων προκύπτει ότι είναι 20:1. Μια μελέτη του ILO προτείνει ότι τέτοιου είδους προγράμματα, για να είναι οικονομικά εφαρμόσιμα, πρέπει η αναλογία αυτή να είναι της τάξης του 3:1 ή 5:1 (ILO, 1988).

B) Έμμεσα Κόστη

Πέρα από τα άμεσα κόστη της δημιουργίας ΖΕΔ, οι υποδοχείς έχουν να αντιμετωπίσουν έμμεσα κόστη από τη λειτουργία των ΖΕΔ σαν αποτέλεσμα των

---

¹⁹Internet: <http://www.aidc.org.za/>

"οικονομικών ανωμαλιών" που προκαλούν τα πολλές φορές γενναιόδωρα παρεχόμενα κίνητρα των ΖΕΔ. Η προτιμησιακή αυτή αντιμετώπιση λειτουργεί από τη μια εις βάρος των τοπικών επιχειρήσεων που βρίσκονται εκτός ΖΕΔ και από την άλλη προσελκύει συχνά ημιθανής βιομηχανίες που έχουν ανάγκη προτιμησιακών καθεστώτων προκειμένου να λειτουργήσουν ανταγωνιστικά και να επιβιώσουν.

Σε αντίθεση με τις εγχώριες βιομηχανίες, οι επιχειρήσεις ΖΕΔ συχνά απαλλάσσονται από την πληρωμή φόρων, που σημαίνει απώλεια εσόδων για το δημόσιο. Συνήθως, μόνο οι φόροι εισοδήματος των εργαζομένων στις ΖΕΔ εισρέουν στα ταμεία του κράτους. Η εθνική οικονομία χάνει πολύ περισσότερα από την εξαγωγή των κερδών και πολύτιμου ξένου συναλλάγματος στην περίπτωση που ξένοι επενδυτές εγκαθίστανται στις ΖΕΔ.

3. Η ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΣΤΙΣ ΧΩΡΕΣ ΤΗΣ Ε.Ε.

Στις χώρες της Ε.Ε. ο θεσμός των Ε.Ζ.Ο.Σ άρχισε να εφαρμόζεται από το 1905 και ο βαθμός επιτυχίας διαφέρει από χώρα σε χώρα (Μελέτη Σκοπιμότητας ΔΕΒΖΟΣ, 1998). Η εξέταση της λειτουργίας των ΖΕΔ ή ΕΖ στις Ευρωπαϊκές χώρες είναι σημαντική για διάφορους λόγους, δύο από τους σημαντικότερους είναι:

1. Αποτελούν παραδείγματα αναπτυσσόμενων και αναπτυσσομένων χωρών που κατά το μάλλον ή ήττον ομοιάζουν με τα επίπεδα ανάπτυξης της Ελλάδας ή τον τρόπο που θεωρούν το ζήτημα της ανάπτυξης.
2. Αποτελούν χώρες-μέλη της ΕΕ, πράγμα που σημαίνει ότι υπόκεινται στην κοινοτική νομοθεσία. Έτσι, η εξέταση του πλαισίου λειτουργίας μπορεί να μας δώσει χρήσιμα συμπεράσματα για την εφαρμογή στην πράξη των ΖΕΔ/ΕΖ στα πλαίσια της ΕΕ.
3. Μπορούν να εξαχθούν χρήσιμα συμπεράσματα από τα χαρακτηριστικά των Ζωνών, το πακέτο των προσφερόμενων υπηρεσιών και διευκολύνσεων και γενικότερα τον τρόπο που θεωρούν στην πραγματικότητα τους όρους του ευέλικτου καθεστώτος λειτουργίας των Ζωνών.

3.1 Ιρλανδία

Στην Ιρλανδία βρίσκεται μια από τις πιο αξιόλογες ελεύθερες ζώνες της Ευρώπης, αυτή του Shannon. Ιδρύθηκε το 1959 και βρίσκεται κοντά στο διεθνές αεροδρόμιο

του Shannon. Σήμερα στη Ζώνη αυτή στεγάζονται πάνω από εκατό διεθνείς επιχειρήσεις κατασκευών και υπηρεσιών.

Η γεωγραφική θέση της συγκεκριμένης Ζώνης αποτελεί σημαντικό πλεονέκτημα κυρίως για το υπερατλαντικό εμπόριο. Η σημασία της γεωγραφικής της θέσης αυξάνεται ακόμη περισσότερο από την παρουσία της χώρας στην Ε.Ε. και το εμπόριο της Ενιαίας Αγοράς.

Χαρακτηριστικά της Ελεύθερης Ζώνης του Shannon αποτελούν:

- ➔ Το διεθνές αεροδρόμιο του Shannon
- ➔ Η εύκολη πρόσβαση σε θαλάσσια, σιδηροδρομικά, οδικά και αεροπορικά δίκτυα προς όλη την Ευρώπη, τις Η.Π.Α. και την Άπω Ανατολή.
- ➔ Μία σειρά πλήρως εξοπλισμένων διαθέσιμων χώρων και κτιρίων μέσα στη ζώνη με ευνοϊκούς όρους leasing ή αγοράς.
- ➔ Διασύνδεση με το Τεχνολογικό Πάρκο Plassey στο οποίο υπάρχουν πάνω από εβδομήντα οργανισμοί (ακαδημαϊκοί, έρευνας και τεχνολογίας, ιδιωτικοί) συμπεριλαμβανομένων του Πανεπιστημίου του Limerick, του Εθνικού Κέντρου Εφαρμογών Μικροηλεκτρονικής (National Microelectronics Applications Center), και του Κέντρου Ερευνών Τεχνολογίας Φωτοκυμάτων (Lightwave Technology Research Center).

Τα δασμολογικά και φορολογικά πλεονεκτήματα της Ζώνης του Shannon συνίσταται στα ακόλουθα:

1. Ελεύθερη είσοδος αγαθών προς διαμετακόμιση
2. Επιβάλλονται δασμοί μόνο για τα αγαθά που εξέρχονται από το Shannon για τις χώρες της Ε.Ε.. Για τις χώρες εκτός Ε.Ε. όπως η Βόρειος Αφρική και η Μέση Ανατολή δεν επιβάλλονται δασμοί.
3. Δεν επιβάλλονται Φόροι Προστιθέμενης Αξίας για τα αγαθά όταν αυτά εισέρχονται στη Ζώνη του Shannon.
4. Υπάρχει 24ωρη τελωνειακή εξυπηρέτηση.

Πέρα από τα προαναφερθέντα πλεονεκτήματα, η Ε.Ζ. του Shannon χαρακτηρίζεται και από μία σειρά πλεονεκτημάτων εργασιακού χαρακτήρα (εξειδικευμένο προσωπικό, ανταγωνιστικά επίπεδα μισθών κλπ). Επιπλέον, υπάρχει μία σειρά υποστηρικτικών υπηρεσιών.

Στις εγκατεστημένες στη Ζώνη επιχειρήσεις παρέχονται σημαντικά οικονομικά κίνητρα:

- Φόρος κερδών των επιχειρήσεων 10% εγγυημένες έως το έτος 2010.
- Εγγύηση φόρου κερδών έως το 2005 για μια σειρά υπηρεσιών διεθνούς χαρακτήρα, όπως οικονομικές υπηρεσίες, διανομή κλπ.
- Γενναιόδωρη πρόβλεψη αποσβέσεων.
- Διμερείς φορολογικές συμφωνίες με περισσότερες από 20 χώρες.
- Κανένας περιορισμός στον επαναπατρισμό των κερδών.
- Κανένας παρακρατούμενος φόρος.

3.2 Ισπανία

Οι Ελεύθερες Εμπορικές Ζώνες στην Ισπανία είναι περιοχές όπου τα εμπορεύματα θεωρούνται πως βρίσκονται εκτός του τελωνειακού εδάφους της Ε.Ε. και δεν υπόκεινται σε δασμούς, φόρους ή ποσοτικούς περιορισμούς. Εκτός από τη Βαρκελώνη υπάρχουν άλλες δύο τέτοιες Ζώνες, στο Κάντιζ (Cadiz) και στο Βίγγο (Vigo).

Ελεύθερη Εμπορική Ζώνη της Βαρκελώνης

Οι εμπορικές υπηρεσίες που παρέχει η Ελεύθερη Ζώνη της Βαρκελώνης (Zona Franca) στοχεύουν στο να καταστήσουν τη Ζώνη ως το μεγαλύτερο κέντρο εφοδιασμού και διαχείρισης αφορολογήτων εμπορευμάτων της Μεσογείου. Η Ζώνη απέχει 1 χλμ. από το λιμάνι της Βαρκελώνης και 4 χιλιόμετρα από το Διεθνές Αεροδρόμιο της Βαρκελώνης. Περιλαμβάνει σιδηροδρομικό σταθμό εμπορευμάτων και ένα υπερσύγχρονο δίκτυο επικοινωνιών που παρέχει τη δυνατότητα σύνδεσης με τις σημαντικότερες πόλεις της Ισπανίας, καθώς και με οποιοδήποτε σημείο της Ευρώπης.

Η Ελεύθερη Ζώνη της Βαρκελώνης λειτουργεί ως ένας συνδετικός κρίκος στο χώρο της Μεσογείου για προϊόντα της Άπω Ανατολής με προορισμό τις αγορές της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Λόγω της στρατηγικής της θέσης αποτελεί το φυσικό σημείο εσόδου στην Ε.Ε. για εμπορεύματα με προέλευση την Άπω Ανατολή, την Αφρική και τη Νότιο Αμερική.

Η Κυβέρνηση της Λαοκρατικής Δημοκρατίας της Κίνας έχει ιδρύσει εμπορικό και επιχειρησιακό κέντρο στη Ζώνη της Βαρκελώνης το οποίο, μαζί με το αντίστοιχο της

Ζώνης του Αμβούργου, προορίζεται να καλύψει τη ζήτηση των αγορών της Δυτικής Ευρώπης για κινέζικα προϊόντα.

Τα αγαθά εντός της Ε.Ζ. απαλλάσσονται κατά την άφιξη και παραμονή τους εκεί, από τελωνειακούς δασμούς, αγροτικές αντισταθμιστικές εισφορές, ποσοτικούς περιορισμούς και άλλους φόρους.

Συγκεκριμένα οι απαλλαγές αυτές αφορούν:

- Τελωνειακούς δασμούς και φόρους:
- Φόρο Προστιθέμενης Αξίας (Φ.Π.Α.)
- Για Ισπανικά εμπορεύματα που προορίζονται για εξαγωγή ή για περιοχές της Ισπανίας όπου δεν εφαρμόζεται ο Φ.Π.Α. (π.χ. Κανάριοι Νήσοι, Μελλίλα), είσοδος των εμπορευμάτων στη Ζώνη επιτρέπει την επιστροφή του Φ.Π.Α.
- Ειδικούς φόρους όπως δασμοί σε αλκοολούχα ποτά, στα καύσιμα, στη βιομηχανία καπνού.
- Αγροτικές αντισταθμιστικές εισφορές.

Σε περίπτωση που τα εμπορεύματα φεύγουν από τη Ζώνη προς κατανάλωση οι παραπάνω απαλλαγές δεν ισχύουν (το κόστος αποθήκευσης και συντήρησης αποκλείεται από τη φορολογία, αν συμπεριλαμβάνεται στο τιμολόγιο του προμηθευτή).

Η Ελεύθερη ζώνη της Βαρκελώνης παρέχει τις ακόλουθες υπηρεσίες:

- Αποθήκευση
- Συσκευασία και αποσυσκευασία φορτίων
- Φόρτωση και εκφόρτωση
- Έλεγχος Αποθεμάτων
- Παραλαβή-Παράδοση (just in time).
- Κατηγοριοποίηση των αγαθών
- Χώρους για αποθήκευση εμπορευμάτων όπως: καφές, κακάο, βαμβάκι, αλκοολούχα ποτά, οχήματα κλπ)
- Συστήματα ασφαλείας για τη φύλαξη κοσμημάτων, χρυσού κλπ
- Γεφυροπλάστιγγες
- Ποιοτικός έλεγχος
- Business Center

- Τελωνείο
- Εκθεσιακούς χώρους

Ο συνολικός χώρος αποθήκευσης μέσα στη Ζώνη ανέρχεται σε 105.000 τ.μ. Όλοι οι αποθηκευτικοί χώροι είναι εξοπλισμένοι με ηλεκτρονικά συστήματα συναγερμού συνδεδεμένα με την αστυνομία και την πυροσβεστική υπηρεσία. Οι εισοδοί της Ζώνης φυλάσσονται όλο το εικοσιτετράωρο.

Ελεύθερη Ζώνη του Cadíz

Η Ελεύθερη Ζώνη του Cadíz είναι παραχώρηση της Βασιλικής Οικογένειας για τη δημιουργία τελωνειακών αποθηκών και δόθηκε σε κυκλοφορία από το Υπουργείο Οικονομικών στις 22 Οκτωβρίου 1914. Σύμφωνα με το Βασιλικό Διάταγμα της 11^{ης} Ιουνίου 1929, αυτές οι τελωνειακές αποθήκες μετατράπηκαν σε Ελεύθερη Ζώνη σαν ένα εργαλείο πολιτικής για την προώθηση του εξωτερικού εμπορίου, με σκοπό την απλοποίηση των διαδικασιών πώλησης και των βιομηχανικών επιχειρήσεων στην περιοχή. Το CADIZ ήταν ένα από τα μεγαλύτερα εμπορικά κέντρα της αρχαιότητας με έντονο θαλάσσιο εμπόριο. Βρίσκεται στο κέντρο ενός φυσικού λιμανιού στο νοτιοδυτικό άκρο της Ισπανίας και βρέχεται από τη μία πλευρά από τον Ατλαντικό Ωκεανό και από την άλλη από τη Μεσόγειο θάλασσα.

Η Ελεύθερη Ζώνη του CADIZ καλύπτει έκταση 570.283 τετραγωνικά μέτρα και περιλαμβάνει δύο περιοχές: τα βιομηχανικά πάρκα (181.187τ.μ.) και την επιλιμένα περιοχή (192.013 τ.μ.). Επίσης, περιλαμβάνει Εκθεσιακό Κέντρο (5.520 τ.μ.), αποθήκες (47.179 τ.μ.), οικόπεδα (27.588 τ.μ.), ακόμα και γήπεδα γκολφ, μαρίνες για σπόρ, τουριστικά κέντρα, παραλίες, Πανεπιστήμιο κ.λ.π.

Η Ελεύθερη Ζώνη του CADIZ, είναι κέντρο για δραστηριότητες εμπορικές, βιομηχανικές και υπηρεσιών και είναι ανοικτό σε εμπορικές πρωτοβουλίες. Δίνεται έμφαση στην ανάπτυξη βιομηχανικών δραστηριοτήτων, συναρμολόγησης, χειρισμού προϊόντων κ.λ.π. ευνοώντας την πρόσβαση εταιριών στις αναγκαίες ευκολίες με σημαντικά ποιοτικά και ποσοτικά μέτρα, καθώς και επενδυτικά κίνητρα.

Οι επιχειρήσεις που εγκαθίστανται μέσα στην Ελεύθερη Ζώνη ωφελούνται από το μειωμένο κόστος επένδυσης, καθώς το μόνο που απαιτείται για να ξεκινήσει η λειτουργία τους είναι το προσωπικό και οι πρώτες ύλες. Ο χώρος και οι απαιτούμενες εγκαταστάσεις είναι αμέσως διαθέσιμες.

Οι αποθήκες της ζώνης παρέχονται με όλη την απαραίτητη υποδομή που επιτρέπουν την απευθείας εγκατάσταση και λειτουργία. Ενοικιάζονται με ευέλικτους όρους και προσαρμόζονται στις απαιτήσεις του κάθε πελάτη. Διευθύνονται απευθείας από το μισθωτό, ο οποίος σύμφωνα με τους κανονισμούς των τελωνειακών αρχών διαχειρίζεται τα εμπορεύματα μέσω ενός λογισμικού πακέτου (stock management) που διατίθεται από το CADIZ Consortium. Συνεπώς, και οι επενδύσεις των εμπορικών εταιριών ελαχιστοποιούνται με τη χρήση της υπάρχουσας υποδομής και τα μόνα στοιχεία που απαιτούνται είναι το προσωπικό και ο εξοπλισμός. Παρέχεται επίσης η δυνατότητα ενοικίασης αποθηκών με συμπληρωματικές υπηρεσίες, όπου οι εταιρίες που δεν απαιτούν ολόκληρη αποθήκη για αποθήκευση των εμπορευμάτων τους ή δεν επιθυμούν να εκτελέσουν εργασίες αποθήκευσης, μπορούν να συντονίσουν τις δραστηριότητές τους μέσω ειδικευμένων εταιριών που βρίσκονται στην Ελεύθερη Ζώνη και προσφέρουν τέτοιες υπηρεσίες σε άλλες επιχειρήσεις. Υπάρχουν τέλος και ακάλυπτες αποθήκες έκτασης 27.588 τ.μ., οι οποίες ενοικιάζονται με μεγάλη ελαστικότητα όσον αφορά στην επιφάνεια και στη διάρκεια, έχουν εύκολη πρόσβαση για οχήματα και είναι και αυτές εξοπλισμένες με την απαραίτητη υποδομή.

Η Ελεύθερη Ζώνη του CADIZ προσφέρει επίσης σταθμό για ψυκτικά containers για την εξυπηρέτηση των αναγκών του «ψυκτικού» εμπορίου. Αυτό το είδος του εμπορίου απαιτεί τη δυνατότητα να επιτρέπονται στα φορτηγά ή στα containers, να μένουν σε περιοχές ή σταθμούς όπου επιτρέπεται η θερμοκρασία να διατηρείται στο ελάχιστο δυνατό επίπεδο κατά τη διάρκεια της περιόδου άφιξης-αναχώρησης των εμπορευμάτων από την αποθήκη. Αυτοί οι χώροι μπορούν να ενοικιασθούν με εύπλαστους όρους και είναι προσαρμόσιμοι στις ειδικές απαιτήσεις κάθε συγκεκριμένης εταιρίας όσον αφορά τον αριθμό των χώρων στάθμευσης.

Η Ελεύθερη Ζώνη προσφέρει τέλος ένα ευρύ πεδίο συμπληρωματικών υπηρεσιών που παρέχουν πρόσθετα οφέλη στις γενικές ευκολίες. Παρέχονται είτε από το CADIZ Consortium είτε από επιχειρήσεις που είναι εγκατεστημένες μέσα. Ανάμεσα στις υπηρεσίες αυτές είναι:

- Βιντεοσκοπικές ευκολίες: είναι ένα σύστημα επικοινωνίας που επιτρέπει σε άτομα γεωγραφικά απομακρυσμένα να συναντώνται μέσω της μετάδοσης δεδομένων video και ακουστικών. Με αυτό επιτυγχάνεται απευθείας διαπραγμάτευση των τιμών, εμπορικές συμφωνίες, υπογραφή συμβολαίων κ.λ.π.

- Αίθουσες συνεδριάσεων προσαρμοζόμενες στο μέγεθος των συνέδρων
- Υπηρεσίες ασφάλειας (σύστημα ανίχνευσης εισβολέων, κλειστό σύστημα τηλεόρασης κ.λ.π.)

Ελεύθερα Ζώνη του Vigo

Η Ελεύθερη Ζώνη του Vigo βρίσκεται στο βορειοδυτικό μέρος της Ιβηρικής Χερσονήσου, ενός από τα πιο σημαντικότερα αλιευτικά λιμάνια της Ευρώπης. Η γεωγραφική της θέση, της προσφέρει ένα σημαντικό στρατηγικό πλεονέκτημα ως προς τη σύνδεση με τις περιφερειακές αγορές καθώς και αυτές του Βόρειου Ατλαντικού. Η Ελεύθερη Ζώνη του Vigo ιδρύθηκε το 1947 έχοντας έτσι μια λειτουργία περίπου μισού αιώνα, προσφέροντας στον επιχειρηματικό κόσμο ένα ευρύ φάσμα διασυνδέσεως με άλλες εταιρίες και με οργανισμούς.

Στο συμβούλιο της Ελεύθερης ζώνης συμμετέχουν αντιπρόσωποι από το Δημαρχείο, την Ισπανική Κυβέρνηση, τις λιμενικές αρχές και το Δημοτικό Συμβούλιο.

Ως προς τις υποδομές σε σχέση με τις μεταφορές, η Ελεύθερη Ζώνη του Vigo διασυνδέεται:

- Δια θαλάσσης μέσω του λιμανιού της με τα μεγαλύτερα βιομηχανικά κέντρα με τακτικά δρομολόγια.
- Οδικώς μέσω του Atlantic Motorway (ημιτελής) που συνδέει το Vigo με τις βορειότερες πόλεις και τα πορτογαλικά σύνορα.
- Αεροπορικώς μέσω του αεροδρομίου που απέχει 11χλμ από το κέντρο της πόλης. Επίσης, υπάρχει διασύνδεση και με το Διεθνές Αεροδρόμιο του Santiago de Compostela (90 χλμ από το Vigo).
- Σιδηροδρομικώς συνδέεται απευθείας με τις περισσότερες Ισπανικές και Ευρωπαϊκές πόλεις.

Η συνολική έκταση της ζώνης είναι 445.000 τ.μ. μέσα στα οποία λειτουργούν αποθηκευτικοί χώροι, τελωνειακές υπηρεσίες, εκθεσιακά κέντρα και γραφεία προς μίσθωση για τους χρήστες.

Μέσα στη ζώνη υπάρχει δυνατότητα εκμίσθωσης χώρων (αποθήκευσης bay space) με ανεξάρτητη είσοδο για κάθε πελάτη. Το ύψος του ενοικίου καθορίζεται βάσει των

τετραγωνικών μέτρων. Ως προς την αποθήκευση το ενοίκιο καθορίζεται βάσει του βάρους των αγαθών και της περιοχής στην οποία αποθηκεύονται.

Αυτή τη στιγμή στη ζώνη του Vigo υπάρχουν δύο κύριοι αποθηκευτικοί χώροι έκτασης 30.000 και 144.000 τ.μ. από τους οποίους είναι δυνατή η άμεση μεταφορά των εμπορευμάτων στα πλοία.

3.3 Πορτογαλία

Στην Πορτογαλία ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η ελεύθερη ζώνη της Μαδέρας. Το αρχιπέλαγος των νησιών της Μαδέρας είναι μία διοικητικά αυτόνομη περιοχή της Πορτογαλίας περίπου 1.000 χιλιόμετρα νοτιοδυτικά της Λισσαβόνας και 400 χιλιόμετρα από τις δυτικές ακτές της Αφρικής.

Το νησί της Μαδέρας είναι ένα από τα offshore χρηματοοικονομικά κέντρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στην Μαδέρα έχει συσταθεί τελευταία από την Πορτογαλική κυβέρνηση ζώνη ελεύθερων συναλλαγών που περιλαμβάνει τέσσερις κατηγορίες δραστηριοτήτων:

1. βιομηχανικές δραστηριότητες
2. την παροχή χρηματοοικονομικών υπηρεσιών
3. την παροχή άλλων διεθνών υπηρεσιών (πχ εμπόριο, διαχείριση, συμβουλευτικές υπηρεσίες κλπ).
4. διεθνές νηολόγιο

Τα φορολογικά οφέλη που προσφέρονται στις εταιρίες που εγκαθίστανται στην Ζώνη Ελεύθερων Συναλλαγών είναι ποικίλα. Οι εταιρίες απαλλάσσονται από τον φόρο επί του εισοδήματος τους μέχρι την 31.12.2011. Οι καταβολές μερισμάτων, τόκων και royalties δεν επισύρουν παρακράτηση φόρου κατά την απόδοση τους σε μη κατοίκους. Απαλλάσσονται επίσης από την παρακράτηση οι καταβολές αμοιβών υπηρεσιών σε τρίτους μη κατοίκους. Οι πράξεις που διενεργούν οι εταιρίες αυτές απαλλάσσονται από τέλη χαρτόσημου. Η αγορά ακινήτων για την εγκατάσταση εταιριών στη Μαδέρα είναι ελεύθερη φόρων μεταβίβασης ή δωρεάς.

Εκτός από φοροαπαλλαγές προσφέρονται επίσης επιχορηγήσεις του κόστους εκπαίδευσης προσωπικού, μίσθωσης εγκαταστάσεων κ.ά.

Σημειώνεται ότι οι εταιρίες οι οποίες ιδρύονται στην Μαδέρα αντιμετωπίζονται ως Πορτογαλικές εταιρίες και απολαμβάνουν με ισότιμο τρόπο τα ευεργετήματα των συμβάσεων αποφυγής διπλής φορολογίας που έχει συνάψει η Πορτογαλία.

Το πλαίσιο λειτουργίας της Ελεύθερης Ζώνης προβλέπεται μεταξύ άλλων τη σύσταση εταιριών holding. Οι εταιρίες αυτές υφίστανται ιδιαίτερα χαμηλή φορολογία κατά μέσο όρο περίπου 1,8% των κερδών που προκύπτουν από τις συμμετοχές τους. Οι καταβολές μερισμάτων στους μετόχους των εταιριών holding δεν υπόκεινται σε παρακράτηση φόρου. Ιδιαίτερα οφέλη αποκομίζονται από εταιρίες εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης οι οποίες επενδύουν, μέσω εταιριών holding στην Μαδέρα, σε θυγατρικές εταιρίες σε χώρες μέλη της Κοινότητας.

Η εγκατάσταση στη Μαδέρα για την παροχή χρηματοοικονομικών υπηρεσιών επιτρέπεται μέσω της εγκατάστασης στην Μαδέρα υποκαταστημάτων Πορτογαλικών και αλλοδαπών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων. Για την εγκατάσταση τους απαιτείται η έγκριση του Υπουργείου Οικονομικών μετά από σχετική εξέταση της αίτησης από την τοπική κυβέρνηση και την Κεντρική Τράπεζα της Πορτογαλίας.

Οι προσφερόμενες υπηρεσίες περιλαμβάνουν τις τραπεζικές, τη διαχείριση επενδυτικών κεφαλαίων, επενδυτικές δραστηριότητες συνταξιοδοτικών ταμείων, έκδοση αξιών, χρηματοδοτική μίσθωση και ασφάλιση. Οι χρηματοπιστωτικές εταιρίες που εγκαθίστανται στην Μαδέρα εξαιρούνται των τραπεζικών νόμων της Πορτογαλίας (ελάχιστο κεφάλαιο, δεσμεύσεις επί των καταθέσεων κ.ά.) και των συναλλαγματικών περιορισμών. Οι υπηρεσίες επιτρέπεται να προσφέρονται μόνο σε μη κατοίκους της Πορτογαλίας.

3.4 Γαλλία

Στην Γαλλία δημιουργήθηκαν Ε. Ζ την δεκαετία του 1980 σε διάφορα λιμάνια παραθαλάσσια και παραποτάμια. Κυρίως δημιουργήθηκαν σε υποβαθμισμένες και προβληματικές περιοχές με σκοπό την προσέλκυση ξένων επενδύσεων τρίτων χωρών (TAIWAN, KOREA, κτλ.). Τα μέχρι τώρα αποτελέσματα είναι απογοητευτικά και αρνητικά κυρίως γιατί δεν δόθηκαν ισχυρά κίνητρα κανενός είδους, λειτουργικά, φορολογικά κτλ., οι υποδομές δεν ήταν αντίστοιχα καλές με αυτές ανεπτυγμένων περιοχών όπως Μασσαλία, Ντιζόν κλπ. και δεν έγινε καμία καμπάνια προβολής τους.

Σήμερα οι ζώνες αυτές χρησιμοποιούνται βασικά για αποθήκευση κυρίως πετρελαιοειδών και δευτερεύοντος άλλων εμπορευμάτων.

3.5 Βέλγιο

Στη χώρα αυτή ο θεσμός της E.Z.O.Σ έχει μορφή κυρίως «ελεύθερου λιμανιού» για εξυπηρέτηση του διαμετακομιστικού εμπορίου στην ενδοχώρα που υπάρχει και που είναι σημαντική και μεγάλη. Το διαμετακομιστικό εμπόριο από την ελεύθερη ζώνη του λιμανιού της Αμβέρσας συμβάλλει σημαντικά στην ανάπτυξη της χώρας, συνεισφέρει στο ΑΕΠ πάνω από 2% και αναδεικνύει τη στρατηγική θέση της χώρας και της πόλης. Ο ανταγωνισμός προέρχεται από τα αντίστοιχα λιμάνια της Ολλανδίας (Αμστερνταμ, Ρότερνταμ, κτλ).

Στα μέσα της δεκαετίας του '80 και μετά, δημιουργήθηκαν, με βάση το Κοινοτικό πλαίσιο, έξι E.Z.O.Σ βιομηχανικού προσανατολισμού, με σκοπό την προσέλκυση μεταποιητικών επιχειρήσεων κυρίως σε κλάδους υψηλής τεχνολογίας (Ρομποτική, Μικρομηχανική) και κλάδους τεχνολογικής αιχμής (αεροδιαστημική, τσιπς, κτλ). Τα αποτελέσματα μέχρι τώρα είναι πενιχρά διότι στις ζώνες αυτές δεν υπάρχουν ισχυρά κίνητρα, οι υποδομές δεν είναι οι καλύτερες δυνατές, δεν έχει γίνει η αναγκαία καμπάνια προβολής και ο προσανατολισμός επικεντρώθηκε σε κλάδους προϊόντων χαμηλού μεταφορικού κόστους και όχι σε κλάδους που αναζητούν χαμηλό κόστος παραγωγής και μεταφορών.

3.6 Ολλανδία

Και στη χώρα αυτή η κατάσταση είναι περίπου ίδια με το Βέλγιο. Υπάρχουν δηλαδή «ελεύθερα λιμάνια» (Αμστερνταμ, Ρότερνταμ) που αποτελούν κόμβους διεθνούς διαμετακομιστικού εμπορίου και συνεισφέρουν σημαντικά στη απασχόληση, στο ΑΕΠ και στα συναλλαγματικά διαθέσιμα της χώρας. Στα "λιμάνια" αυτά υπάρχουν αποθήκες, δημόσιες ή ιδιωτικές με φυσικό και διοικητικό έλεγχο που χρησιμοποιούνται από τους παράγοντες του διεθνούς εμπορίου και τους μεταποιητές για κάποιες απλές ή σύνθετες παρεμβάσεις στα διακινούμενα εμπορεύματα.

3.7 Μεγάλη Βρετανία

Η χώρα αυτή, με παράδοση στο διεθνές εμπόριο και με εμπορικές σχέσεις με τις χώρες της κοινοπολιτείας, μόλις το 1984 αποφάσισε και ίδρυσε 6 E.Z. από τις οποίες

μία (Λίβερπουλ) είναι η πλέον ανεπτυγμένη και στην οποία έχουν εγκατασταθεί και μεταποιητικές επιχειρήσεις και όχι μόνο εμπορικές, δύο προσπαθούν να βελτιώσουν την θέση τους και να προσελκύσουν και μεταποιητικές επιχειρήσεις ενώ οι λοιπές τρεις (Southampton, Tilbura και Ronalds way) υπολειτουργούν σε μεγάλο βαθμό. Η μικρή επιτυχία του θεσμού οφείλεται κυρίως στο γεγονός ότι τα κίνητρα που δίνονται στις ζώνες είναι ελάχιστα και επειδή το επίπεδο λειτουργίας εξυπηρέτησης είναι περίπου ίδιο με τις θέσεις εκτός Ε.Ζ.

Εντούτοις, η περίπτωση της Ε.Ζ. Λίβερπουλ αποτελεί παράδειγμα προς μίμηση με την έννοια ότι το συγκριτικό της πλεονέκτημα δεν είναι τόσο τα άμεσα κίνητρα όσο τα έμμεσα όπως απλοποιημένη τελωνειακή διατύπωση, ασφαλής και γρήγορη αποθήκευση προϊόντων, μη πληρωμή Φ.Π.Α. κτλ.

3.8 Γερμανία

Στην Γερμανία η κατάσταση είναι περίπου ίδια με τη Γαλλία. Υπάρχουν οχτώ Ε.Ζ σε παραποτάμια και παραθαλάσσια λιμάνια, όχι όμως σε υποβαθμισμένες περιοχές αλλά σε αναπτυγμένες εμπορικά και βιομηχανικά. Βασικά χρησιμοποιούνται σαν διαμετακομιστικά κέντρα με σημαντικές τεχνικές και διοικητικές διευκολύνσεις και λιγότερο για εγκατάσταση μεταποιητικών επιχειρήσεων. Η ύπαρξη άμεσων κινήτρων (φορολογικά, επενδυτικά, κτλ.) κινείται σε ελάχιστα θελκτικά επίπεδα όπως και τα έμμεσα κίνητρα, τα οποία είναι ισοδύναμα σχεδόν με άλλες θέσεις οικονομικών δραστηριοτήτων και γι' αυτό η ελκυστικότητα τους είναι μικρή.

4. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΜΕΞΙΚΟΥ

Η περίπτωση του Μεξικού αποτελεί ίσως την υπερβολική έκφραση της πρακτικής που ονομάζεται Ελεύθερη Ζώνη. Επί σειρά ετών, η βόρειες περιοχές του Μεξικού λειτουργούσαν και λειτουργούν με βάση το θεμελιώδες συστατικό στοιχείο των ΕΖ: Αυτό της ελεύθερης εισαγωγής προϊόντων προς επανεξαγωγή. Αποτέλεσε μια πολιτική εκβιομηχάνισης των περιοχών αυτών βασιζόμενη σ' ένα απόλυτα φιλελεύθερο πλαίσιο και ήδη έχει κλείσει 30 χρόνια εφαρμογής. Η εξέταση της περίπτωσης του Μεξικού μπορεί να αποτελέσει πηγή χρήσιμων συμπερασμάτων για το ρόλο του καθεστώτος ελεύθερης μετακίνησης των εμπορευμάτων στην προσπάθεια ανάπτυξης διασυνοριακών περιοχών.

Ένας από τους βασικούς σκοπούς των ΖΕΔ είναι να επωφεληθούν από το διεθνή καταμερισμό της εργασίας. Τα πλεονεκτήματα του διεθνή καταμερισμού είναι εύκολο να τα κατανοήσει κανείς στην περίπτωση που μια αναπτυσσόμενη και μια υποανάπτυκτη μοιράζονται κοινά σύνορα, έτσι ώστε να υφίστανται διαφορές στις τιμές των παραγωγικών συντελεστών σε μικρή απόσταση. Ένα τέτοιο σκηνικό δημιουργεί τη δυνατότητα να ενταθεί ο διεθνής καταμερισμός της εργασίας, ενώ παράλληλα δίδεται η ευκαιρία να βελτιώσουν την ανταγωνιστική τους θέση οι κατεξοχήν "τοπικοί παίκτες", οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις.

Το πρόγραμμα των μεξικάνικων *maquiladora*²⁰, το οποίο ξεκίνησε κατά μήκος του Rio Grante, αντιπροσωπεύει ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα αρχικά της εκμετάλλευσης της διεθνής συγκυρίας και της διαφοράς των τιμών των παραγωγικών συντελεστών και παραπέρα της δυναμικής επίδρασης της ΖΕΔ στην ανάπτυξη των διασυνοριακών περιοχών και των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, επωφελούμενη από την κατάσταση.

4.1 Μεγέθυνση και Ανάπτυξη της Μεξικάνικης *maquiladora* Βιομηχανίας.

Το φαινόμενο των *maquiladora* συνίσταται σ' ένα σύστημα παραγωγής που μοιράζεται μεταξύ του Μεξικού και άλλων χωρών, κύρια των ΗΠΑ, και στο οποίο ξένοι επενδυτές εγκαθιστούν μεταποιητικές μονάδες κατά μήκος των συνόρων από την πλευρά του Μεξικού, είτε με τη μορφή μικτών επιχειρήσεων είτε διατηρώντας την ταυτότητά τους. Οι βιομηχανίες που δημιουργήθηκαν με τον τρόπο αυτό έχουν μια ιστορία 30 ετών και μαζί με την πετρελαϊκή βιομηχανία αποτελούν έναν από τα δυναμικότερα τμήματα της μεξικάνικης βιομηχανίας. Μέχρι σήμερα, υπάρχουν περί της 3.000 *maquiladora* βιομηχανίες που απασχολούν γύρω στο ένα εκατομμύριο εργαζομένους²¹.

Παρόλη τη μακρόχρονη ιστορία, οι βιομηχανίες αυτού του τύπου άρχισαν να αναπτύσσονται δυναμικά από τα μέσα της δεκαετίας του '80, όταν η κυβέρνηση του Μεξικού απώλεσε την πολιτική της υποκατάστασης των εισαγωγών και υιοθέτησε

---

²⁰ Ο όρος αυτός περιγράφει την μετεγκατάσταση ενός αριθμού ξένων επιχειρήσεων, κύρια από τις ΗΠΑ, μέρους της παραγωγής στο Μεξικό. Οι επιχειρήσεις αυτές εισάγοντας υλικά και μέρη του προϊόντος από τις ΗΠΑ, χωρίς δασμολογική επιβάρυνση, συναρμολογούν τα προϊόντα στις εγκαταστάσεις τους στο Μεξικό απ' όπου τα εξάγουν.

²¹ Sander B., (1998a).

περισσότερο φιλελεύθερες πολιτικές ανάπτυξης, προσανατολισμένες στο εξαγωγικό εμπόριο.

Από τα μέσα του '80 μέχρι σήμερα ο όγκος του εμπορίου και των επενδύσεων των maquiladora είναι εντυπωσιακός όπως ακριβώς και η ίδια η ανάπτυξη των βιομηχανιών αυτών: Το 1998, 50% των εξαγωγών προέρχεται από τις maquiladora βιομηχανίες και είναι ένας από τους ελάχιστους τομείς που έχει εμπορικό πλεόνασμα. Παρομοίως, το 20% των Άμεσων Ξένων Επενδύσεων του εθνικού συνόλου συγκεντρώνεται στις maquiladora και το 50% του συνόλου των βόρειων περιοχών του Μεξικού (Sander B. 1998a).

Στο σημείο αυτό είναι απαραίτητο να παραθέσουμε δυο σημαντικά στοιχεία. Πρώτον, η κίνηση των maquiladoras στο εσωτερικό και στις νοτιότερες περιοχές και δεύτερον, τη διαδικασία της τεχνολογικής αναβάθμισης και της εκμηχάνισής τους.

Η διαδικασία της εξάπλωσης των maquiladoras άρχισε το 1972 όταν το πρόγραμμα maquiladora, το οποίο μέχρι τότε ήταν αυστηρά περιορισμένο στη συνοριακή περιοχή, ίσχυε για όλο το Μεξικό. Οι επενδυτές επωφελήθηκαν από την εξέλιξη αυτή, μιας και στις περιοχές των βόρειων συνόρων εμφανίστηκαν αντιοικονομίες συσσώρευσης αφού η ανάπτυξη των υποδομών δεν συμβάδισε με αυτή της βιομηχανίας.

Το φαινόμενο της εισαγωγής της τεχνολογίας και της καινοτομίας αποτελεί την τελευταία φάση μιας εξελικτικής διαδικασίας. Στην αρχή, οι βιομηχανίες maquiladora αποτελούσαν απλές μεταποιητικές μονάδες που λειτουργούσαν ως κρίκοι της αλυσίδας της παραγωγής. Η δεύτερη γενιά χαρακτηρίστηκε από αναπτυγμένα μεταποιητικά συστήματα και just-in-time παραγωγή. Οι σημερινές maquiladora βιομηχανίες λειτουργούν με βάση τις τεχνολογίες αιχμής που αντιπροσωπεύονται από κέντρα Έρευνας & Ανάπτυξης υψηλής τεχνολογίας όπως το Delphi Center στο Ciudad Juarez.

Το πρότυπο αυτό περιφερειακής και τεχνολογικής ανάπτυξης αντικατοπτρίζει ένα σημαντικό ζήτημα για την εξέλιξη της βιομηχανίας: Οποιαδήποτε βιομηχανία, σε όποιον κλάδο και να ανήκει, έχει να επιλέξει μεταξύ δύο στρατηγικών επιλογών προκειμένου να αποκτήσει ή να διατηρήσει τη διεθνή ανταγωνιστικότητά του. Είτε να αναβαθμιστεί τεχνολογικά έτσι ώστε να αντεπεξέλθει στα αυξημένα κόστη του τόπου εγκατάστασής του, είτε να μεταφέρει την παραγωγή σε νέες τοποθεσίες χαμηλού

εργατικού κόστους. Στην περίπτωση που εξετάζουμε βρήκαν έδαφος και οι δύο στρατηγικές. Το πρώτο σκέλος ακολουθήθηκε από τις βιομηχανίες των συνόρων ενώ το δεύτερο βρήκε έδαφος στις χαμηλότερου κόστους νοτιότερες περιοχές.

Σήμερα, οι maquiladora βιομηχανίες αναπτύχθηκαν πολύ περισσότερο στο διεθνή χώρο παρά στον εθνικό, έχοντας διασυνδέσεις κυρίως με τις ΗΠΑ όσον αφορά τα επενδυτικά κεφάλαια, τις πωλήσεις και τις προμήθειες. Η εθνική διασύνδεση είναι αδύναμη, ιδίως με ντόπιους προμηθευτές. Χαρακτηριστικό είναι ότι οι εισροές από εγχώριους πόρους φτάνουν μόλις το 3% ²². Ο κύριος λόγος γι' αυτό είναι το ότι οι μεξικάνικες εταιρίες που θα μπορούσαν να προμηθεύουν τις maquiladora βιομηχανίες είναι μικρού μεγέθους, απασχολούν κατά μέσο όρο 10 εργαζομένους και αυτό τους κάνει ελάχιστα ανταγωνιστικούς.

Τέλος, πρέπει να τονίσουμε ότι το μέγεθος των βιομηχανικών μονάδων κατατάσσει τις maquiladoras στις μεσαίου μεγέθους βιομηχανίες.

4.2 Το Ζήτημα του Σχεδιασμού

Οι δύο δυνάμεις που έδρασαν στο φαινόμενο των maquiladora βιομηχανιών είναι, πρώτον, η διαφορά των παραγωγικών συντελεστών ανάμεσα στο Μεξικό και τις αναπτυσσόμενες βιομηχανικά χώρες όπως οι ΗΠΑ και δεύτερον η εγγύτητα στη μεγάλη καταναλωτική αγορά των ΗΠΑ. Από μόνες τους οι δύο αυτές δυνάμεις δεν είναι αρκετές για να προσδώσουν στο Μεξικό πλεονεκτική θέση στο διεθνή καταμερισμό της εργασίας αλλά αποτελούν μια ικανοποιητική βάση εκκίνησης.

Αυτό που απαιτείται για την εκμετάλλευση των δύο παραγόντων είναι η δημιουργία ενός επαρκούς και οργανωμένου πλαισίου, το οποίο αποκρυσταλλώνεται στις Ελεύθερες Ζώνες. Η περίπτωση του Μεξικού και των maquiladora φέρει στην επιφάνεια μερικές ευφυείς επινοήσεις σχετικά με τις Ελεύθερες Ζώνες και παραπέρα την εξασφάλιση της συμμετοχής της χώρας στη διεθνή σκηνή.

Το πρόγραμμα maquiladora ξεκίνησε ως ένα εργαλείο εκβιομηχάνισης των βορείων περιοχών του Μεξικού προκειμένου να δημιουργηθούν νέες θέσεις απασχόλησης, εγκαθιδρύοντας μια ζώνη αφορολόγητων συναλλαγών. Συγκεκριμένα, παραχωρήθηκε το δικαίωμα στις μεταποιητικές επιχειρήσεις να μην πληρώνουν δασμούς τόσο κατά

---

²² Sander B., (1997).

την εισαγωγή όσο και κατά την εξαγωγή των προϊόντων, ενώ στις ΗΠΑ δασμολογούνταν μόνο η προστιθέμενη αξία των τελικών προϊόντων που έλαβε χώρα στο Μεξικό.

Το φαινόμενο αυτό έχει τα εξής χαρακτηριστικά²³:

1. Βασίζεται σε ισχνά κίνητρα. Οι Μεξικάνικες αρχές υιοθέτησαν μια φιλελεύθερη προσέγγιση για το εμπόριο και απώλεσαν όλες τις δασμολογικές επιβαρύνσεις χωρίς να προσφέρουν περισσότερα κίνητρα όπως φορολογικές απαλλαγές, κυβερνητικές επιδοτήσεις, επιδοτούμενα δάνεια κλπ. Με την απαλλαγή από τις δασμολογικές επιβαρύνσεις, οι διαστρεβλώσεις του εμπορίου τείνουν να γίνουν κανόνας και πλαίσιο για την εξυπηρέτηση των επιχειρήσεων, χωρίς να υφίστανται ανακλαστικά οφέλη για την περιοχή.
2. Οι εξαιρέσεις από τις εμπορικές επιβαρύνσεις από την πλευρά του Μεξικού αντιστοιχούν σε ανάλογα μέτρα από την πλευρά των ΗΠΑ, οι οποίες είναι και ο βασικός προορισμός των προϊόντων των maquiladora βιομηχανιών. Από μια οπτική, το γεγονός αυτό καταδεικνύει ένα διαφορετικό μακροοικονομικό πλαίσιο που σχετίζεται με τη συμμετοχή των χωρών στο διεθνή καταμερισμό: Το πλαίσιο της συνεργασίας και των οικονομικών συνασπισμών.
3. Η παραχώρηση των δικαιωμάτων στις maquiladora βιομηχανίες για την επιλογή του τόπου εγκατάστασης. Η Μεξικάνικη κυβέρνηση δεν επέλεξε συγκεκριμένους χώρους για την υποδοχή εξαγωγικών δραστηριοτήτων, αφήνοντας τον ανταγωνισμό του χώρου να δράσει και να επέλθει ισορροπία μεταξύ των περιφερειών μέσω των μηχανισμών του ανταγωνισμού.
4. Τα οφέλη που προέκυψαν από την άρση των δασμολογικών επιβαρύνσεων "εμπλουτίστηκαν" από τοπικές υπηρεσίες, κυρίως από ιδιωτικά βιομηχανικά πάρκα που δημιουργήθηκαν για την εγκατάσταση των maquiladora βιομηχανιών. Μάλιστα, διαμορφώθηκε μια κατάσταση που τα πάρκα αυτά απέκτησαν ιδιότητες ανάλογα με τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της περιοχής, εντείνοντας έτσι την ειδίκευση στο χώρο.
5. Η δημιουργία των "δίδυμων" εργοστασίων²⁴ αποτελεί μια εφεύρεση που οφείλεται στο φαινόμενο maquiladora.

---

²³ Sander B., 1998a

Οι επιπτώσεις των δομικών αυτών στοιχείων των maquiladoras συνοψίζεται στη μείωση του ρίσκου και του κόστους που συνεπάγονται οι δασμολογικοί φραγμοί στις διεθνείς συναλλαγές εμπορευμάτων. Ακόμη, αναδεικνύει τη σημαντικότητα της ύπαρξης ενός φιλελεύθερου πλαισίου για την ανάπτυξη των επιχειρήσεων. Σ' αυτό όμως που πρέπει να σταθούμε είναι ο ρόλος των βιομηχανικών υποδοχέων.

Στο Μεξικό, οι επενδυτές έχουν τη δυνατότητα να επιλέξουν τον τόπο εγκατάστασης των μονάδων τους ανεξάρτητα εάν αυτός βρίσκεται μέσα ή έξω από τα βιομηχανικά πάρκα. Ωστόσο, από την αρχή οι επενδυτές έδειξαν προτίμηση στα ιδιωτικά βιομηχανικά πάρκα τα οποία αποτέλεσαν ένα από τα βασικά στοιχεία του φαινομένου των maquiladoras.

Εννοιολογικά, κάποιος μπορεί να κάνει το διαχωρισμό ανάμεσα στα "πάρκα" και τις "ζώνες". Στην περίπτωση του Μεξικού, η διαφορά δεν είναι τόσο εννοιολογική όσο πρακτική. Με τον όρο ζώνη εννοούμε ουσιαστικά ολόκληρο το Μεξικό αφού ισχύει ένα διαφορετικό καθεστώς που είναι όμοιο μ' αυτό των Ελεύθερων Ζωνών. Από την άλλη, με τον όρο πάρκο εννοούμε οργανωμένες βιομηχανικές περιοχές, είτε ιδιωτικές είτε δημόσιες. Πάντως, ανεξάρτητα τους διαχωρισμούς ζώνης ή πάρκου, δημόσιου ή ιδιωτικού, το σίγουρο είναι ότι λειτουργούν ως εστίες της διεθνούς παραγωγής, όπου το τοπικό και το διεθνές πλέκονται μαζί²⁵.

Όπως προαναφέρθηκε, τα περισσότερα βιομηχανικά πάρκα στο Μεξικό είναι ιδιωτικά που σημαίνει ότι η χρηματοδότηση, η διαφήμιση και το management είναι υπόθεση των ιδιωτών. Το κλειδί της επιτυχίας για τα πάρκα αυτά έγκειται στην ποιότητα των υπηρεσιών που προσφέρουν στις επιχειρήσεις. Και βέβαια η κατανόηση των ζητημάτων που ενδιαφέρουν τις επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στο διεθνή χώρο αποτελεί το πρώτο μέλημα για την επιτυχή διοίκηση των πάρκων.

Το πιο χαρακτηριστικό και πολλά υποσχόμενο πακέτο υπηρεσιών που αναπτύχθηκε από τα ιδιωτικά βιομηχανικά πάρκα λέγεται Shelter Plan. Το πακέτο αυτό λειτουργεί ως προσύμφωνο έτσι ώστε οι διεθνείς επενδυτές να λειτουργήσουν δοκιμαστικά μια κατά κάποιο τρόπο "εικονική" διαδικασία παραγωγής στους χώρους του πάρκου χωρίς να απαιτείται να δεσμεύσουν κεφάλαια επενδύσεων. Κατά τη διάρκεια, έχουν

²⁴ Πρόκειται για τη δημιουργία ενός εργοστασίου στο Μεξικό για τη μεταποίηση των προϊόντων και ενός στις ΗΠΑ για την τελειοποίηση, έλεγχο ποιότητας κλπ των προϊόντων.

²⁵ Bolin, (1989)

τη δυνατότητα να ελέγξουν το εμπορικό και οικονομικό περιβάλλον και να λειτουργήσουν όπως ακριβώς θα λειτουργούσαν εάν είχαν πραγματικά εγκατεστημένες τις μονάδες τους. Ο επενδυτής μπορεί να αποσυρθεί οποτεδήποτε θέλει πληρώνοντας μόνο τα έξοδα συμμετοχής σ' αυτό το πακέτο.

Με τον τρόπο αυτό αποφεύγεται το ρίσκο της επένδυσης που σε συνδυασμό με την ποιότητα των υποδομών και τις υπόλοιπες παρεχόμενες υπηρεσίες ανάγουν τέτοιου είδους βιομηχανικά πάρκα σε πολύτιμα εργαλεία ανάπτυξης. Από μια άλλη οπτική, εγκαθιδρύονται σχέσεις εμπιστοσύνης και τιμίας αντιμετώπισης των ιδιωτικών βιομηχανικών πάρκων προς τις επιχειρήσεις που βοηθούν στην ανάπτυξη ενός κλίματος συνεργασίας και συναίνεσης προς όφελος τόσο των επιχειρήσεων όσο και της οικονομικής ανάπτυξης.

5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η εξάπλωση των ΕΖ και ΖΕΔ στον κόσμο μαρτυρά την οπτική που υιοθετούν οι αρμόδιοι φορείς για τα ζητήματα ανάπτυξης. Καθώς ο παγκόσμιος ανταγωνισμός εντείνεται και η ενσωμάτωση των κρατών στο διεθνοποιημένο περιβάλλον αποτελεί μονόδρομο, οι στρατηγικές ανάπτυξης οφείλουν να προσαρμοστούν στα νέα δεδομένα. Οι ΖΕΔ έρχονται να λειτουργήσουν ως συνδετικός κρίκος ανάμεσα στο τοπικό-εθνικό και το παγκόσμιο και ως ένας γρήγορος και εύκολος τρόπος για την απόκτηση ικανοτήτων και πλεονεκτημάτων που είναι επιβεβλημένες προϋποθέσεις για τη συμμετοχή στο διεθνή ανταγωνισμό.

Όπως συμβαίνει σχεδόν πάντα έτσι και τώρα, το ζήτημα του σχεδιασμού αποτελεί το κρίσιμο σημείο για την αποτελεσματική αξιοποίηση των αναπτυξιακών αυτών εργαλείων. Εφόσον οι ΖΕΔ λειτουργούν στα πλαίσια του διεθνούς ανταγωνισμού απαιτείται, καταρχάς, μια σωρεία παραγόντων και κινήτρων που καθορίζονται από τις επιταγές των εξαγωγικών επιχειρήσεων και του διεθνούς κεφαλαίου. Όσο περισσότερο ευέλικτο και ανταγωνιστικό είναι το καθεστώς των Ζωνών αυτών τόσο περισσότερο οι ΖΕΔ λειτουργούν θελκτικά για την προσέλκυση επενδύσεων, το οποίο αποτελεί και τον πρωταρχικό στόχο για οποιαδήποτε αναπτυξιακή προσπάθεια.

Από την άλλη, ο σχεδιασμός εμπεριέχει καταβολές από το σύστημα αξιών που κυριαρχεί σε κάθε κοινωνία. Ο τρόπος με τον οποίο θα οικοδομηθεί μια ΖΕΔ, ποια θα

είναι τα δομικά χαρακτηριστικά και οι στόχοι της αποτελούν κατά βάση την προβολή των αξιών των αρμοδίων.

Στην περίπτωση των ΖΕΔ, υπάρχει ο κίνδυνος οι επιχειρήσεις να λειτουργήσουν ως θύλακες με αποτέλεσμα την ανάσχεση των αναπτυξιακών επιδράσεων στην ευρύτερη περιοχή. Βέβαια, εάν οι αρμόδιοι φορείς θεωρούν την ανάπτυξη ως μια διαδικασία ενδυνάμωσης απλά και μόνο των επιχειρήσεων, οι ΖΕΔ αποτελούν το μέγιστο αναπτυξιακό εργαλείο. Στην περίπτωση που η απασχόληση, η συμμετοχή του τοπικού παραγωγικού συστήματος και η ισοκατανομή του προϊόντος εισρέουν στις αναπτυξιακές επιλογές, τότε οι ΖΕΔ οφείλουν να λειτουργήσουν ως βασικό συστατικό μιας συνολικής προσπάθειας. Οι ΖΕΔ στην περίπτωση αυτή μπορούν να αποτελέσουν το κέντρο, η εστία ή ο πόλος βάσει του οποίου θα οικοδομηθεί η ανάπτυξη ενός ολοκληρωμένου χωρικού συστήματος, έτσι όπως περιγράφηκε στο πρώτο κεφάλαιο.

Οι θεωρητικές και εμπειρικές προσεγγίσεις των ΖΕΔ που αναπτύχθηκαν στο κεφάλαιο αυτό είναι ικανές να δώσουν το πλαίσιο βάσει του οποίου είναι δυνατόν να δημιουργηθεί μια ΖΕΔ. Το πλαίσιο αυτό θα αποτελέσει τη βάση διερεύνησης του σχεδίου δημιουργίας της ΔΕΒΖΟΣ στην ακριτική περιοχή του ν. Έβρου που παρουσιάζεται στο επόμενο κεφάλαιο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ-ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΡΟΦΙΛ ΤΟΥ Ν. ΕΒΡΟΥ ΚΑΙ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ Δ.Ε.Β.Ζ.Ο.Σ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η γεωπολιτική θέση της Θράκης και ιδιαίτερα του ν. Έβρου αποτελούσε μέχρι το 1989 έμεινε ανεκμετάλλευτη παρά το γεγονός ότι γειτνιάζει με τη αγορά της Βαλκανικής και αποτελεί σημαντική δίοδο επικοινωνίας με τις αγορές των χωρών της Μαύρης Θάλασσας και της Ασίας. Το καθεστώς του "θερμοκηπίου", η προστατευόμενη αναπαραγωγή του εθνικού προτύπου ανάπτυξης και η επίτευξη εσωτερικής δια-περιφερειακής ανταγωνιστικότητας φαίνεται ότι δεν απέφεραν τα αναμενόμενα αποτελέσματα παρά μόνο βραχυπρόθεσμα (Στρατηγικό Σχέδιο Θράκης, 1996).

Η μεταστροφή των χωρών του Ανατολικού Μπλοκ σε φιλελεύθερα προσανατολιζόμενες οικονομικές πολιτικές και η ένταξη τους στο διεθνές σύστημα αποτέλεσε εφάληριο αισιοδοξίας και προσδοκιών για το ρόλο της περιοχής στο ευρύτερο σύμπλεγμα των Βαλκανίων και των Παρευξείνιων χωρών. Πολλοί μίλησαν βάσιμα για την ευκαιρία της Θράκης να αντιστρέψει το μειονέκτημα που προέρχεται από την απομακρυσμένη θέση της από τα εθνικά και ευρωπαϊκά κέντρα. Ελάχιστοι όμως ανέφεραν το γεγονός ότι το άνοιγμα των χωρών αυτών εισάγει νέα δεδομένα για τον ανταγωνισμό του χώρου τόσο σε εθνικό όσο και σε περιφερειακό επίπεδο.

Όπως συνέβη και στο παράδειγμα των maquiladoras στο Μεξικό, οι διαφορές των τιμών των παραγωγικών συντελεστών ανακαίνισαν τις δυνάμεις του ανταγωνισμού καταδεικνύοντας ουσιαστικά την αδυναμία της Θράκης να ενταχθεί με προοπτικές στο γειτονικό υπερεθνικό πλαίσιο. Φαινόμενα όπως η ανησυχητική τάση μετεγκατάστασης των επιχειρήσεων, κυρίως εντάσεως εργασίας, στις γειτονικές χώρες και η όξυνση των διαρθρωτικών προβλημάτων της περιοχής αποκάλυψαν το "αμμόδες" υπόβαθρο που στηρίχθηκε η ανάπτυξη της Θράκης.

Παρόλα αυτά φαίνεται ότι οι προοπτικές ανάπτυξης της Θράκης και ιδιαίτερα του ν. Έβρου συμβαδίζουν με την ενσωμάτωση τους στο υπερεθνικό σύμπλεγμα των

γειτονικών χωρών και την αποδέσμευση από τα κλασσικά πρότυπα της εθνικής περιφερειακής πολιτικής. Σκοπός του κεφαλαίου αυτού είναι να ερευνήσει τη συμβολή της δημιουργίας της ΔΕΒΖΟΣ στην εξυπηρέτηση του άξονα ανάπτυξης που σχετίζεται με το άνοιγμα της περιοχής στο διεθνές περιβάλλον.

Αρχικά παρουσιάζεται το προφίλ του ν. Έβρου προκειμένου να διερευνηθεί εάν ο Νομός αυτός πληρεί τις προϋποθέσεις για να υποδεχθεί τη δημιουργία και λειτουργία μιας ΖΕΔ και στη συνέχεια η δομή και ο χαρακτήρας της ΔΕΒΖΟΣ.

1.ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ-ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΡΟΦΙΛ ΤΟΥ Ν. ΕΒΡΟΥ

1.1 Πληθυσμός και πληθυσμιακή πυκνότητα

Η Θράκη και ιδιαίτερα ο ν. Έβρου αντιπροσωπεύουν όλο και μικρότερο τμήμα του συνολικού πληθυσμού της χώρας, παρ' όλο που σε απόλυτα μεγέθη παρουσίασαν ανάκαμψη κατά την απογραφή του 1981. Όπως φαίνεται από τους πίνακες 3 και 4, η απογραφή του 1991 αποδεικνύει αυτή την ανησυχητική τάση.

Πίνακας 3: Πληθυσμός 1971, 1981, 1991

	ΣΥΝ. ΧΩΡΑΣ	ΘΡΑΚΗ	Ν. ΕΒΡΟΥ
Έτη	(1)	(2)	(3)
1971	8.768.641	329.582	138.988
1981	9.740.417	345.220	148.486
1991	10.259.900	338.005	143.752

Πηγή: ΕΣΥΕ

Πίνακας 4: Ποσοστιαία συμμετοχή στον συνολικό πληθυσμό

	ΣΥΝ. ΧΩΡΑΣ	ΘΡΑΚΗ	Ν. ΕΒΡΟΥ
Έτη		(2)/(1) σε %	(3)/(1) σε %
1971	100,00	3,75	1,58
1981	100,00	3,54	1,52
1991	100,00	3,29	1,40

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων Πίνακα 3

Η πληθυσμιακή πυκνότητα παραμένει υψηλότερη από εκείνη του 1971, είναι όμως χαμηλότερη εκείνης του 1981 (Πίνακας 5) για τον ν. Έβρου.

Πίνακας 5: Πληθυσμιακή πυκνότητα (κατ./χλμ.²)

Έτη	ΣΥΝ. ΧΩΡΑΣ	ΘΡΑΚΗ	Ν. ΕΒΡΟΥ
-----	------------	-------	----------

1971	66,5	38,4	32,8
1981	73,8	40,2	35,0
1991	77,8	39,4	33,9

Πηγή : ΕΣΥΕ

Ειδικά για τον ν. Έβρου η πληθυσμιακή πυκνότητα είναι χαμηλότερη από εκείνη ολόκληρης της Θράκης και η προβολή του πληθυσμού, βάσει στοιχείων της ΕΣΥΕ, δίνει για το 2005 πληθυσμό 103.759 ή 0,96% του συνολικού πληθυσμού της χώρας και πληθυσμιακή πυκνότητα 25,9 κατ./χλμ.², εάν βέβαια τίποτε δεν ανακόψει την σημερινή πορεία.

Από τον πίνακα 6 αποδεικνύεται ότι η αστικοποίηση του πληθυσμού, ενώ έχει επιβραδυνθεί στο σύνολο της χώρας είναι έντονη στη Θράκη και ακόμα εντονότερη στον ν. Έβρου. Η μείωση του γεωργικού πληθυσμού ακολουθεί τον εθνικό μέσο ρυθμό, παρ' όλο που τα σχετικά ποσοστά είναι αισθητά υψηλότερα, όπως άλλωστε και τα ποσοστά που αφορούν τις ημιαστικές περιοχές.

Πίνακας 6: Κατανομή τον πληθυσμού μεταξύ αστικών, ημιαστικών και αγροτικών περιοχών (%).

Έτη	Σύνολο χώρας			Θράκη			Ν. Έβρου		
	ΑΣΤ.	ΗΜ.	ΑΓΡ.	ΑΣΤ.	ΗΜ.	ΑΓΡ.	ΑΣΤ.	ΗΜ.	ΑΓΡ.
1971	53,2	11,7	35,1	29,4	12,7	57,9	27,1	20,1	52,8
1981	58,1	11,6	30,3	35,3	14,8	49,9	34,0	18,6	47,4
1991	58,8	12,8	28,4	38,6	14,8	46,6	36,9	19,8	43,3
Μεταβολή 1971-1991	10,5%	9,4%	-19,0%	31,3%	14%	-19,5%	36,2%	-1,5%	-18,0%

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων ΕΣΥΕ

Ο συνδυασμός των παραπάνω μας επιτρέπει την εξαγωγή δύο πρώτων συμπερασμάτων:

- α) Ο οικονομικός δυναμισμός της περιοχής δεν επιτρέπει την συγκράτηση του πληθυσμού στα γεωγραφικά της όρια, και
- β) ως συνέπεια του προηγούμενου, την ύπαρξη έντονου μεταναστευτικού ρεύματος.

Παρακάτω αναλύονται ακόμη περισσότερο τα θέματα αυτά.

1.2 Απασχόληση, ανεργία και μετανάστευση

Μεταξύ 1981 και 1991, και ενώ ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός παρουσίασε αύξηση της τάξης του 0,26% στον ν. Έβρου, η απασχόληση μειώθηκε κατά 3,5% και η ανεργία αυξήθηκε κατά 90%, από το 4,1% στο 7,7% του οικονομικά ενεργού πληθυσμού, ελαφρά μικρότερη από την αντίστοιχη της χώρας. Παρόλο που ο οικονομικός ενεργός πληθυσμός σημείωσε αύξηση σε απόλυτα μεγέθη σε σχέση με το 1971, ακολουθώντας την εξέλιξη του συνολικού πληθυσμού, η απασχόληση βρίσκεται σε επίπεδα χαμηλότερα του 1971 ενώ με βάση τα τρέχοντα ετήσια στοιχεία εξάγονται οι εξής διαπιστώσεις:

- Μείωση του οικονομικά ενεργού πληθυσμού για τα έτη 1991-1993 κατά 12,5% (για τη Θράκη η μέση μείωση ήταν 8,3% και για το σύνολο της χώρας υπήρξε αύξηση 2,6%).
- Τα τελευταία πέντε χρόνια ο ν. Έβρου απώλεσε το 6,7% του εργατικού δυναμικού και το 11,3% του μη εργατικού δυναμικού.
- Η πληθυσμιακή απώλεια του ν. Έβρου έχει διοχετευθεί κατά 65% στην εσωτερική μετανάστευση και κατά 35% στην εξωτερική.

Πίνακας 7: Εξέλιξη της απασχόλησης του ν. Έβρου

	ΈΤΗ		
	1971	1981	1991
1. Σύνολο Πληθυσμού	138.988	148.486	143.752
2. Οικ. Ενεργός Πληθυσμός	50.464	51.950	52.086
3. Απασχόληση	48.240	49.840	48.100
4. Ανεργία	2.224	2.110	3.986
(2)/(1)	36,30%	35%	36,20%
(4)/(2)	4,40%	4,10%	7,70%

Πηγή: ΕΣΥΕ

Όσον αφορά την διάρθρωση της απασχόλησης, ο τριτογενής τομέας φαίνεται να απορροφά το μεγαλύτερο ποσοστό της απασχόλησης. Η συμμετοχή του στην απασχόληση από το 28,7% το 1981 έφτασε το 44,2% το 1991. Τα αντίστοιχα ποσοστά δείχνουν αρνητική εξέλιξη του ασθενούς δευτερογενή τομέα (18,8% και 15,5% αντίστοιχα), ενώ η απώλεια της κυρίαρχης θέσης του διογκωμένου πρωτογενή τομέα ήταν σχετικά αναμενόμενη (52,5% και 40,3% αντίστοιχα).

Πίνακας 8: Τομεακή σύνθεση της απασχόλησης στο ν. Έβρου.

		1981		1991	
	ΤΟΜΕΙΣ	Απόλυτα μεγέθη	Ποσοστό %	Απόλυτα μεγέθη	Ποσοστό %
Ν. Έβρου	Πρωτογενής	26.172	52,5	19.401	40,3
	Δευτερογενής	9.364	18,8	7.459	15,5
	Τριτογενής	14.304	28,7	21.240	44,2
	Σύνολο	49.840	100	48.100	100
Ελλάδας	Πρωτογενής		29		22,73
	Δευτερογενής		31		20,25
	Τριτογενής		40		57,02
	Σύνολο		100		100

Πηγή: ΕΣΥΕ, Επεξεργασία Στοιχείων

Εάν ληφθεί υπ' όψιν ότι μόνο ένα μέρος της απασχόλησης του δευτερογενή τομέα αφορά την μεταποίηση, τότε είναι φανερή η αδυναμία της περιοχής να στηρίξει μια βιομηχανική-βιοτεχνική δυναμική που θα υπόσχεται σταθερή προοπτική οικονομικής ανάπτυξης για το μέλλον. Ειδικά για τον κλάδο της μεταποίησης, όπως φαίνεται και στον παρακάτω πίνακα, ενώ παρατηρείται αύξηση του αριθμού των μονάδων (από 1.613 το 1978 έφθασαν τις 1.828 το 1993) συνοδευόμενη από αύξηση της μέσης ετήσιας απασχόλησης, το μέσο μέγεθος μονάδος παραμένει αρκετά χαμηλό.

Πίνακας 9: Αριθμός μεταποιητικών καταστημάτων και μέση ετήσια απασχόληση Ν.Έβρου

Έτος	Αρ. Καταστημάτων	Μέση Ετήσια Απασχόληση	Μέσο Μέγ. Καταστήματος
1978	1.613	4.751	2,94
1984	1.736	5.604	3,22
1988	1.748	6.375	3,64
1993	1.828	4.099*	2,24

Πηγή: ΕΣΥΕ

*Βιομηχανία, Βιοτεχνία, Κατασκευές

Λόγω των επισφαλών στοιχείων του 1993, η μεγάλη μείωση του μέσου μεγέθους καταστήματος γίνεται δεκτή με μεγάλη επιφύλαξη. Από διασταυρωμένα στοιχεία της ΕΣΥΕ(1988) για τη βιομηχανία/βιοτεχνία προκύπτει ότι στο Ν. Έβρου και για το

σύνολο της μεταποίησης, 29 επιχειρήσεις απασχολούν το 37% του συνόλου των εργαζομένων και 1.719 απασχολούν το 63%, γεγονός που σημαίνει ότι το μέσο μέγεθος της επιχείρησης της πρώτης κατηγορίας είναι 81,3 άτομα ενώ της δεύτερης 2,3 άτομα.

Η εικόνα συμπληρώνεται με την κατανομή της απασχόλησης μεταξύ των κυρίων κλάδων ειδίκευσης της περιοχής, όπως φαίνεται στον παρακάτω πίνακα.

Πίνακας 10: Απασχόληση κατά μεταποιητικό κλάδο, 1988.

	Είδη Διατροφής	Υπόδηση-Ενδυση	Μεταφορικά Μέσα	Λοιποί κλάδοι
Ν. Έβρου	24,2%	25,8%	8,3%	41,7%
Θράκη	29,5%	20,0%	5,5%	45,0%
Ελλάδα	13,6%	13,2%	8,2%	65,0%

Πηγή: ΕΣΥΕ, Επεξεργασία στοιχείων

Ο κλάδος με τον δεύτερο μεγαλύτερο αριθμό απασχολούμενων, μετά φυσικά από τον πρωτογενή, είναι αυτός της δημόσιας διοίκησης και λοιπών υπηρεσιών. Η κατηγορία αυτή συγκεντρώνει τέσσερις επιμέρους κλάδους της ΕΣΥΕ (δημόσιας διοίκησης, εκπαίδευσης, υγείας και παροχής υπηρεσιών) και φαίνεται να απασχολεί το 22,2% του συνολικού δυναμικού. Ο τρίτος κατά σειρά είναι αυτός του εμπορίου, εστιατορίων και ξενοδοχείων, στον οποίο ασχολούνται 6.491 άτομα (13,63%). Σε σύγκριση με το σύνολο της χώρας στον τριτογενή τομέα, ο Νομός απασχολεί λιγότερους εργαζόμενους στον τομέα των τραπεζών και των χρηματοπιστωτικών (-2,38%), όπως και στο εμπόριο (-4,6%). Αντίθετα, ελαφρά αυξημένη παρουσιάζεται στο σύνολο των κλάδων που αφορούν τη δημόσια διοίκηση, την εκπαίδευση, την υγεία και την παροχή υπηρεσιών (+2,4%).

1.2.1 Απασχόληση κατά επαγγελματική κατηγορία

Στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζεται η κατανομή των απασχολούμενων στο ν. Έβρου κατά κατηγορίες ατομικών επαγγελμάτων για τις δύο απογραφές των ετών 1981 και 1991.

Πίνακας 11: Κατανομή των απασχολούμενων στο Ν. Έβρου κατά κατηγορίες ατομικών επαγγελμάτων

	1981		1991		Μεταβολή	
	Απόλ. Μεγέθη	Ποσοστό %	Απόλ. Μεγέθη	Ποσοστό %	Απόλ. Μεγέθη	Ποσοστό %
Επιστημονικά ελεύθερα επαγγέλματα	2.954	5,93%	4.728	9,57%	1.774	38,04%
Διευθύνοντες, ανώτερα διοικητικά στελέχη	346	0,69%	441	0,89%	95	22,19%
Υπάλληλοι γραφείου	2.425	4,87%	3.359	6,80%	934	28,40%
Έμποροι, πωλητές	3.164	6,35%	3.724	7,54%	560	15,74%
Παροχή Υπηρεσιών	3.794	7,61%	6.337	12,82%	2.543	40,62%
Γεωργοί, κτηνοτρόφοι, υλοτόμοι, αλιείς	25.873	51,92%	18.987	38,42%	-6.886	-35,14%
Τεχνίτες, εργάτες, χειριστές μετ. μέσων	10.776	21,63%	10.614	21,48%	-162	-0,69%
Δεν δήλωσαν	498	1,00%	1.229	2,49%	731	59,81%
Σύνολο	49.830	100,00%	49.419	100,00%	-411	0

Πηγή: ΕΣΥΕ

Από τον πίνακα αυτό διαπιστώνονται οι μεγάλες αυξήσεις στις επαγγελματικές κατηγορίες των απασχολούμενων στην Παροχή Υπηρεσιών (40,62%), όπως επίσης και των Ελεύθερων Επαγγελματιών (38,04%). Άλλες μεγάλες αυξήσεις είχαν οι Υπάλληλοι Γραφείου (28,40%), οι Διευθύνοντες-Ανώτερα διοικητικά στελέχη (22,19%), ενώ μικρότερη αύξηση παρουσιάζουν οι Έμποροι (15,74%). Μειώσεις εκτός απ' αυτή των Γεωργών, Κτηνοτρόφων, Υλοτόμων με 35,14% παρουσίασαν και οι Τεχνίτες, Εργάτες, Χειριστές μεταφορικών μέσων με -0,69%, μείωση εξαιρετικά μικρή που μπορεί να σχετίζεται με την φθίνουσα πορεία του δευτερογενή τομέα στο νομό.

1.3 Η συμμετοχή της περιοχής στο ΑΕΠ

Η συμμετοχή της Θράκης στο ΑΕΠ της χώρας μεταξύ 1970 και 1994 σημείωσε ελάχιστη βελτίωση, με κάμψη του ρυθμού αυτού μετά το 1990, ενώ η συμμετοχή του ν. Έβρου παρέμεινε σχετικά αμετάβλητη, με μια ασθενή ένδειξη δυναμισμού μετά το

1990. Αυτό επιβεβαιώνεται και από την ανάκαμψη της συμμετοχής του ν. Έβρου στο ακαθάριστο περιφερειακό προϊόν της Θράκης, ύστερα από συνεχή μείωση μεταξύ 1970 και 1990.

Πίνακας 12: ΑΕΠ σε τρέχουσες τιμές (εκ. δραχμές)

	Έτος			
	1970	1980	1990	1994
1. Σύνολο Χώρας	250.000	1.523.724	9.226.518	15.979.072
2. Θράκη	10.549	69.001	447.521	754.265
3. Ν. Έβρου	2.756	16.993	101.722	188.070

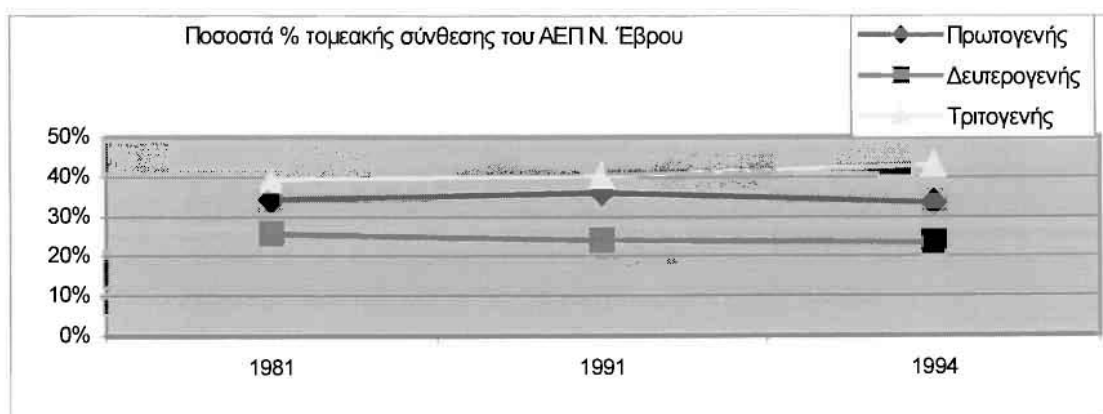
Πηγή: Εθνικοί Λογαριασμοί ΥΠΕΘΟ

Πίνακας 13: Ποσοστά συμμετοχής στο ΑΕΠ (%)

	Έτος			
	1970	1980	1990	1994
Θράκη/Συν.Ελλάδας	4,21	4,52	4,85	4,72
Ν. Έβρου/Συν.Ελλάδας	1,10	1,11	1,10	1,17
Ν. Έβρου/Θράκη	26,12	24,62	22,73	24,93

Πηγή: Εθνικοί Λογαριασμοί ΥΠΕΘΟ, Επεξεργασία στοιχείων

Όσον αφορά την τομεακή σύνθεση του ΑΕΠ στο Ν.Έβρου, η συμμετοχή του πρωτογενή τομέα παραμένει στα ίδια περίπου ποσοστά, και ενώ η θέση του δευτερογενή υποχωρεί μεταξύ 1981 και 1994, η πορεία του τριτογενή είναι ανοδική. Το μεγαλύτερο μέρος της ανόδου του τριτογενή τομέα, σύμφωνα με στοιχεία που προέρχονται από την Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Ροδόπης-Έβρου, συγκεντρώνεται στο χώρο των Τραπεζών-Ασφαλειών-Κτηματικών επιχειρήσεων, ακολουθεί η Δημόσια Διοίκηση-Ασφάλεια και τέλος οι Κατοικίες και η Υγεία-Εκπαίδευση.

1.4 Τα χαρακτηριστικά της μεταποιητικής δραστηριότητας

Είναι κοινά παραδεκτό από την σχετική διεθνή εμπειρία ότι δεν μπορεί να υπάρξει μακροχρόνια και σταθερή ανάπτυξη μιας περιοχής χωρίς την συμμετοχή του βιομηχανικού τομέα. Ο ρόλος του στην αύξηση της παραγωγής, την απορρόφηση εργατικού δυναμικού και την ολοκλήρωση του παραγωγικού ιστού που καλείται να διαδραματίσει είναι αναμφισβήτητος.

Τα στοιχεία των προηγούμενων παραγράφων μας οδηγούν στο συμπέρασμα ότι η περιοχή του ν. Έβρου, όπως άλλωστε και η ευρύτερη περιοχή της Θράκης, αναπαράγουν προς το δυσμενέστερο όλα τα διαρθρωτικά προβλήματα της μεταπολεμικής ελληνικής ανάπτυξης.

Οι κυριότεροι λόγοι της υποτονικής μεταποιητικής δραστηριότητας της περιοχής συνοψίζονται κυρίως στα εξής :

- Η μέχρι πρόσφατα απουσία επαρκούς μεγέθους οικονομικής ενδοχώρας (ευρύτερη περιοχή Βαλκανίων),
- Η ανεπάρκεια των υποδομών, που σε συνδυασμό με τις αποστάσεις από τις εσωτερικές και εξωτερικές αγορές προϊόντων, αποθάρρυναν την προσέλκυση κεφαλαίων, και
- Το υψηλό κόστος εργασίας που ισχύει για τους κλάδους στους οποίους εξειδικεύεται η μεταποίηση της περιοχής, και που, σε συνδυασμό με τους δύο πρώτους λόγους, καθίσταται απαγορευτικό για την λειτουργία των μικρών - βιοτεχνικών συχνά- επιχειρήσεων, αλλά και των μεγαλύτερου ακόμη μεγέθους βιομηχανιών.

Παρ' όλη την έλλειψη επαρκών στατιστικών στοιχείων, την ετερογένεια αυτών που υπάρχουν και συχνά την ακαταλληλότητά τους, είναι δυνατόν να σχηματισθεί μία αρκετά ευκρινής εικόνα για την μεταποίηση της περιοχής και κυρίως για τα προβλήματα των κλάδων που έπαιξαν και προτίθενται να παίξουν κάποιο σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξή της.

1.4.1 Οι επενδύσεις

Το ύψος των επενδύσεων οι οποίες εγκρίθηκαν βάσει των δύο τελευταίων αναπτυξιακών νόμων έφθασε για την περίοδο 1985-1995 τα 38,4 δισ. δρχ. στον ν. Έβρου (15,7 δισ. σύμφωνα με τον 1262/82 και 22,7 δισ. σύμφωνα με τον 1892/90). Ο

βαθμός υλοποίησης των επενδύσεων του 1262/82 είναι κάτω του 40%, ενώ του 1892/90 είναι άνω του 40%.

Οι επενδύσεις αυτές σύμφωνα με τη μελέτη σκοπιμότητας ΔΕΒΖΟΣ (1998) έγιναν κατά 70% με βασικό κριτήριο τα παρεχόμενα κίνητρα κι ελάχιστα λόγω άλλων τοπικών συγκριτικών πλεονεκτημάτων. Αφορούσαν ιδρύσεις, επεκτάσεις και εκσυγχρονισμό εγκαταστάσεων και κατατάσσονται κυρίως στους κλάδους: Είδη Τροφίμων, Υπόδηση-Ένδυση, Έπιπλα και Εκδόσεις-Εκτυπώσεις, με εντονότερη συμμετοχή των δύο πρώτους κλάδους που είναι και κλάδοι υψηλών εξαγωγικών επιδόσεων.

Όσον αφορά ολόκληρη την Θράκη οι επιχειρήσεις που εγκαθίστανται με βάση τους παραπάνω αναπτυξιακούς νόμους έχουν τα εξής χαρακτηριστικά:

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ	1983-92	1993-96
Ιδρύσεως	65%	40%
Επεκτάσεις	20%	40%
Εκσυγχρονισμοί	15%	20%
Εξαγωγικού Προσανατολισμού	29%	15%

Πηγή: Μελέτη Σκοπιμότητας ΔΕΒΖΟΣ

Σχετικά με την χωροταξική κατανομή των επιχειρήσεων συγκεντρώνονται κατά κύριο λόγο στην επαρχία Ορεστιάδας και στην περιοχή Αλεξανδρούπολης (κυρίως ΒΙΠΕ Αλεξ/πόλης).

Εκείνο που είναι άξιο προβληματισμού είναι ο πολύ χαμηλός δείκτης Βιομηχανικής ευελιξίας (I.F.I.) της περιοχής. Σύμφωνα με στοιχεία της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Ροδόπης - Έβρου²⁶, κατά την περίοδο 1981-1993 η κλαδική διάρθρωση παρέμεινε σχεδόν σταθερή, ενόσω ο ανωτέρω δείκτης που δείχνει την μεταστροφή από φθίνοντες προς δυναμικούς κλάδους ήταν 11,2%, ενώ για ολόκληρη την χώρα ήταν 29,5%, πράγμα που σημαίνει καθυστέρηση της περιοχής ως προς την ανάπτυξη επιχειρήσεων έντασης τεχνολογίας και υψηλής προστιθέμενης αξίας. Ένας σημαντικός λόγος αυτής της κατάστασης είναι μεταξύ άλλων η αδυναμία των κινήτρων των αναπτυξιακών νόμων να συμβάλουν στην κλαδική διαφοροποίηση της μεταποίησης προς ανταγωνιστικές διεθνώς κατευθύνσεις.

²⁶ "Η παραγωγική ικανότητα των επιχειρήσεων των Ν. Ροδόπης-Έβρου", 1994.

1.4.2 Το προφίλ των επιχειρήσεων

Σύμφωνα με την παραπάνω πηγή, για δείγμα 270 επιχειρήσεων της περιοχής των Ν. Ροδόπης - Έβρου, η διάρθρωση του μεγέθους με βάση την απασχόληση ήταν το 1993 ως εξής:

Πίνακας 14: Αριθμός μεταποιητικών επιχειρήσεων και διάρθρωση μεγέθους τους με βάση την απασχόληση, 1993.

ΚΛΑΣΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΠΙΧ.	ΠΟΣΟΣΤΟ
2 - 10	118	43,7
11 - 20	29	10,7
21 - 49	92	34,1
50 - 99	21	7,8
100 - 299	7	2,6
> 300	3	1,1
Σύνολο	270	100,0

Πηγή: Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Ροδόπης - Έβρου

Πρόκειται, λοιπόν, στην πλειοψηφία τους για μικρού μεγέθους ακόμα και οικογενειακού τύπου βιομηχανίες - βιοτεχνίες, για τις οποίες τίθεται το εύλογο ερώτημα της δυνατότητας επιβίωσης τους στο διεθνές ανταγωνιστικό σύστημα παραγωγής.

Άλλα στοιχεία από την ίδια πηγή έρχονται να συμπληρώσουν την εικόνα:

- οι κλάδοι με μεγάλη εξωστρέφεια (άνω του 51 %) είναι οι κλάδοι Ειδών Διατροφής και Υπόδησης-Ένδυσης, των οποίων τα προϊόντα θεωρούνται σαν παραδοσιακά καταναλωτικά και υφίστανται έντονο ανταγωνισμό τόσο από ελληνικές όσο και από επιχειρήσεις που βρίσκονται σε χώρες με χαμηλότερο εργατικό κόστος.
- οι ενδείξεις για κλαδική καθετοποίηση δείχνουν κάποια βελτίωση, παρ' όλη την ανάγκη αποπληθωρισμού των στοιχείων.

Πίνακας 15: Βαθμός καθετοποίησης (Προστιθέμενη αξία ανά απασχολούμενο) σε Δρχ., Τρέχουσες τιμές.

Κλάδος	1982	1989	ΔΕΙΚΤΗΣ 1989 Βάση 1982=100
Είδη Διατροφής	710.000	2.402.800	338,4
Υπόδηση-Ένδυση	529.300	1.417.200	267,7
Έπιπλα	834.220	2.235.710	268,0
Χαρτοβιομηχανία	1.050.000	2.814.000	268,0

Προϊόντα μετάλλου	615.000	1.653.270	268,8
Μέσος όρος όλων των κλάδων (σταθμισμένος)	749.520	1.859.920	248,1

Πηγή: Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Ροδόπης -Έβρου. Επεξεργασία στοιχείων

- ο βαθμός αξιοποίησης του παραγωγικού δυναμικού, παρά την μικρή βελτίωση παραμένει απογοητευτικός.
- η πιστοληπτική ικανότητα των επιχειρήσεων, τουλάχιστον μέχρι το 1993 δεν είναι ικανοποιητική.

Τα αίτια αυτής της εξέλιξης μπορούν να καταταχθούν σε δύο κατηγορίες:

1. Οι περισσότερες επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στην περιοχή έχουν πρόβλημα ανταγωνιστικότητας είτε λόγω μειωμένης ζήτησης, είτε λόγω ποιότητας, είτε λόγω υψηλού κόστους παραγωγής,
2. Τα υψηλά επιτόκια, οι καθυστερήσεις είσπραξης επιδοτήσεων και επιχορηγήσεων, ο υπέρμετρος δανεισμός και ορισμένες φορές η κακή χρηματοοικονομική διαχείριση, οδήγησαν σε συσσώρευση χρεών και έλλειψη κεφαλαίων κίνησης και υγιούς ρευστότητας. Αποτέλεσμα είναι όχι μόνον η αδυναμία χρηματοδότησης αναπτυξιακών επενδυτικών σχεδίων, αλλά πολύ συχνά πρόβλημα επιβίωσης.

Στα σημερινά πλαίσια της πτώσης της εγχώριας ζήτησης, της απελευθέρωσης του διεθνούς εμπορίου και της έντασης του διεθνούς ανταγωνισμού, εάν ληφθεί υπόψη και ο παράγοντας της κρίσιμης οικονομικής κατάστασης των περισσότερων Βαλκανικών χωρών, η εξεύρεση λύσης στα πιεστικά προβλήματα της μεταποίησης της περιοχής είναι εξαιρετικά δύσκολη.

Ειδικότερα, η ισχυρή εξειδίκευση της μεταποίησης του Νομού στον κλάδο των ενδυμάτων (η υπόδηση αποτελεί παλαιότερη εξειδίκευση που τώρα έχει ατονήσει) και κυρίως στην παραγωγή με τη μέθοδο FACON κλονίστηκε όταν εκδηλώθηκε η τάση μετεγκατάστασης πολλών επιχειρήσεων κυρίως στην Βουλγαρία αλλά και σε άλλες Βαλκανικές χώρες. Ο κύριος λόγος αυτού του φαινομένου υπήρξε το υψηλό - συγκριτικά κόστος της εργασίας στην Ελλάδα, που είναι 2 έως 7 φορές υψηλότερο του μέσου όρου της Βουλγαρίας²⁷.

²⁷ Μελέτη Σκοπιμότητας ΔΕΒΖΟΣ, 1999.

1.5 ΥΠΟΔΟΜΕΣ

Το ανεπαρκές οδικό, σιδηροδρομικό, αεροπορικό, λιμενικό και τηλεπικοινωνιακό δίκτυο ανέκαθεν αποτελούσαν φραγμό στην ορθολογική ανάπτυξη του Ν. Έβρου και οι αδυναμίες αυτές οδηγούσαν στην απομόνωση της περιοχής από τα μεγάλα αστικά κέντρα και τις αγορές της χώρας. Μετά το άνοιγμα των συνόρων των χωρών του πρώην ανατολικού μπλοκ η αναγκαιότητα για υποδομές ως ένα βαθμό μετατίθεται από το επίπεδο της σύνδεσης του Νομού με την εθνική ενδοχώρα στο επίπεδο της δικτύωσης με τις γειτονικές χώρες. Στο κείμενο που ακολουθεί παρουσιάζονται συνοπτικά οι υπάρχουσες υποδομές καθώς και των υποδομών υπό εκτέλεση και σχεδιασμό.

1.5.1 Οδικό Δίκτυο

Ο Ν. Έβρου διαθέτει δύο βασικά οδικά δίκτυα τα οποία αποτελούν τμήματα του εθνικού δικτύου μεταφορών:

- Το τμήμα της εθνικής οδού Θεσσαλονίκης-Καβάλας-Αλεξανδρούπολης προς Κωνσταντινούπολη και Ασία.
- Το τμήμα της εθνικής οδού Αλεξανδρούπολης-Ορεστιάδας-Ορμενίου προς Sviligrand-Hascono-Varna της Βουλγαρίας.

Και τα δύο οδικά δίκτυα είναι υπό εκτέλεση διαπλατύνσεων, νέων διανοίξεων και γενικά υπό καθεστώς βελτίωσης.

Υπό εκτέλεση έργα αποτελούν:

A. Η κατασκευή της Εγνατίας Οδού, συνολικού μήκους 288 km, που συνδέει τη Δυτική με την Ανατολική ηπειρωτική Ελλάδα. Ειδικότερα, στην περιφέρεια Ανατ. Μακεδονίας και Θράκης έχουν εγκατασταθεί 13 εργολαβίες και σε εξέλιξη βρίσκονται τα έργα:

- Παράκαμψη Καβάλας, μήκους 29 km
- Παράκαμψη Ξάνθης, μήκους 10,5 km
- Παράκαμψη Κομοτηνής, μήκους 6,9 km
- Τμήμα Κομοτηνής-Στρύμης, μήκους 10,4 km
- Τμήμα Στρύμης-Μέστης, μήκους 9,3 km

- Τμήμα Μάκρης-Αλεξανδρούπολης, μήκους 20,6 km
- Τμήμα Αλεξανδρούπολης-Πυλαίας, μήκους 15,8 km
- Τμήμα Πυλαίας-Κήπων, μήκους 16,2 km

B. Ο κάθετος οδικός άξονας Αλεξανδρούπολης-Ορμενίου, ο οποίος αποτελεί κάθετο της Εγνατίας Οδού και τμήμα του Διευρωπαϊκού άξονα 9 (Ελσίνκι-Κιέβο-Μπουργκάς-Αλεξανδρούπολη), συνολικού μήκους 145 km για την ελληνική επικράτεια. Μετά από την πρόσφατη συμφωνία με τη Βουλγαρία, η οδική σύνδεση Ορμένιο-Σβίλεγκραντ-Μπουργκάς συμπεριλήφθηκε στο δίκτυο ΤΙΝΑ. Με το πέρας των εργασιών, ο κάθετος αυτός οδικός άξονας θα μετατραπεί σε άξονα ταχείας κυκλοφορίας.

Τέλος, η οδική σύνδεση του Νομού με τα αστικά κέντρα των γύρω νομών, καθώς και μ' αυτά της Θεσσαλονίκης και Αθήνας, πραγματοποιείται με τακτικά δρομολόγια του ΚΤΕΛ Έβρου.

1.5.2 Σιδηροδρομικό Δίκτυο

Το σιδηροδρομικό δίκτυο ακολουθεί τους γεωγραφικούς άξονες του οδικού δικτύου:

- Τον άξονα Θεσσαλονίκης-Αλεξανδρούπολης-Δικαίων προς Κωνσταντινούπολη-Τουρκία.
- Τον άξονα Αλεξανδρούπολης-Ορεστιάδας-Ορμενίου προς Σβίλεγκραντ-Βουλγαρία.

Πρόσφατα επιτεύχθηκε συμφωνία με τη Βουλγαρία για την αναβάθμιση της παραπάνω σιδηροδρομικής σύνδεσης, έτσι ώστε να αυξηθεί η ταχύτητα των αμαξοστοιχιών σε 120 km/h και το όριο βάρους ανά άξονα σε 22,5 tn.

Η χαμηλή ποιότητα της μετακίνησης, επιβατικής και εμπορικής, έχει βελτιωθεί μόνον ως προς το σκέλος της επιβατικής κίνησης, με τη δρομολόγηση αμαξοστοιχιών ταχείας κυκλοφορίας (INTERCITY), οι οποίες φτάνουν μέχρι την Ορεστιάδα. Αναμένεται η βελτίωση των σιδηροδρομικού δικτύου μετά την περάτωση του σχεδίου αναβάθμισης 145 km του δικτύου, συνολικού προϋπολογισμού 20 δις δρχ.

Πίνακας 16: Διακίνηση Εμπορευμάτων και Επιβατών με τραίνο μέσω των μεθοριακών σταθμών Ορμενίου και Πυθίου για το έτος 1996.

Εμπορευματική Κίνηση*

Τελωνείο	Είσοδος		Έξοδος	
	Βαγόνια	Όγκος Εμπορευμάτων (σε tn)	Βαγόνια	Όγκος Εμπορευμάτων (σε tn)
Ορμενίου	1.308	39.240	1.011	30.330
Πυθίου	35	1.050	6	180

*Το μέσο ωφέλιμο βάρος βαγονιού υπολογίζεται σε 30 tn

Επιβατική Κίνηση (άτομα)

Τελωνείο	Είσοδος	Έξοδος
Ορμενίου	2.761	2.722
Πυθίου	9.040	8.633

Πηγή: Στοιχεία αντίστοιχων τελωνείων

1.5.3 Λιμάνι Αλεξανδρούπολης

Το λιμάνι της Αλεξανδρούπολης δεν μπόρεσε έως σήμερα να έχει την προσδοκώμενη αποτελεσματικότητα εξαιτίας της ευρύτερης απομόνωσης του Νομού. Η κατάσταση αυτή αναμένεται ότι θα αλλάξει μετά την ολοκλήρωση των έργων επέκτασης και εκσυγχρονισμού συνολικού προϋπολογισμού 11 δις δρχ. Η αναβάθμιση και ολοκλήρωση του λιμένα σε συνδυασμό με την αναβάθμιση των παρεχόμενων υπηρεσιών ενδέχεται να καταστήσουν την πόλη της Αλεξανδρούπολης αναπτυξιακό και διαμετακομιστικό κέντρο και δίαυλο εμπορίου των χωρών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, των Βαλκανίων και των Παρευξεινίων χωρών προς τη Μεσόγειο και τη Μέση Ανατολή. Η πιθανή κατασκευή του πετρελαιοαγωγού Μπουργκάς-Αλεξανδρούπολης αναμένεται να συμβάλει ακόμη περισσότερο στην αναβάθμιση του ρόλου του λιμανιού σε εθνικό και υπερεθνικό επίπεδο.

Η εμπορευματική κίνηση του λιμανιού της Αλεξανδρούπολης μετά το 1990 παρουσίασε σημαντική αύξηση. Μέχρι το 1990, η ετήσια διακίνηση φορτίων ήταν της τάξης των 700.000 τόνων ετησίως εκ των οποίων 300.000 τόνοι αφορούσαν πετρελαιοειδή, ενώ τα υπόλοιπα φορτία προέρχονταν από την παραγωγή του Νομού. Μετά το 1990 παρουσιάζεται μια κατακόρυφη αύξηση της εμπορευματικής κίνησης που οφείλεται κύρια στις νέες προοπτικές του λιμανιού, στα μεγάλης κλίμακας έργα που άρχισαν και συνεχίζονται να γίνονται στο λιμάνι και στο άνοιγμα των αγορών των Βαλκανικών χωρών.

Πίνακας 17: Εμπορευματική κίνηση λιμανιού (1994-1996)

	1994	1995	1996
Φορτωθέντα φορτία (tn)	732.139	790.640	812.202
Εκφορτωθέντα φορτία (tn)	497.130	535.957	569.821
Φορτωθέντα οχήματα	13.068	16.419	16.431
Εκφορτωθέντα οχήματα	11.730	12.345	12.370
Αποβιβασθέντες επιβάτες	70.165	83.773	86.784
Επιβιβασθέντες επιβάτες	72.549	74.973	76.229
Φορτηγά εξωτερικού	427	693	1.117
Φορτηγά εξωτερικού	197	236	1.116
Επιβατικά-Οχηματαγωγά	438	566	584
Θαλαμηγοί	19	24	32

Πηγή: Λιμενικό Ταμείο Ν.Έβρου

1.5.4 Αεροπορικές Συνδέσεις

Το αεροδρόμιο της Αλεξανδρούπολης έχει ικανότητα αερολιμενισμού μικρών και μεγάλων αεροσκαφών αφού διαθέτει αεροδιάδρομο μήκους 2.645 μ. Έχει καθημερινή σύνδεση με την Αθήνα (2 πτήσεις/μέρα) με αεροσκάφη Boeing, ATR-72 και Airbus της Ολυμπιακής Αεροπορίας και τους καλοκαιρινούς μήνες με τη Θεσσαλονίκη και τη Στουτγάρδη.

1.5.5 Διασυνοριακοί Σταθμοί

Στο νομό Έβρου υπάρχουν και λειτουργούν δύο διασυνοριακοί σταθμοί:

1. Ο συνοριακός σταθμός Ορμενίου, ο οποίος αποτελεί τη βασική πύλη εισόδου-εξόδου από και προς τη Βουλγαρία, Ρουμανία και τις χώρες της Μαύρης Θάλασσας. Ο σταθμός έχει ανακαινισθεί πρόσφατα και πλέον διαθέτει μεγάλες και σύγχρονες εγκαταστάσεις. Η επιβατική και εμπορευματική κίνηση διαμέσου του τελωνείου Ορμενίου για τις χρονιές 1996, 1997 και μέχρι την 31/8/1998 φαίνεται στους παρακάτω πίνακες και δείχνει μια γενική αυξητική πορεία των διελεύσεων.

Πίνακας 18: Επιβατική και Εμπορευματική Κίνηση Τελωνείου Ορμενίου

		1996		1997		31/8/1998	
		Είσοδος	Έξοδος	Είσοδος	Έξοδος	Είσοδος	Έξοδος
Οδικώς	Επιβάτες	48.658	50.224	60.445	65.233	38.009	41.602
	Αυτοκίνητα	26.145	27.785	34.535	37.419	21.072	21.983

Σιδ/κως	Επιβάτες	2.761	2.782	4.213	3.488	2.804	2.350
	Βαγόνια	1.308	1.011	632	661	400	440

Κίνηση Φορτηγών Αυτοκινήτων για το έτος 1996

ΕΙΣΟΔΟΣ		ΕΞΟΔΟΣ	
Ελληνικά		Ελληνικά	
Τράνσιτ μέσω Βουλγαρίας	700	Τράνσιτ μέσω Βουλγαρίας	1.000
Διμερείς Μεταφορές	800	Διμερείς Μεταφορές	1.200
Σύνολο	1.500	Σύνολο	2.200
Βουλγάρικα		Βουλγάρικα	
Τράνσιτ μέσω Ελλάδας	0	Τράνσιτ μέσω Ελλάδας	0
Διμερείς Μεταφορές	4.532	Διμερείς Μεταφορές	5.536
Σύνολο	4.532	Σύνολο	5.536

Κίνηση Φορτηγών Αυτοκινήτων για το έτος 1997

ΕΙΣΟΔΟΣ		ΕΞΟΔΟΣ	
Ελληνικά		Ελληνικά	
Τράνσιτ μέσω Βουλγαρίας	950	Τράνσιτ μέσω Βουλγαρίας	1.000
Διμερείς Μεταφορές	850	Διμερείς Μεταφορές	950
Σύνολο	1.800	Σύνολο	1.950
Βουλγάρικα		Βουλγάρικα	
Τράνσιτ μέσω Ελλάδας	0	Τράνσιτ μέσω Ελλάδας	0
Διμερείς Μεταφορές	7.600	Διμερείς Μεταφορές	8.100
Σύνολο	7.600	Σύνολο	8.100

Κίνηση Φορτηγών Αυτοκινήτων μέχρι 31/08/1998

ΕΙΣΟΔΟΣ		ΕΞΟΔΟΣ	
Ελληνικά		Ελληνικά	
Τράνσιτ μέσω Βουλγαρίας	600	Τράνσιτ μέσω Βουλγαρίας	800
Διμερείς Μεταφορές	1.069	Διμερείς Μεταφορές	1.209
Σύνολο	1.669	Σύνολο	2.009
Βουλγάρικα		Βουλγάρικα	
Τράνσιτ μέσω Ελλάδας	0	Τράνσιτ μέσω Ελλάδας	0

Διμερείς Μεταφορές	3.450	Διμερείς Μεταφορές	6.300
Σύνολο	3.450	Σύνολο	6.300

Πηγή: Τελωνειακή Αρχή Ορμενίου

2. Ο συνοριακός σταθμός Κήπων, αποτελεί το πλησιέστερο σημείο κοινοτικού εδάφους στην Τουρκία και την βασική πύλη εξόδου προς την Τουρκία και την Ασία. Αντίστροφα, αποτελεί τη μοναδική οδική διέξοδο των χωρών αυτών προς τις χώρες της ΕΕ. Έχει σχεδιαστεί να αναβαθμιστεί πλήρως ως προς τις εγκαταστάσεις και τις προσφερόμενες υπηρεσίες με την ολοκλήρωση της Εγνατίας Οδού.

1.5.6 Βιομηχανικές Υποδομές

➤ ΒΙ.ΠΕ. Αλεξανδρούπολης

Η ΒΙ.ΠΕ. Αλεξανδρούπολης είναι εγκατεστημένη σε κοντινή απόσταση από την πόλη και καλύπτει έκταση 2.100 στρεμμάτων. Διαθέτει 250 βιομηχανικά οικόπεδα και η κατασκευή των απαραίτητων υποδομών είναι υπό εξέλιξη. Υπό εξέταση είναι η κατασκευή βιολογικού καθαρισμού. Η υπαγωγή μεταποιητικών μονάδων στις εγκαταστάσεις της ΒΙ.ΠΕ. και σύμφωνα με το Ν.1892/90 έχει φτάσει τις 37.

➤ ΒΙ.ΠΕ. Ορεστιάδας

Η πρόσφατα χωροθετηθείσα ΒΙ.ΠΕ. Ορεστιάδας αφορά την ανάπτυξη βιομηχανικής υποδομής σε ιδιόκτητη έκταση του Δήμου Ορεστιάδας 450 στρεμμάτων σε πρώτη φάση, με δυνατότητα επέκτασης στα 1.000 στρέμματα. Εκπονείται η ρυμοτομική μελέτη και η μελέτη τεχνικών υποδομών με στόχο την έναρξη των εργασιών. Υπάρχει η δυνατότητα σύνδεσης με το βιολογικό σταθμό της πόλης και το σιδηροδρομικό δίκτυο.

➤ ΒΙΟ.ΠΑ. Φερρών

Με πρωτοβουλία του δήμου Φερρών έχει δρομολογηθεί η δημιουργία Βιοτεχνικού Πάρκου σε έκταση 300 στρεμμάτων εντός των ορίων του Δήμου. Έχει εκπονηθεί η μελέτη σκοπιμότητας-βιωσιμότητας και η μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Επίσης, έχει συσταθεί ο φορέας υλοποίησης και διαχείρισης του έργου και έχει υποβληθεί ο φάκελος για έγκριση στο Υπουργείο Ανάπτυξης.

➤ Διεθνές Εμπορευματικό Κέντρο & Κέντρο Επιχειρηματικότητας Έβρου (Δ.Ε.Κ.Κ.Ε.Ε.)

Το Δ.Ε.Κ.Κ.Ε.Ε. αποτελεί μια καινοτόμο πρωτοβουλία που σκοπός της είναι να δημιουργήσει ένα διεθνή πόλο υποστήριξης του χονδρεμπορίου αδασμολόγητων προϊόντων στην περιοχή του Έβρου με κύρια χαρακτηριστικά τη δημιουργία μιας διαρκούς χονδρεμπορικής έκθεσης, ενός διεθνούς κέντρου χονδρεμπορικής διανομής από και προς το εξωτερικό και την εγχώρια αγορά, ενός κέντρου παροχής υπηρεσιών σε συνθήκες ελεύθερου εμπορίου και ενός κέντρου υποστήριξης της επιχειρηματικότητας.

Πιο συγκεκριμένα, οι επιμέρους στόχοι του έργου είναι:

1. Η συγκέντρωση ενός σημαντικού αριθμού βιομηχανιών και εξαγωγέων, οι οποίοι θα εκθέτουν και θα προωθούν τα προϊόντα τους από ένα σημείο στρατηγικού γεωπολιτικού χαρακτήρα σε συνθήκες πλήρους ανταγωνισμού.
2. Η παροχή της δυνατότητας σε εμπόρους μεσαίου και μεγάλου βεληνεκούς να αναζητήσουν στον ίδιο χώρο προϊόντα από ένα μεγάλο αριθμό προμηθευτών, προερχόμενων από την παγκόσμια αγορά. Το προσδοκώμενο αποτέλεσμα της δυνατότητας που παρέχεται είναι η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των εμπόρων αυτών μέσα από την αναβάθμιση της ποιότητας και της ποικιλίας των προσφερόμενων προϊόντων προς τον τελικό καταναλωτή και τη διαμόρφωση ελκυστικότερων τιμών εξαιτίας της απουσίας ενδιάμεσων μηχανισμών και του περιορισμού του κόστους αναζήτησης.

Οι παραπάνω στόχοι προσεγγίζονται μέσα από τις παρακάτω παράλληλες και αλληλένδετες ενέργειες:

- Προσέλκυση Ελλήνων και ξένων επιχειρηματιών από την παγκόσμια αγορά (κυρίως από τις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, Μέσης Ανατολής, Παρευξείνιες, Βόρειας Αφρικής) για τη μόνιμη ή/και περιοδική έκθεση, προβολή και προώθηση των προϊόντων τους.
- Ανάπτυξη και υποστήριξη επιχειρηματικών πρωτοβουλιών, ανταλλαγή εμπειριών και τεχνογνωσίας, μεταφορά τεχνολογίας και ανάπτυξη οικονομικών συνεργασιών (συμπααραγωγή, διακίνηση αγαθών, ανταλλακτικό εμπόριο, τεχνικά έργα, υπηρεσίες και τουρισμός, προώθηση επενδύσεων, σύσταση μικτών επιχειρήσεων κ.α.)

- Δημιουργία Διεθνούς Κέντρου Μόδας, το οποίο σε συνεργασία με διεθνή κέντρα, οίκους μόδας εμπειρογνώμονες του κλάδου θα υποστηρίζει την παρουσίαση και εμπορία των ειδών ένδυσης στους επαγγελματίες και εμπόρους.
- Λειτουργία χώρου Δημοπρασιών διεθνούς χαρακτήρα για προϊόντα μαζικής παραγωγής σε stock.
- Λειτουργία Εθνικών Κέντρων Επενδύσεων με την εγκατάσταση και υποστήριξη εμπορικών αντιπροσωπειών ξένων χωρών.

Το Δ.Ε.Κ.Κ.Ε.Ε. θα αναπτυχθεί σε μια έκταση 300 στρεμμάτων πλησίον του αερολιμένα της Αλεξανδρούπολης. Το έργο έχει εγκριθεί από το Υπουργείο Ανάπτυξης, το οποίο θα χρηματοδοτήσει ένα μεγάλο μέρος του αρχικού κόστους επένδυσης και σύντομα αναμένονται οι εργασίες κατασκευής. Το Δ.Ε.Κ.Κ.Ε.Ε. και η Δ.Ε.Β.Ζ.Ο.Σ. (βλέπε παρακάτω) αναμένεται από τους τοπικούς φορείς να δράσουν καταλυτικά για την νέα αναπτυξιακή ώθηση της ευρύτερης περιοχής.

1.5.7 Μεγάλα Έργα

1. **Αγωγός πετρελαίου Burgas-Αλεξανδρούπολης.** Πρόκειται για επιλογή στρατηγικού χαρακτήρα και πλήρως ανταγωνιστική της υπάρχουσας ναυτιλιακής γραμμής μέσω των στενών του Βοσπόρου ενός αγωγού που θα μεταφέρει ποσότητες πετρελαίου από τις χώρες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης.
2. **Εισαγωγή φυσικού αερίου** από τη Θεσσαλονίκη στη Θράκη, με κυρίαρχη χρήση την βιομηχανική (53%).
3. **Πανεπιστημιακό Νοσοκομείο Αλεξανδρούπολης.** Έργο 25 δις δρχ. περίπου, το οποίο εξυπηρετεί την τριτοβάθμια υγειονομική περίθαλψη ολόκληρης της περιφέρειας και επιλύει χρόνια προβλήματα της Ιατρικής Σχολής Αλεξανδρούπολης. Μέχρι σήμερα η απορρόφηση είναι της τάξης του 1 δις 800εκ. δρχ.
4. **Εθνική Οδός Αλεξανδρούπολης-Ορμενίου.** Άρρηκτα συνδεδεμένο με την αποτελεσματικότητα του λιμανιού της Αλεξανδρούπολης και της Εγνατίας Οδού είναι το κάθετο οδικό τμήμα που διασχίζει το νομό και δημιουργεί διέξοδο και προοπτική προς τα Βαλκάνια. Ενώ εκτελούνται ή εκτελέστηκαν έργα της τάξης του 60% του συνολικού μήκους, παραμένει σε εκκρεμότητα ένα μεγάλο έλλειμμα της απορρόφησης 20 δις δρχ., τα οποία απαιτούνται για να

αποπερατωθεί το έργο μέχρι το Ορμένιο. Η σημαντικότητα του έργου έγκειται στο γεγονός ότι οι προσδοκώμενες ωφέλειες από την άρση του νομού από την απομόνωση και των προοπτικών εύρεσης της οικονομικής ενδοχώρας στα Βαλκάνια ουσιαστικά εκμηδενίζονται εάν δεν αποπερατωθεί το έργο.

5. **Πολυδύναμο Διαμετακομιστικό Κέντρο.** Το υποβαλλόμενο επενδυτικό σχέδιο στοχεύει στη συγκέντρωση σε ενιαίο χώρο ενός συμπλέγματος υπηρεσιών και υποστήριξης της μεταποίησης της περιοχής. Αφορά στην κατασκευή κτιριακού συμπλέγματος που θα στηρίζει τις ΜΜΕ της περιοχής μέσα από την παροχή ολοκληρωμένων τεχνικών, μεταφορικών υπηρεσιών καθώς και με την παροχή υπηρεσιών πληροφόρησης, γραμματειακής & τηλεπικοινωνιακής υποστήριξης. Επίσης, θα παρέχει επαγγελματική στέγη λειτουργώντας ως βιομηχανικό πάρκο. Επιπλέον, η δημιουργία αποθηκευτικών χώρων αλλά και ψυκτικών εγκαταστάσεων που θα υποστηρίζουν τις λειτουργίες αποθήκευσης και διανομής των επιχειρηματικών μονάδων της ευρύτερης περιοχής, αποτελούν την α' φάση υλοποίησης του Διαμετακομιστικού Κέντρου Αλεξανδρούπολης.
6. **Δημιουργία Τεχνόπολης⁷⁸.** Υπό διαπραγμάτευση βρίσκεται η πραγματοποίηση της δημιουργίας μιας Τεχνόπολης στα νότια όρια του ν. Έβρου με το νομό Ροδόπης που θα είναι αφιερωμένη στην έρευνα και την ανάπτυξη της τεχνολογίας. Ο σχεδιασμός της τεχνόπολης προβλέπει την απαγόρευση της λειτουργίας βιομηχανικών μονάδων και η δημιουργία της θα βρίσκεται σε πλήρη συσχέτιση με τις περιβαλλοντικές συνθήκες. Η πόλη θα είναι οικονομικά αυτοσυντήρητη και θα λειτουργεί σαν μια ελεύθερη ζώνη μέσα στα πλαίσια της ελληνικής νομοθεσίας. Το μεγαλύτερο ποσοστό των κεφαλαίων θα προέρχεται από ιδιωτικά κεφάλαια και από τη διεθνή αγορά κεφαλαίων.

2. ΔΙΑΣΥΝΟΡΙΑΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΖΩΝΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ

Η Διασυνοριακή Ελεύθερη Βιομηχανική Ζώνη Οικονομικών Συναλλαγών (Δ.Ε.Β.Ζ.Ο.Σ.) αποτελεί μια καινοτόμο και πιλοτική ενέργεια η οποία στοχεύει να αναπτυχθεί στην συνοριακή γραμμή με τη Βουλγαρία, εντός του εδάφους της χώρας

και της Ευρωπαϊκής Ένωσης και σε έκταση 600 στρεμμάτων στη θέση Αμπέλια της κοινότητας Ορμενίου. Ουσιαστικά, η δημιουργία της Δ.Ε.Β.Ζ.Ο.Σ. έρχεται να απαντήσει στα σημαντικότερα προβλήματα του κλάδου των ετοιμών ενδυμάτων τόσο της περιοχής όσο και της χώρας μετά το άνοιγμα των συνόρων των Χ.Κ.Α.Ε.

Πρόκειται για μια ενέργεια που σαν στόχο έχει τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων έντασης εργασίας και την ανάσχεση του κύματος της μετεγκατάστασης των παραπάνω επιχειρήσεων σε χώρες που πλεονεκτούν λόγω χαμηλού κόστους παραγωγής. Ιδιαίτερα το γεγονός της μετεγκατάστασης των επιχειρήσεων έχει βαρύνουσα σημασία για την περιοχή. Ενδεικτικό είναι ότι την τελευταία 5ετία η περιοχή Ροδόπης-Έβρου παρουσίασε απώλεια 6.000 θέσεων εργασίας μόνο στον κλάδο του έτοιμου ενδύματος (Στοιχεία Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης) δίνοντας το στίγμα του ανταγωνισμού που έχει να αντιμετωπίσει η περιοχή της Θράκης από το Βαλκανικό περίγυρο και κυρίως από τη Βουλγαρία.

Στο κεφάλαιο αυτό εξετάζονται ο χαρακτήρας και ο σκοπός του έργου, οι βασικές αρχές λειτουργίας της Δ.Ε.Β.Ζ.Ο.Σ., το θεσμικό πλαίσιο (υφιστάμενο και προτεινόμενο) καθώς και ιδιαίτερα στοιχεία που αφορούν το φορέα υλοποίησης και διαχείρισης.

2.1 Χαρακτηριστικά και σκοπός του έργου

Η Δ.Ε.Β.Ζ.Ο.Σ. αποτελεί μια οργανωμένη σύγχρονη βιομηχανική περιοχή με τα χαρακτηριστικά:

- **της θεματικής μεταποιητικής ζώνης**, εφόσον στη ζώνη αυτή θα εγκατασταθούν μεταποιητικές επιχειρήσεις εντάσεως εργασίας του κλάδου έτοιμου ενδύματος
- **της ελεύθερης μεταποιητικής ζώνης**, εφόσον θα εγκατασταθεί εντός της υπό ίδρυση Ελεύθερης Οικονομικής Ζώνης του Τριγώνου.
- **της αναβαθμισμένης παροχής υπηρεσιών**, εφόσον κατά την πλήρη λειτουργία της προβλέπεται η πολύπλευρη υποστήριξη των εγκατεστημένων επιχειρήσεων
- **της προώθησης των παραγόμενων εντός της Ελεύθερης Οικονομικής Ζώνης προϊόντων** - σε συνδυασμό και με την προώθηση των τοπικών προϊόντων- μέσω

²⁸ Φ. Λουκίσας, "Περίληψη Μελέτης Σκοπιμότητας", 1998.

εκθεσιακού και εμπορικού κέντρου χονδρεμπορίου που προβλέπεται να κατασκευαστεί στην Αλεξανδρούπολη.

- **της δυνατότητας απασχόλησης ανθρώπινου δυναμικού από τη Βουλγαρία σε ποσοστό 65-70%.**
- **της αυτοτέλειας και βιωσιμότητας της λειτουργίας της,** αφού δημιουργείται εταιρία μικτής μορφής από τοπικούς και επιχειρηματικούς φορείς του δημοσίου και ιδιωτικού τομέα.

Απαντώντας στο πρόβλημα της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων έντασης εργασίας και μ' ένα ιδιότυπο θεσμικό πλαίσιο λειτουργίας που βασίζεται σε τεχνικές διεθνών συναλλαγών και συνεργασιών, σύμφωνα με το κοινοτικό δίκαιο, η δημιουργία της Δ.Ε.Β.Ζ.Ο.Σ. σαν στόχο έχει τη μείωση του λειτουργικού και διαχειριστικού κόστους των επιχειρήσεων. Έτσι, προσδοκάτε η επαναδραστηριοποίηση σε πρώτη φάση των μεταποιητικών επιχειρήσεων του κλάδου έτοιμου ενδύματος στην περιοχή και η παράλληλη ανάλυση του κλίματος μετεγκατάστασης σε τρίτες χώρες.

Σε πρώτη φάση, οι μεταποιητικές επιχειρήσεις που μπορούν να εγκατασταθούν είναι αυτές του κλάδου του έτοιμου ενδύματος που: α) τμήμα της παραγωγικής διαδικασίας είναι εγκατεστημένο στο εξωτερικό, β) παράγουν τα προϊόντα τους στην Ελλάδα αλλά την τελευταία τριετία ακολουθούν φθίνουσα πορεία (μειωμένος κύκλος εργασιών, απώλειες θέσεων εργασίας κλπ), και γ) από μεταποιητικές έχουν μετατραπεί σε εμπορικές και επιθυμούν την εκ νέου δραστηριοποίησή τους στο χώρο της μεταποίησης. Σε δεύτερη φάση, μπορούν να εγκατασταθούν οι επιχειρήσεις εντάσεως εργασίας και άλλων κλάδων αφού βέβαια πραγματοποιηθεί ανάλογη επέκταση της Δ.Ε.Β.Ζ.Ο.Σ..

2.2 Βασικές αρχές λειτουργίας

Οι βασικές αρχές λειτουργίας της Δ.Ε.Β.Ζ.Ο.Σ. βασίζονται σε τέσσερις άξονες:

1. Το βασικό management θα ασκείται από Έλληνες και το 30-35% του στελεχιακού δυναμικού θα αποτελείται επίσης από Έλληνες, οι οποίοι θα αμείβονται βάσει των διαμορφωμένων αμοιβών στην ελληνική αγορά εργασίας. Παρόλο που θα υπάρχει υψηλότερη επιβάρυνση από τη συμμετοχή των Ελλήνων στελεχών σε σχέση με το κόστος εργασίας στις ΧΚΑΕ, οι υπεύθυνοι του έργου προσδοκούν

περισσότερα αντισταθμιστικά οφέλη από το καλύτερο management σε όλα τα επίπεδα της παραγωγής, την υψηλότερη παραγωγικότητα των εργαζομένων και την καλύτερη ποιότητα των τελικών προϊόντων καθώς και τον καλύτερο τεχνολογικό εξοπλισμό.

2. Οι εγκατεστημένες επιχειρήσεις θα έχουν τη δυνατότητα να χρησιμοποιούν ποσοστό 65-70% σε ανθρώπινο δυναμικό βούλγαρων εργαζομένων, των οποίων οι αμοιβές θα μπορούν να είναι ίσες ή κατά 15-20% υψηλότερες των αντίστοιχων στη χώρα τους. Η διαπίστευση των βούλγαρων εργαζομένων θα γίνεται με διαδικασία που επεξεργάζεται το Υπουργείο Εσωτερικών και θα αποδεικνύεται με την επίδειξη προσωπικής κάρτας κατά την είσοδο και έξοδο.
3. Σε όλες τις επιχειρήσεις θα παρέχονται υπηρεσίες υποστήριξης από τους φορείς Δ.Ε.Β.Ζ.Ο.Σ., οι οποίες περιλαμβάνουν υπηρεσίες πληροφόρησης (δυνατότητες συγχρηματοδότησης επιχειρηματικών δραστηριοτήτων, κλαδική ενημέρωση κλπ), υπηρεσίες εκτελωνισμού προϊόντων και πρώτων υλών, υπηρεσίες νομικού συμβούλου, υπηρεσίες marketing (προώθηση, έρευνες αγοράς, εκθέσεις κλπ). Ακόμη στην περιοχή της Δ.Ε.Β.Ζ.Ο.Σ. προβλέπεται η δυνατότητα εγκατάστασης τραπεζών και τραπεζικών θυρίδων και φορέων του Δημοσίου (Δ.Ο.Υ., ΤΕΒΕ, ΙΚΑ κλπ).
4. Οι επιχειρήσεις θα έχουν τη δυνατότητα αξιοποίησης των υφιστάμενων κάθε φορά εθνικών και κοινοτικών πόρων για την υποστήριξη των επιχειρηματικών τους σχεδίων.

2.3 Προτεινόμενο Θεσμικό Πλαίσιο Λειτουργίας της Δ.Ε.Β.Ζ.Ο.Σ.

Οι επιχειρήσεις που προβλέπεται να εγκατασταθούν στη Δ.Ε.Β.Ζ.Ο.Σ., όπως αναφέρθηκε παραπάνω, είναι επιχειρήσεις εντάσεως εργασίας του κλάδου Έτοιμου Ενδύματος οι οποίες χαρακτηρίζονται από εξαγωγικούς προσανατολισμούς, προς Τρίτες χώρες ή/και προς τις χώρες της ΕΕ, και η μεταποιητική τους δραστηριότητα αφορά είτε ενεργητική, είτε παθητική τελειοποίηση προϊόντος, είτε συνδυασμό και των δύο.

Με βάση τα παραπάνω, το θεσμικό πλαίσιο που προτείνεται για τη λειτουργία της Δ.Ε.Β.Ζ.Ο.Σ. είναι αυτό της ελεύθερης οικονομικής ζώνης και της οργανωμένης βιομηχανικής περιοχής όπου θα ισχύουν τα καθεστάτα τελωνειακής αποταμίευσης

και ενεργητικής και παθητικής τελειοποίησης. Στην περίπτωση βέβαια που εφαρμοστεί καθεστώς ελεύθερης οικονομικής ζώνης στην ευρύτερη περιοχή, το πλαίσιο λειτουργίας της Δ.Ε.Β.Ζ.Ο.Σ. περιορίζεται σ' αυτό της θεματικής μεταποιητικής ζώνης, υποδοχέα των εγκαταστάσεων των επιχειρήσεων σύμφωνα με το πλαίσιο για τις Β.Ε.Π.Ε. του Υπουργείου Ανάπτυξης.

Για την υλοποίηση των παραπάνω απαιτούνται:

- Η έγκριση λειτουργίας Β.Ε.Π.Ε. σύμφωνα με το πλαίσιο έγκρισης και λειτουργίας του Υπουργείου Ανάπτυξης.
- Υπουργικές αποφάσεις για την διαδικασία διαπίστευσης και τον τρόπο εισόδου-εξόδου των Βούλγαρων εργαζομένων από το Υπουργείο Εξωτερικών, τη διαδικασία καταβολής των αμοιβών και των ασφαλιστικών καταβολών από τα Υπουργεία Οικονομικών, Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων και τον προσδιορισμό του εργασιακού καθεστώτος. Ευνόητο είναι ότι οι παραπάνω αποφάσεις θα συνοδεύονται από συμφωνίες με τη βουλγάρικη κυβέρνηση.

Το ειδικό καθεστώς λειτουργίας της Δ.Ε.Β.Ζ.Ο.Σ. προτείνεται να συμπληρωθεί με πρόσθετα κίνητρα, μερικά από τα οποία είναι το δικαίωμα χρήσης των υφιστάμενων και νέων εθνικών και κοινοτικών προγραμμάτων και πρωτοβουλιών (αναπτυξιακά κίνητρα των Ν. 1892/90 και Ν.2234/94, Προγράμματα για την ανάπτυξη ΜΜΕ κλπ), επιδότηση επιτοκίου, αυξημένες αποσβέσεις, απλούστευση τελωνειακών διαδικασιών κλπ.

Για την καλύτερη κατανόηση του προτεινόμενου θεσμικού πλαισίου, παρατίθεται στη συνέχεια αναλυτική παρουσίαση των επιμέρους στοιχείων που το απαρτίζουν.

2.3.1 Ελεύθερες Ζώνες και Αποθήκες

Οι Ελεύθερες Ζώνες αποτελούν τμήματα του τελωνειακού εδάφους της Κοινότητας, χωριστά από το υπόλοιπο τελωνειακό της έδαφος, εντός των οποίων θεωρείται, όσον αφορά την επιβολή των εισαγωγικών δασμών και την εφαρμογή μέτρων εμπορικής πολιτικής εισαγωγών, ότι τα εισερχόμενα μη κοινοτικά δεν βρίσκονται στο τελωνειακό έδαφος της Κοινότητας, εφόσον τα εμπορεύματα αυτά δεν έχουν τεθεί σε ελεύθερη κυκλοφορία ή δεν έχουν υπαχθεί σε άλλο τελωνειακό καθεστώς και δεν χρησιμοποιούνται ούτε καταναλίσκονται υπό όρους διαφορετικούς από αυτούς που προβλέπουν οι τελωνειακές ρυθμίσεις.

Οι Ελεύθερες Αποθήκες είναι αποθηκευτικοί χώροι του τελωνειακού εδάφους της Κοινότητας, εντός των οποίων θεωρείται, όσον αφορά την επιβολή των εισαγωγικών δασμών και την εφαρμογή μέτρων εμπορικής πολιτικής εισαγωγών, ότι τα εισερχόμενα μη κοινοτικά δεν βρίσκονται στο τελωνειακό έδαφος της Κοινότητας εφόσον τα εμπορεύματα αυτά δεν έχουν τεθεί σε ελεύθερη κυκλοφορία και δεν έχουν υπαχθεί σε άλλο τελωνειακό καθεστώς υπό τους όρους που καθορίζονται στον Κοινοτικό Κανονισμό (Κ. 2913/92).

Οι Ελεύθερες Ζώνες δεν διαφέρουν ουσιαστικά από τις Ελεύθερες Αποθήκες, όσον αφορά τη λειτουργία τους. Η μόνη διαφορά που μπορεί να εντοπισθεί βάσει των ισχυόντων διατάξεων είναι ότι στην περίπτωση της Ελεύθερης Ζώνης, η πρωτοβουλία για τη σύσταση και τη λειτουργία ανήκει αποκλειστικά στο κράτος ενώ στην περίπτωση των Ελεύθερων Αποθηκών, το κράτος αναγνωρίζει τους χώρους που κατέχονται και ανήκουν στη διαχείριση ενός άλλου προσώπου του ιδιωτικού ή δημόσιου τομέα.

Σε μη κοινοτικές χώρες, ο θεσμός των Ελεύθερων Ζωνών εφαρμόζεται με στόχο την παροχή αναπτυξιακών κινήτρων και την προσέλκυση ξένων επενδύσεων. Στην ΕΕ, ο θεσμός αυτός παρέχει μόνο τελωνειακές διευκολύνσεις και όχι αναπτυξιακές προκειμένου να αποφευχθεί ο αθέμιτος ανταγωνισμός στις κοινοτικές βιομηχανίες.

2.3.2 Καθεστώς τελωνειακής αποταμίευσης & ενεργητικής και παθητικής τελειοποίησης.

Το καθεστώς τελωνειακής αποταμίευσης (Καν. 2913/92 αρθ. 113 και Καν. 2454/93 αρθ. 496-548) αποσκοπεί στην διευκόλυνση του διεθνούς εμπορίου καθώς παρέχει τη δυνατότητα αποθήκευσης των εισαγόμενων προϊόντων από Τρίτες χώρες, σε εγκεκριμένες από το τελωνείο αποθήκες, μέχρι να τους δοθεί άλλος προορισμός. Το καθεστώς αυτό λειτουργεί με διάφορα συστήματα τα οποία διαφοροποιούν τις αποθήκες σε τύπους Α, Β, Γ, Δ, Ε και ΣΤ. Οι διατυπώσεις υπαγωγής των εμπορευμάτων μπορούν να γίνουν με διαδικασία κανονική (κατάθεση διασάφησης), απλουστευμένη διασάφηση, με εμπορικό διοικητικό έγγραφο ή καταχώρηση στην λογισμική αποθήκη.

Η διάρκεια παραμονής των εμπορευμάτων στην εγκεκριμένη αποθήκη τελωνειακής αποταμίευσης είναι απεριόριστη. Τα εμπορεύματα υπό καθεστώς τελωνειακής αποταμίευσης μπορούν κατόπιν σχετικής άδειας να υποστούν εργασίες που

αποσκοπούν στη συντήρηση, τη βελτίωση της ποιότητας ή της εμφάνισης, την προετοιμασία για αναδιανομή ή μεταπώληση, να εξέλθουν προσωρινά για επίδειξη ή έκθεση. Η έξοδος των εμπορευμάτων από το καθεστώς με υπαγωγή σ' ένα άλλο μπορεί να γίνει με διαδικασία κανονική ή απλουστευμένη.

Το **καθεστώς ενεργητικής τελειοποίησης** (τελειοποίηση προς επανεξαγωγή, Καν. 2913/92 αρθ. 114-129 και 2454/93 αρθ. 549-569) αποσκοπεί στην διευκόλυνση των μεταποιητικών επιχειρήσεων με εξαγωγικό προσανατολισμό, δίνοντας την δυνατότητα προμήθειας αδασολόγητων εμπορευμάτων (πρώτων και βοηθητικών υλών) από Τρίτες χώρες με σκοπό την μεταποίηση τους και την εξαγωγή των παραγώγων προϊόντων.

Η έγκριση εισαγωγής των εμπορευμάτων με το καθεστώς αυτό χορηγείται αφού εξετασθεί η εξαγωγική δυναμικότητα της επιχείρησης και αφού διαπιστωθεί ότι από την συγκεκριμένη εισαγωγή δεν θίγονται τα συμφέροντα των παραγώγων όμοιων προϊόντων στα κράτη μέλη της ΕΕ.

Το **καθεστώς παθητικής τελειοποίησης** (τελειοποίηση προς επανεισαγωγή, καν. 2913/92 αρθ. 145-160 και 2454/93 αρθ. 748-787) επιτρέπει στις κοινοτικές μεταποιητικές επιχειρήσεις να μειώσουν το κόστος παραγωγής ή να επιτύχουν καλύτερη ποιότητα των προϊόντων τους, δίνοντας την δυνατότητα προσωρινής εξαγωγής εμπορευμάτων σε Τρίτες χώρες με σκοπό τη μεταποίηση τους και την επανεισαγωγή των παραγόμενων προϊόντων.

Η σχετική έγκριση παρέχεται αφού καθοριστούν οι συντελεστές απόδοσης και η προθεσμία επανεισαγωγής και εξετασθεί εάν θίγονται τα συμφέροντα των κοινοτικών μεταποιητών. Κατά την επανεισαγωγή των εμπορευμάτων υπό μορφή παράγωγων προϊόντων πραγματοποιείται η δασμολόγησή τους αφού αφαιρεθεί το ποσό των δασμών που αναλογούν στα εξαχθέντα κοινοτικά εμπορεύματα. Το καθεστώς της παθητικής τελειοποίησης εφαρμόζεται κυρίως από τις ελληνικές επιχειρήσεις έτοιμων ενδυμάτων, οι οποίες αποστέλλουν υφάσματα σε γειτονικές χώρες για μεταποίηση σε έτοιμα ενδύματα, επωφελούμενες από το φθηνό εργατικό δυναμικό των χωρών αυτών.

2.3.3 Β.Ε.ΠΕ.

Στο νομοθετικό πλαίσιο για τις Βιομηχανικές και Επιχειρηματικές Περιοχές (Β.Ε.ΠΕ., Ν.2545/97) περιλαμβάνονται και οι τέσσερις τύποι βιομηχανικών υποδομών, δηλ. Βιομηχανική Περιοχή (για βιομηχανικές και βιοτεχνικές δραστηριότητες), Βιομηχανικό Πάρκο (για βιομηχανικές και βιοτεχνικές δραστηριότητες μέσης και χαμηλής όχλησης), Βιοτεχνικό Πάρκο (για βιομηχανικές και βιοτεχνικές δραστηριότητες χαμηλής όχλησης και επαγγελματικά εργαστήρια) και Τεχνόπολη (για βιομηχανίες νέας και υψηλής τεχνολογίας, ερευνητικές και εκπαιδευτικές δραστηριότητες και επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών).

Στις Β.Ε.ΠΕ. εκτός των βασικών βιομηχανικών εγκαταστάσεων επιτρέπονται και οι εξής συμπληρωματικές υποδομές:

- ⊖ Κατασκευή κτιρίων για την στέγαση υπηρεσιακών μονάδων Δημοσίων Υπηρεσιών, Ν.Π.Δ.Δ., Κοινοφελών Οργανισμών για την εξυπηρέτηση των επιχειρήσεων και των εργαζομένων.
- ⊖ Εγκατάσταση ερευνητικών εργαστηρίων και κέντρων τεχνολογικής υποστήριξης των επιχειρήσεων.
- ⊖ Κατασκευή δικτύων παροχής υπηρεσιών μέσω ηλεκτρονικών συστημάτων και συστημάτων πληροφορικής.
- ⊖ Ίδρυση ελεύθερων βιομηχανικών ζωνών.
- ⊖ Εγκατάσταση διαμετακομιστικών κέντρων και αποθηκών για τη διακίνηση βιομηχανικών και αγροτικών προϊόντων.
- ⊖ Ίδρυση εκθεσιακών ή συνεδριακών κέντρων.

2.4 Φορέας υλοποίησης και διαχείρισης

Ο φορέας υλοποίησης και διαχείρισης του έργου θα απαρτίζεται από νομικά πρόσωπα δημοσίου και ιδιωτικού τομέα και αποτελεί Ανώνυμη Εταιρία μικτής μορφής. Συγκεκριμένα στο φορέα θα συμμετέχει το Νομαρχιακό Διαμέρισμα Έβρου, ο νεοσύστατος Δήμος Τριγώνου, το Επιμελητήριο Έβρου, το Εργατοϋπαλληλικό Κέντρο Έβρου, το Εργατοϋπαλληλικό Κέντρο Ορεστιάδας και ο Σύνδεσμος Βιομηχάνων Βορείου Ελλάδας. Επίσης, ενδιαφέρον για συμμετοχή στον φορέα εκδήλωσαν η ΒΙΠΕΤΒΑ και η Τράπεζα Μακεδονίας-Θράκης.

Ο φορέας θα έχει αρμοδιότητες για την κατασκευή του έργου, σε πρώτη φάση, της διαχείρισης της συγχρηματοδότησης του έργου και της ανάθεσης και

παρακολούθησης της εκπόνησης των αναγκαίων μελετών ενώ σε δεύτερη φάση, της έναρξης εργασιών, της σύνταξης κανονισμού λειτουργίας και του καθορισμού προδιαγραφών λειτουργίας των βιομηχανικών κτιρίων. Ακόμη, οι αρμοδιότητες που σχετίζονται με τη λειτουργία της Δ.Ε.Β.Ζ.Ο.Σ. έχουν να κάνουν με την αξιολόγηση των υπό εγκατάσταση επιχειρήσεων, την ακριβή χωροθέτηση των επενδύσεων, την συντήρηση, τεχνική υποστήριξη και βιωσιμότητα της Δ.Ε.Β.Ζ.Ο.Σ. και την παροχή των υπηρεσιών υποστήριξης προς τις επιχειρήσεις.

2.5 Επιπτώσεις από τη λειτουργία της ΔΕΒΖΟΣ

Οι επιπτώσεις από τη λειτουργία της ΔΕΒΖΟΣ Τριγώνου γίνονται αντιληπτές σε πολλά επίπεδα, σύμφωνα με τους φορείς του έργου, που αφορούν τόσο την παραγωγική δραστηριότητα των επιχειρήσεων όσο και την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη της ευρύτερης περιοχής. Σύμφωνα πάντα με τους υπεύθυνους²⁹ οι επιπτώσεις διακρίνονται σε:

Α. Άμεσες Οικονομικές Επιπτώσεις.

Πρόκειται για επιπτώσεις που σχετίζονται με τη βελτίωση της ανταγωνιστικής θέσης των επιχειρήσεων ως απόρροια της επιλογής του τόπου εγκατάστασης, της μείωσης του κόστους παραγωγής και των δυνατοτήτων εξέλιξης και εκσυγχρονισμού της παραγωγικής δραστηριότητας.

- Αντιμετωπίζεται το κρίσιμο πρόβλημα του υψηλού εργατικού κόστους που σχετίζεται κυρίως με τους κλάδους έντασης εργασίας, όπως αυτός της Ένδυσης, μονάδες της οποίας πρόκειται να εγκατασταθούν στη ΔΕΒΖΟΣ.
- Μειώνεται το κόστος μεταφοράς λόγω της σχετικά μικρότερης απόστασης των χωρών προορισμού των εξαγωγικών προϊόντων των μονάδων της ΔΕΒΖΟΣ και βέβαια της χρησιμοποίησης του συνοριακού σταθμού Ορμενίου.
- Εξασφαλίζονται πλεονεκτήματα από την τοπική συσπείρωση ομοειδών επιχειρήσεων (οικονομίες συσπείρωσης).
- Δημιουργούνται οι προϋποθέσεις προμήθειας φθηνών πρώτων υλών από την αναπτυσσόμενη Κλωστοϋφαντουργία των Ν. Ξάνθης-Ροδόπης και την αγροτική παραγωγή της περιοχής.

²⁹ Μελέτη Σκοπιμότητας ΔΕΒΖΟΣ.

- Διευκολύνεται η ένταξη των επιχειρήσεων και η δραστηριοποίηση τους στα πλαίσια "δικτύων".

B. Έμμεσες Οικονομικές Επιπτώσεις

Αφορούν τις επιπτώσεις της λειτουργίας της ΔΕΒΖΟΣ στην ευρύτερη περιοχή.

- Δημιουργούνται πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα στο εισόδημα της περιοχής.
- Αυξάνονται οι καταναλωτικές δαπάνες στην περιοχή από το ελληνικό προσωπικό των επιχειρήσεων και των οικογενειών τους.
- Δημιουργούνται νέες παραγωγικές επιχειρήσεις καθώς και επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών στην ευρύτερη περιοχή.

Γ. Κοινωνικές Επιπτώσεις

- Ενισχύεται η απασχόληση στην περιοχή.
- Δημιουργείται συναίσθημα επικοινωνίας και οικονομικής προόδου για τους κατοίκους της περιοχής.

Δ. Μακροχρόνιες Επιπτώσεις

- Εμφάνιση πλεονεκτημάτων από την τοπική συγκέντρωση επιχειρήσεων στην ευρύτερη περιοχή.
- Εξασφάλιση οικονομιών κλίμακας (τεχνικών και οργανωτικών).
- Δημιουργία όλων των απαραίτητων συνθηκών για την ένταξη της περιοχής στη διαδικασία της οικονομικής ανάπτυξης.

Ε. Επιπτώσεις για την Βουλγάρικη Οικονομία

- Εξασφάλιση απασχόλησης εργατικού δυναμικού
- Συναλλαγματικά οφέλη.
- Απόκτηση Εμπειρίας.

3. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η συγκέντρωση βιομηχανικών μονάδων και εγκαταστάσεων μαρτυρά την ενδεχόμενη δημιουργία ενός πόλου ανάπτυξης, η ύπαρξη του οποίου αναμένεται να

ενεργοποιήσει την ανάπτυξη μιας σχέσης λειτουργικής αλληλεξάρτησης ανάμεσα στον πόλο και την ευρύτερη περιοχή μέσω των ροών που τα συνδέουν. Όπως αναφέρθηκε στο δεύτερο κεφάλαιο, η διάχυση της ανάπτυξης και των ωφελειών από την ύπαρξη ενός πόλου ανάπτυξης, το οποίο αποτελεί και το ζητούμενο από τη δημιουργία τέτοιων πόλων, προϋποθέτει την ύπαρξη κατάλληλου οικονομικού και κοινωνικού/θεσμικού πλαισίου.

Το παραπάνω πλαίσιο φαίνεται εκ πρώτης όψεως ότι συναντάται στην περιοχή. Από τη μια, υπάρχουν οι δομικές υποδομές για την ανάπτυξη του διαμετακομιστικού εμπορίου (λιμάνι, αεροδρόμιο, διευρωπαϊκά δίκτυα, σιδηρόδρομος), η παρουσία και η παράδοση του συγκεκριμένου κλάδου που θα υποδεχθεί η ΔΕΒΖΟΣ, οι πρώτες ύλες (κλωστοϋφαντουργία και αγροτική παραγωγή -βαμβάκι- της ευρύτερης περιοχής), καθώς και η δημιουργία υποστηρικτικών μηχανισμών που αποτελούν βασικές προϋποθέσεις για την επιτυχία του εγχειρήματος (ΔΕΚΚΕΕ, Πολυδύναμο Διαμετακομιστικό Κέντρο).

Από την άλλη, διαφαίνεται αδρά η παρουσία των κοινωνικών και παραγωγικών φορέων αλλά πάνω απ' όλα η θέληση τους να υποστηρίξουν την ανάπτυξη βασιζόμενοι στις δικές τους προθέσεις και δυνάμεις. Συμπληρωματικό του κατάλληλου κοινωνικού πλαισίου είναι και το ευνοϊκό θεσμικό πλαίσιο (Ν.1882/90 & Ν.2234/94), το οποίο μπορεί να πλέον να λειτουργήσει διαφορετικά αφού η ύπαρξη της ΔΕΒΖΟΣ ενδέχεται να προσελκύσει "δορυφορικές" επιχειρήσεις προς τις εγκατεστημένες στην Ελεύθερη Ζώνη (μεταφορές, υπηρεσίες κλπ).

Υφίσταται όμως κι ένα απευκαταίο σενάριο το οποίο είναι αρκετά πιθανόν να συμβεί αν αναλογιστεί κανείς ότι οι Ελεύθερες Ζώνες, όπως έχει δείξει η εμπειρική προσέγγιση, δημιουργούν ένα καθεστώς συσσωρευτικό και απομονωμένο από την υπόλοιπη περιοχή. Σύμφωνα, μ' αυτό το σενάριο η ΔΕΒΖΟΣ θα λειτουργήσει ως κεντρομόλος δύναμη και θα δημιουργήσει καθεστώς συσσώρευσης το οποίο δεν θα ξεπερνά, στη χειρότερη περίπτωση, τα όρια της περιφραγμένης ζώνης.

Αυτό το ζήτημα, καθώς και μια πιο λεπτομερής προσέγγιση της δημιουργίας και λειτουργίας της ΔΕΒΖΟΣ παρουσιάζονται στο τελευταίο κεφάλαιο των γενικών συμπερασμάτων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

«ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ»

1. ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στόχος της διπλωματικής αυτής εργασίας ήταν η διερεύνηση του ρόλου των Ελεύθερων Ζωνών και ειδικότερα των Ζωνών Εξαγωγικών Δραστηριοτήτων στην ανάπτυξη σε περιφερειακό επίπεδο. Η προσέγγιση που ακολουθήθηκε στηρίχθηκε στη βάση της αλληλεξάρτησης του μικροεπιπέδου με το μακροεπίπεδο, και λόγω του διεθνή χαρακτήρα των Ζωνών αυτών, η διερεύνηση αυτή ενέπλεξε τρία χωρικά επίπεδα: το παγκόσμιο, το εθνικό και το περιφερειακό/τοπικό.

Στο **πρώτο κεφάλαιο** επιχειρήθηκε η εξέταση και παρουσίαση των επιταγών του διεθνούς πλαισίου στο επίπεδο των επιχειρήσεων, κυρίως των βιομηχανικών, και στο χωρικό επίπεδο. Πρέπει να τονισθεί ότι λόγω της μετάθεσης του πεδίου διερεύνησης από το εθνικό στο παγκόσμιο, η έννοια του κατώτατου χωρικού επιπέδου μετατοπίζεται από το εθνικό στο περιφερειακό/τοπικό και αντίστροφα. Σ' αυτή τη διπλωματική εργασία δεν έγινε απόπειρα διαχωρισμού των δύο αυτών επιπέδων για δύο βασικούς λόγους:

Πρώτον, η εμβέλεια των ΖΕΔ δεν είναι αμιγώς περιφερειακή αλλά και εθνική εξαιτίας του διαφοροποιημένου καθεστώτος που λειτουργεί ως πόλος έλξης και εγκατάστασης για τις παραγωγικές δυνάμεις όλης της χώρας. Δεύτερον, σε σχέση με το παγκόσμιο, τόσο το εθνικό όσο και το περιφερειακό επίπεδο αποτελούν πεπερασμένα τμήματα και υποσύνολα του διευρυμένου διεθνούς συνόλου. Το τελευταίο θεσμικό και ουσιαστικό διαχωριστικό όριο αποτελούν τα εξωτερικά οικονομικά σύνορα της χώρας, η σημασία των οποίων συνεχώς μειώνεται. Από 'κει και πέρα είναι ζήτημα εσωτερικής διάρθρωσης για το πώς θα προβληθούν οι επιταγές του παγκόσμιου στον εθνικό χώρο και ποιες θα είναι οι αντιδράσεις του τοπικού. Οπωσδήποτε, ο εσωτερικός διαχωρισμός του κατώτατου επιπέδου θα λειτουργούσε υπέρ της σαφήνειας αλλά στην περίπτωση μας και με όρους αποτελεσματικότητας και σκοπιμότητας θα ήταν περιττός.

Όσον αφορά τα περιεχόμενα του πρώτου κεφαλαίου, στο πρώτο τμήμα γίνεται μια πρώτη αναφορά στο διεθνές οικονομικό πλαίσιο, το οποίο αποκρυσταλλώνεται στον όρο παγκοσμιοποίηση. Εδώ αναφέρονται τα βασικά χαρακτηριστικά της

παγκοσμιοποίησης τα οποία μας οδηγούν στο **δεύτερο τμήμα** όπου γίνεται λόγος για τις Πολυεθνικές Εταιρίες και τις Άμεσες Ξένες Επενδύσεις ως φορείς της μικροοικονομικής πτυχής του φαινομένου.

Δεδομένου ότι η δράση των πολυεθνικών εταιριών λαμβάνει χώρα στο έντονα ανταγωνιστικό διεθνές περιβάλλον, ο χαρακτήρας και η λειτουργία τους υποδεικνύει το πλαίσιο στο οποίο πρέπει να δραστηριοποιηθούν αυτοί που ενδιαφέρονται να εμπλακούν στο "παιχνίδι" του διεθνούς επενδυτικού ανταγωνισμού, δηλ. της χωρικής κατανομής των ΑΞΕ. Δίνουν, λοιπόν, το στίγμα όχι μόνο για τις επιχειρήσεις αλλά και για τους σχεδιαστές των αναπτυξιακών πολιτικών, φέρνοντας στην επιφάνεια όρους όπως ευελιξία, διαφοροποίηση, τεχνολογία, έρευνα και καινοτομία, στρατηγική επιλογή, σύγχρονες υποδομές. Όσον αφορά τις ΑΞΕ, η προσέλκυση τους έχει εξελιχθεί σε βασικό συστατικό της γενικότερης αναπτυξιακής και περιφερειακής πολιτικής των χωρών. Ιδίως για τις οικονομίες των αναπτυσσομένων χωρών, οι οποίες υστερούν σε κεφάλαιο και τεχνογνωσία, η προσέλκυση ΑΞΕ λειτουργεί ως το εφαλτήριο που θα εκκινήσει τη διαδικασία ανάπτυξης και ισχυροποίησης των χωρών στο παγκόσμιο οικονομικό γίγνεσθαι.

Στο **τρίτο τμήμα** του πρώτου κεφαλαίου γίνεται λόγος για τα ολοκληρωμένα χωρικά συστήματα που επιτάσσει ο νέος χωρικός ανταγωνισμός. Η διαμόρφωση των συστημάτων αυτών σχετίζεται, πρώτον, άμεσα με τις επιταγές του μικροεπιπέδου και, δεύτερον, αντλεί σε μεγάλο βαθμό λειτουργίες και πρακτικές από το σύστημα λειτουργίας των πολυεθνικών εταιριών. Ως προς το πρώτο σκέλος, οι απαιτήσεις των επιχειρήσεων προβάλλονται στο χαρακτήρα των υποδομών και του κοινωνικοοικονομικού πλαισίου του συστήματος. Από τη μια, η εισαγωγή "ασύνορων" υποδομών θεωρείται επιβεβλημένη έτσι ώστε να εξασφαλίζει τις διεθνείς διασυνδέσεις, όπως επίσης και η ύπαρξη ρυθμιστικών παρεμβάσεων και πρωτοβουλιών από τους τοπικούς φορείς σε θέματα όπως εργασιακά δικαιώματα, υποστηρικτικοί μηχανισμοί, εγγυήσεις δανείων κλπ. Ως προς το δεύτερο σκέλος, συζητούμε για την ενδυνάμωση των παραγωγικών συστημάτων μέσω της μετάθεσης της ευελιξίας, της καινοτομίας, της πληροφόρησης, της επιμόρφωσης κλπ από τις επιχειρήσεις στο τοπικό σύστημα.

Όλοι αυτοί οι παράγοντες διαμορφώνουν ένα νέο πλαίσιο άσκησης τόσο εθνικών όσο και περιφερειακών πολιτικών ανάπτυξης. Οι πολιτικές αυτές χαρακτηρίζονται από το "άνοιγμα" στις διεθνείς οικονομικές διεργασίες και εμπεριέχουν σημαντικά στοιχεία

για τον τρόπο που πρέπει να δομηθεί ένα παραγωγικό σύστημα προκειμένου να αντέξει τις διεθνείς ανταγωνιστικές πιέσεις.

Εν κατακλείδι, τα συμπεράσματα του πρώτου κεφαλαίου δίνουν την κατεύθυνση κατά την οποία πρέπει να κινηθούν οι ενέργειες του "ανοίγματος" προς το διεθνές περιβάλλον, μιας κατεύθυνσης στην οποία εντάσσονται οι ΖΕΔ και στην περίπτωση μας η ΔΕΒΖΟΣ.

Στο **δεύτερο κεφάλαιο** παρουσιάζονται οι παράγοντες χωροθέτησης των βιομηχανιών και η θεωρία της πόλωσης. Τα μεν συμπεράσματα από τη χωροθέτηση των λειτουργιών της βιομηχανίας αποτελούν σημαντικά στοιχεία για την εξέταση των προοπτικών επιτυχίας μιας ΖΕΔ, ενώ η ανάλυση της θεωρίας των πόλων ανάπτυξης έχει να κάνει με την κατανόηση του πλαισίου εντός του οποίου είναι δυνατόν να δημιουργηθούν συνθήκες διάχυσης της ανάπτυξης στην ευρύτερη περιοχή από τη λειτουργία μιας ΖΕΔ.

Δανειζόμενοι την κατηγοριοποίηση του Greenhut, ο οποίος διαχωρίζει τους παράγοντες χωροθέτησης σε τρεις ομάδες, καταλήγουμε στα εξής συμπεράσματα:

α) Παράγοντες Ζήτησης. Η εγγύτητα στην αγορά και τους πελάτες αποτελεί ίσως τον πιο σημαντικό παράγοντα σ' αυτή την κατηγορία σε συνάρτηση με την καμπύλη ζήτησης του προϊόντος.

β) Παράγοντες Κόστους. Στην κατηγορία αυτή ξεχωρίζουν το κόστος εργασίας, το κόστος εγκατάστασης, το κόστος μεταφοράς, το κόστος παραγωγής και το κόστος ενέργειας. Η πρόσβαση σε οδικούς και σιδηροδρομικούς άξονες, λιμάνι και αεροδρόμιο αποτελούν επίσης σημαντικούς παράγοντες, όπως επίσης και η ύπαρξη χρηματοδοτικής υποστήριξης και οργανωμένων βιομηχανικών εγκαταστάσεων.

γ) Προσωπικοί παράγοντες. Εδώ εντάσσεται η ποιότητα του περιβάλλοντος, η δυνατότητα καλής συνεργασίας με τους διοικητικούς φορείς, η ύπαρξη ομοειδών επιχειρήσεων, τα κίνητρα ασφάλειας, η εντοπιότητα κλπ.

Τέλος, εξυπακούεται η ύπαρξη ενός πλαισίου πολιτικής και οικονομικής σταθερότητας, λειτουργικού θεσμικού πλαισίου, αποτελεσματικής διοίκησης, διαφάνειας και χρηστής διακυβέρνησης.

Η δημιουργία μιας ΖΕΔ ως εργαλείο παρέμβασης με στόχο τον επηρεασμό του τόπου εγκατάστασης των βιομηχανιών βρίσκει τη θεωρητική της βάση στη θεωρία των

πόλων ανάπτυξης. Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή, η έναρξη ενός πόλου ανάπτυξης με επίκτητα χαρακτηριστικά προϋποθέτει καταρχάς την ύπαρξη ορισμένων βασικών πλεονεκτημάτων, τα οποία αποκρυσταλλώνονται εν πολλοίς στους παράγοντες χωροθέτησης της βιομηχανίας. Ειδικότερα, στην περίπτωση της ΖΕΔ, κυρίαρχο ρόλο παίζουν τα κίνητρα που παρέχονται στις ζώνες αυτές και τα οποία έχουν να κάνουν με την ευνοϊκή δασμολογική και φορολογική μεταχείριση, τη γραφειοκρατική ευελιξία και την ύπαρξη υποστηρικτικών μηχανισμών.

Απ' εκεί και πέρα, η διάχυση της ανάπτυξης από τον πόλο στην περιφέρεια είναι συνάρτηση δύο βασικών παραγόντων: α) της φύσης των προωθητικών βιομηχανιών, και β) του οικονομικού και κοινωνικού πλαισίου.

Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία, οι ιδιότητες που θεωρείται ότι πρέπει να διαθέτουν οι προωθητικές βιομηχανίες είναι οι εξής: 1) να ανήκουν σε ταχέως αναπτυσσόμενους και δυναμικούς κλάδους, 2) να ανήκουν σε κλάδους υψηλής τεχνολογίας, 3) να συμβάλουν στην ταχεία αύξηση των εισοδημάτων, και 4) να προάγουν τη διοχέτευση τεχνολογικών καινοτομιών. Ως προς το σκέλος του κατάλληλου οικονομικού και κοινωνικού πλαισίου, αυτό συνοψίζεται στη ύπαρξη βασικής οικονομοτεχνικής υποδομής, αξιοποιήσιμων πόρων, διαθέσιμου εργατικού δυναμικού και καθεστώτος ενίσχυσης της λειτουργίας των επιχειρήσεων.

Το **τρίτο κεφάλαιο**, το οποίο αποτελεί τον κορμό της εργασίας ασχολείται αποκλειστικά με τις ΖΕΔ. Καταρχάς, πρέπει να τονισθεί ότι το πλαίσιο λειτουργίας της ΖΕΔ είναι αποκλειστικά προσαρμοσμένο στις ανάγκες και απαιτήσεις των εγκατεστημένων επιχειρήσεων. Δεδομένου ότι πρόκειται για επιχειρήσεις με εξαγωγικούς προσανατολισμούς παρέχεται η δυνατότητα μετατροπής, μεταποίησης, αποθήκευσης και επεξεργασίας των εμπορευμάτων χωρίς να καταβάλλονται δασμολογικά τέλη κατά την εισαγωγή και εξαγωγή των εμπορευμάτων προς Τρίτες Χώρες.

Επιπλέον, οι επιχειρήσεις τυγχάνουν ευνοϊκής μεταχείρισης μέσα από τα κίνητρα και τις υπηρεσίες που παρέχονται. Η ποσότητα και ακόμη περισσότερο η ποιότητα των παροχών αυτών αποτελούν βασικά συστατικά της επιτυχημένης λειτουργίας μιας ΖΕΔ.

Μέσα από την εξέταση των Ευρωπαϊκών Ζωνών, τα κίνητρα αυτά μεταφράζονται σε διαθέσιμους χώρους αποθήκευσης και εγκατάστασης παραγωγικών μονάδων,

μειωμένους ως μηδαμινούς φόρους για μια σειρά ετών, γενναιόδωρες προβλέψεις αποσβέσεων, απαλλαγές από ποσοτικούς περιορισμούς, ευέλικτους όρους ενοικίασης ή αγοράς, εκθεσιακούς χώρους. Όσον αφορά τις υποστηρικτικές υπηρεσίες, αυτές εντοπίζονται σε υπηρεσίες ασφάλειας, αποθήκευσης, συσκευασίας και αποσυσκευασίας φορτίων, φόρτωσης και εκφόρτωσης, παραλαβής-παράδοσης με just-in-time συστήματα, ποιοτικούς ελέγχους κτλ.

Ένα άλλο σημαντικό στοιχείο για τις ΖΕΔ αποτελούν οι διεθνείς διασυνδέσεις, οι οποίες αποκρυσταλλώνονται στο χαρακτήρα των υποδομών. Προβάλλει επιβεβλημένη η ύπαρξη δικτύων μεταφοράς που εξασφαλίζουν πρόσβαση στις χώρες προορισμού των εξαγόμενων εμπορευμάτων όπως επίσης, η ύπαρξη δικτύων επικοινωνίας που βασίζονται στη σύγχρονη τεχνολογία (τηλεματική, ISBN, τηλεσυνεδρίαση κλπ.).

Οι επιπτώσεις της λειτουργίας των ΖΕΔ στην ευρύτερη περιοχή τους αποτελεί αντικείμενο συζητήσεων. Οι θετικές επιπτώσεις έχουν να κάνουν με την αύξηση της απασχόλησης, τη μεταφορά ειδικοτήτων, τη συναλλαγματική εισροή, τη μεταφορά της τεχνολογίας. Η κριτική που ασκείται για το ρόλο των ΖΕΔ στην ανάπτυξη έχει να κάνει με το γεγονός ότι το μέγεθος των ωφελημάτων από τη λειτουργία των ΖΕΔ στην ευρύτερη περιοχή δεν ανταποκρίνεται στις αρχικές προσδοκίες και ότι οι εγκατεστημένες επιχειρήσεις λειτουργούν ως θύλακες υπό τη σκέπη του προτιμησιακού καθεστώτος.

Πρέπει να τονισθεί ότι η αναπτυξιακή λειτουργία των ΖΕΔ εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τους στόχους που θέτουν οι αρμόδιοι φορείς κατά το σχεδιασμό. Είναι σίγουρο ότι εξασφαλίζεται η βελτίωση της ανταγωνιστικής θέσης των εγκατεστημένων επιχειρήσεων το οποίο μεταφράζεται σε αύξηση των κερδών. Είναι επίσης σίγουρο ότι αυξάνεται ως ένα βαθμό η απασχόληση, οι πολλαπλασιαστικές επιδράσεις στο εισόδημα της περιοχής και οι καταναλωτικές δαπάνες. Το ερώτημα όμως που τίθεται είναι εάν η έννοια της περιφερειακής ανάπτυξης έχει ένα τέτοιο περιεχόμενο.

Αναμφισβήτητα, η συγκέντρωση της βιομηχανίας σε μια ΖΕΔ αποτελεί μια εστία εξαγωγής κέρδους από την οποία μπορούν να επωφεληθούν οι τοπικές οικονομικές δυνάμεις. Κι αυτό μπορεί να γίνει:

A) Μέσω της δημιουργίας ενός φιλελεύθερου πλαισίου στο οποίο η δράση των δημόσιων φορέων οριοθετείται μέχρι εκεί που μπορεί να αναλάβει δράση η ιδιωτική πρωτοβουλία. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η περίπτωση της Ζώνης του Cadiz στην Ισπανία όπου υπάρχουν ιδιωτικές εταιρίες παροχής συμπληρωματικών υπηρεσιών, όπως επίσης και η περίπτωση του Μεξικού και των ιδιωτικών βιομηχανικών πάρκων.

B) Μέσω της ισχυροποίησης της τοπικής οικονομίας. Λόγω του συσσωρευτικού χαρακτήρα των ΖΕΔ παρουσιάζεται το πρόβλημα των ισχνών backward διασυνδέσεων με το τοπικό παραγωγικό σύστημα. Το βασικό αίτιο αυτού του προβλήματος είναι κατά βάση το γεγονός ότι οι τοπικοί παραγωγοί, εκτός ΖΕΔ, είναι ελάχιστα ανταγωνιστικοί ως προς τις απαιτήσεις των επιχειρήσεων εντός ΖΕΔ, δεδομένου ότι οι τελευταίοι έχουν τη δυνατότητα να αγοράζουν τα καλύτερα και φθηνότερα προϊόντα (πρώτες και ημικατεργασμένες ύλες, τεχνολογικά προϊόντα κλπ.) απ' όλο τον κόσμο. Κατανοεί κανείς ότι η ισχυροποίηση του παραγωγικού συστήματος και η ενδυνάμωση των τοπικών παραγωγών περνά μέσα από τις επιταγές του διεθνούς ανταγωνισμού. Το γεγονός αυτό επαναφέρει την επιτακτική ανάγκη για δημιουργία ολοκληρωμένων χωρικών συστημάτων, όπως αυτά περιγράφηκαν στο πρώτο κεφάλαιο.

Τέλος, οι σχεδιαστικές προτάσεις για τη δημιουργία μιας ΖΕΔ που θα εξασφαλίσει προοπτικές ανάπτυξης της περιοχής μπορούν να επικεντρωθούν στην επιλεκτική συγκέντρωση των βιομηχανιών που διαθέτουν χαρακτηριστικά προωθητικών βιομηχανιών, που σχετίζονται άμεσα ή έμμεσα με το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα της περιοχής ή που διαθέτουν χαρακτηριστικά τα οποία αποτελούν αναγκαίες προϋποθέσεις για την ενδυνάμωση του τοπικού παραγωγικού συστήματος. Το πλαίσιο λειτουργίας των ΖΕΔ είναι ιδιαίτερα εύπλαστο για να πραγματοποιηθούν οι παραπάνω ενέργειες. Για παράδειγμα, πολλές χώρες που υστερούν σε τεχνογνωσία κατάφεραν να προσελκύσουν μέσω ειδικών κινήτρων επιχειρήσεις εντάσεως τεχνολογίας.

Εν κατακλείδι, ο ρόλος που μπορούν να διαδραματίσουν οι ΖΕΔ στη περιφερειακή ανάπτυξη είναι ζήτημα σχεδιασμού. Οι ΖΕΔ δεν αποτελούν πανάκεια αλλά βάση εκκίνησης πάνω στην οποία θα στηριχτεί η οικοδόμηση μιας ολοκληρωμένης οικονομικής ανάπτυξης, βασικό χαρακτηριστικό της οποίας θα είναι το άνοιγμα στο διεθνές περιβάλλον.

2. ΚΡΙΣΕΙΣ & ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΔΕΒΖΟΣ

Πρέπει να τονισθεί είναι ότι η ΔΕΒΖΟΣ εντάσσεται στην απόπειρα της Θράκης να ανοιχτεί προς το διεθνές περιβάλλον, ακολουθώντας μια διαφορετική πορεία ανάπτυξης, η οποία έχει σαν βασικό άξονα την ανάδειξή της σε "πλατφόρμα των Βαλκανίων, του Εύξεινου Πόντου και της Μέσης Ανατολής" (Στρατηγικό Σχέδιο Θράκης, 1994). Είναι όμως αρκετή η δημιουργία της ΔΕΒΖΟΣ να επιλύσει τα διαρθρωτικά προβλήματα της περιοχής και να ενισχύσει την περιφερειακή ανάπτυξη;

Καταρχάς, η απάντηση στο ερώτημα που τίθεται περνά μέσα από τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα της ΔΕΒΖΟΣ. Με βάση τα γενικά συμπεράσματα αυτά έχουν ως εξής:

ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ	ΜΕΙΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ
☒ Εξασφάλιση χαμηλού κόστους εργατικού δυναμικού.	☒ Επιλογή κλάδου που δεν εντάσσεται στους δυναμικούς και ταχέως αναπτυσσόμενους.
☒ Ύπαρξη υποστηρικτικών μηχανισμών παροχής υπηρεσιών.	☒ Εγκαθίδρυση καθεστώτος "βιομηχανικής μονοκουλτούρας και ανάσχεση του εμπλουτισμού της παραγωγής.
☒ Ένταξη σε επενδυτικά κίνητρα και προγράμματα ενδυνάμωσης της παραγωγικής διαδικασίας.	☒ Περιορισμένοι στόχοι σχεδιασμού.
☒ Στρατηγική και πλεονεκτική χωροθέτηση (Εγγύτητα στις αγορές Στόχου)	☒ Αποκλεισμός εγκατάστασης ξένων επιχειρήσεων και προσέλκυσης ΑΞΕ.
☒ Ενίσχυση της διασυνοριακής συνεργασίας	☒ Αυξημένη συμμετοχή των δημόσιων φορέων σε υποστηρικτικές δραστηριότητες.
☒ Πρόσβαση σε δίκτυα μεταφορών.	

Το πρώτο σημείο που επιβάλλεται να αναλυθεί είναι το **ζήτημα της απασχόλησης**. Φαίνεται ότι εκ πρώτης όψεως, η εξασφάλιση νέων θέσεων απασχόλησης για τους ντόπιους εργαζόμενους δεν υπερβαίνει το όριο των 20-25% του συνόλου των θέσεων που πρόκειται να δημιουργηθούν, κι αυτό για ένα λόγο: Η εξασφάλιση χαμηλού κόστους εργατικού δυναμικού στράφηκε προς τη βουλγάρικη αγορά εργασίας, η οποία είναι ανταγωνιστικότερη και φθηνότερη. Δεδομένου ότι η ελληνική αγορά εργασίας έχει απωλέσει το συγκριτικό πλεονέκτημα του χαμηλού εργατικού κόστους

μετά την κατάρρευση του πρώην Ανατολικού Μπλοκ, τίθεται πλέον ζήτημα εξασφάλισης ακόμη και αυτού του 20-25% των θέσεων εργασίας.

Μάλιστα οι θέσεις αυτές αφορούν επιστημονικά και διοικητικά στελέχη, δηλαδή εργαζόμενους που ανήκουν στο σύγχρονο τριτογενή τομέα, στον οποίο η Ελλάδα διατηρεί το συγκριτικό πλεονέκτημα σε σχέση με τις γειτονικές χώρες. Ακόμη αν αναλογιστεί κανείς ότι στις σύγχρονες οικονομίες, ο τριτογενής τομέας έχει τη μεγαλύτερη συμμετοχή στο ΑΕΠ, γίνεται κατανοητό ότι η δημιουργία ή εξασφάλιση θέσεων εργασίας που σχετίζονται μ' αυτό τον τομέα, αποτελεί το ζητούμενο για την ισχυροποίηση της εθνικής και περιφερειακής οικονομίας.

Ένα δεύτερο σημείο αποτελεί η **επιλογή του κλάδου ετοιμών ενδυμάτων** που πρόκειται να εγκατασταθεί στη ΔΕΒΖΟΣ. Καταρχάς, διαφαίνεται ορατά η εγκαθίδρυση "βιομηχανικής μονοκουλτούρας" με την συγκέντρωση του κλάδου των ετοιμών ενδυμάτων, η οποία κατά πρώτο λόγο αποτρέπει τον εμπλουτισμό της περιοχής. Κατά δεύτερο λόγο, η περίπτωση κρίσης του κλάδου είναι πολύ πιθανόν να παρασύρει την τοπική οικονομία που θα βασιστεί στις βιομηχανίες της ΔΕΒΖΟΣ. Και κατά τρίτο λόγο και δεδομένου ότι ο κλάδος αυτός είναι εντάσεως εργασίας, δεν διασφαλίζεται τουλάχιστον μακροπρόθεσμα η εξασφάλιση του χαμηλού εργατικού κόστους, δεδομένων των προσπαθειών ενσωμάτωσης της βουλγάρικης οικονομίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, το οποίο σημαίνει τάση σταδιακής εξισορρόπησης του επιπέδου των βουλγάρικων μισθών με το αντίστοιχο ελληνικό. Επιπλέον, ο κλάδος αυτός δεν διαθέτει χαρακτηριστικά προωθητικής βιομηχανίας, γεγονός που λειτουργεί ανασχετικά στην προοπτική διάχυσης της ανάπτυξης στην ευρύτερη περιοχή.

Ένα τρίτο σημείο αποτελούν **οι περιορισμένοι στόχοι** που τίθενται. Αν αναλογιστεί κανείς ότι η ύπαρξη μιας ΖΕΔ αποτελεί θελκτικό παράγοντα προσέλκυσης ΑΞΕ, δεν προβλέπεται ειδικό καθεστώς για την προσέλκυσή τους. Αντί αυτού, επιλέγονται επιχειρήσεις που κατά την τελευταία τριετία ακολούθησαν φθίνουσα πορεία.

Με βάση τα παραπάνω είναι απαραίτητο να υπάρξει:

- Διεύρυνση του πλαισίου λειτουργίας της ΔΕΒΖΟΣ έτσι ώστε να περιλάβει επιχειρήσεις από άλλους κλάδους, κατά επιλογή εντάσεως κεφαλαίου, γνώσεων και τεχνολογίας.
- Προσέλκυση ξένων κεφαλαίων, μέσω ειδικών κινήτρων, σχεδίου προβολής της ΔΕΒΖΟΣ στο εξωτερικό και σύγχρονων μεθόδων μάρκετινγκ.

- Ανάλυση του management από ειδικούς, δεδομένου ότι η ΔΕΒΖΟΣ έχει να ανταγωνιστεί όλες τις ΖΕΔ ανά τον κόσμο.
- Περιορισμός της δράσης των δημόσιων φορέων σε τομείς όπου μπορεί να αναλάβει δράση η ιδιωτική πρωτοβουλία.
- Επίσπευση της κατασκευής των παραγωγικών υποδομών.
- Διμερείς εμπορικές συμφωνίες με τις χώρες-στόχους των εξαγωγικών δραστηριοτήτων των επιχειρήσεων.
- Παράλληλη ανάπτυξη κλαδικών και αναπτυξιακών πολιτικών στην ευρύτερη περιοχή.
- Δημιουργία κέντρων Έρευνας & Τεχνολογίας - Δημιουργία της Τεχνόπολης Θράκης.
- Συμπληρωματικά επενδυτικά κίνητρα για επιχειρήσεις που στοχεύουν στην εξυπηρέτηση των εντός ΔΕΒΖΟΣ επιχειρήσεων.
- Εισαγωγή σύγχρονων μορφών επικοινωνίας (τηλεδιάσκεψη).

Όπως έχει αναφερθεί η ύπαρξη της ΔΕΒΖΟΣ δεν αποτελεί πανάκεια και εγγύηση για την ανάπτυξη της περιοχής. Αποτελεί όμως ένα σημαντικό μέρος και εφελτήριο πάνω στο οποίο μπορεί να οικοδομηθεί ένα σχέδιο ανάπτυξης, το οποίο θα έχει σαν βασικό άξονα την ισχυροποίηση του τοπικού παραγωγικού συστήματος και την ενδυνάμωση της ανταγωνιστικής του θέσης στο διεθνές περιβάλλον, έτσι ώστε να στεφθεί με επιτυχία η απόπειρα "ανοίγματος" της περιοχής στο υπερεθνικό επίπεδο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

Αργύρης Θ. (1992): "Οικονομική του Χώρου: Τόμος Γ". Θεσσαλονίκη: Αδελφοί Κυριακίδη.

Βάιου Ντ.-Χατζημιγάλης Κ. (1997): "Με τη ραπτομηχανή στην κουζίνα και τους Πολωνούς στους αγρούς". Αθήνα: Εξάντας.

Βλιάμος Σπ. (1988): "Οι Βιομηχανικές Περιοχές και η Βιομηχανική Περιφερειακή Πολιτική στην Ελλάδα". Αθήνα: ΕΤΒΑ.

Γούσιος Δ. (1999): "Τοπική Ανάπτυξη και Ανθρώπινοι Πόροι". Σημειώσεις αντίστοιχου μαθήματος. Βόλος: Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας & Περιφερειακής Ανάπτυξης.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (1994): "Ανταγωνιστικότητα και συνοχή: Οι τάσεις στις περιφέρειες". Πέμπτη περιοδική έκθεση για την κοινωνική και οικονομική κατάσταση και την ανάπτυξη των περιφερειών της Κοινότητας.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (1995): "Ευρώπη 2000+: Συνεργασία για τη Χωροταξία στην Ευρώπη". Λουξεμβούργο.

Κόνσολας Ν. (1997): "Σύγχρονη Περιφερειακή Οικονομική Πολιτική". Αθήνα: Παπαζήση.

Κότιος Α. (1998): "Διεθνής Περιφερειακή Συνεργασία & Πολιτική". Σημειώσεις αντίστοιχου μαθήματος. Βόλος: Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας & Περιφερειακής Ανάπτυξης.

Λυμπεράκη Α. (1992): "Η πρόκληση της ανάπτυξης σε μικρή κλίμακα". Αθήνα: Παπαζήση.

Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Έβρου-Ροδόπης (1994): "Η παραγωγική ικανότητα των επιχειρήσεων των ν. Έβρου-Ροδόπης". Αλεξανδρούπολη.

Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Έβρου-Ροδόπης (1998): "Μελέτη Σκοπιμότητας-Βιωσιμότητας ΔΕΒΖΟΣ". Αλεξανδρούπολη: Αναπτυξιακή Εταιρία Έβρου Α.Ε.

Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Έβρου-Ροδόπης (1999): "Μελέτη Σκοπιμότητας Ίδρυσης και Λειτουργίας Ελεύθερης Ζώνης ΔΕΒΖΟΣ", Αλεξανδρούπολη: Αναπτυξιακή Εταιρία Έβρου Α.Ε.

Παπαδασκόπουλος Α. (1990): "Βασικές Μέθοδοι Περιφερειακής Ανάλυσης", Αθήνα: Παπαζήσης.

Πετράκος Γ. (1998): "Περιφερειακή Ανάπτυξη & Πολιτική". Σημειώσεις αντίστοιχου μαθήματος. Βόλος: Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας & Περιφερειακής Ανάπτυξης.

Πουρναράκης Ε. (1996): "Διεθνής Οικονομική". Αθήνα.

ΣΕΕΒ (1994): "Στρατηγικό Σχέδιο Ανάπτυξης Θράκης". Θεσσαλονίκη.

ΣΕΕΒ (1998): "Τα Αντικίνητρα που αντιμετωπίζουν οι Ελληνικές Επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στις Χώρες του South Eastern European Co-Operative Initiative". Θεσσαλονίκη.

Σεφερτζή Ελ. (επιμέλεια) (1998): "Καινοτομία". Αθήνα: Gutenberg.

Σκάγιαννης Π. (1994): "Πολιτική Προγραμματισμού των Υποδομών". Αθήνα-Πειραιάς: Α. Σταμούλης.

Σπανός Σ. (1997): "Κριτήρια Χωροθέτησης & Αξιολόγησης Οργανωμένων Χωρικών Μονάδων". Βόλος: Διπλωματική Εργασία.

Τσιάπα Μ. (1999): "Άμεσες Ξένες Επενδύσεις και Διεθνές Εμπόριο: Προσδιοριστικοί Παράγοντες και Αναπτυξιακές Επιδράσεις". Εργασία για το μεταπτυχιακό τμήμα του Τμήματος Χωροταξίας & Περιφερειακής Ανάπτυξης.

Χατζηδημητρίου Γ.(1997): "Λόγοι και Στρατηγικές Διεθνοποίησης και οι Ελληνικές Επιχειρήσεις". Αθήνα: Αγορά Χωρίς Σύνορα.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

Bolin R. (1989): "Marketing an EPZ". Paper presented at the Seminar on Promotion and Development of EPZ. Xiamen: China.

Chinyangara P.-Loewenson F. (1995): "Environmental Issues and EPZ: A Literature Review". Harare: TARSO.

Kelleher T. (1992): "Foreign Investment Trends WorldWide", Seminar Paper.

Kelleher T. (1998): "Export Processing Zones: Hidden Thorns & Alternatives". Seminar Paper.

Nahuis R. (1997): "On Globalisation, Trade and Wages", Amsterdam: CPB.

Oman Ch. (1996): "The Policy challenges of Globalisation and Regionalisation", OECD Development Centre, Policy Brief N. 11, Paris.

Sander B. (1997): "Do Border Economies Generate Comparative Advantages for Small and Medium Sized Enterprises?: The Case of Mexico. Evidence from the Maquiladora Industry", Kiel Working Paper 806.

Sander B. (1998a): "Special Advantages of Export Processing Zones to Attract Small And Medium Sized Enterprises: The Case of Mexico". Journal of the Flagstaff Institute.

Sherbourne R. (1993): "EPZ: A Strategy For Industrial Development". Namibia: NEPRU.

United Nations (1995): "World Investment Report 1995".

United Nations (1998): "World Investment Report 1998".

World Bank (1996): "Global Economic Prospects and the Developing Countries". Washington D.C.

WTO (1996): "Trade and Foreign Direct Investment".

INTERNET

Hosking St.-Jauch H. (1997): "Spatial Development Initiatives and Industrial Development Zones in the Eastern Cape". Report for the Eastern Cape Socio-Economic Council.

<http://www.aidc.org.za/ilrig/research/ecsecc.html>

ICFTU (1999): "The Social Downside to the EPZ Boom"

<http://www.icftu.org/english/pr/1998/eprol203-980929-skp.html>

International Labour Organization/United Nations Centre on Transitional Corporations (1988): "Economic and Social Effects of Multinational Enterprises in EPZ". Geneva:ILO.

<http://www-ilo-mirror.cornell.edu/english/80relpro/legrel/tc/epz/index.htm>

Muqui D. (1999): "Sixth Periodic Report on the Social and Economic Situation and Development of Regions in the EU". European Commission.

http://www.inforegio.cec.eu.int/wbdoc/docoffic/official/radi/toc_en.htm

National Development Strategy (1999): "Chapter 34: The Manufacturing and Technology". Draft.

<http://www.guyana.org/NDS/chap34.html>

Sander B. (1998b): "Export Processing Zones and their Potential to Integrate Small and Medium Sized Internationally: The Case of Mexico". Seminar Paper.

<http://www.sni.net/~sth/gen98.html>

UNCTAD (1999): "World Trade Markets: A new dimension", Press Release.

<http://www.unctad.org/en/press/pr2727en.htm>

WEPZA (1999): <http://sni.net/world/>

Wyatt Chr. (1993): "Tax and Financing Incentives-A Tribal Perspective". Houston.

<http://greatspirit.earth.com/wyatt.html>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Περιεχόμενα

- Πίνακας 1: "Εισαγωγές- Εξαγωγές στα Τελωνεία της Θράκης"
- Πίνακας 2: "% Συμμετοχής των Εισαγωγών-Εξαγωγών των Νομών στη Θράκη, και της Θράκης στη Χώρα"
- Πίνακας 3: "Εισαγωγές - Εξαγωγές στο Τελωνείο Αλεξανδρούπολης"
- Πίνακας 4: "Εισαγωγές - Εξαγωγές στο Τελωνείο Ν. Ορεστιάδας"
- Πίνακας 5: "Μετεγκατεστημένες Επιχειρήσεις του Κλάδου Έτοιμου Ενδύματος & Κλωστοϋφαντουργίας"
- Πίνακας 6: "Αναπτυξιακή κίνητρα των Ν.1892/90 & του 2234/94"
- Διάγραμμα 1: "Σημαντικότεροι Παράγοντες Χωροθέτησης για Μεταποιητικές Βιομηχανίες"
- Χάρτης 1: "Γεωφυσικός Χάρτης ν. Έβρου"
- Χάρτης 2: "Οδικό Δίκτυο Νομού"
- Χάρτης 3: "Παραγωγικές Υποδομές Νομού"
- Χάρτης 4: "Κατεύθυνση των αξόνων σύνδεσης με τις Βαλκανικές και Παρευξείνιες χώρες"
- & Διακήρυξη Ίδρυσης Φορέα Δ.Ε.Β.Ζ.Ο.Σ
- & Πρωτόκολλο Συνεργασίας Νομαρχιακού Διαμερίσματος Έβρου – Περιφέρειας Ημαθίας Βουλγαρίας
- & Εκδηλώσεις Ενδιαφέροντος Επιχειρήσεων για εγκατάσταση στη Δ.Ε.Β.Ζ.Ο.Σ.
- & Τοπογραφικά Διαγράμματα

ΠΙΝΑΚΑΣ 1: ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ - ΕΞΑΓΩΓΕΣ ΣΤΑ ΤΕΛΩΝΕΙΑ ΤΗΣ ΘΡΑΚΗΣ

ΤΕΛΩΝΕΙΑ	1989				1990				1991			
	ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ		ΕΞΑΓΩΓΕΣ		ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ		ΕΞΑΓΩΓΕΣ		ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ		ΕΞΑΓΩΓΕΣ	
	ΠΟΣΟΤΗΤΑ	ΑΞΙΑ	ΠΟΣΟΤΗΤΑ	ΑΞΙΑ	ΠΟΣΟΤΗΤΑ	ΑΞΙΑ	ΠΟΣΟΤΗΤΑ	ΑΞΙΑ	ΠΟΣΟΤΗΤΑ	ΑΞΙΑ	ΠΟΣΟΤΗΤΑ	ΑΞΙΑ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΛΗΣ	18757	4516902	126903	8033560	21327	6358072	1132900	8876279	25483	6137527	89402	6808891
ΚΟΜΟΤΗΝΗΣ	16006	4046097	12623	5954212	20834	5316608	13976	6950231	22996	5900020	753662	10822836
ΛΑΓΟΥΣ (ΠΟΡΤΟ)	143	79609	1483	256274	-	-	2	7997			7	777
ΝΕΑΣ ΟΡΕΣΤΙΑΔΑΣ	4641	2612115	1603	2873232	7371	2807016	4187	2152980	16670	3992944	47323	5267162
ΞΑΝΘΗΣ	44457	12384729	28263	11660549	45987	12602089	30293	12482129	49873	16689761	52777	20538190
ΣΥΝΟΛΟ ΘΡΑΚΗΣ	84004	23639452	170875	28777827	95519	27083785	1181358	30469616	115022	32720252	943171	43437856
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	19731616	2625713714	19218355	1230941776	23498931	3137523626	18018490	1267506753	28598763	3921522267	20870502	1579967183

ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ
ΤΟΝΝΟΙ / ΧΙΛΙΑΔ. ΔΡΧ.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2: % ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΤΩΝ ΕΙΣΑΓΩΓΩΝ - ΕΞΑΓΩΓΩΝ ΤΩΝ ΝΟΜΩΝ ΣΤΗ ΘΡΑΚΗ, ΚΑΙ ΤΗΣ ΘΡΑΚΗΣ ΣΤΗ ΧΩΡΑ

ΤΕΛΩΝΕΙΑ	1989				1990				1991			
	ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ		ΕΞΑΓΩΓΕΣ		ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ		ΕΞΑΓΩΓΕΣ		ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ		ΕΞΑΓΩΓΕΣ	
	ΣΥΜ ΠΟΣ	ΣΥΜ ΑΞΙΑ	ΣΥΜ ΠΟΣ	ΣΥΜ ΑΞΙΑ	ΣΥΜ ΠΟΣ	ΣΥΜ ΑΞΙΑ	ΣΥΜ ΠΟΣ	ΣΥΜ ΑΞΙΑ	ΣΥΜ ΠΟΣ	ΣΥΜ ΑΞΙΑ	ΣΥΜ ΠΟΣ	ΣΥΜ ΑΞΙΑ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΛΗΣ	22,33%	19,11%	74,27%	27,92%	22,33%	23,48%	95,90%	29,13%	22,15%	18,76%	9,48%	15,68%
ΚΟΜΟΤΗΝΗΣ	19,05%	17,12%	7,39%	20,69%	21,81%	19,63%	1,18%	22,81%	19,99%	18,03%	79,91%	24,92%
ΛΑΓΟΥΣ (ΠΟΡΤΟ)	0,17%	0,34%	0,87%	0,89%	-	-	0,00%	0,03%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
ΝΕΑΣ ΟΡΕΣΤΙΑΔΑΣ	5,52%	11,05%	0,94%	9,98%	7,72%	10,36%	0,35%	7,07%	14,49%	12,20%	5,02%	12,13%
ΞΑΝΘΗΣ	52,92%	52,39%	16,54%	40,52%	48,14%	46,53%	2,56%	40,97%	43,36%	51,01%	5,60%	47,28%
ΣΥΝΟΛΟ ΘΡΑΚΗΣ	0,43%	0,90%	0,89%	2,34%	0,41%	0,86%	6,56%	2,40%	0,40%	0,83%	4,52%	2,75%

ΠΗΓΗ: ΙΔΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

ΠΙΝΑΚΑΣ 3: ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ - ΕΞΑΓΩΓΕΣ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΣΤΟ ΤΕΛΩΣΝΕΙΟ ΛΑΞΕΑΝΔΡΟΥΠΟΛΗΣ

ΒΙΟΜΗΧ. ΚΛΑΔΟΣ	1989				1990				1991				ΜΕΤΑΒΟΛΗ (%) ΚΑΤΑ ΠΡΟΪΟΝ - 1989-1991 -			
	ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ		ΕΞΑΓΩΓΕΣ		ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ		ΕΞΑΓΩΓΕΣ		ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ		ΕΞΑΓΩΓΕΣ		ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ		ΕΞΑΓΩΓΕΣ	
	ΠΟΣΟΤΗΤΑ	ΑΣΙΑ	ΠΟΣΟΤΗΤΑ	ΑΣΙΑ	ΠΟΣΟΤΗΤΑ	ΑΣΙΑ	ΠΟΣΟΤΗΤΑ	ΑΣΙΑ	ΠΟΣΟΤΗΤΑ	ΑΣΙΑ	ΠΟΣΟΤΗΤΑ	ΑΣΙΑ	ΠΟΣΟΤΗΤΑ	ΑΣΙΑ	ΠΟΣΟΤΗΤΑ	ΑΣΙΑ
ΕΙΔΗ ΔΙΑΤΡΟΦΗΣ, ΠΟΤΑ, ΑΛΚΟΟΛΟΥΧΑ	178,5	35018	6888,6	217968	95,2	44373	1853,2	50800	413	89048	1314,1	46994	131,5	154,3	-80,9	-78,4
ΥΓΡΑ, ΚΑΠΝΑ	1547,4	40911	0,8	60	427,1	11284	461,5	17570	1941,1	66609	111	4806	25,4	62,8	14582	7909,4
ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΧΗΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΑΦΩΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΩΝ	174,3	24847	0	0	135	17181	0	0	40,6	7338	60,3	9110	-70,8	-70,5	-	-
ΠΛΑΣΤΙΚΕΣ ΥΛΕΣ, ΚΑΟΥΤΣΟΥΚ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ	2516	438751	0	0	1086,2	550452	20,2	9135	3815,9	607478	7,9	2987	51,7	38,5	87413,1	15621,1
ΔΕΡΜΑΤΑ, ΓΟΥΝΟΔΕΡΜΑΤΑ, ΕΙΔΗ ΤΑΞΙΔΙΟΥ	2,5	1864	17,5	12983	10,8	6358	0	0	22,3	7071	0	0	777,5	83	-100	-100
ΕΥΛΕΙΑ, ΕΥΛΟΚΑΡΒΟΥΝΑ, ΦΕΛΛΟΣ	5009,9	319153	0	0	8820,1	750272	19,8	2966	7435,3	671212	47,1	3064	48,4	110,3	-	-
ΠΟΛΤΟΙ ΑΠΟ ΞΥΛΟ, ΑΠΟΡΡ ΧΑΡΤΙΟΥ, ΧΑΡΤΙ	24,2	6675	15	783	3,5	4562	0	1	59,1	22857	12,8	4852	143,8	242,4	-14,4	519,7
ΥΦΑΝΤΙΚΕΣ ΥΛΕΣ ΚΑΙ ΤΑ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΤΟΥΣ	765,9	1461953	1638,6	2140208	836	2082309	1566,7	2699606	608,9	2004816	1634,8	2734996	-20,5	37,1	-0,2	27,8
ΣΥΝΘΕΤΙΚΕΣ Η ΤΕΧΝΗΤΕΣ ΙΝΕΣ ΜΗ ΣΥΝΕΧΕΙΣ	0	0	588,5	1399194	170,4	691592	544,6	1836427	159,1	745005	483,2	2071521	-	-	-17,9	48,1
ΥΠΟΔΗΜΑΤΑ	0,1	376	0	0	-	-	0	0	0,2	711	0	12	81,7	89,3	-	-
ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΠΕΤΡΕΣ, ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΚΕΡΑΜ ΓΥΑΛΙ	104,3	12819	0	0	852,7	17540	0	0	3037,9	81229	21	1154	2814,1	533,7	-	-
ΜΕΤΑΛΛΑ ΚΟΙΝΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΜΗΧΑΝΕΣ, ΣΥΣΚΕΥΕΣ, ΗΛΕΚΤΡΙΚΟ ΥΛΙΚΟ	520,3	69606	0	0	1105,1	155454	1,5	3716	658,6	126327	3,7	1466	26,5	81,5	-	-
	235,9	339791	2,5	2942	392,7	507796	86,2	16071	210,2	453825	17,9	1902	-10,9	33,6	614,6	-35,4

Πηγή: Συγκοινωνιακή μελέτη ΠΑΜΘ

ΠΙΝΑΚΑΣ 4: ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ - ΕΞΑΓΩΓΕΣ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΣΤΟ ΤΕΛΩΣΝΕΙΟ Ν. ΟΡΕΣΠΑΔΑΣ

ΒΙΟΜΗΧ. ΚΛΑΔΟΣ	1989				1990				1991				ΜΕΤΑΒΟΛΗ (%) ΚΑΤΑ ΠΡΟΪΟΝ - 1989-1991 -			
	ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ		ΕΞΑΓΩΓΕΣ		ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ		ΕΞΑΓΩΓΕΣ		ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ		ΕΞΑΓΩΓΕΣ		ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ		ΕΞΑΓΩΓΕΣ	
	ΠΟΣΟΤΗΤΑ	ΑΣΙΑ	ΠΟΣΟΤΗΤΑ	ΑΣΙΑ	ΠΟΣΟΤΗΤΑ	ΑΣΙΑ	ΠΟΣΟΤΗΤΑ	ΑΣΙΑ	ΠΟΣΟΤΗΤΑ	ΑΣΙΑ	ΠΟΣΟΤΗΤΑ	ΑΣΙΑ	ΠΟΣΟΤΗΤΑ	ΑΣΙΑ	ΠΟΣΟΤΗΤΑ	ΑΣΙΑ
ΕΙΔΗ ΔΙΑΤΡΟΦΗΣ, ΠΟΤΑ, ΑΛΚΟΟΛΟΥΧΑ	-	-	0	0	-	-	0	0	-	-	2514	80852	-	-	-	-
ΥΓΡΑ, ΚΑΠΝΑ	-	-	0	0	-	-	0	0	-	-	2514	80852	-	-	-	-
ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΧΗΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΑΦΩΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΩΝ	1515,4	31672	21	560	4153,7	29067	2,5	268	7700	65602	60	1759	408,1	107,1	185,7	214,1
ΠΛΑΣΤΙΚΕΣ ΥΛΕΣ, ΚΑΟΥΤΣΟΥΚ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ	24,9	36008	0	0	354,6	39543	2	531	7,2	13419	0	0	-71,2	-62,7	-	-
ΔΕΡΜΑΤΑ, ΓΟΥΝΟΔΕΡΜΑΤΑ, ΕΙΔΗ ΤΑΞΙΔΙΟΥ	94,1	31518	-	-	88	39314	-	-	121,2	46437	-	-	28,8	47,3	-	-
ΕΥΛΕΙΑ, ΕΥΛΟΚΑΡΒΟΥΝΑ, ΦΕΛΛΟΣ	2,9	41329	0	0	3,8	39524	0,2	743	9,6	43705	0	0	224,9	5,7	-	-
ΠΟΛΤΟΙ ΑΠΟ ΞΥΛΟ, ΑΠΟΡΡ ΧΑΡΤΙΟΥ, ΧΑΡΤΙ	1,8	1961	-	-	2,2	2355	-	-	2530	26157	-	-	139680,8	1233,8	-	-
ΥΦΑΝΤΙΚΕΣ ΥΛΕΣ ΚΑΙ ΤΑ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΤΟΥΣ	16	2079	-	-	16,5	7052	-	-	12,6	3913	-	-	-21,3	88,3	-	-
ΣΥΝΘΕΤΙΚΕΣ Η ΤΕΧΝΗΤΕΣ ΙΝΕΣ ΜΗ ΣΥΝΕΧΕΙΣ	652,2	1556159	739,3	2833772	509,4	1471003	447,1	2065356	509,5	1681816	516,8	2709272	-21,9	8,1	-30,1	-4,4
ΥΠΟΔΗΜΑΤΑ	167	454082	65,3	2564813	132,4	404592	400,6	1851435	108	392605	438,8	2373120	-35,3	-13,5	572	-7,5
ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΠΕΤΡΕΣ, ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΚΕΡΑΜ ΓΥΑΛΙ	0	84	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-100	-100	-	-
ΜΕΤΑΛΛΑ ΚΟΙΝΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΜΗΧΑΝΕΣ, ΣΥΣΚΕΥΕΣ, ΗΛΕΚΤΡΙΚΟ ΥΛΙΚΟ	281,2	3752	0	0	172,9	15565	160,1	26349	288,9	28108	305,5	31788	2,7	649,1	-	-
	202,7	39072	0	0	191	43533	1,2	355	127,1	34460	25,5	8898	-37,3	-11,8	-	-
	387	402939	131,4	28002	567	588742	134,1	11479	687,1	890502	71	6611	77,5	121	-46	-76,4

Πηγή: Συγκοινωνιακή μελέτη ΠΑΜΘ

**ΜΕΤΕΓΚΑΤΕΣΤΗΜΕΝΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΚΛΑΔΟΥ
ΚΛΩΣΤΟΨΑΝΤΟΥΡΓΙΑΣ, ΕΤΟΙΜΟΥ ΕΝΔΥΜΑΤΟΣ**

ΠΙΝΑΚΑΣ 5

Α/Α	ΕΠΩΝΥΜΙΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ	ΧΩΡΑ	ΠΟΛΗ-ΠΕΡΙΟΧΗ	ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ
1	ΚΛΩΣΤΗΡΙΑ ΚΟΡΥΤΣΑΣ Α.Ε.	ΑΛΒΑΝΙΑ	ΚΟΡΥΤΣΑ	Κλωστήριο
2	ALFAN ΑΕ	ΑΛΒΑΝΙΑ	ΚΟΡΥΤΣΑ	Ενδύματα
3	ΛΙΤΣΑ ΕΠΕ - ΠΟΛΕΝΑ ΒΙΟΛΕΤΑ	ΑΛΒΑΝΙΑ	ΚΟΡΥΤΣΑ	Ενδύματα
4	«CORCATEX» ALBANIAN HELLENIC TEXTILES MAN/ING	ΑΛΒΑΝΙΑ	ΚΟΡΥΤΣΑ	Κλωστήρια
5	ΗΡΑ ΕΠΕ	ΑΛΒΑΝΙΑ	ΚΟΡΥΤΣΑ	Πλεκτήριο
6	GORDON SA	ΑΛΒΑΝΙΑ	ΚΟΡΥΤΣΑ	Ενδύματα
7	KOREXPORT SA	ΑΛΒΑΝΙΑ	ΚΟΡΥΤΣΑ	Ενδύματα
8	ΑΤΕΝΚΟ TEXTILES SA	ΑΛΒΑΝΙΑ	ΚΟΡΥΤΣΑ	Ενδύματα
9	ΑΚΤΙΟΝ ΕΠΕ	ΑΛΒΑΝΙΑ	ΚΟΡΥΤΣΑ	Ενδύματα
10	TERLANA ΑΕ	ΑΛΒΑΝΙΑ	-	Ενδύματα
11	ADELINÉ ΕΠΕ	ΑΛΒΑΝΙΑ	-	Ενδύματα
12	Αφοι ΒΕΛΠΑΝΗ ΑΕΒΕ	ΑΛΒΑΝΙΑ	-	Κλωστ/ργία
13	ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΗΣ Β.	ΑΛΒΑΝΙΑ	ΑΓ. ΣΑΡΑΝΤΑ	Πλεκτήριο
14	ΠΑΝΑΓΟΠΟΥΛΟΣ Δ	ΑΛΒΑΝΙΑ	ΑΓ. ΣΑΡΑΝΤΑ	Ενδύματα
15	ΦΙΛΑΝ ΑΕΒΕ	ΑΛΒΑΝΙΑ	ΑΓ. ΣΑΡΑΝΤΑ	Πλεκτήριο
16	TILSIS SA	ΑΛΒΑΝΙΑ	ΑΓ. ΣΑΡΑΝΤΑ	Μάλλινα
17	STRA SA	ΑΛΒΑΝΙΑ	ΑΓ. ΣΑΡΑΝΤΑ	Βαμβακερά
18	ΜΠΕΣΗΣ ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ	ΑΛΒΑΝΙΑ	ΑΡΓΥΡΟΚΑΣΤΡΟ	Κλωστ/για
19	PASTEL - ALBA	ΑΛΒΑΝΙΑ	ΑΡΓΥΡΟΚΑΣΤΡΟ	Ενδύματα
20	ΤΣΟΥΚΑΝΕΛΗΣ ΠΑΝ	ΑΛΒΑΝΙΑ	ΑΡΓΥΡΟΚΑΣΤΡΟ	Ενδύματα
21	PRIVE LTD	ΑΛΒΑΝΙΑ	ΑΡΓΥΡΟΚΑΣΤΡΟ	Ενδύματα
22	ΜΑΝΟΥΕΛ ΜΕΝΣ FASHION	ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	ΣΟΦΙΑ	Εσώρουχα
23	MARA	ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	ΣΟΦΙΑ	Ενδύματα
24	ΜΟΛΟΥΑΡΝ	ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	ΣΟΦΙΑ	Ενδύματα
25	PANGEA	ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	ΣΟΦΙΑ	Κλωστ/για
26	PRESTIGE OOD	ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	ΣΟΦΙΑ	Ενδύματα
27	SAMI - 013	ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	ΣΟΦΙΑ	Ενδύματα
28	SANKOM - SYLVI	ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	ΣΟΦΙΑ	Κλωστ/για
29	VAGIOTO LTD	ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	ΣΟΦΙΑ	Ενδύματα
30	ARISTOTELIS PAVLIDES	ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	ΣΟΦΙΑ	Εσώρουχα
31	BELES TEXTILE LTD	ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	ΣΟΦΙΑ	Ενδύματα
32	CASTOR 92	ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	ΣΟΦΙΑ	Ενδύματα
33	CHARM	ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	ΣΟΦΙΑ	Ενδύματα
34	DE STINO	ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	ΣΟΦΙΑ	Κλωστ/για
35	DE GIOVANI VESTITI	ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	ΣΟΦΙΑ	Ενδύματα
36	EUROPA TEXTILES LTD	ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	ΣΟΦΙΑ	Ενδύματα
37	FUTURE LTD	ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	ΣΟΦΙΑ	Ενδύματα
38	INTERMODEN	ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	ΣΟΦΙΑ	Ενδύματα
39	KOULOOURIS	ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	ΣΟΦΙΑ	Κλωστ/για
40	ASTIR PRODUCT SRL	ΡΟΥΜΑΝΙΑ	ΒΟΥΚΟΥΡΕΣΤΙ	Κλωστ/για
41	INTERLINK	ΡΟΥΜΑΝΙΑ	ΒΟΥΚΟΥΡΕΣΤΙ	Κλωστ/για
42	CASA NUOVA	ΡΟΥΜΑΝΙΑ	ΒΟΥΚΟΥΡΕΣΤΙ	Κλωστ/για
43	HELAS BLUSEN	ΣΛΟΒΑΚΙΑ	ΜΠΑΤΙΣΛΑΒΑ	Ενδύματα

ΠΗΓΗ: ΜΕΛΕΤΗ ΣΚΟΠΙΜΟΤΗΤΑΣ, 1998

ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΟ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟΣ ΝΟΜΟΣ 1892/90 ΚΑΙ ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ

Ν.2234/94

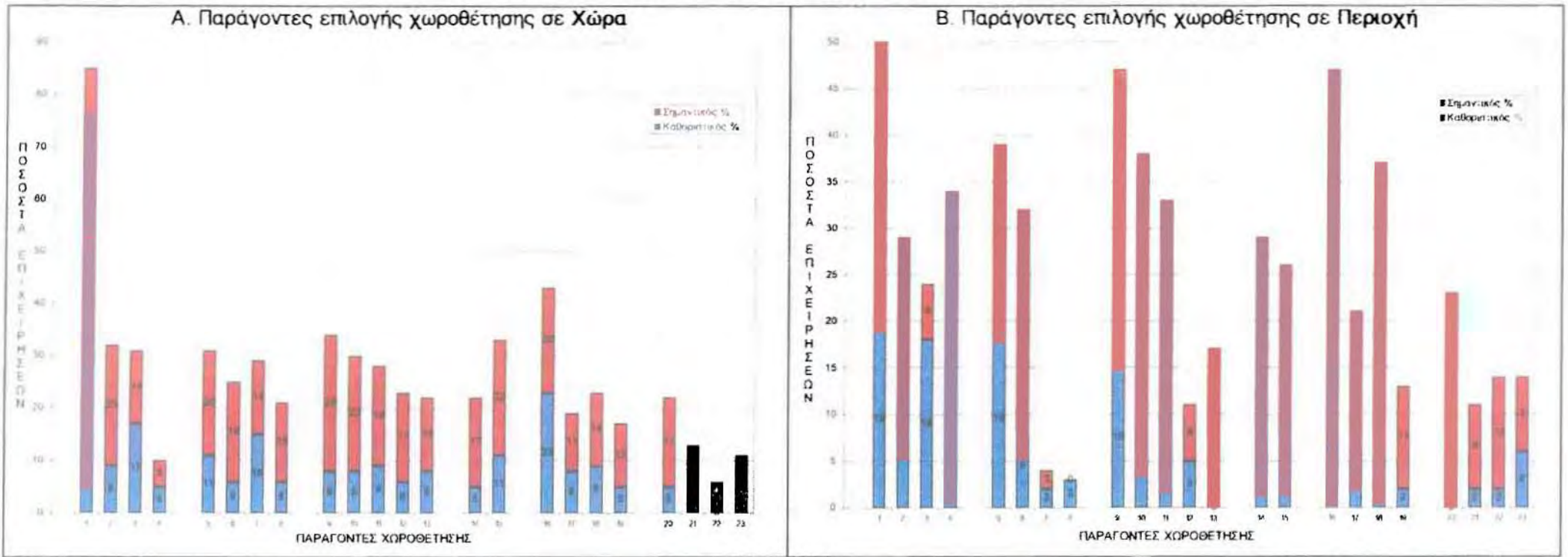
ΚΙΝΗΤΡΑ ΓΙΑ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΣΤΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ, ΤΟΥΡΙΣΜΟ ΚΑΙ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ
ΤΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ

ΠΙΝΑΚΑΣ 6

ΤΥΠΟΣ ΕΠΕΝΔΥΣΗΣ	ΜΕΓΕΘΟΣ ΣΑΝ ΠΟΣΟΣΤΟ ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΙΚΟΥ ΚΟΣΤΟΥΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ %		
	ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΕΒΡΟΥ	ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΡΟΔΟΠΗΣ	
	ΣΥΝΟΛΙΚΑ	ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΧΗ	ΑΛΛΑ
ΓΕΩΡΓΙΑ /ΑΛΙΕΙΑ	62	62	55
ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΣΤΙΚΕΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΕΣ	62	62	55
ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	47	-	40
ΜΕΤΑΤΡΟΠΗ ΑΝΑΓΡΑΦΟΜΕΝΩΝ ΚΑΙ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΩΝ ΚΤΙΡΙΩΝ ΣΕ ΞΕΝΩΝΕΣ Ή ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ	47	-	40
ΤΕΧΝΙΚΗ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ ΚΑΙ ΚΕΝΤΡΟ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΚΟΙΝΟΠΡΑΞΙΩΝ	62	62	55
ΟΡΥΧΕΙΑ ΚΑΙ ΛΑΤΟΜΕΙΑ	62	62	55
ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΝΑΠΛΑΣΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ, ΜΕΙΩΣΗ ΤΗΣ ΜΟΛΥΝΣΗΣ, ΑΝΑΚΥΚΛΩΣΗ ΥΔΑΤΩΝ	67	67	60
ΟΙ ΤΟΚΟΙ ΕΠΙΧΟΡΗΓΗΣΗΣ ΙΣΟΔΥΝΑΜΟΥΝ ΜΕ ΤΟ ΠΟΣΟΣΤΟ ΤΗΣ ΧΟΡΗΓΟΥΜΕΝΗΣ ΕΠΕΝΔΥΣΗΣ ΚΑΙ ΠΑΡΕΧΕΤΑΙ ΓΙΑ 10 ΧΡΟΝΙΑ	62	62	55
ΦΟΡΟΑΠΑΛΛΑΓΕΣ ΟΠΩΣ ΤΟ ΠΟΣΟΣΤΟ ΣΤΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ	100	100	100
ΦΟΡΟΑΠΑΛΛΑΓΕΣ ΣΕ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΣΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ	100	100	100

ΠΗΓΗ: ΜΕΛΕΤΗ ΣΚΟΠΙΜΟΤΗΤΑΣ, 1998.

Διάγραμμα 1. Σημαντικότεροι παράγοντες χωροθέτησης για Μεταποιητικές Βιομηχανίες

ΥΠΟΜΝΗΜΑ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΧΩΡΟΘΕΤΗΣΗΣ

Επιχειρηματικοί

- 1) Εγγύτητα σε αγορές
- 2) Διαθεσιμότητα πρώτων υλών
- 3) Εγγύτητα σε σημαντικούς πελάτες
- 4) Διαθεσιμότητα χώρου

Εθνικοί και τοπικοί

- 5) Χρηματοδοτική υποστήριξη
- 6) Ενίσχυση / θετική συμπεριφορά κυβερνητικών και τοπικών φορέων
- 7) Επίσημη γλώσσα / γλωσσικές ικανότητες
- 8) Εταιρική φορολογία

Εργατικού δυναμικού

- 9) Γενική διαθεσιμότητα
- 10) Ποιότητα
- 11) Διαθεσιμότητα Ειδικευμένου εργατικού δυναμικού
- 12) Σχέσεις εργατικού δυναμικού
- 13) Συμπεριφορά εργατικού δυναμικού

Κόστος

- 14) Κόστος γης / κτιριακού εξοπλισμού
- 15) Κόστος εργατικών

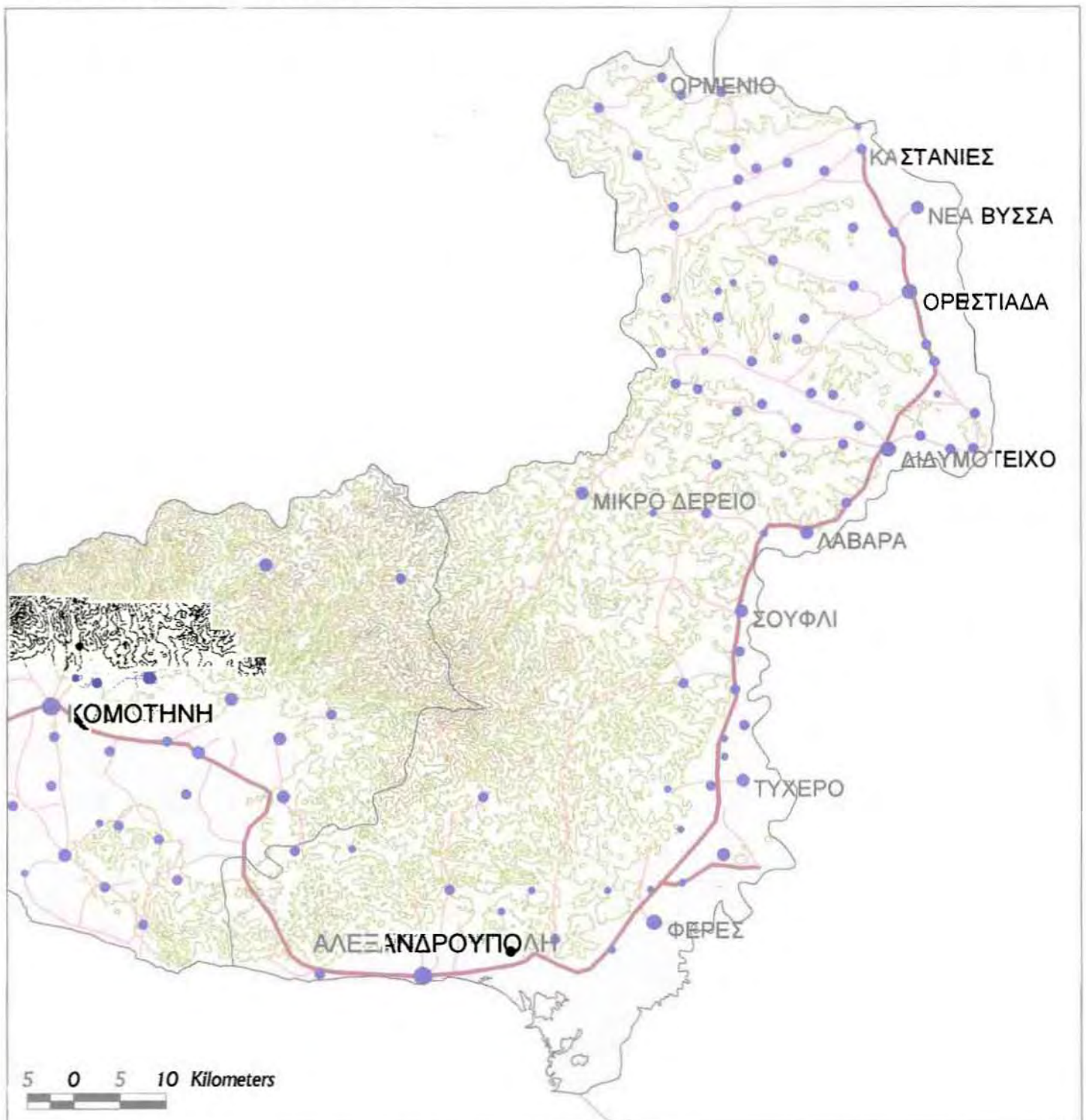
Υποδομές

- 16) Ποιότητα οδικών / σιδηροδρομικών υπηρεσιών
- 17) Εγγύτητα σε λιμάνι
- 18) Εγγύτητα σε μεγάλα αεροδρόμια
- 19) Ποιότητα τηλεπικοινωνιών

Ποιότητα ζωής και προσωπικοί παράγοντες

- 20) Πολιτισμικοί παράγοντες
- 21) Σχολεία για αλλοδαπούς
- 22) Εκπαιδευτικές εγκαταστάσεις
- 23) Γενική ελκυστικότητα της περιοχής

Χάρτης 1.: Γεωφυσικός Χάρτης Νομού Έβρου.

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

Οικισμοί

- 0 - 499
- 499 - 1999
- 2000 - 4999
- 5000 - 14999
- 15000 - 79999

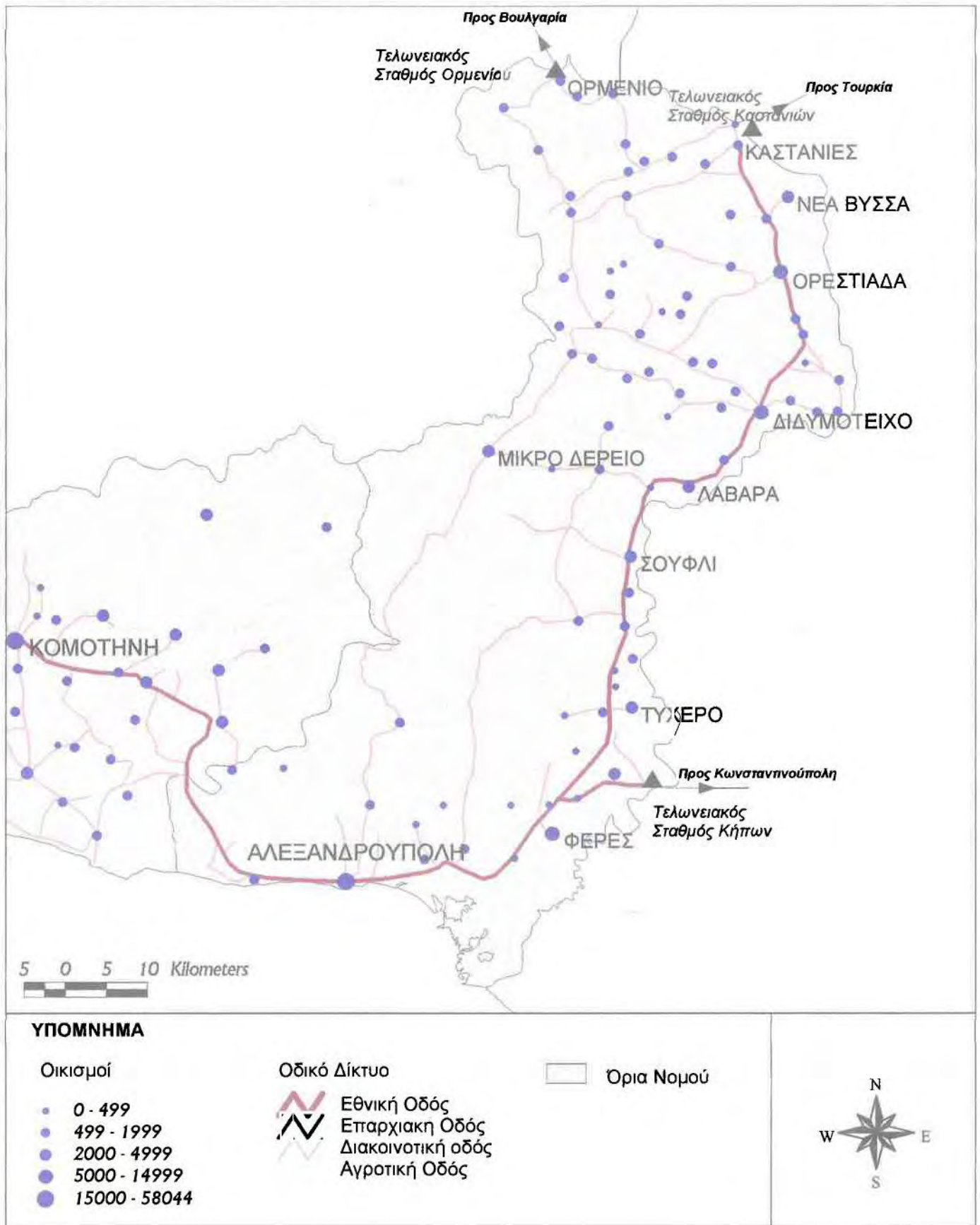
Οδικό Δίκτυο

- Εθνική Οδός
- Επαρχιακή Οδός
- Διακοινοτική οδός
- Αγροτική Οδός

 Όρια Νομού

Χάρτης 2.: Οδικό Δίκτυο Νομού Έβρου.

Πηγή : Ίδια Επεξεργασία

Χάρτης 4: Κατεύθυνση οδικών συνδέσεων του νομού Έβρου με τις Βαλκανικές και Παρευξινίες χώρες.

Πηγή: Ακαδημία Αθηνών, 1994, «Η Ανάπτυξη της Θράκης» - ίδια επεξεργασία.

Διακήρυξη Ίδρυσης Φορέα Δ.Ε.Β.Ζ.Ο.Σ

ΔΙΑΚΗΡΥΞΗ ΙΔΡΥΣΗΣ ΦΟΡΕΑ ΔΙΑΣΥΝΟΡΙΑΚΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΗΣ
ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗΣ ΖΩΝΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ - Δ.Ε.Β.Ζ.Ο.Σ.

Στην Αλεξανδρούπολη σήμερα την 5-5-1998, ανάμεσα στους:

- Νομαρχιακό Διαμέρισμα Έβρου, το οποίο εκπροσωπείται νόμιμα από το Νομάρχη κ.Γεώργιο Ντόλιο
- Σύνδεσμο Βιομηχανιών Βορείου Ελλάδος, ο οποίος εκπροσωπείται νόμιμα από τον Πρόεδρο του κ.Τακά Βασίλειο
- Επιμελητήριο Έβρου, το οποίο εκπροσωπείται νόμιμα από τον Πρόεδρο του κ.Δαστερίδη Νικόλαο
- Εργατοϋπαλληλικό Κέντρο Νομού Έβρου, το οποίο εκπροσωπείται νόμιμα από τον Πρόεδρο του κ.Ευσταθίου Γεώργιο
- Εργατοϋπαλληλικό Κέντρο Ορεστιάδας, Επαρχείου Βορείου Έβρου, το οποίο εκπροσωπείται νόμιμα από τον Πρόεδρο του κ.Μαλουσούδη Παναγιώτη
- Συμβούλιο Περιοχής 6ης Εδαφικής Περιφέρειας Νομού Έβρου, το οποίο εκπροσωπείται νόμιμα από την Πρόεδρο του κ.Ιωαννίδου Χρυσούλα

συζητήθηκαν, συμφωνήθηκαν αμοιβαία και έγιναν αποδεκτά τα παρακάτω:

**ΑΡΘΡΟ 1: ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΦΟΡΕΑ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ**

Οι συμβαλλόμενοι συναποφασίζουν τη δημιουργία Φορέα Κατασκευής και Διαχείρισης του επενδυτικού σχεδίου: «Διασυνοριακή Ελεύθερη Βιομηχανική Ζώνη Οικονομικών Συναλλαγών» - Δ.Ε.Β.Ζ.Ο.Σ.

ΑΡΘΡΟ 2: ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΠΛΑΙΣΙΟ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ

2.1 Στο επενδυτικό σχέδιο προβλέπεται η δημιουργία οργανωμένης βιομηχανικής περιοχής (ΒΙ.ΠΕ) σε καθεστώς Ελεύθερης Οικονομικής Ζώνης.

2.2 Το θεσμικό πλαίσιο λειτουργίας της Δ.Ε.Β.Ζ.Ο.Σ., καθορίζεται από:

- Τη διάταξη του νέου Αναπτυξιακού Νόμου και ειδικότερα του άρθρου 10: ΕΙΔΙΚΑ ΚΑΘΕΣΤΩΤΑ.
- Τις διατάξεις του Ν.2545/15-12-1997: ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ, ΑΛΛΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ.
- Τον Κανονισμό (ΕΟΚ)-291392 του Συμβουλίου «ΠΕΡΙ ΘΕΣΠΙΣΕΩΣ ΚΟΙΝΟΤΙΚΟΥ ΤΕΛΩΝΕΙΑΚΟΥ ΚΩΔΙΚΑ».
- Τις όποιες σχετικές Κ.Υ.Α. εκδοθούν.

ΑΡΘΡΟ 3: ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ ΤΗΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΤΩΝ ΕΤΑΙΡΩΝ ΤΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ

3.1 Το Νομαρχιακό Διαμέρισμα Έβρου, είχε την πρωτοβουλία του έργου, χρηματοδότησε όλες τις αναγκαίες ενέργειες έως και την εκπόνηση μελετών βιωσιμότητας - σκοπιμότητας και περιβαλλοντικών επιπτώσεων.

Έχει ιδιαίτερο κίνητρο να υποστηρίζει και να συνδιαχειρίζεται αναπτυξιακές δραστηριότητες, κυρίως όταν αυτές αναζωογονούν της περιοχή του.

3.2 Ο σύνδεσμος Βιομηχανιών Βορείου Ελλάδος, επιθυμεί να συμβάλλει σε μία καινοτόμο και πιλοτική ενέργεια η οποία με τον ένα ή με τον άλλο τρόπο θα διαμορφώσει νέα δεδομένα - στα πλαίσια της βιομηχανικής πολιτικής της χώρας μας - στον χώρο της επιχειρηματικής δραστηριότητας και της απασχόλησης στην Βόρεια Ελλάδα, η οποία στο σύνολο της αποτελεί πύλη προς τις νέες αναδυόμενες αγορές.

3.3 Το Επιμελητήριο Έβρου, τα Εργατικά Κέντρα Αλεξανδρούπολης και Ορεστιάδας και ο Αναπτυξιακός Σύνδεσμος Τριγώνου, εκφράζουν την ευρύτερη υποστήριξη τους στην αναπτυξιακή πρωτοβουλία, κυρίως όμως τους δίνεται η δυνατότητα παρακολούθησης, υποστήριξης και συμμετοχής στα θέματα που αφορούν τον επιχειρηματικό κόσμο και το ανθρώπινο δυναμικό της περιοχής τους.

β

ΑΡΘΡΟ 4: ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΦΟΡΕΑ Δ.Ε.Β.Ζ.Ο.Σ.

4.1 Ο Φορέας Δ.Ε.Β.Ζ.Ο.Σ., αναλαμβάνει σε πρώτη φάση όλες τις αναγκαίες ενέργειες για την υποστήριξη του σχεδίου και συγκεκριμένα:

- την υποβολή του σχεδίου στα αρμόδια Υπουργεία
- την ολοκλήρωση όλων των αναγκαίων προκαταρκτικών ενεργειών
- την προβολή και προώθηση του σχεδίου στον επιχειρηματικό κόσμο.

4.2 Ο Φορέας Δ.Ε.Β.Ζ.Ο.Σ. , αναλαμβάνει με την έγκριση συγχρηματοδότησης του σχεδίου:

- τη σύσταση Ανώνυμη Εταιρείας μικτής μορφής
- την ανάθεση εργασιών και τον έλεγχο της υλοποίησης του έργου
- τη διαμόρφωση κανονισμού λειτουργίας Δ.Ε.Β.Ζ.Ο.Σ.²
- την αξιολόγηση της εκδήλωσης ενδιαφέροντος επιχειρήσεων, για εγκατάσταση στη Δ.Ε.Β.Ζ.Ο.Σ.

ΑΡΘΡΟ 5: ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΦΟΡΕΑ ΔΕΒΖΟΣ ΚΑΙ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΩΝ ΕΤΑΙΡΩΝ ΤΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ

5.1 Το κεφάλαιο του Φορέα Δ.Ε.Β.Ζ.Ο.Σ., ορίζεται στο αρχικό ποσό των 10.000.000 δρχ.

5.2 Με τη σύσταση της Ανώνυμης Εταιρείας μικτής μορφής, θα προσδιοριστεί επακριβώς η αρχική εισφορά κεφαλαίου, με βάση τον Ν.2190 «Περί σύστασης Ανωνύμων Εταιρειών» και τις σχετικές διατάξεις του Ν.2545 «Περί Β.Ε.Π.Ε».

5.3 Η συμμετοχή των εταίρων του σχεδίου, προβλέπεται να είναι:

- Το Νομαρχιακό Διαμέρισμα Έβρου, συμμετέχει με ποσοστό 86%
- Ο Σύνδεσμος Βιομηχανιών Βορείου Ελλάδος, συμμετέχει με ποσοστό 5%

- Το Επιμελητήριο Έβρου, συμμετέχει με ποσοστό 3%
- Το Εργατοϋπαλληλικό Κέντρο Νομού Έβρου, συμμετέχει με ποσοστό 2%
- Το Εργατοϋπαλληλικό Κέντρο Ορεσιάδας Επαρχείου Βορείου Έβρου, συμμετέχει με ποσοστό 2%
- Το Συμβούλιο Περιοχής 6ης εδαφικής Περιφέρειας Νομού Έβρου, συμμετέχει με ποσοστό 2%.

5.4 Ο Φορέας Δ.Ε.Β.Ζ.Ο.Σ. και στη συνέχεια η Ανώνυμη Εταιρία μικτής μορφής, θα αναζητούν και πρόσθετες πηγές υποστήριξης και συγχρηματοδότησης του έργου για την υλοποίηση του και στη συνέχεια για την επέκτασή του.

5.5 Σε αυτή την περίπτωση, θ' αντιμετωπίζεται και η διεύρυνση του εταιρικού σχήματος, από μερίδια τα οποία θα εκχωρούνται από τα υφιστάμενα του Νομαρχιακού Διαμερίσματος Έβρου και μόνο.

ΑΡΘΡΟ 6: ΠΟΡΟΙ ΤΟ ΦΟΡΕΑ

Πόρους του Φορέα αποτελούν:

- Η αρχική εισφορά κεφαλαίου
- Η προμήθεια διαχείρισης εθνικών και κοινοτικών πόρων για την κατασκευή και λειτουργία του επενδυτικού σχεδίου, από τα Υπουργεία Εθνικής Οικονομίας και Ανάπτυξης.
- Χρηματοδοτήσεις του Φορέα, από πρόσθετους εθνικούς και ευρωπαϊκούς πόρους.
- Αμοιβές του Φορέα για την παροχή υπηρεσιών σε τρίτους.
- Τα οποιαδήποτε νόμιμα έσοδα.

ΑΡΘΡΟ 7: ΔΟΙΚΗΣΗ ΤΟΥ ΦΟΡΕΑ

7.1 Με την υπογραφή της παρούσας σύμβασης συγκροτείται Διοικούσα Επιτροπή (Δ.Ε.), η οποία είναι το όργανο Διοίκησης του Φορέα.

7.2 Η Δ.Ε. απαρτίζεται από έναν εκπρόσωπο των συμβαλλομένων ως τακτικό μέλος με βάση σχετικές αποφάσεις των και ένα αναπληρωματικό.

7.3 Οι συμβαλλόμενοι, αναθέτουν την Προεδρία της Δ.Ε. - για το διάστημα υλοποίησης του επενδυτικού σχεδίου - στο Νομαρχιακό Διαμέρισμα Έβρου, το οποίο αναλαμβάνει:

- την ευθύνη έναντι των αποφάσεων των συναρμοδίων Υπουργείων
- την ευθύνη της οικονομικής διαχείρισης του επενδυτικού σχεδίου, για το οποίο ανοίγει ειδικό λογαριασμό.
- διαβιβάζει προς τα συναρμόδια Υπουργεία, τα δελτία εξέλιξης και απολογισμού ενεργειών του επενδυτικού σχεδίου.

7.4 Η Δ.Ε. αποφασίζει για τη συνολική πορεία και τη διαχείριση του επενδυτικού σχεδίου και γενικώς προβαίνει σε όλες τις αναγκαίες ενέργειες για την καλύτερη υλοποίηση του.

7.5 Η κάθε δαπάνη και πληρωμή που αφορά την υλοποίηση του έργου, προϋποθέτει εντολή της Δ.Ε ή του Προέδρου της.

7.6 Η Δ.Ε. συγκαλείται τρεις φορές ετησίως και έκτακτα όποτε αυτό κρίνεται απαραίτητο από τον Πρόεδρο και τα μέλη της Δ.Ε.

7.7 Στις συνεδριάσεις της Δ.Ε., μπορούν να παρευρίσκονται χωρίς δικαίωμα ψήφου εκπρόσωποι συναρμοδίων Υπουργείων, ο Σύμβουλος του επενδυτικού σχεδίου, κ.α.

7.8 Ο έλεγχος της υπο σύσταση Ανώνυμου Εταιρίας, η λύση και η εκκαθάριση, θα καθοριστούν από το εταιρικό σύστημα της ανώνυμης εταιρίας.

ΑΡΘΡΟ 8: ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΗΣ ΙΣΧΥΟΣ ΤΟΥ ΦΟΡΕΑ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΗΣΗΣ ΤΟΥ ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ

8.1 Η παρούσα διακήρυξη ίδρυσης, θα διαρκέσει έως και την ημερομηνία έγκρισης του επενδυτικού σχεδίου, από τα Υπουργεία Εθνικής Οικονομίας και Ανάπτυξης, οπότε και απαιτείται η σύσταση Ανώνυμης Εταιρείας μικτής μορφής, εντός διαστήματος 45 ημερών.

8.2 Η παρούσα διακήρυξη ίδρυσης με τις δεσμεύσεις και τις προϋποθέσεις που καθορίζει, αποτελεί αφετηρία συζήτησης και αναζήτησης της τελικής μορφής του Φορέα

Διαχείρισης, όπως αυτή θα αποτυπώνεται στο κατάστημα στην υπό σύσταση Ανώνυμης Εταιρίας.

8.3 Η σύμβαση μπορεί να συμπληρωθεί, να ανανεωθεί και να αντικατασταθεί:

είτε με ομόφωνη απόφαση των εταίρων του σχεδίου.

είτε με την δημιουργία και νόμιμη λειτουργία του εταιρικού σχήματος, και σε κάθε περίπτωση με απόφαση που υπογράφεται από τους εταίρους του σχεδίου.

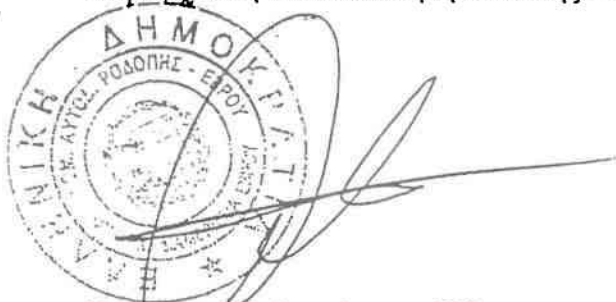
ΑΡΘΡΟ 9: ΕΔΡΑ ΤΟΥ ΦΟΡΕΑ

9.1 Έδρα του φορέα κατασκευής διοίκησης της Δ.Ε.Β.Ζ.Ο.Σ. είναι η έδρα του Νομαρχιακού Διαμερίσματος Έβρου στην Αλεξανδρούπολη, όπου θα πραγματοποιείται και η απαραίτητη αλληλογραφία.

9.2 Το Νομαρχιακό Διαμέρισμα Έβρου παρέχει γραφείο για την υποστήριξη των δραστηριοτήτων του φορέα κατασκευής και διαχείρισης της Δ.Ε.Β.Ζ.Ο.Σ.

Αφού συμφώνησαν τα παραπάνω υπογράφεται το παρόν:

Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Ροδόπης - Έβρου

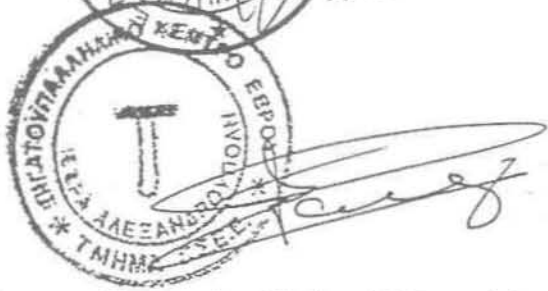
Νομαρχιακό Διαμέρισμα Έβρου

Σύνδεσμος Βιομηχανιών Βορείου Ελλάδας

Επίσημο Έβρου

Εργατοϋπαλληλικό Κέντρο Νομού Έβρου

Εργατοϋπαλληλικό Κέντρο Ορεστιάδας Επαρχείου Βορείου Έβρου

Συμβούλιο Περιοχής 6ης Εδαφικής Περιφέρειας Νομού Έβρου.

**Πρωτόκολλο Συνεργασίας Νομαρχιακού Διαμερίσματος
Έβρου – Περιφέρειας Ημαθονο Βουλγαρίας**

ПРОТОКОЛ

от проведената на 15.03.1996г. българо-гръцка среща в Областна администрация-Хасково

ДНЕВЕН РЕД:

- 1.Обсъждане действията на страните по проекта "Зона за промишлено развитие и дейности" - Хасково.
- 2.Запознаване от гръцка страна с готовността им за създаване на "Погранична свободна индустриална зона за икономически обмен" в митническия район на Орменио.
- 3.Предложение за участие в проекта "Иновативни зони за развитие на бизнес-дейности" по линия на програмата ECOS-OUVERTURE.

УЧАСТНИЦИ ОТ ГРЪЦКА СТРАНА:

- 1.г-н Георгиос Долиос - номарх на окръг Еврос
- 2.г-н Атанасиос Такодзудис - началник отдел "Планиране"
- 3.г-н Стратос Камбурис - консултант по инвестициите на "MENTOR Co."
- 4.г-жа Анастасия Хаджиниколау - изпълнителен директор на "MENTOR Co"
- 5.г-н Евдокис Петридис - управител за Северна Гърция на "VIPETVA"
- 6.г-н Димитрис Гривас - ръководител проект към "VIPETVA"
- 7.г-жа Зое Фрагуди - преводачка
- 8.г-жа Ана Ваканова - представител на "MENTOR Co" за България

УЧАСТНИЦИ ОТ БЪЛГАРСКА СТРАНА:

- 1.г-н Ангел Найденов - Областен управител на Хасковска област
- 2.г-н Златко Златев - зам.областен управител
- 3.г-н Милан Миланов - зам.областен управител
- 4.г-н Владимир Кисъев - началник управление МИ към Министерство на промишлеността
- 5.г-жа Елена Митова - гл.експерт в управление МИ към МП
- 6.г-жа Ирина Захариева - от НЦТРЖП
- 7.г-н Олег Филев - сътрудник на Областния управител
- 8.г-жа Бояна Тодорова - експерт в Обл.администрация

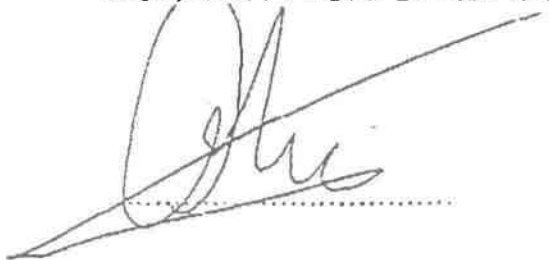
По т.1 от днешния ред двете страни взаимно се информираха за предприетите стъпки по реализацията на този проект, отчитайки общия интерес от неговото изпълнение. Изготвени са необходимите документи за кандидатстване за финансово подпомагане на проекта по линия на програмите INTERREG - 2 и PHARE /Трансгранично сътрудничество/.

По т.2 от днешния ред гръцката страна представи писмено предложение-намерение за реализиране на проект "Погранична свободна индустриална зона за икономически обмен" в митниеския район на Орменио. Проектът предвижда тази зона да допълва дейността на "Зоната за промишлено развитие и дейности" - Хасково, като обедини производства обслужвани от български работници. Подробености по реализацията на проекта и двустранните ангажименти ще бъдат оформени в Протокол, който ще се подпише по време на официалната визита на г-н Долиос в Хасковска област през м.април 1996г. И двете страни изразиха първоначалния си интерес към новия проект.

По т.3 от днешния ред гръцката страна представи пакет от документи относно участието на Хасковска област в проект "Иновативни зони за развитие на бизнес дейности", финансиран от ЕС, по линия на програмата ECOS-OUVERTURE, като в проекта се предвижда участието на още 3 региона от Гърция, Южна Албания и Северна Испания.

15.03.1996г.

ГЕОРГИОС ДОЛИОС
НОМАРХ НА ОКРЪГ ЕВРОС

АНГЕЛ НАЙДЕНОВ
ОБЛАСТЕН УПРАВИТЕЛ
НА ХАСКОВСКА ОБЛАСТ

Π Ρ Ω Τ Ο Κ Ο Λ Λ Ο

ΑΠΟ ΤΗΝ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΤΗΣ ΜΙΚΤΗΣ ΕΛΛΗΝΟΒΟΥΛΓΑΡΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΤΗΣ ΝΟΜΑΡΧΙΑΣ
ΕΒΡΟΥ ΕΛΛΑΔΑΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΧΑΣΚΟΒΟΥ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑΣ

Σήμερα στις 10. 10. 1997, στο Ορμένιο του Νομού Έβρου και στην έδρα του Νομαρχιακού Διαμερίσματος Έβρου, πραγματοποιήθηκε συνάντηση εκπροσώπων των δύο πλευρών με επικεφαλής τον Νομάρχη Έβρου κ. Γεώργιο Ντόλιο από την ελληνική πλευρά και τον Περιφερειάρχη Χασκόβου κ. Κρίστο Βασίλιεφ από την βουλγαρική πλευρά.

ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗΣ

Με σκοπό την

- Αξιοποίηση της καλής γειτονίας των δύο περιοχών (Έβρου - Χασκόβου)
- Ανάπτυξη παραγωγικών διασυνοριακών συνεργασιών μεταξύ των δύο χωρών
- Τόνωση οικονομική και ψυχολογική των δύο υποβαθμισμένων περιοχών του Τριγώνου και Σβίλεγκραντ και
- Την δημιουργία ευνοϊκών προϋποθέσεων για την προσέλκυση επενδύσεων και απασχόλησης ανθρώπινου δυναμικού στην περιοχή μέσα από την αξιοποίηση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών κοινοτικού και ελληνοβουλγαρικού δικαίου.

πραγματοποιείται η σημερινή συνάντηση

και εκφράζεται - επιβεβαιώνεται από τις δύο πλευρές η ανάληψη και προώθηση διασυνοριακών πρωτοβουλιών σε θέματα: Έκτακτες Ανάγκες, Πολιτισμός, Περιβάλλον, Διοίκησης, Οικονομία

Ειδικότερα στα οικονομικά θέματα επιβεβαιώνεται η εκφρασμένη διάθεση των δύο πλευρών για την υποστήριξη της ίδρυσης και λειτουργίας της "Διασυνοριακής Ελεύθερης Βιομηχανικής Ζώνης Οικονομικών Συναλλαγών, με τον κωδικό τίτλο Δ.Ε.Β.Ζ.Ο.Σ".

Σκοπός της ΔΕΒΖΟΣ θα είναι η προώθηση της διασυνοριακής συνεργασίας με καινοτόμες μεθόδους και η δημιουργία μεταποιητικών επιχειρήσεων εντάσεως εργασίας με υψηλή διεθνή ανταγωνιστικότητα που θα βασίζεται στην εισαγωγή και χρήση σύγχρονης τεχνολογίας και στην επίτευξη χαμηλού κόστους παραγωγής.

Η Δ.Ε.Β.Ζ.Ο.Σ θα διέπεται στην λειτουργία της από τους σχετικούς κανονισμούς και αποφάσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης, του Ελληνικού Κράτους και τις διακρατικές ελληνοβουλγαρικές συμβάσεις που έχουν υπογραφεί από τα δύο κράτη.

Η υποστήριξη αυτή από τις δύο πλευρές θα εκφράζεται:

α. Από την ελληνική πλευρά:

- με την απασχόληση βούλγαρων εργαζομένων σε ποσοστό 60-65% του συνολικού απασχολούμενου προσωπικού στις εγκατεστημένες επιχειρήσεις, και οπωσδήποτε ανάλογα με τις απαιτήσεις των επιχειρήσεων.

- με την καταβολή αμοιβών, κατά 15-30% μεγαλύτερων των κατώτερων αμοιβών που καθορίζει το βουλγαρικό κράτος και σε νόμισμα που θα συμφωνείται με τις ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις.

- με την καταβολή των ασφαλιστικών δικαιωμάτων των βούλγαρων εργαζομένων, με διαδικασία και μορφή σύμφωνες με την ισχύουσα ελληνική και κοινοτική νομοθεσία και τη δυνατότητα μεταφοράς στην Βουλγαρία με βάση τις υπάρχουσες διμερείς συμφωνίες σε θέματα, αποφυγής διπλής φορολογίας κλπ.

- με την διαπίστευση των επιλεγμένων από τις επιχειρήσεις βούλγαρων εργαζομένων, οι οποίοι θα εισέρχονται μόνο για εργασία και θα εξέρχονται με την λήξη της εργασίας τους από την Δ.Ε.Β.Ζ.Ο.Σ., με διαδικασία που θα ορίσει το Υπουργείο Εξωτερικών και Εθνικής Οικονομίας της Ελλάδας.

β. Από την βουλγαρική πλευρά:

- με την διευκόλυνση αναζήτησης βούλγαρων εργαζομένων, από τις εγκατεστημένες στην Δ.Ε.Β.Ζ.Ο.Σ επιχειρήσεις, με μεθόδους που επιτρέπει η βουλγαρική νομοθεσία.

- Με την δημιουργία γραφείου στην Περιφέρεια ΗΑΣΚΟΒΟ, που θα λειτουργεί σαν γραφείο εύρεσης εργασίας και το οποίο θα καταγράφει το ενδιαφέρον βούλγαρων εργαζομένων με όλα τα στοιχεία τους όπως: ονοματεπώνυμο, επαγγελματική εμπειρία και εξειδίκευση και άλλα απαραίτητα στοιχεία, τα οποία προωθεί στην Νομαρχία Έβρου, η οποία με την σειρά της τα θέτει στην διάθεση κάθε ενδιαφερόμενης

επιχείρησης. Το κόστος λειτουργίας του θα καλύπτεται από ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις.

- με την διευκόλυνση του έλεγχου και της τάξης της εισόδου-εξόδου των βούλγαρων εργαζόμενων.

Για την υλοποίηση των παραπάνω υπεύθυνη είναι η κοινή συντονιστική επιτροπή.

Ο ΝΟΜΑΡΧΗΣ
ΕΒΡΟΥ

ΝΤΑΛΩΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

Ο ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΡΧΗΣ
ΧΑΣΚΟΒΟΥ

ΚΡΙΣΤΟ ΒΑΣΙΛΙΕΦ

**Εκδηλώσεις Ενδιαφέροντος Επιχειρήσεων για
εγκατάσταση στη Δ.Ε.Β.Ζ.Ο.Σ.**

Προς τη

ΝΟΜΑΡΧΙΑΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ
ΡΟΔΟΠΗΣ - ΕΒΡΟΥ
κ.ΣΤΑΘΑΚΗ ΔΑΜΙΑΝΟ

Κομοτηνή, 05.02.97

**ΘΕΜΑ: * ΕΚΔΗΛΩΣΗ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΟΣ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΣΕ ΕΒΖΟΣ
ΟΡΜΕΝΙΟΥ ***

Κύριοι ,

με την παρούσα επιστολή η επιχείρησή μας με την επωνυμία FANCO A.E., η οποία ανήκει στον κλάδο της κλωστοϋφαντουργίας , εκδηλώνει το ενδιαφέρον της για εγκατάσταση στην υπό δημιουργία Διασυνοριακή Ελεύθερη Βιομηχανική Ζώνη Οικονομικών Συναλλαγών Ορμενίου .

Προς ενημέρωσή σας επισυνάπτω έντυπο υλικό που αναφέρεται στο profile της εταιρείας μας και παρακαλώ να μας κρατάτε ενημέρους για τις εξελίξεις .

Για τη FANCO A.E.

ΘΑΝΟΣ ΧΑΤΖΗΣΚΑΚΗΣ
Διευθυντής Εργοστασίου

ΠΡΟΣ : κ.ΣΤΡΑΤΟ ΚΑΜΠΟΥΡΗ
 ΑΠΟ : ΣΤΕΛΛΑ ΜΑΝΤΣΙΟΥ
 ΚΟΙΝ. : κ.ΘΑΝΟ ΧΑΤΖΗΣΚΑΚΗ

Κομοτηνή, 16/05/97

ΘΕΜΑ: * Σχετ. με fax από 15/05/97"

Αγαπητέ κ.Καμπούρη,

στα πλαίσια της συνεργασίας μας και υπό το γεγονός του ενδιαφέροντος που παρουσιάζει η πιθανή ίδρυση και λειτουργία της Δ.Ε.Β.Ζ.Ο.Σ, παραθέτουμε τα πρόσθετα στοιχεία που ζητήσατε για την εταιρείας μας.

A. Κύκλος εργασιών τριών τελευταίων ετών

Πωλήσεις: 1996 7.526 εκ.δρχ.
 1995 6.825 εκ.δρχ.
 1994 4.630 εκ.δρχ.

- εγχώρια αγορά ~10% επί των πωλήσεων
- αγορά Ε.Ε. -88% επί των πωλήσεων
- αγορά Τρίτων Χωρών ~ 2% επί των πωλήσεων

B. Απασχολούμενο προσωπικό σε

Ελλάδα : 460 εργαζόμενοι σε FANCO
 110 εργαζόμενοι σε εξωτερικούς συνεργάτες
 Βαλκανική: 650 εργαζόμενοι σε εξωτερικούς συνεργάτες
 150 εργαζόμενοι σε ιδιόκτητο εργοστάσιο στην Αλβανία

Γ. Στην Ελλάδα και στο εργοστάσιο διατηρούμε όλα τα τμήματα παραγωγής.

Στα Βαλκάνια διατηρούμε μόνο την παραγωγή "εντάσεως εργασίας", ήτοι, Ραφή, Ποιοτικό Έλεγχο και Συσκευασία.

Δ. Οι ανάγκες σε στεγασμένο χώρο στη Ζώνη εκτιμώνται με τα σημερινά δεδομένα σε 2,5 στρέμματα.

Με εκτίμηση

Στ.Μάντσιου

EVROS S.A.

Αλεξανδρούπολη 4.2.1997

ΕΚΔΗΛΩΣΗ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ Δ.Ε.Β.Ζ.Ο.Σ.

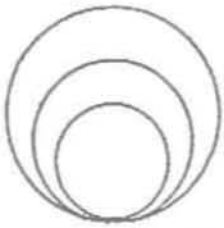
Με την παρούσα επιστολή, η επιχείρησή μας ΕΒΡΟΣ Α.Ε.Β.Ε., εκδηλώνει το έντονο ενδιαφέρον της για εγκατάσταση στη Διασυνοριακή Ελεύθερη Βιομηχανική Ζώνη Οικονομικών Συναλλαγών – Δ.Ε.Β.Ζ.Ο.Σ. στο Ορμένιο του νομού Έβρου.

ΟΝΟΜΑ ΥΠΕΥΘΥΝΟΥ : ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΘΕΟΔΩΡΙΔΗΣ

ΥΠΟΓΡΑΦΗ

~~ΕΒΡΟΣ Α.Ε.Β.Ε.~~
~~ΕΛΕΥΘΕΡΟΠΟΛΕΩΣ 26~~
~~ΑΦΜ 94055490~~
~~ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΛΗ~~

ΣΦΡΑΓΙΔΑ

FARASOPOULOS S.A.

Ν. ΦΑΡΑΣΟΠΟΥΛΟΣ Α.Ε.
ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΕΤΟΙΜΩΝ ΕΝΔΥΜΑΤΩΝ
12ο ΧΛΜ. ΚΟΜΟΤΗΝΗΣ - ΞΑΝΘΗΣ
Τ.Κ. 691 00 ΚΟΜΟΤΗΝΗ
ΤΗΛ.ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΥ 0531 - 97100 /1 /2
ΤΗΛ. ΛΟΓΙΣΤΗΡΙΟΥ 0531 - 28037

Κομοτηνή 19-5-1997

ΠΡΟΣ

ΜΕΝΤΟΡ CONSULTANTS
ΘΕΣΣΑΛΙΚΗ

- A. ΚΥΚΛΟΣ ΕΓΓΑΣΙΩΝ ΤΡΙΩΝ ΤΕΛΕΥΤΑΙΩΝ ΕΤΩΝ:
1994:	282.358.849.
1995:	163.954.479
1996:	172.010.411.

ΠΩΛΗΣΕΙΣ : - ΕΤΧΟΡΙΑ ΑΓΟΡΑ : ΝΑΙ
 - ΑΓΟΡΑ ΕΥΡΩΠ. ΕΝΩΣΗΣ : —
 - ΑΓΟΡΑ ΤΡΙΤΩΝ ΧΩΡΩΝ : —

B. ΑΠΑΣΧΟΛΩΜΕΝΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ ΣΕ ΕΛΛΑΔΑ : 35
 ΑΠΑΣΧΟΛΩΜΕΝΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ ΣΤΟ ΕΞΩΓΕΝΕΣ : —

Γ. ΠΟΙΑ ΤΜΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΔΙΑΧΕΡΙΤΕ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ; ΠΟΙΑ ΣΤΟ ΕΞΩΓΕΝΕΣ ;
 ΟΛΑ ΤΑ ΤΜΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΕΙΝΑΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΦΑΡΑΣΟΠΟΥΛΟΣ Α.Ε.
 ΒΙΟΤΕΧΝΙΑ ΕΤΟΙΜΩΝ ΕΝΔΥΜΑΤΩΝ
 12ο ΧΛΜ. ΚΟΜΟΤΗΝΗΣ - ΞΑΝΘΗΣ
 Τ.Κ. 69100 - ΚΟΜΟΤΗΝΗ ΤΗΛ. 97100-1 FAX 97102
 Α.Φ.Μ. 84085358 ΣΤΥ ΚΟΜΟΤΗΝΗΣ
 ΑΜΕ: 11292/576/85/38

ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΙΧΟΣ Ε.Π.Ε.

ΒΙΟΤΕΧΝΙΑ
ΕΤΟΙΜΩΝ ΕΝΔΥΜΑΤΩΝ
ΚΟΜΑΡΑ 680 06
ΟΡΕΣΤΙΑΔΑ-ΕΒΡΟΥ,
ΕΛΛΑΣ

ΤΗΛ.0556-22217
22434
FAX.0556-22301

TEXTIL WERK
JOHANNES MICHOS GMBH
KOMARA-ORESTIAS
G R I E C H E N L A N D
EL 95268770

ΚΟΜΑΡΑ 05/02/1997

Σε απάντηση του απο 03/02/1997 σχετικού εγγράφου σας σας γνωρίζουμε

ΟΤΙ:

Η επιχείρηση ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΙΧΟΣ Ε.Π.Ε. η οποία ανήκει στον κλάδο του ετοίμου ενδύματος (ΠΑΙΔΙΚΑ) εκδηλώνει το ενδιαφέρον της για εγκατάσταση στην Διασυνοριακή Ελεύθερη Βιομηχανική Ζώνη Οικονομικών Συναλλαγών.

Η ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΙΧΟΣ Ε.Π.Ε. είναι μία μικτή ΕΛΛΗΝΟΓΕΡΜΑΝΙΚΗ επιχείρηση με μετόχους 60% τον ΜΙΧΟ ΙΩΑΝΝΗ και 40% την SANETTA Textilwerk.

Ενδιαφερόμαστε πάρα πολύ για την εγκατάσταση αυτή επειδή εδώ και πολύ καιρό δεχόμαστε πιέσεις απο τους Γερμανούς μετόχους για μεταφορά μεγάλου μέρους των εργασιών της επιχείρησης στην γειτονική ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ για τους ευνόητους (οικονομικούς) λόγους.

ΟΝΟΜΑ ΥΠΕΥΘΥΝΟΥ: ΜΙΧΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ

ΥΠΟΓΡΑΦΗ :

ΣΦΡΑΓΙΔΑ :

ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΙΧΟΣ Ε.Π.Ε.
ΒΙΟΤΕΧΝΙΑ ΕΤΟΙΜΩΝ ΕΝΔΥΜΑΤΩΝ
ΚΟΜΑΡΑ - ΟΡΕΣΤΙΑΔΟΣ
☎ 0556 / 22217 - 22434, FAX 22301
Α.Φ.Μ. 95268770, ΔΟΥ ΟΡΕΣΤΙΑΔΑΣ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΙΧΟΣ Ε.Π.Ε.

ΒΙΟΤΕΧΝΙΑ
ΕΤΟΙΜΩΝ ΕΝΔΥΜΑΤΩΝ
ΚΟΜΑΡΑ-ΟΡΕΣΤΙΑΔΑΣ
Ε Λ Λ Α Σ
680 06

ΤΗΛ.0556-22217
22434
FAX.0556-22301

TEXTIL WERK
JOHANNES MICHOS GMBH
KOMARA-ORESTIAS
G R I E C H E N L A N D
EL 95268770

Ημερομηνία 15/5/97

Σε απάντηση του με ημερομηνία 15/5/1997 σχετικού εγγράφου της εταιρείας σας σας γνωρίζουμε τα ακόλουθα:

- α) Ο Κύκλος Εργασιών της εταιρείας μας είναι:
Για το 1994: 541.325.325
Για το 1995: 639.316.014
Για το 1996: 681.221.375
Όλα αφορούν την αγορά της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
- β) Ο αριθμός του απασχολούμενου προσωπικού ανέρχεται σήμερα στους 133 εργαζομένους. (Όλοι στην Ελλάδα).
- γ) Όλα τα τμήματα του εργοστασίου (κοπή, ραφείο, πλυντήριο, συσκευαστήριο) λειτουργούν στις εγκαταστάσεις της εταιρείας μας στα ΚΟΜΑΡΑ-ΟΡΕΣΤΙΑΔΑΣ.
- δ) Οι ανάγκες της επιχείρησης σε στεγασμένο χώρο ανέρχονται στα 1000 τετρ.μέτρα.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΙΧΟΣ Ε.Π.Ε.
ΒΙΟΤΕΧΝΙΑ ΕΤΟΙΜΩΝ ΕΝΔΥΜΑΤΩΝ
ΚΟΜΑΡΑ - ΟΡΕΣΤΙΑΔΟΣ
☎ 0556 / 22217 - 22434, FAX 22301
Α.Φ.Μ 95268770, ΔΟΥ ΟΡΕΣΤΙΑΔΑΣ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΙΧΟΣ

ΜΑΣΤΡΟΓΙΑΝΝΙΔΗ

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΙΑ
ΕΝΔΥΜΑΤΩΝ Α.Ε.

8^ο ΧΙΛ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΛΗΣ-ΣΥΝΟΡΩΝ
Τηλ: 0551 45012 Fax: 45013

ΕΚΔΗΛΩΣΗ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΟΣ

Με την παρούσα επιστολή, η επιχείρησή μας που ανήκει στον κλάδο έτοιμου ενδύματος, εκδηλώνει το έντονο ενδιαφέρον της για εγκατάσταση στη Διασυνοριακή Ελεύθερη Βιομηχανική Ζώνη Οικονομικών Συναλλαγών - Δ.Ε.Β.Ζ.Ο.Σ. στο Ορμένιο του νομού Έβρου.

ΟΝΟΜΑ ΥΠΕΥΘΥΝΟΥ : ΧΡΗΣΤΟΣ ΜΑΚΡΥΓΙΑΝΝΙΔΗΣ

ΥΠΟΓΡΑΦΗ

ΣΦΡΑΓΙΔΑ

ΜΑΣΤΡΟΓΙΑΝΝΙΔΗ
ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑ
ΕΝΔΥΜΑΤΩΝ Α.Ε.
8^ο ΧΙΛ. ΑΛΕΞ/ΠΟΛΗΣ - ΣΥΝΟΡΩΝ
ΑΜ 15277/05/Β/87/4
ΑΦΜ: 94127404
ΤΗΛ. 0551 45012 FAX: 0551 - 45013
681 00 ΑΛΕΞ/ΠΟΛΗ

ΑΦΟΙ ΣΤΡΑΝΤΖΑΛΗ Α.Ε.
ΒΙΟΤΕΧΝΙΑ ΕΝΔΥΜΑΤΩΝ
68006 ΚΥΠΡΙΝΟΣ - ΕΒΡΟΥ
ΤΗΛ:0556/22122 - 22289 FAX:22662

6-2-47

ΠΡΟΣ

ΝΟΜΑΡΧΙΑΚΟ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑ ΕΒΡΟΥ
ΑΠ. ΣΟΥΖΟΥ 14
69100 ΚΟΜΟΤΗΝΗ

Κύριοι,

Η επιχείρηση " ΑΦΟΙ ΣΤΡΑΝΤΖΑΛΗ Α.Ε.", η οποία ανήκει στον κλάδο του φασόν (ραφή ενδυμάτων) εκδηλώνει το ενδιαφέρον της για εγκατάσταση στην Διασυνοριακή Ελεύθερη Ζώνη Οικονομικών Συναλλαγών.

ΟΝΟΜΑ ΥΠΕΥΘΥΝΟΥ : ΜΙΧΑΗΛ ΑΛΕΞ. ΣΤΡΑΝΤΖΕΛΗΣ

ΥΠΟΓΡΑΦΗ :

ΣΦΡΑΓΙΔΑ :

ΑΦΟΙ ΣΤΡΑΝΤΖΑΛΗ Α.Ε.
ΒΙΟΤΕΧΝΙΑ ΕΝΔΥΜΑΤΩΝ
680 06 ΚΥΠΡΙΝΟΣ

ΞΑΝΘΗ 18-02-1997

Κύριοι,

Εξετάζουμε με ιδιαίτερο ενδιαφέρον την συμμετοχή μας στην Διασυνοριακή Ελεύθερη Βιομηχανική Ζώνη Οικονομικών Συναλλαγών και παρακαλούμε να μας κρατάνε ενήμερους.

ΜΙΛΤΙΑΔΗΣ ΜΠΕΖΕΡΜΕΛΗΣ
ΜΑΡΙΑ Δ. ΜΠΕΖΕΡΜΕΛΗ Α.Ε.Β.Ε.,
ΠΛΕΚΤΟΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ
ΕΔΡΑ: ΣΕΛΕΡΟ ΞΑΝΘΗΣ
ΥΠΟΜΑ: ΗΡΑΪΣΤΟΥ 63 - ΝΙΚΑΙΑ
ΤΗΛ. 49 22 569 - 49 20 113
ΑΦΜ 94032435 - ΔΟΥ Β' ΞΑΝΘΗΣ

ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ: ΠΛΕΚΤΟΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ

ΜΑΡΙΑ Δ. ΜΠΕΖΕΡΜΕΛΗ Α.Ε.Β.Ε.

ΕΔΡΑ - ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟ :

Σελερο - Ξάνθη
Τηλ.: 31.228 - 31.218
Τεχ.: 45-2279 BEZE GR.
Fax: 0641-31.200
041-

ΥΠΟΚ/ΜΑ :

Έκθεση - Πωλίσαις
Ηραϊστου 63, 65, 67 - 184 61 ΝΙΚΑΙΑ
Τηλ.: 49.22.569 - 49.20.113
Τεχ.: 21-2728 BEZE GR.
Fax: 4924-270

Grigorios & Charalambos Bakirtzis S.A.
691 00 Anthorion Komotini Griechenland

ΠΡΟΣ

ΝΟΜΑΡΧΙΑΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ
ΡΟΔΩΠΗΣ - ΕΒΡΟΥ

Bekleidungswerk

Anthotex

Tel.: 0531/41303-41325-41347

Fax: 0531/41369

Telex: 462203 BAK. GR

A.M.A.E. 27599/67/B/92/008

Unsere Zeichen   Ihre Zeichen   Ihre Nachricht   vom Datum

ΚΟΜΟΤΗΝΗ 13/02/1997

Υπόψιν κ. Σταθάκη Δαμιανά.

Κύριοι,

Με την επιστολή μας αυτή θα θέλαμε να σας κάνουμε γνωστό ότι η επιχείρησή μας ασχολείται με το έτοιμο ένδυμα για μια εικοσαετία και αυτήν την στιγμή απασχολεί τριάντα (30) εργαζόμενους, τα 5ε προϊόντα της εξάγονται στις χώρες της Ε.Ε. και Η.Π.Α. κατά 100% και ενδιαφέρετε για την εγκατάσταση της επιχείρησής μας στην Διασυνοριακή Ελεύθερη Βιομηχανική Ζώνη Οικονομικών Συναλλαγών Ορμενίου.

ΓΙΑ ΤΗΝ Α.Β.Ε.Ε.
ΓΡ. ΧΑΡ. ΜΠΑΚΙΡΤΖΗΣ

ΓΡ. ΜΠΑΚΙΡΤΖΗΣ

ΠΡΟΣ
MENTOR
ΦΙΛΟΠΠΟΥ 32
ΘΕΣ/ΝΙΚΗ
ΥΠ' ΟΨΙΝ Κ. ΚΑΜΠΟΥΡΗ

Bekleidungswerk

Anthotes

Tel.: 0531/41303-41325-41347
Fax: 0531/41369
Telex: 462203 BAK. GR
A.M.A.E. 27596/67/B/92/008

Unsere Zeichen   Ihre Zeichen   Ihre Nachricht   vom Datum

ΚΟΜΟΤΗΝΗ 15/05/1997

Η επιχείρησή μας ιδρύθηκε το 1977 και ασχολείται με την κατασκευή γυναικείων, παιδικών, ανδρικών βαμβακερών κ.λ. σύρμι-μικτών πλεκτών. Ασχολή αυτήν την στιγμή τουλάχιστον 320 εργαζόμενους και η παραγωγή της εσάγεται στην Ε.Ε. και άλλες χώρες σε ποσοστό 100%.

Ο τζίρος για το έτος 1992 ήταν διακόσια σαράντα εκατομμύρια (240.000.000) δραχμές.

Εκτίμηση μας στον αφορά την μείωση του κόστους παραγωγής στην ελεύθερη ζώνη συναλλαγών θα είναι περίπου 60%.

ΜΕ ΤΙΜΗ
ΓΙΑ ΤΗΝ Α.Β.Ε.Ε.
ΓΡ. & ΧΑΡ. ΜΗΑΚΙΡΙΤΣΗΣ
Grigorios
ΓΡ. ΜΗΑΚΙΡΙΤΣΗΣ

A & Δ ΧΑΤΖΗΙΩΑΝΝΟΥ Α.Ε.

Αθήνα: Πλ. Μαρ. 25 Τ.Κ. 104 71, Κτίριο 17 Τηλ. 522 8700 Fax. 522 8717 Σανθιά: Γενισέα 4 Τ.Κ. 134 35 Τηλ. 737 132 Fax. 737 133 Πρωτ. 201 522 864
Θεσ/νίκη: Σύνταξ. 4 Τ.Κ. 55 20 Τηλ. 737 132 Fax. 737 133 Πρωτ. 201 522 864

ΑΠΟ : A & Δ ΧΑΤΖΗΙΩΑΝΝΟΥ ΑΕ

ΠΡΟΣ : MENTOR
Υπ'όψιν : Κου Δ. Σταθάκη
Κου Θ. Ντακουζούδη

Γενισέα 05.05.1997

ΘΕΜΑ : Δ.Ε.Β.Ζ.Ο.Σ.

Κύριοι,

Ως αναφορά το FAX σας 23.04.1997 σας γνωρίζουμε τα κάτωθι :

- α) Κύκλος εργασιών 1995 6.550.000
Πωλήσεις Ε. Ενωσης 34%
Εγχώρια αγορά 66%
Απασχολούμενο προσωπικό εις Ελλάδα 380 άτομα
Απασχολούμενο προσωπικό εις Βουλγαρία 150 άτομα
- β) Εις Βουλγαρία έχουμε μεταφέρει το γαζωτήριο χειρός, στην περιοχή SANDANSKI, Έτος Εγκατάστασης '995
- γ) Λαμβάνοντας υπ'όψιν ότι στην Βουλγαρία υπάρχουν 2 (Δύο) Έλληνες. Ένας διοικητικός και ένας τεχνικός, μπορούμε να πούμε ότι αν μία μονάδα έχει 100 δρχ κόστος στην Ελλάδα στην Βουλγαρία κοστίζει 60 δρχ.
Η εξειδίκευση επιτυγχάνεται περίπου 1 έως 1,5 έτος μετά την λειτουργία της επιχείρησης στην καλύτερη περίπτωση.
- δ) Στην Ελλάδα διατηρούμε το πλεκτήριο, αυτόματο γαζωτήριο βαφείο και συσκευασία.

Δια την
A & Δ ΧΑΤΖΗΙΩΑΝΝΟΥ ΑΕ
"ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΓΙΑΡΑ ΓΩΗΣ"
ΑΝΝ. & ΔΩΡΥΘΕΩΝ ΧΑΤΖΗΙΩΑΝΝΟΥ ΑΒΕΕ
ΚΑΛΙΣΤΟ ΚΑΙΤΕΝΟ ΟΡΕΟΓΕΥΧΩΝ ΚΥΜΑΤΩΝ
Γενισέα Σανθιά Τηλ. 5166 - 2 - 4
ΑΦΜ 94002629 /
ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

	<u>1994</u>	<u>1995</u>	<u>1996</u>
ΕΓΧΟΡΙΑ ΑΓΟΡΑ	155.541.31%	245.153.987	328.964.038
ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΑΓΟΡΑ	396.845.901	582.286.237	561.181.186
ΑΓΟΡΑ ΤΡΙΤΩΝ ΧΩΡΩΝ	1369.958	29.607.298	18.223.07%

ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ 96 άτομα - ΣΕ ΕΛΛΑΔΑ

ΟΛΑ ΤΑ ΤΜΗΜΑΤΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΒΡΙΣΚΟΝΤΑΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΣΤΕΤΑΣΜΕΝΟΣ ΧΩΡΟΣ 2,500 m²

Γ. ΜΠΟΓΔΑΝΟΓΛΟΥ

ELVITEX, S.A. EXPORT

INDUSTRY OF READY - TO - WEAR

OFFICES: 30, VENIZELOU STR., GR 142 31 N. IONIA
ATHENS - GREECE
TEL. (01) 27 70.621 - 27.99.707
TELEX: 021 9207 GEPE GR. - TELEFAX (01) 27.70.403
FACTORY: XANTHI - POLYSSITOS - GREECE
TEL. (0541) 31226 - 31237
TELEX: 0454191 ELXA GR.
TELEFAX (0541) 31237

To: CONSULTANTS MENTOR
Att. κ. Σ. ΚΑΜΠΟΥΡΗ

DATE: 9/5/97 PAGES: 1
FROM: κ. Κ. ΠΕΡΤΣΕΜΛΙΔΗ

Αφορά: Τέλεωξ σας της 9/5/1997

Σε απάντηση του ανωτέρω τέλεωξ σας σας γνωρίζουμε τα κάτωθι:

α) Κύκλος εργασιών τελευταίας τριετίας:

		ΕΓΧΩΡΙΑ ΑΓΟΡΑ	Ε Ο Κ
1994	1.009.733.858	~ 90%	~ 10%
1995	507.302.504	~ 90%	~ 10%
1996	1.581.724.849	~ 90%	~ 10%

β) Απασχολούμενα προσωπικό 170 Εάνθη
7 Αθήνα (Διοικητικό)

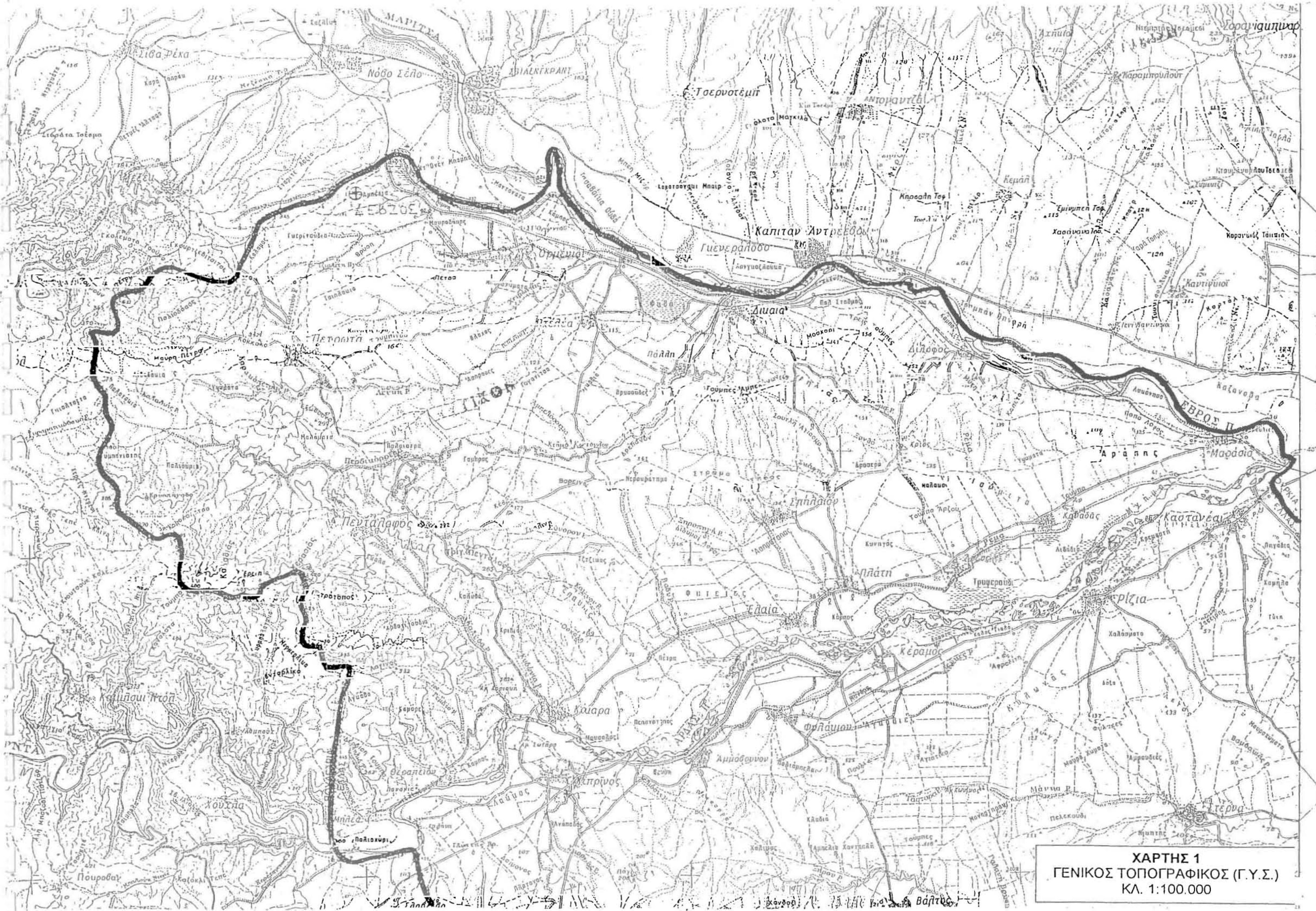
γ) Απαντα τα τμήματα παραγωγής είναι στην Ελλάδα.

δ) Ανάγκες σε στεγασμένο χώρο 5.000 Μ2.

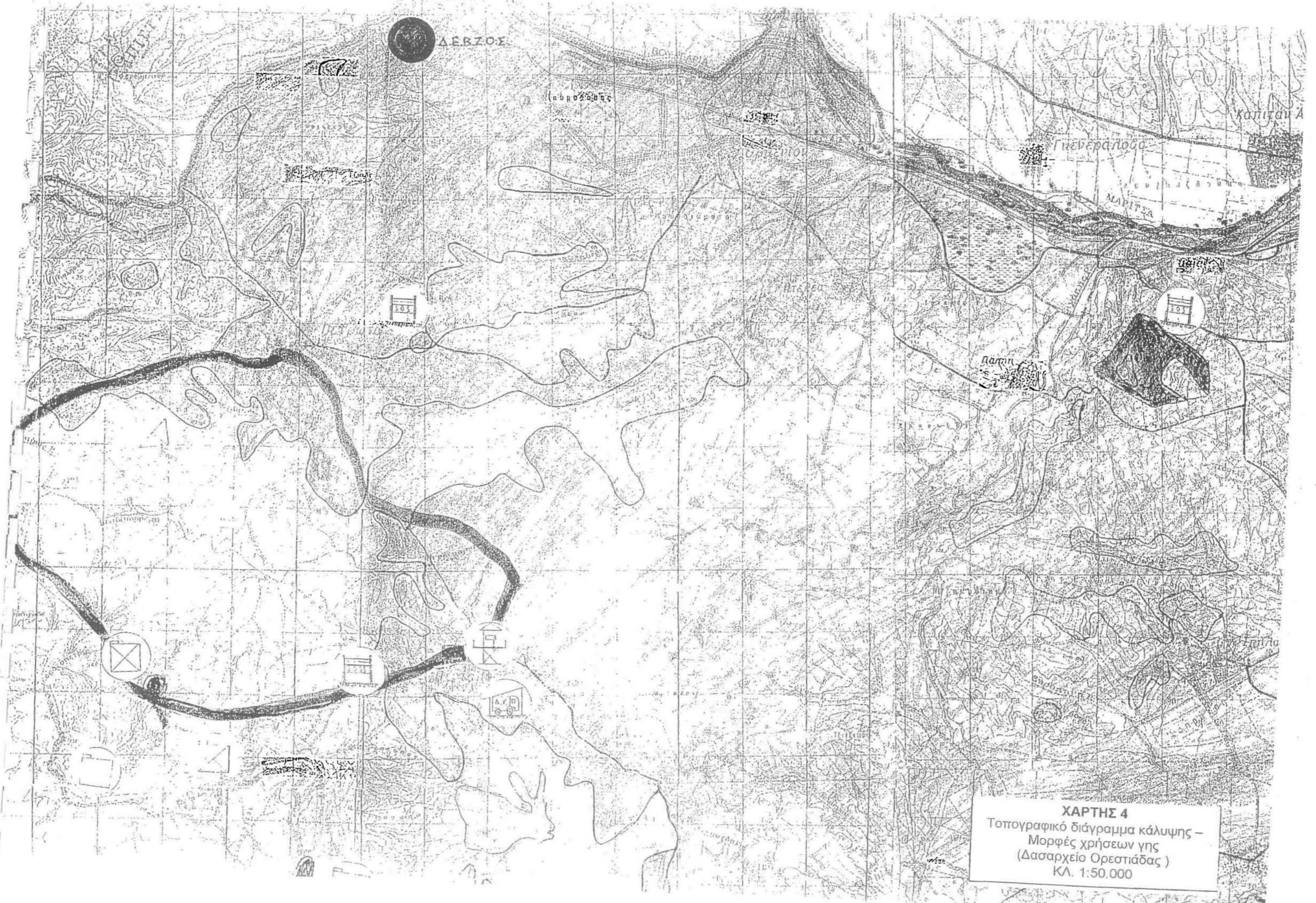
Με τιμή
Για την ΕΛΒΙΤΕΞ ΑΕΒΕ/ΕΞΠΟΡΤ

Καριακός Περτσεμλίδης

Τοπογραφικά Διαγράμματα

ΧΑΡΤΗΣ 1
ΓΕΝΙΚΟΣ ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΚΟΣ (Γ.Υ.Σ.)
ΚΛ. 1:100.000

ΧΑΡΤΗΣ 4
Τοπογραφικό διάγραμμα κάλυψης -
Μορφές χρήσεων γης
(Δασαρχείο Ορεσιάδας)
Κλ. 1:50.000

ΧΑΡΤΗΣ 6
 ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΚΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ
 Απόσπασμα χάρτου οριστικής
 διανομής Υπ.Γεωργίας 1932 -
 Αγρόκτημα Ορμενίου (Ορσειάδας)
 Κλ. 1:5.000

